

MIELEVÄ HIDALGO
DON QUIJOTE
MANCHALAINEN

286

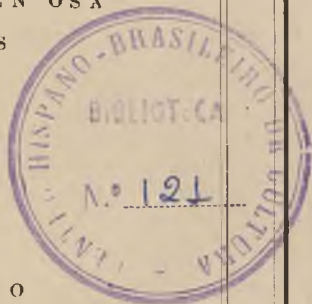
MIELEVÄ HIDALGO
DON QUIJOTE
MANCHALAINEN

KIRJOITTANUT
MIGUEL DE CERVANTES SAAVEDRA

ESPANJANKIELESTÄ SUOMENTANUT
J. HOLLO

JÄLKIMMÄINEN OSA
II NIDOS

PORVOO
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

Fii. 1

1927

v. 4

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1928

Neljäsneljättä luku,

jossa kerrotaan, kuinka saatiin tieto, miten verraton Dulcinea Tobosolainen piti vapautettaman lumouksestaan, mikä on tämän kirjan mainioimpia seikkailuja.

Herttua ja herttuatar nauttivat kovin keskustelusta Don Quijoten ja Sancho Panzan kanssa, ja päätettyään toteuttaa aikomuksensa ja tehdä ritarille joitakin kepposia, joissa olisi seikkailujen leimaa ja näköä, he käyttivät aiheenaan niitä seikkoja, joita Don Quijote oli heille kertonut Montesinon luolasta, saadakseen juonensa mainiosti onnistumaan (mutta herttuatar ei ihmetellyt mitään muuta niinkuin sitä, että Sancho saattoi olla kyllin yksinkertainen lopulta uskoakseen Dulcinea Tobosolaisen todella olevan lumottuna, vaikka hän itse oli ollut noitana ja keksinyt koko juonen). Annettuaan siis palvelijoilleen määräyksen, mitä kaikkea heidän piti tehdä, he ottivat kuusi päivää myöhemmin Don Quijoten kanssaan ajometsästykseseen, mukanaan niin suuri määrä metsästäjiä ja pyssymiehiä, ettei kruunatulla kuninkaalla olisi voinut olla enempää. He antoivat Don Quijotelle metsästyspuvun ja Sancholle samanlaisen, kaikkein hienoimmasta vihcriästä verasta tehdyn. Mutta Don Quijote ei halunnut pukea sitä ylleen, koska sanoi olevansa velvollinen lähimpinä päivinä palaamaan

ankaraan asetoimeen, jota harjoittava ei mitenkään voinut kuljettaa mukanaan kirstuja ja kaappeja. Sancho sitävastoin otti, mitä hänelle annettiin, aikoen myydä sen ensimmäisessä tarjoutuvassa tilaisuudessa.

Kun siis odotettu päivä oli saapunut, puki Don Quijote ylleen varuksensa, Sancho verhoutui uuteen pukuunsa ja liittyi metsästäjäjoukkoon ratsastaen harmollaan, josta ei tahtonut luopua, vaikka hänelle hevosta tarjottiin. Herttuatar ilmaantui näkyviin upeassa asussa, ja Don Quijote talutti kohteliaisuuden ja säädyllisyyden vaatimuksia noudattaen hänen ratsuansa suitsista, vaikka herttua ei tahtonut siihen suostua. Vihdoin he saapuivat kahden sangen korkean vuoren välissä sijaitsevaan metsikköön, missä sijoituttiin paikoilleen, järjestettiin väijytykset ja ketjut, jaettiin väki eri puolille ja aloitettiin sitten metsästys suurella melulla, huutaen ja hihkuen, niin ettei toinen voinut kuulla toisen puhetta koirain haukuessa ja metsästystorvien raikuessa.

Herttuatar astui maahan ja asettui, terävä metsästyskeihäs kädessään, paikkaan, mistä tiesi villisikojen tavallisesti hyökkäävän esiin. Herttua ja Don Quijote astuivat hekin maahan ja sijoittuivat hänen viereensä. Sancho asettui heidän kaikkien taakse, yhä ratsastaen harmollaan, jota ei uskaltanut jättää, koska pelkäsi sille sattuvan jotakin onnettomuutta. He olivat tuskin ennättäneet sijoittua ketjuun, sivuillaan lukuisa joukko palvelijoita, kun näkivät metsästä hyökkäävän koirien ahdistaman ja metsästäjien takaa-ajaman valtavan suuren metsäkarjun, joka syöksyi heitä kohti hampaitaan hioen, torahampaat paljaina ja kita vaahdossa. Sen nähtyään Don Quijote otti kilven käsivarrelleen, tarttui miekkaansa ja lähti sitä kohti. Samoin teki herttua,

metsästyskeihäs kädessään; mutta herttuatar olisi ennätännyt ennen muita, jollei herttua olisi häntä siitä estänyt. Sancho, nähdessään tuon peloittavan eläimen, jätti harmon oman onnensa nojaan, pötki pakoon, minkä ennätti, ja yritti kiivetä korkeaan tammeen, kumminkaan onnistumatta. Ehdittyään keskitiehen hän näet tarttui oksaan kokiessaan kiivetä latvaan saakka, mutta pahaksi onneksi oksa katkesi, ja Sancho jäi pudotessaan johonkin oksantynkään riippumaan pääsemättä siitä maahan. Havaitessaan olevansa sellaisessa pinteessä, huomattaessaan viheriän metsästysnuttunsa repeävän ja ajatellessaan vielä, että tuo kamala peto, jos se saapuisi luo, voisi yltää häneen, hän alkoi parkua niin ankarasti ja rukoilla apua niin hartaasti, että kaikki, jotka hänen huutonsa kuuluivat, mutta eivät häntä nähneet, luulivat hänen joutuneen jonkin pedon raadeltavaksi. Hirmuisia torahampaitaan välkyttävän metsäkarjun lävistivät vihdoin lukuisat metsästyskeihäät, joita ojennettiin sitä kohti, ja Don Quijote, kääntyessään katsomaan sinnepäin, mistä Sanchon huudot kuuluivat (hän näet oli ne tuntenut aseenkantajansa huudoiksi), näki Sanchon riippuvan tammesta pää alaspäin, ja siinä vieressä seiso i harmo, joka ei ollut jättänyt kovaonnista isäntäänsä. Cide Hamete sanookin, että hän vain harvoin näki Sancho Panzan ilman harmoa: niin harras ystävyys ja luottamus liitti heitä toisiinsa.

Don Quijote tuli luo ja auttoi Sanchon alas, ja Sancho, huomattuaan päässeensä irti ja seisovansa jälleen maan kamaralla, katseli revennyttä metsästysnuttunsa aivan murheellisena; hän näet piti semmoista vaatekappaletta kokonaisen säteritilan arvoisena. Val-tavan suuri metsäkarju nostettiin nyt muulin selkään,

peitettiin rosmariinin ja myrtin oksilla ja kuljetettiin voittosaaliina suurten telttojen luo, jotka oli pystytetty keskelle metsikköä. Sinne oli jo järjestetty pöydät ja ateria, niin runsas ja suurenmoinen, että siitä hyvin saattoi huomata, kuinka ylhäinen ja antelias isäntä oli. Sancho näytti herttuattarelle nuttunsa repeämiä ja sanoi:

— Jos tässä oltaisiin jänis- tai lintujahdissa, niin nuttuni ei olisi käynyt näin huonosti. Minä en ymmärrä, mitä huvia voi olla siitä, että odotetaan eläintä, joka voi ihmisen tappaa, jos pääsee tokaisemaan torahampailaan. Muistan kuulleen laulettavan vanhaa laulua, jossa sanotaan:

Karhu sinut syököön
kuin suuren Favilan.

— Favila oli goottilaiskuningas, — sanoi Don Quijote — jonka karhu söi hänen ollessaan metsästävässä.

— Sitähän minä tässä sanonkin; — vastasi Sancho — minun mielestäni ei ruhtinaitten ja kuninkaitten pitäisi antautua semmoisiin vaaroihin pelkän hovin vuoksi, jonka minusta nähden ei pitäisi olla mitään huvia, koska siinä vain yritetään tappaa eläintä, joka ei ole tehnyt mitään pahaa.

— Te varmaan erehdytte, Sancho, — vastasi herttua — sillä suuren riistan pyynti on kuninkaille ja ruhtinaille soveliaampaa ja tarpeellisempaa kuin mikään muu ruumiinharjoitus. Metsästys on kuin sotaa: siinä käytetään sotajuonia, viekkautta ja väijytyksiä, jotta voidaan voittaa vihollinen joutumatta itse vahinkoon, siinä keitetään ankaraa kylmyyttä ja sietämättömintä hellettä, joutilaisuus ja uni häiriytyy, voimat vahvistuvat,

ja sitä harjoittavan ihmisen jäsenet tulevat notkeiksi; sanalla sanoen, se on tointa, jota voidaan harjoittaa kenenkään saamatta siitä vahinkoa ja monen huviksi; ja parasta vielä, ettei sitä voi harjoittaa kuka tahansa, kuten muita metsästyslajeja, lukuunottamatta haukka-jahtia, joka sekin kuuluu yksinomaan kuninkaille ja suurille herroille. Muuttakaa siis mielipidettänne, hyvä Sancho, ja harjoittakaa käskynhaltiaksi tultuanne metsästystä, niin saatte nähdä, että teille koituu siitä satakertainen hyöty.

— Sitä en tee; — vastasi Sancho — hyvä käskynhaltija pysyy kotonaan, kuin olisi koipi katkennut. Olisihan mainiota, jos ne, joilla on hänelle asiaa, tulisivat matkasta uupuneina häntä tapaamaan, ja hän olisikin metsässä huvittelemassa! Siinähan menisi koko käskynhaltianvirka päin hiiheen! Totisesti, armollinen herra, jahti ja huvitukset ovat pikemmin tyhjäntoimittajia kuin käskynhaltioita varten. Minä aion kuluttaa aikaani suurina juhlina pelaamalla korttia ja pyhäisin pelaamalla keilaa, sillä tuo metsästyshomma ei sovi minun asemaani, eikä omatuntoni siihen tyydy.

— Suokoon Jumala, että niin käy, Sancho, sillä sanomisesta tekemiseen on pitkä matka.

— Olkoon kuinka pitkä tahansa; — virkkoi Sancho — hyvää maksajaa ei pantti rasita, eikä auta varhainen nouseminen, jos Jumala apunsa kieltää, ja maha se jalkoja kannattaa eikä jalat maha; minä tarkoitan, että jos Jumala minua auttaa ja minä teen hyvissä meinigeissä, mitä minun tehdä pitää, niin varmasti hallitsen paremmin kuin jahtihaukka. Joka ei usko, pistäköön sormen suuhuni, niin saa nähdä, osaanko purra vai en!

— Jumala ja kaikki hänen pyhimyksensä sinut kirotkoot, kirottu Sancho — sanoi Don Quijote. — Koska koittaakaan, kuten olen jo monta kertaa sanonut, se päivä, jolloin kuulen sinun lausuvan selvän ja järkevän lauseen ilman sananparsia! Teidän ylhäisyytenne jättäköön tuon hölmön omaan oloonsa, sillä hän jauhaa teistä hengen, ei kahden, vaan kahdentuhannen sananlaskun välissä, joita hän esittää niin sopivasti ja oikealla hetkellä, että Jumala hänelle terveyttä suokoon, tai minulle, jos viitsin häntä kuunnella.

— Vaikka Sancho Panzalla on sananlaskuja enemmän kuin kreikkalaisella komendöörillä, — sanoi herttuatar — ei niitä silti sovi halveksia, sillä ne ilmaisevat ajatusta ytimekkäästi. Omasta puolestani voin sanoa, että ne huvittavat minua enemmän kuin muut, vaikkapa taitavammin ja sopivammassa tilaisuuksissa käytetyt.

Näissä ja muissa mielenkiintoisissa keskusteluissa he lähtivät teltasta metsään tarkastamaan muutamia odotuspaikkoja ja metsästysasemia, ja niin kului päivä ja tuli iltä. Ei ollut kumminkaan valoisaa ja hiljaista, kuten olisi voinut odottaa näin keskellä kesää; mutta illan puoli-hämärä oli erittäin otollinen herttuan ja herttuattaren aikeen toteuttamiselle. Kun näet yö lähestyi, alkoi hiu-kan ennen pimeän tuloa koko metsä äkkiä näyttää kuin joka puolelta tuleen syttyneeltä, ja kohta senjälkeen kuultiin eri tahoilta, milloin lähempää, milloin kauempaa, lakkaamatonta torventoitotusta ja muuta sotaista soittoa, kuin olisi metsän läpi liikkunut lukuisia ratsujoukkoja. Tulen loimo ja sotaisten soittimien rämy häikäisi ja huumasi läsnäolevien, vieläpä kaikkien metsässä olevien silmiä ja korvia. Sitten kuului loppumattomien maurien *lelilä*, torvet ja sarvet raikuivat, rummut päri-

sivät ja huilut vihelsivät, melkein yhtäaikaan, niin keskeytymättä ja kiivaasti, että olisi täytynyt olla kuuro, jolle olisi kuuloaan menettänyt niin monien soittimien sekaisin pauhatessa. Herttua hämmästyi, herttuatar säpsähti, Don Quijote oli ihmeissään, Sancho Panza vapisi, ja nekin, jotka asian tiesivät, joutuivat pelon valtaan. Säikähdys toi mukanaan syvän hiljaisuuden, ja samassa saapui piruksi puettu kuriiri; hänellä oli torven asemesta valtavan suuri ontto sarvi, josta lähti kumea ja kaamea ääni.

— Hei, hyvä kuriiri, -- huusi herttua -- kuka olette, minne menette, ja mitä sotaväkeä on tuo, joka näyttää kulkevan tämän metsän halki?

Siihen vastasi kuriiri kammottavalla ja huikealla äänellä:

— Minä olen piru ja tulen etsimään Don Quijote Manchalaista. Tänne saapuva väki on kuusi noitajoukkoa, jotka kuljettavat riemusaatossa verratonta Dulcinea Tobosolaista. Hän saapuu lumottuna ja hänen kanssaan uljas ranskalainen Montesinos, joka tulee Don Quijotelle ilmoittamaan, kuinka mainittu neiti voidaan lumouksesta vapauttaa.

— Jos olette piru, kuten sanotte ja kuten ulkomuotonne osoittaa, niin teidän olisi jo pitänyt tuntea mainitsemanne ritari Don Quijote Manchalainen, koska hän on teidän edessänne.

— Jumalan ja omantuntoni nimessä -- vastasi Piru -- en tullut sitä huomanneeksi; ajatukseni liikkuivat niin monissa eri seikoissa, että unohdin pääasian, jonka vuoksi olen tänne tullut.

— Tämä paholainen -- sanoi Sancho -- on varmaan kelpo mies ja hyvä kristitty; jolle olisi, ei hän vannois

Jumalan ja omantuntonsa nimessä. Alanpa uskoa, että helvetissäkin täytyy olla kunnan ihmisiä.

Paholainen kääntyi nyt, ratsunsa selästä astumatta, sanomaan Don Quijotelle:

— Sinun luoksesi, Leijonaritari (jospa näkisin sinut niiden kynsissä), lähettää minut kovaonninen, mutta miehuullinen ritari Montesinos käskien minun tuoda terveisiä ja sanoa sinulle, että sinun tulee odottaa häntä siinä paikassa, missä sinut kohtaan, koska hän kuljettaa mukanaan henkilöä, jota mainitaan Dulcinea Tobosolaisen nimellä, ja tulee sinulle ilmoittamaan, mitä on tehtävä, jotta hän pääsisi lumouksestaan. Ja koska olen tullut vain tätä varten, en saa viipyä tässä kauempaa; minunlaiseni paholaiset olkoot kanssasi, ja hyvät enkelit tätä herrasväkeä varjelkoot.

Niin sanottuaan hän puhalsi valtavaan sarveen, kääntyi ja lähti pois mitään vastausta odottamatta.

Kaikki joutuivat jälleen ihmetyksen valtaan, varsinkin Sancho ja Don Quijote; Sancho senvuoksi, että huomasi kaiken totuuden uhalla tahdottavan pitää Dulcineaa lumottuna, ja Don Quijote siksi, ettei vielääkään päässyt varmuuteen, olivatko hänen Montesinin luolassa kokemansa seikat todellisia vai ei. Hänen näitä mietteitä hautoessaan herttua kysyi häneltä:

— Aikooko teidän armonne herra Don Quijote jäädä odottamaan?

— Miksi en jäisi? — vastasi hän. — Minä odotan tässä pelotonna ja urhoollisena, vaikka koko helvetti hyökäisi kimppuuni.

— Ja minä puolestani, jos näen vielä toisen pirun ja kuulen samanmoista sarven mörinää, odotan tässä yhtä varmasti kuin Flanderissa — virkkoi Sancho.

Yö oli sillävälän yhä pimennyt, ja metsässä alkoi väikkyä lukuisia valoja, niinkuin maan kuivat haihtumat väikkyvät taivaalla näyttäen meidän silmissämme lentotähdiltä. Samassa kuului kamalaa melua, kuin härkärattaitten jämeiden pyörien räminää, lakkaamatonta vihlovaa kitinää, jota susien ja karhujen kerrotaan pakenevan, jos sattuvat paikalle. Kaiken tämän melskeen lisäksi tuli vielä jotakin muuta, mikä kaikui kaiken ylituntui todella siltä kuin metsässä olisi kaikilla neljällä suunnalla ollut yhtäaikaa käynnissä neljä eri taistelua, sillä toiselta taholta kuului peloittavan tykkitulen kumea jyske, toiselta pyssyjen alinomainen pauke, läheltä kuului taistelevain huutoja ja kauempaa kaikui jälleen maurien *lilili*. Sanalla sanoen: torvien, sarvien, häränsarvien, huilujen, rumpujen, tykkien, pyssyjen äänet ja ennen kaikkea rattaitten peloittava räminä muodostivat yhdessä niin sekavan ja kaamean melun, että Don Quijoten täytyi kerätä koko rohkeutensa voidakseen sitä sietää. Mutta Sanchon rohkeus raukesi, ja hän kaatui pyörtyneenä herttuattaren hameen laahustimelle. Herttuatar otti hänet vastaan ja käski kiireesti pirskottaa vettä hänen kasvoihinsa. Niin tehtiin, ja hän tuli tajuihinsa parahiksi, kun eräät rattaat saapuivat paikalle vinkuvien pyörien.

Rattaitten eteen oli valjastettu neljä laiskaa härkää, joiden kaikkien selässä oli musta loimi; jokaiseen sarveen oli sidottu iso palava tuohus, ja ylimpänä rattailta oli korkea istuin, missä istui kunnianarvoinen ukko, jonka vitivalkoinen parta ulottui vyönsijaa alemmaksi. Hänellä oli yllään musta parkkumiviitta; koska näet rattaat olivat kirkkaasti valaistut, voi selvästi nähdä ja erottaa kaikki, mitä niissä oli. Ajomiehinä oli kaksi rumaa pirtua,

joiden vaatteet olivat samaa parkkumia ja joiden naamat olivat niin hirvittävän rumat, että Sancho ne kerran nähtyään ummisti silmänsä, jottei näkisi niitä toista kertaa. Kun siis rattaat olivat saapuneet luo, nousi kunnianarvoisa ukko korkealta istuimeltaan seisomaan ja lausui raikuvalla äänellä:

— Minä olen tietäjä Lirgandeo.

Sitten rattaat vierivät eteenpäin, eikä ukko virkkanut enää sanaakaan. Senjälkeen saapuivat toiset samanlaiset vaunut, joissa istui istuimellaan toinen ukko. Hän käski pysähdyttää ja lausui yhtä juhlallisesti kuin edellinen:

— Minä olen tietäjä Alquife, Urganda Tunteottoman hyvä ystävä.

Hänkin ajoi eteenpäin.

Sitten tulivat taas toiset vaunut samaan tapaan, mutta niissä ei istunut valtaistuimella mikään ukko, kuten edellisissä, vaan ruma, roteva mies, joka perille saavuttuaan nousi seisomaan samoin kuin toiset ja lausui vielä karheammalla ja pirullisemmalla äänellä:

— Minä olen noita Arkalaus, Amadis Gallialaisen ja koko hänen sukukuntansa verivihollinen.

Hän ajoi eteenpäin. Vähän matkan päässä sieltä nämät kolmet rattaat pysähtyivät. Niiden pyörien kamala melu taukosi, ja kohta kuului toinen ääni, joka ei ollut mitään melua, vaan suloista ja sointuisaa musiikkia. Siitä Sancho ilahtui pitäen sitä hyvänä merkinä ja sanoi herttuattarelle, jonka luota ei hetkeksikään hievahtanut:

— Armollinen rouva, missä on musiikkia, siellä ei hätää mitään.

— Ei myöskään siellä, missä on valoa ja kirkkautta
— vastasi herttuatar.

Siihen virkkoi Sancho:

— Valoa lähtee tulestakin ja kirkkautta polttorovioista, kuten voimme nähdä siitä, mitä ympärillämme on, ja saattaisi käydä niin, että ne meidät polttaisivat; mutta musiikki on aina ilon ja juhlan merkki.

— Se pian nähdään — sanoi Don Quijote, joka oli kuullut koko keskustelun.

Hän sanoikin oikein, kuten seuraava luku osoittaa.

Viidesneljättäluku,

missä jatkuu kertomus Don Quijotelle tuodusta, Dulcinean lumouksesta vapauttamista koskevasta tiedosta, sekä muista ihmeellisistä tapahtumista.

Nyt he huomasivat, että heitä kohti saapuivat miellyttävän musiikin tahdissa semmoiset ajoneuvot, joita nimitetään triumfivaunuiksi. Niitä vetämässä oli kuusi harmaata, mutta valkoisilla loimilla peitettyä muulia. Jokaisen muulin selässä istui katumuksentekijä, hänkin valkoisissa vaatteissa ja pidellen käsissään suurta palavaa vahasoihtua. Vaunut olivat kaksi, jopa kolmekin kertaa edellisiä suuremmat, ja niiden sivuistuimilla ja samoin korkeimmilla istuinpaikoilla näkyi vielä kaksitoista muuta katumuksentekijää lumivalkoisissa vaatteissa ja jokaisella kädessään palava soihtu, mikä näky sai katselijan samalla kertaa ihmettelemään ja kauhistumaan. Korkealla valtaistuimella istui neito verhottuna lukemattomiin hopeaharsoihin, joissa külsi kaikkialla kultakoruja saaden hänen pukunsa näyttämään ainakin loistavalta, jollei kallisarvoiselta. Hänen kasvojansa peitti hieno huntu, jonka läpinäkyvän kudoksen takaa kuulsivat ihmeen suloiset tytön kasvot. Niiden kauneuden ja nuoruuden voi varsin hyvin erottaa kirkkaassa valaistuksessa, ja ne eivät näyttäneet kahtakymmentä-

vuotta vanhemmilta eikä seitsemäätoista vuotta nuoremmita. Hänen vieressään istui maataviistäväään viittaaan kääriytynyt hahmo, jonka päätä peitti musta huntu. Mutta vaunujen pysähdyttyä herttuan, herttuattaren ja Don Quijoten eteen puhallussoittimet samassa lakkasivat soimasta ja kohta senjälkeen myös vaunuissa soineet harput ja luutut, viittaaan verhoutunut hahmo nousi, levitti viitan reunaa kummaltakin puolelta, otti hunnun päästään ja näyttäytyi itse kuoleman hahmossa, rumana luurankona. Don Quijote oli siitä harmissaan, Sanchoa peloitti, ja herttua ja herttuatarkin näyttivät hiukan säpsähtävän. Tämä elävä kuolema nousi seisomaan, suoristihe ja lausui verrattain uneliaalla äänellä ja hiukan tahmein kielin seuraavaa:

Oon Merlin, jonka isä tarun mukaan on ollut pimeyden ruhtinas (ja tähän valheeseen myös uskotaan); ma tunnen opit Zoroasterin, oon noitain mestari ja valtiias; ei minuun pysty paino vuosisatain, ne vaikka peittävätkin mielellään työt sankareitten, joita rakastan. Ja vaikka sanotaankin, että noidat ain' ovat raakoja ja julmia, oon minä sentään lempeä ja hellä vain hyvää ihmisille tahtoen.

Kun syvän Hadeen kuiluss' alahalla ma utterasti mietin, askaroin ja sommittelin merkkejäni juuri, niin kuulin, kuinka valittaan kutsui ihana Dulcinea Tobososta. Sain tietää, että lumottu hän oli: hän, ennen ylhäinen ja hieno nainen, nyt oli maalaistyyttö kömpelö ja arka.

Mun häntä sääliks kävi, siksi myös
 luurankoon rumaan puin henkeni,
 kun tutkinut ma olin tarkoin ensin,
 mik' apu lähteä vois kirjoistani
 ja mitä neuvoa vois moiseen hätään
 mun pirullinen noitatieteeni.

Oi Sinä, ihanne ja kaunistus
 sen joukon, joka teräspaitaa kantaa,
 Sa, majakka ja pohjantähti kirkas,
 tienviitta niiden, jotka velttoutta
 ja höyhenpatjain unteluutta pakoon
 päin vaaroja ja vastuksia nousten
 niin rohkeasti miekan kastaa vereen,
 ma Sulle puhun, urho pelvoton,
 jok' ylistyst' et koskaan kylliks saanut,
 oi urhoollinen, viisas Don Quijote,
 sa Manchan maine, tähti Espanjan:
 ihana Dulcinea saavuttaa
 voi entishahmon kyllä, mutta
 vain siten, että Sancho, asemiehes,
 nyt pakaroilleen piiskaniskuja
 saa kolmetuhatta ja kolmesataa
 ja sellaisella voimall', että niistä
 jää särky, kipu paikkaan paljaaseen.
 Näin kuuluu päätös noitain, joista
 sai alkunsakin neidon onnettomuus,
 — ja siksi saavuin, hyvä herrasväki.

— Hiisi vieköön! — virkkoi nyt Sancho. — Eipä vähän mitään; kolmetuhatta ruoskaniskua! Mutta minä en anna itselleni niitä kolmeakaan, enempää kuin kolmea tikariniskua. Piru periköön semmoisen lumouksesta päästämisen! En minä ymmärrä, mitä pakaroillani on noituksien kanssa tekemistä! Jumaliste, jos herra Merlin ei ole keksinyt parempaa keinoa neiti Dulcinea

Tobosolaisen lumouksesta päästämiseksi, niin olkoon lumouksessaan, kunnes kuolee!

— Minä otan teidät kiinni, — sanoi Don Quijote — te herra moukka ja sipulinsyöjä, ja sidon teidät johonkin puuhun niin alastomana kuin äitinne teidät synnytti ja annan teille, en sano kolmetuhattakolmesataa, vaan kuusituhattakuusisataa raippaa, ja ne kyllä istuvat niin lujassa, etteivät putoa pois, vaikka ravistelisitte itseänne kolmetuhattakolmesataa kertaa. Ja älkää huoliko vastata minulle sanaakaan, muuten riistan sielun ruumiistanne.

Tuon kuultuaan Merlin sanoi:

— Niin ei saa tapahtua; ne iskut, jotka kelpo Sanchon tulee saada, hänen tulee ottaa vastaan vapaaehtoisesti eikä pakosta ja ainoastaan milloin hän itse haluaa; hänelle näet ei ole määrätty mitään varmaa aikaa. Jos hän kuitenkin haluaa suorittaa katumusharjoituksensa näitten ruoskaniskujen puolella määrällä, niin hän voi sallia, että ne antaa hänelle jokin vieras käsi, vaikka se olisikin raskaanlainen.

— Minuun ei saa koskea mikään käsi, — vastasi Sancho — ei vieras eikä oma, ei raskas eikä keveä. Olenko kukaties synnyttänyt neiti Dulcinea Tobosolaisen, jotta paka-roitteni pitää sovittaa, mitä hänen silmänsä ovat rikkooneet? Toisin on herrani ja isäntäni laita, sillä hän ja neiti Dulcinea ovat yhtä, ja koska hän lakkaamatta nimittää neitiä elämäkseen ja sielukseen, tuekseen ja turvakseen, niin hän voi ja hänen tuleekin piiskata itseänsä hänen tähtensä ja ryhtyä kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin päästääkseen hänet lumouksesta. Mutta minäkö itseäni piiskaisin? Pois se.

Sancho oli tuskin ennättänyt tuon sanoa, kun Merlinin hengen vieressä istuva hopeaharsoinen neito siirsi syr-

jään hienon hunnun ja paljasti kasvot, jotka näyttivät kaikista tavattoman kauniilta. Sitten hän kääntyi luontevan miehekkäästi suoraan Sancho Panzan puoleen ja lausui hänelle äänellä, joka ei ollut erittäin naisellinen:

— Oi sinä onneton aseenkantaja, sinä pölkkyypää, sinä, jolla on sydän korkkipuuta ja muut sisukset piikiveä! Jos sinua käskettäisiin, sinä hävytön lurjus, syöksymään maahan korkeasta tornista, jos sinua vaadittaisiin, sinä ihmissuvun vihollinen, syömään tusina rupikonnia, kaksi tusinaa sisiliskoja ja kolme tusinaa käärmeitä, jos sinua yllytettäisiin surmaamaan omaa eukoasi ja lapsiasi jollakin hirmuisen terävällä käyrämiekkalla, ei olisi ihmekään, jos arkailisit ja ujostelisit, mutta kun pidät suurena asiana kolmeatuhattakolmeasataa ruoskaniskua, vaikka ei ole yhtäkään orpokodin poikaa, olipa hän kuinka heiveröinen tahansa, joka ei saa yhtä monta joka kuukausi, niin se ihmetyttää, hämmästyttää ja kauhistuttaa kaikkien kuuntelijoiden sääliväisiä sydämiä, ja myös kaikkien niiden, jotka aikojen kuluessa tulevat sen tietämään. Käännä, sinä kurja ja paatunut otus, käännä, sanon minä, nuo pelästyneet kissapöllön-silmäsi minun silmäteriini, joita on verrattu taivaan tuikkiviin tähtiin, niin saat nähdä, kuinka ne vuodattavat kyyneliä solkenaan ja virtanaan, uurtaen vakoja, teitä ja polkuja minun poskieni armaille niityille. Liikuttakoon mieltäsi, sinä konna ja ilkeä kuvatus, että kukoistavan nuoruuteni, joka on vasta toisella kymmenellä — olen näet täyttännyt yhdeksäntoista, mutta en vielä kahtakymmentä — täytyy riutua ja kuihtua kömpelön maalaistytön kuoren alla, ja jollen nyt näyttäydy sellaisena, niin se johtuu erityisesti armosta, jonka on minulle suonut tässä läsnäoleva herra Merlin vain siinä tarkoituksessa, että kauneuteni

saisi sinut helytymään; murheellisen kaunottaren kyynelet näet muuttavat kalliit puuvillaksi ja tiikerit lampaiksi. Piiskaa, piiskaa paksuja lihojasi, sinä kesyttämätön peto, kannusta mielesi rohkeutta, joka yllyttää sinua vain syömään syötyäsikin, ja päästä vapauteen minun hieno hipiäni, lempeä luonnonlaatuni ja kauniit kasvoni. Ja jollet tahdo minun tähteni taipua ja suostua järkevästi toimimaan, niin tee se tuon ritariraukan tähden, joka seisoo vieressäsi, tarkoitan, herrasi tähden; sillä minä näen, että hänen sielunsa on jo poikkipuolin hänen kurkussaan, ei kymmenenkään tuuman päässä hänen huuliltaan, ja odottaa siinä sinun töykeätä tai lempeätä vastaustasi tullakseen suusta ulos tai painuakseen takaisin vatsaan.

Tuon kuultuaan Don Quijote tunnusteli kurkkuaan ja lausui herttuan puoleen kääntyen:

— Totisesti, armollinen herra, Dulcinea puhui totta: sieluni on poikkipuolin kurkussani kuin pähkinä jousessa.

— Mitä te asiasta arvelette, Sancho? — kysyi herttuatar.

— Minä sanon, armollinen rouva, — vastasi Sancho — mitä jo sanoin: piiskaamisesta minä sanon itseni irki.

— Teidän tulee sanoa irti, Sancho, eikä niinkuin sanotte — virkkoi herttua.

— Jättäköön teidän korkeutenne minut rauhaan; — vastasi Sancho — minä en ole nyt sillä tuulella, että välittäisin saivartelusta tai yhdestä kirjaimesta enemmän tai vähemmän: mieltäni hämmentävät niin nuo iskut, joita minulle pitäisi antaa tai joita minun pitäisi antaa itselleni, etten tiedä mitä sanoa tai mitä tehdä. Haluaisin kumminkin kuulla armolliselta neidiltä neiti Dulcinea Tobosolaiselta, missä hän on oppinut tuommoisen pyy-

tämistavan. Hän tulee tänne ja pyytää minua piiskamaan itseni vialle, haukkuu minua pölkkypääksi ja kesyttämättömäksi pedoksi ja nimittelee vielä monilla muilla rumilla nimillä, joita piru sietäköön. Onko minun pintani pronssia, ja koskeeko minuun rahtuakaan, pääseekö hän lumouksesta vai ei? Millaisen korin täynnä linavaatteita, paitoja, myssyjä ja sukkia (vaikka enhän minä semmoisia käytä) hän on tuonut mukanaan minua suostuttaakseen? Ei muuta kuin haukkumasanan toisensa jälkeen, vaikka hyvin tietää täällä yleisesti käytetyn sananparren, että kullalla kuormitettu aasi kulkee helposti vuoren yli, että lahjat halkovat kallioita, että rukoile Jumalaa ja junttaa päälle, ja että parempi pyy pivossa kuin kymmenen oksalla? Entä sitten tämä minun herrani ja isäntäni, jonka pitäisi silittää selkääni ja hyvittelä minua, niin että tulisin pehmeäksi kuin kartattu villa, hän uhkaa kiinni saatuaan sitoa minut alastomana puuhun ja antaa ruoskaniskuja kaksinkertaisen määrän. Mutta näiden armeliaitten herrojen tulee muistaa, etteivät he tahdo piiskattavaksi ainoastaan aseenkantajaa, vaan myös käskynhaltian, ja siitä on jo sentään suhta pois. Heidän tulee oppia, heidän tulee piru vieköön oppia oikein pyytämään, pyytämään taitavasti ja siivollisesti, sillä ajat eivät ole aina samamaiset eivätkä ihmiset ole aina hyvällä tuulella. Minä olen harmiin pakahtumassa, koska huomaan viheriän nuttuni revenneen, ja nyt tullaan vaatimaan, että minun pitää vapaaehtoisesti piestä itseäni, vaikka olen niin kaukana kaikesta semmoisesta, että yhtä hyvin tahtoisin muuttua intiaaniksi.

— Totisesti, hyvä Sancho, — sanoi herttua — jos ette pehmene pehmeämmäksi kuin kypsä viikuna, ette

milloinkaan pääse käskynhaltiaksi. Olisihan mainiota, jos minä lähettäisin saareni asukkaille julman ja kovasydämisen maaherran, joka ei helly neidon kyyneleistä eikä älykkäitten, mahtavien vanhojen velhojen ja tietäjain pyynnöistä! Sanalla sanoen, Sancho, teidän tulee joko itse piiskata itseänne tai antautua toisten piiskattavaksi; muuten ette pääse käskynhaltiaksi.

— Armollinen herra, — vastasi Sancho — enkö voisi saada kahden päivän ajatusaikaa harkitakseni, mikä on itselleni parasta?

— Ei, ei millään muotoa — virkkoi Merlin. — Nyt, tällä hetkellä ja tässä paikassa on päätettävä, kuinka tässä asiassa käy: joko niin, että Dulcinea palaa Montesinon luolaan ja maalaistytöksi, kuten ennen, tai niin, että hänet viedään nykyisessä hahmossaan Elyisionin kentille, missä hän tulee oleskelemaan odottaen ruoskaniskujen lukumäärän täyttymistä.

— Kas niin, kelpo Sancho, — virkkoi herttuatar — rohkaiskaa nyt mielenne ja osoittakaa kiitollisuutta herra Don Quijotelle, jonka leivissä olette ollut ja jolle meidän kaikkien tulee olla alttiita ja myöntyväisiä hänen hyvän mielenlaatunsa ja jalojen ritaritöittensä tähden. Suostukaa, poikani, tähän kuritukseen, ja piru pirun periköön ja pelko lähteköön kápälämäkeen, sillä rohkeus voittaa kovan onnen, kuten itse hyvin tiedätte.

Siihen vastasi Sancho näillä asiaankuulumattomilla sanoilla, kääntyen kysymään Merliniltä:

— Kuulkaahan, armollinen herra Merlin, tullessaan tänne kuriirina piru toi isännälleni terveiset herra Montesinolta; hän näet käski Montesinon puolesta isäntäni odottaa häntä tässä, koska hän aikoi ryhtyä toimen-

piteisiin neiti Dulcinea Tobosolaisen lumouksesta päättämiseksi; mutta toistaiseksi emme ole nähneet Montesinoa emmekä ketään hänen kaltaistaan.

Siihen vastasi Merlin:

— Hyvä Sancho, piru on tyhmä ja suuri lurjus. Minä lähetin hänet etsimään isäntäännne, mutta en tuomaan terveisiä Montesinolta, vaan itseltäni: Montesinos on näet yhä vielä luolassaan, missä hän miettii tai oikeammin odottaa lumouksesta vapautumistaan; on näet vielä häntä nylkemättä. Jos hän on teille jotakin velkaa tai jos teillä on jotakin selvitettävää hänen kanssaan, niin minä kuljetan hänet teidän luoksenne ja vien hänet minne haluatte. Mutta suostukaa nyt vihdoin tähän kuritukseen ja uskokaa minua: se tulee olemaan sangen hyödyllistä sekä sielullenne että ruumiillenne, sielulle senvuoksi, että teette sellaisen laupeudentyön, ja ruumiillenne, koska tiedän, että olette verevää lajia, joten pieni suonenisku ei suinkaan haittaa.

— Onpa maailmassa lääkäreitä, kun noidatkin ovat lääkäreitä; — vastasi Sancho — mutta koska kaikki minulle sitä samaa vakuuttavat, vaikka en itse sitä oikein älyä, niin sanon suostuvani antamaan itselleni ne kolmetuhattakolmesataa iskua, sillä ehdolla, että saan antaa ne itselleni milloin ja missä haluan ja ettei määrätä mitään varmoja päiviä ja aikoja; minä kyllä koitan päästä tästä velasta niin pian kuin suinkin, jotta maailma saa taas nauttia neiti Dulcinea Tobosolaisen kauneutta; hän näet todella näyttää olevan kaunis, vaikka luulin ihan päinvastoin. Ehtona tulee olla myös, ettei minun tarvitse piiskata itseäni verille ja että otetaan lukuun nekin lyönnit, jotka sattuvat vain hipaisemaan. Samoin vielä, että jos erehtyisin laskuissa, niin

herra Merlinin, joka tietää kaikki, tulee pitää huolta laskemisesta ja ilmoittaa minulle, mitä puuttuu tai mitä on liikaa.

— Liiosta ei tarvitse mitään ilmoittaa; — vastasi Merlin — kun näet olemme päässeet niin pitkälle, että mainittu luku on täysi, vapautuu neiti Dulcinea heti lumouksestaan ja tulee kiittolisena tapaamaan kelpo Sanchoa ja kiittämään, vieläpä palkitsemaankin häntä hänen hyvästä työstään. Teidän siis ei tarvitse olla huolissanne liioista enempää kuin puuttuvistakaan, ja Jumala minua varjelkoon ketään pettämästä hiuskarvan-kaan vertaa.

— Olkoon siis menneeksi, Jumalan nimeen! — sanoi Sancho. — Minä suostun omaan onnettomuuteeni, tarkoitan, että ryhdyn katumusharjoitukseen, mainituilla ehdoilla.

Sancho oli tuskin ehtinyt lausua viimeiset sanat, kun puhallussoittimet alkoivat jälleen soida ja kuului taas lukemattomia pyssynlaukauksia. Don Quijote lankesi Sanchon kaulaan suudellen lukemattomat kerrat hänen otsaansa ja poskiensa. Herttuatar ja herttua ja kaikki läsnäolevat ilmaisivat erinomaista tyytyväisyyttään, vaunut lähtivät liikkeelle, ja kaunis Dulcinea kumarsi ohikulkiessaan herttualle ja herttuattarelle ja niiasi syvään Sancholle.

Nyt lähestyi jo nopeasti herttainen ja hymyilevä aamunkoitto; niittyjen kukat aukenivat ja kohottivat päitään, ja purojen virtaava kristalli, valkoisten ja harmaitten piikivien välitse solisten, riensi maksamaan veroaan sitä odottaville virroille. Hilpeä maa, kirkas taivas, puhdas ilma, heleä valo, kukin erikseen ja kaikki yhdessä, osoittivat selvästi, että päivä, joka seurasi koittaren kin-

tereillä, tulisi olemaan kirkas ja kaunis. Herttua ja herttuatar, tyytyväisinä metsästyksen ja älykkäästi ja onnellisesti suoritettuun suunnitelmaan, palasivat linnaansa aikoen jatkaa kepposiaan; ne näet huvittivat heitä enemmän kuin mikään oikea asia.

K u u d e s n e l j ä t t ä l u k u ,

jossa kerrotaan ihmeellinen ja ennenkuulumaton seikkailu kamarirouva Tuskallisen kanssa, jota muuten mainitaan kreivitär Trifaldin nimellä, ja esitetään kirje, jonka Sancho Panza kirjoitti vaimolleen Teresa Panzalle.

Herttualla oli eräs erittäin kujeellinen ja hupainen hovimestari, sama mies, joka oli näytellyt Merlinin osaa ja järjestänyt koko taannoisen seikkailun, sepittänyt säkeet ja harjoittanut erään paashin näyttelymään Dulcinean osaa. Isäntäväkensä avustamana hän kävi nyt järjestämään toista kepposta, joka oli hausimpia ja merkillisimpiä mitä ajatella saattaa.

Herttuatar kysyi seuraavana päivänä Sancholta, oliko hän aloittanut katumusharjoituksen, joka hänen tuli suorittaa, jotta Dulcinea pääsisi lumouksestaan. Sancho sanoi aloittaneensa ja kertoi menneenä yönä lyöneensä itseään viisi kertaa. Herttuatar kysyi, millä hän oli itseään lyönyt. Sancho sanoi lyöneensä kämmenellään.

— Se on pikemmin taputtamista kuin kurittamista — virkkoi herttuatar. — Arvelen, ettei viisas Merlin tyydy semmoiseen hellittelyyn; kelpo Sanchon tulee käyttää jonkinlaista puikeilla tai solmuilla varustettua ruoskaa, niin että lyönnit tuntuvat, sillä vitsa lapsen

viisahaksi, ja sellaisen ylhäisen naisen kuin Dulcinea Tobosolaisen vapautta ei osteta niin huokealla hinnalla. Sanchon tulee myös muistaa, että hyvät työt, jotka suoritetaan veltosti ja laimeasti, eivät ole ansiollisia eivätkä minkään arvoisia.

Siihen vastasi Sancho:

— Antakoon teidän korkeutenne minulle jonkin sopivan ruoskan tai pampun, niin kyllä minä sillä itseäni peittoan, kun se vain ei tee kovin kipeätä; teidän armonne näet tulee tietää, että minulla, vaikka olenkin maatiaismies, on hipiä pikemmin pumpulia kuin aroheinää, eikä sentään passaa, että pieksen itseni riekaleiksi toisten tähden.

— Olkoon menneeksi; — vastasi herttuatar — minä annan teille huomenna ruoskan, joka teille hyvin sopii ja sopii myös teidän hienoon hipiääne, aivan kuin ne molemmat olisivat sisaruksia.

Siihen sanoi Sancho:

— Rakas armollinen rouva, teidän korkeutenne tulee tietää, että olen kirjoittanut kirjeen eukolleni Teresa Panzalle kertoen hänelle kaikesta, mitä minulle on tapahtunut lähdettyäni hänen luotaan; minulla on kirje täällä povessani eikä siitä puutu enää muuta kuin allekirjoitus. Pyytäisin nyt teidän suuriälyisyyttänne lukemaan sen, sillä minusta tuntuu, että se sopii hyvin käskynhaltian tyyliin, tarkoitan siihen tapaan, miten käskynhaltioitten tulee kirjoittaa.

— Kuka sen on sommitellut? — kysyi herttuatar.

— Kuka muu sen olisi sommitellut kuin minä vainainen syntinen itse? — vastasi Sancho.

— Entä oletteko itse sen kirjoittanutkin? — kysyi herttuatar.

— Mitä vielä; — vastasi Sancho — enhän minä osaa lukea enkä kirjoittaa, vaikka puumerkkini kyllä osaan piirtää.

— Katsotaan; — sanoi herttuatar — te varmaan osoitate siinä eteviä ja päteviä luonnonlahjojanne.

Sancho veti povestaan avoimen kirjeen, herttuatar otti sen ja huomasi sen sisältävän seuraavaa:

S a n c h o P a n z a n k i r j e v a i m o l l e e n
T e r e s a P a n z a l l e .

»Vaikka selkähäni sain, herroiksi ma kuljin vain»; jos minulla nyt on hyvä saari hallittavana, niin hyvät paukut se minulle maksoi. Tätä sinä et tietenkään nyt ymmärrä, Teresa kulta; mutta kuulethan toiste. Sinun tulee tietää, Teresa, että olen päättänyt, että sinun tulee ajaa vaunuissa, mikä on niinkuin olla pitää, sillä muunlainen meno se on kuin nelinkontin ryömimistä. Sinä olet käskynhaltian rouva; katsohan, uskaltaako kukaan juoruta sinusta takanapäin! Minä lähetän sinulle tässä viheriän metsästyspuvun, jonka armollinen rouva herttuatar on minulle lahjoittanut; korjaa se niin, että siitä tulee hame ja liivi tyttarellemme. Isäntäni Don Quijote, mikäli olen näillä kulmilla kuullut sanottavan, on viisas hullu ja hupainen vähäjärkinen, ja sanotaan, etten minä ole paljon häntä huonompi. Me olemme käyneet Montesinon luolassa, ja viisas Merlin on saanut minut käsiinsä, jotta minä päästäisin lumouksesta Dulcinea Tobosolaisen, jota siellä kotipuolella sanotaan Aldonza Lorenzoksi. Kolmellatuhannellakolmellasadalla raipalla, jotka minun tulee itselleni antaa, siitä luvusta vähentäen viisi, hän pääsee lumouksestaan niin vapaaksi kuin äiti, joka

hänet synnytti. Älä kerro tästä mitään kenellekään, sillä jos panet kalusi katseltavaksi, niin toiset sanovat, että se on valkoinen, ja toiset, että se on musta. Muutaman päivän päästä minä lähden käskynhaltianvirkaan ja lähden sinne vakavasti aikoen tehdä rahaa, sillä minulle on sanottu, että kaikki uudet käskynhaltiat lähtevät virkaansa samaa toivoen; minä otan siitä hiukan pohtia ja lähetän sinulle sitten tiedon, pitääkö sinun tulla luokseni vai ei. Harmo voi hyvin ja lähettää sinulle paljon terveisiä, enkä minä aio sitä jättää, vaikka tekisivät minusta Suurturkin. Valtiattareni herttuatar suutelee tuhat kertaa käsiäsi; lähetä sinä hänelle kaksituhatta suudelmaa; ei näet ole olemassa mitään, mikä maksaa vähemmän ja on huokeampaa, kuten isäntäni sanoo, kuin sievä ja sovelias käytös. Jumala ei ole sallinut minun löytää toista matkalaukkua, jossa olisi ollut toiset sata dukaattia, niinkuin taannoin; mutta älä siitä huoli, Teresa kulta, sillä ei se pala, joka tornissa soittaa, ja käskynhaltianvirassa kaikki kyllä lopulta selviää; mutta suurta huolta on minulle tuottanut, että minulle sanotaan, että jos kerran sitä koetan, en voi enää haluani hillitä, ja jos niin on, niin asia ei käy minulle kovin huokeaksi, vaikka saavathan ne rujot ja rammatkin almuja hyvän virkatalon verosta, niin että sinä tulet rikkaaksi tavalla tai toisella ja elät kuin pellossa. Jumala sitä onnea sinulle suokoon niinkuin hän voi ja antakoon minulle terveyttä ja hyvää vointia sinua palvellakseni. Annettu tässä linnassa heinäkuun 20:nä 1614.

Sinun miehesi, käskynhaltia

SANCHO PANZA.»

Kirjeen luettuaan herttuatar sanoi Sancholle:

— Kahdessa seikassa kelpo käskynhaltia on hiukan harhateillä. Ensinnäkin siinä, että hän sanoo tai antaa ymmärtää, että hänelle on annettu maaherrakunta niistä ruoskaniskuista, jotka hänen tulee antaa itselleen, vaikka hän kieltämättä hyvin tietää, että puolisoni herttuan sen hänelle luvatussa kukaan ihminen ei aavistanut mitään semmoisesta lihankidutuksesta; toinen seikka on se, että hän osoittautuu kirjeessään kovin ahneeksi, ja minä toivon, ettei käy ohraisesti; sillä ahneus pussin puhkaisee, ja ahne käskynhaltia hallitsee huonosti oikeutta.

— En minä sitä tarkoita, armollinen rouva; — vastasi Sancho — ja jos kirje ei teidän armonne mielestä ole semmoinen kuin sen pitää olla, niin ei muuta kuin revittää se ja tehdä uusi, vaikka mahdollista on, että siitä tulee huonompi, jos se jätetään minun oman pääkoppani varaan.

— Ei, ei; — vastasi herttuatar — tämä on hyvä, ja minä haluan näyttää sen herttualle.

He lähtivät nyt puutarhaan, missä oli määrä aterioida sinä päivänä. Herttuatar näytti Sanchon kirjeen herttualle, jota se kovin huvitti. Sitten aterioitiin, ja kun ruoka-astiat oli korjattu pois ja oli nautittu hyvä kotva Sanchon hupaisista jutuista, kuultiin yhtäkkiä ylen surullinen huilun ääni ja kumean ja epävireisen rummun pärinä. Kaikki näyttivät säikähtävän tätä soraäänistä ja sotaista musiikkia, varsinkin Don Quijote, joka siitä kävi niin levottomaksi, että tuskin voi pysyä paikoillaan; Sanchosta ei ole muuta sanottavaa kuin että pelko ajoi hänet tavalliseen pakopaikkaan, nimittäin herttuattaren viereen tai hänen hameensa taakse; kuuluva ääni näet oli tosiaan ylen surullinen ja alakuloinen. Kaikkien jän-

nittyneinä odottaessa nähtiin puutarhaan tulevan kaksi miestä, molemmat surupuvussa, joka oli niin pitkä, että viisti maata, ja tulijat löivät kahta suurta rumpua, jotka nekin olivat mustalla kankaalla päällystetyt. Heidän vieressään asteli pillipiipari, hänkin sysi- ja pikimusta samoinkuin toiset. Näiden kolmen jäljessä tuli jättiläismäinen hahmo, pikemmin kääritty kuin puettu mustaan kaapuun, jonka laahus oli suunnattoman pitkä. Kaapua kiersi vyötäisillä ja yli rinnan hankkilus, sekin musta, ja siitä riippui valtavan suuri mustakahvainen ja -huotrainen käyrämiekka. Hänen kasvojaan peitti läpinäkyvä musta huntu, jonka takaa paistoi tavattoman pitkä lumi- valkoinen parta. Hän asteli rumpujen äänen tahdissa erittäin arvokkaasti ja tyynesti. Sanalla sanoen: hänen suuri kokonsa, juhlallinen käyntinsä, mustuutensa ja saattueensa todella saattoivat säikähdyttää kaikkia, jotka hänet näkivät tietämättä, kuka hän oli.

Hän siis saapui hitaasti ja juhlallisesti astellen luo ja polvistui herttuan eteen, joka toisten läsnäolevien kanssa seisoi häntä odottamassa; mutta herttua ei millään ehdolla sallinut hänen puhua, jollei hän sitä ennen nousut. Pelottava hahmo teki niin ja siirsi noustuaan hunnun kasvoiltaan paljastaen kaikkein kamalimman, pisimmän, valkoisimman ja tuuheimman parran, mitä ihmissilmät olivat milloinkaan nähneet, päästi sitten leveästä ja laajasta rinnastaan syvän ja sointuisan äänen, kiinnitti katseensa herttuaan ja lausui:

— Korkea ja suurivaltainen herra, minua mainitaan Trifaldín Valkoparran nimellä. Minä olen kreivitär Trifaldin asepalvelija, hänen, jota nimitetään myös kamarirouva Tuskalliseksi ja jolta minä tuon teidän korkeudellenne viestiä, nimittäin pyyntöä, että teidän ylhäi-

syytenne suvaitsisi antaa hänelle luvan ja vapauden astua sisään ilmoittamaan huolensa, mikä on kaikkein ennenkuulumattomimpia ja ihmeellisimpiä, mitä kaikkein muheellisinkaan mieli on voinut maailmassa koskaan kuvitella. Ja hän tahtoo ensiksi tietää, asustaako tässä teidän linnassanne urhoollinen ja milloinkaan voittamaton ritari Don Quijote Manchalainen, jota etsimään hän on tullut jalkaisin ja paastoten Candayan kuningaskunnasta tänne teidän valtakuntaanne saakka, mitä sopii ja tuleekin pitää ihmeenä tai ilmettynä noituutena. Hän odottaa tämän linnoituksen tai huvilinnan portilla ja on valmis astumaan sisään heti teiltä suosiollisen luvan saatuaan. Olen puhunut.

Sitten hän ryki, sively molemmin käsin partaansa ylhäältä alas asti ja odotti aivan rauhallisesti herttuan vastausta, joka kuului näin:

— Kelpo asepalvelija Trifaldin Valkoparta, me olemme jo monta päivää sitten saaneet kuulla armollisen rouvan kreivitär Trifaldin onnettomuudesta, hänen, jota noidat nimittävät kamarirouva Tuskalliseksi. Te, hämmästyttävä kamarijunkkari, voitte kernaasti sanoa hänelle, että hän saa tulla sisään ja että täällä on urhea ritari Don Quijote Manchalainen, jalomielinen ritari, jolta hän varmaan voi toivoa kaikkea mahdollista suojaa ja apua, ja samoin voitte hänelle sanoa minun puolestani, että jos hän avustustani tarvitsee, hän varmaan sitä saa, sillä minä olen velvollinen sitä hänelle antamaan jo sen vuoksi, että olen ritari, jonka asiana ja tehtävänä on suoda apuaan kaikenlaisille naisille, erittäinkin leskirouville, jotka ovat joutuneet kärsimään vahinkoa ja surua, kuten hänen armonsa laita varmaan on.

Tuon kuultuaan Trifaldín taivutti polvensa maahan, antoi pillipiiparille ja rummunlyöjille merkin soiton aloittamiseen ja poistui sitten puutarhasta saman musiikin tahdissa ja yhtä juhlallisesti kuin oli tullut, jättäen kaikki ihmettelemään ulkomuotoaan ja ryhtiään. Herttua kääntyi nyt sanomaan Don Quijotelle:

— Suurimaineinen ritari, ilkeyden ja tietämättömyyden pimeys ei lopultakaan voi peittää eikä himmentää urheuden ja miehuuden valoa. Sanon tämän siksi, että teidän hyvyysenne on ehtinyt viettää tässä linnassa tuskin viikkoakaan, kun teitä jo tullaan etsimään etäisistä ja maan äärillä sijaitsevista maista; eikä vallasvaunuissa tai dromedaareilla ratsastaen, vaan jalkaisin ja paastoten saapuvat tänne surulliset ja huolenalaiset, luottaen siihen, että saavat teidän urhoolliselta käsivarreltanne apua huoliinsa ja vaivoihinsa, mikä kaikki on teidän suurten urotöittenne ansiota, joiden maine kiertelee koko tunnetussa maailmassa.

— Armollinen herra herttua, — vastasi Don Quijote — toivoisin nyt olevan tässä läsnä sen siunatun hengenmiehen, joka taannoin ruokapöydässä osoitti sellaista ynseyttä ja vihamielisyyttä vaeltavia ritareita kohtaan, jotta hän saisi omin silmin nähdä, ovatko mainitut ritarit maailmassa tarpeellisia; nyt hän varmaan saisi kouraantuntuvasti havaita, etteivät ylenmäärin murheelliset ja lohduttomat henkilöt lähde tärkeissä tapauksissa ja suunnattomissa onnettomuuksissa etsimään apua oppineilta, ei kyliensä suntioilta eikä sellaisilta ritareilta, jotka eivät tule milloinkaan pääsemään oman kylänsä rajoja kauemmaksi, ei joutilalta hovimieheltä, joka mieluummin utelee uusia juoruja kerrottavakseen ja levitettäväkseen kuin pyrkii suorittamaan tekoja ja uro-

töitä toisten kerrottaviksi ja kirjaan merkittäviksi. Huolten lievitystä, apua hädässä, suojaa neidoille ja lohdutusta leskille ei saada miltään muilta henkilöiltä paremmin kuin vaeltavilta ritareilta, ja siitä, että itse kuulun heidän joukkoonsa, minä kiitän taivasta lukemattomat kerrat ja katson hyvin käytetyksi jokaisen vaikeuden ja vaivan, joka voi tielleni osua tässä kunniakkaassa toimessa. Tulkoon siis tuo kamarirouva ja pyytäköön mitä mieli; minä kyllä annan hänelle hänen kaipaamaansa apua käsivarteni voimalla ja miehuullisen henkeni pelottomalla päättäväisyydellä.

Seitsemäsneljättäluku,

jossa jatkuu mainio seikkailu kamarirouva Tuskallisen kanssa.

Herttua ja herttuatar olivat kovin mielissään, kun näkivät, kuinka alttiisti Don Quijote suostui heidän suunnitelmaansa, ja Sancho virkkoi nyt:

— Minä toivon hartaasti, ettei tämä armollinen kamarirouva millään tavalla estä minua pääsemästä käskynhaltiaksi lupauksen mukaan; muistan näet erään toledolaisen apteekkarin, joka jaaritteli kuin kottarainen, sanoneen, ettei mikään asia voi hyvin menestyä, jos kamarirouvat siihen sekaantuvat. Herra varjeltoon, kuinka se apteekkari pani kamarirouvat pataluhiksi! Koska siis kaikki kamarirouvat ovat kiusallisia ja hävyttömiä, olipa heidän säätynsä ja arvonsa mikä tahansa, niin minä ajattelen, millaisia ovatkaan tuskalliset, jommoiseksi on sanottu tuota kreivitär Kolmilievettä eli Kolmihäntää! Meidän puolessa näet liepeet ja hännät, hännät ja liepeet ovat yhtä kaikki.

— Vaikene, hyvä Sancho; — sanoi Don Quijote — koska näet tämä armollinen kamarirouva saapuu minua etsimään niin kaukaisista maista, ei hän suinkaan kuulu niihin, joita apteekkarilla oli luettelossaan, varsinkaan, kun hän on kreivitär ja koska kreivittäret, kamarirou-

vina palvellessaan, palvelevat kuningattaria ja keisarinnoja, mutta ovat kotonaan ylhäisiä naisia, joilla on palvelijoinaan toisia kamarirouvia.

Siihen virkkoi läsnäoleva Doña Rodríguez:

— Armollisella rouva herttuattarella on palvelukseensa kamarirouvia, jotka voisivat olla kreivittäriä, jos onni olisi heille suopea; mutta laki on niinkuin luetaan, ja älköön kukaan puhuko pahaa kamarirouvista, varsinkaan vanhoista ja naimattomista; vaikka näet en itse olekaan semmoinen, voin varsin hyvin käsittää ja arvata, kuinka paljon paremmassa asemassa on naimaton kamarineiti kuin sitä virkaa tekevä leskirouva, ja se, joka meitä kalvaa, ei säästä toisiakaan.

— Kaikesta huolimatta — virkkoi Sancho — on apteekkarini mielestä kamarirouvissa niin paljon kalvamista, että taitaa olla parempi jättää velli hämmentämättä, vaikka se pohjaan palaisi.

— Aseenkantajat ne meitä aina hammastelevat; — vastasi Doña Rodríguez — häärivät aina eteishuoneissa kuin peikot ja vaanivat jokaista askeltamme vapaina hetkinään, joita on paljon, kuluttavat aikaansa meistä juoruamalla, puhuvat pahaa vielä kuolleista luistamme ja tarvelevät hyvän maineemme. Mutta minä lähetän terveiset niille liikkuville puupölkyille, että kirvelipä heitä miten tahansa, me elämme sittenkin maailmassa ja ylhäisissä taloissa, vaikka lopulta kuolisimme nälkään ja peittäisimme mustaan nunnanpukuun hienon tai rypyisen hipiämme, niinkuin juhla-kulkueen ohi liikkeessa peitetään tunkio korealla matolla. Totisesti, jos minun sallittaisiin ja jos sattuisi tilaisuutta, niin todistaisin sekä läsnäoleville että koko maailmalle, ettei ole yhtään sel-laista hyvettä, joka ei ole kamarirouvissa kuin kotonaan.

— Minä uskon, — sanoi herttuatar — että kelpo Doña Rodríguez on oikeassa ja sangen oikeassa; mutta hänen on paras odottaa sopivaa aikaa puhuakseen itsensä ja muiden kamarirouvien puolesta, saattaakseen häpeään tuon ilkeän apteekkarin huonot ajatukset ja temmatakseen juurineen pois saman mielipiteen suuren Sancho Panzan povesta.

Sancho virkkoi siihen:

— Siitä lähtien, kun olen ollut aikeissa ruveta käskenhaltiaksi, olen luopunut kaikista joutavista aseenkantaja-houreista enkä välitä kaikista maailman kamarirouvista vähän vähääkään.

He olisivat luultavasti jutelleet kamarirouvista enemmänkin, elleivät olisi kuulleet pillipiiparin ja rumpalien alkavan jälleen soittaa, mistä arvasivat kamarirouva Tuskallinen olevan tulossa. Herttuatar kysyi herttualta, oliko ehkä soveliaista lähteä häntä vastaan, koska hän oli kreivitär ja ylhäinen henkilö.

— Mikäli hän on kreivitär, — ehätti Sancho vastaamaan ennen herttuaa — olen kyllä sitä mieltä, että teidän korkeuksienne sopii mennä häntä vastaanottamaan, mutta mikäli hän on kamarirouva, ei minun mielestäni kannata paikaltaan hievahtaa.

— Kuka sinun käskee siihen sekaantua, Sancho? — sanoi Don Quijote.

— Kukako käskee, armollinen herra? — vastasi Sancho. — Minä käsen itse ja voin sen tehdä, koska olen aseenkantaja, joka on oppinut kaikki kohteliaisuuden säännöt teidän armonne koulussa, joka on kaikkein kohteliaim ja sivistynein ritari, mitä on koko sivistyneessä maailmassa, ja olenhan kuullut teidän armonne sanovan, että näissä asioissa tulee yhtä paljon vahinkoa

liasta kuin liian vähästä, ja vähästä viisas yskän ymmärtää.

— Niin on laita kuin Sancho sanoo; — virkkoi herttua — katsotaan nyt, miltä tuo kreivitär näyttää, ja sen mukaan voimme sitten arvioida, kuinka suurta kohteliaisuutta hänelle on osoitettava.

Samassa tulivat puutarhaan pillipiipari ja rumpalit samoin kuin edellisellä kerralla.

Ja tähän kirjan tekijä lopetti tämän lyhyen luvun aloittaen uuden, missä jatkuu sama seikkailu, joka on merkillisimpiä koko historiassa.

K a h d e k s a s n e l j ä t t ä l u k u,

*jossa esitetään, mitä kamarirouva Tuskallinen kertoi
kovasta kohtalostaan.*

Murheellisten soittoniekkojen jäljessä asteli nyt puutarhaan noin kaksitoista kamarirouvaa, kahdessa rivissä ja kaikki avaroissa nunnanpuvuissa, jotka näyttivät olevan vanutettua villakangasta, sekä ohuissa, valkoisissa musliinihunnuissa, jotka olivat niin pitkät, että peittymättä jäi vain hameenhelmus. Heidän jäljessään tuli kreivitär Trifaldi, jota talutti asepalvelija Trifaldín Valkoparta, puettuna pörhistämättömään mustaan boijiin, joka oli niin erinomaisen hienoa, että pörhistämisen jälkeenkin olisi joka-ainoa nukkamykkyrä ollut Martosin isojen herneitten kokoinen. Häntä eli laahus, tai miten sitä tahdomme nimittää, oli kolmijakoinen, ja liepeitä kantamassa oli kolme samoin surupukuista paashia. Koko puku muodosti liepeitten kolmen terävän kulman kanssa silmiinpistävän mittausopillisen kuvion, ja sen vuoksi kaikki, jotka tuon kolmijakoisen laahuksen näkivät, johtuivat ajattelemaan, että hänen nimensä oli juuri siitä syystä kreivitär Trifaldi, kuin olisi sanottu: kreivitär Kolmiliepeinen. Benengeli sanookin, että todella oli niin laita ja että hänen oikea nimensä oli kreivitär Sudenheimo, koska hänen kreivikunnassaan oli paljon

susia, ja että häntä olisi mainittu kreivitär Ketunheimon nimellä, jos siellä olisi sattunut susien asemesta olemaan kettuja, koska niillä seuduilla ylhäiset yleensä ottavat itselleen nimen siitä tai niistä olioista, mitä heidän tiluksillaan on runsaimmin; mutta tämä kreivitär oli uutta laahusmuotia suosien luopunut Sudenheimon nimestä ja valinnut nimen Trifaldi eli Kolmiliepeinen.

Kaksitoista kamarirouvaa ja heidän emäntänsä liikkivat nyt eteenpäin juhlallisessa kulkueessa, kasvoilla mustat hunnut, ei niin läpinäkyvät kuin Trifaldinilla, vaan niin tiheät, ettei niiden takaa kuultanut mitään. Tämän kamarirouvasaattueen ilmaannuttua täysin näkyviin herttua, herttuatar ja Don Quijote nousivat seisomaan, ja kaikki hitaasti etenevän kulkueen katselijat noudattivat heidän esimerkkiään. Kamarirouvat pysähtyivät ja muodostivat kunniakujan, jota pitkin lähti etenemään rouva Tuskallinen, yhä Trifaldinin taluttamana. Sen nähtyään herttua, herttuatar ja Don Quijote astuivat noin kaksitoista askelta ottaakseen hänet vastaan. Hän polvistui ja lausui pikemmin karhealla ja käheällä kuin vienolla ja sointuisalla äänellä:

— Älkööt teidän korkeutenne osoittako tälle palvelijallenne, tarkoitan palvelijattarelle, niin suurta kohdeltaisuutta; minä näet olen niin tuskallinen, etten kykene puolestani vastaamaan niinkuin tulee, koska merkkillinen ja ennenkuulumaton onnettomuuteni on riistänyt minulta ymmärryksen ja vienyt sen, en tiedä minne, mutta nähtävästi hyvin kauas; sillä mitä enemmän sitä etsin, sen vähemmän sitä löydän.

— Mieleton olisi se henkilö, armollinen rouva kreivitär, — vastasi herttua — joka ei teidän persoonastanne havaitsisi arvoanne, joka ilman enempiä tutkimuksia

varmaan ansaitsee kaiken kohteliaisuuden kerman ja kaiken moitteettoman käytöksen kukan.

Hän tarttui tulijan käteen, nosti hänet seisomaan ja vei hänet tuolille herttuattaren viereen, joka myös otti hänet vastaan erittäin kohteliaasti. Don Quijote oli vaiti, ja Sancho oli menehtyä uteliaisuuteen halutessaan nähdä kreivitär Trifaldin ja jonkun hänen kamarirouvansa kasvot; mutta se oli mahdotonta, jolleivät he vapaaehtoisesti poistaneet huntuja kasvoiltaan. Kaikkien hiljaa ja sanattomina odottaessa, kuka vaitiolon lopettaisi, kamarirouva Tuskallinen teki sen näin sanoen:

— Minä uskon varmaan, suurivaltaisain armollinen herra, ihanaisin armollinen rouva ja kaikkein älykkäimmät läsnäolijat, että minun sanomaton huoleni tulee saamaan teidän ylen urhoollisissa sydämissänne yhtä ystävällisen kuin jalomielisen ja tuskaisen vastaanoton; se näet on semmoinen, että se voi liikuttaa marmorilohkareita, sulattaa timanteja ja pehmentää maailman paatuneimmankin sydämen teräksisen pinnan; mutta ennenkuin se tulee julkisesti teidän kuuluviinne (jotta en sanoisi korviinne), haluaisin, että minulle tehtäisiin tietäväksi, onko tässä kerhossa, kokouksessa ja seurassa kaikkein kirkastetuin ritari Don Quijote Manchalaisin ja hänen kaikkein aseenkantajallisin Panzansa.

— Panza — virkkoi Sancho, ennenkuin kukaan muu ehti vastata — on tässä, ja samoin Don Quijotellisin, ja te, kaikkein tuskallisain kamarirouvallisain, sanokaa vain, mitä teillä on mielellisintä, sillä kaikki me olemme valmiita ja mitä alttiillisimpia olemaan teidän kaikkein palvelijallisimmat palvelijanne.

Samassa Don Quijote nousi seisomaan, osoitti puheensa kamarirouva Tuskalliselle ja lausui:

— Jos teidän huolenne, ahdistuksenalainen armollinen rouva, voi toivoa jotakin apua jonkun vaeltavan ritarin urhoollisuudesta tai voimatöistä, niin minä tässä olen valmis käyttämään palvelukseenne kaikki, tosin heikot ja vähäiset kykyeni. Minä olen Don Quijote Manchalainen, jonka toimena on auttaa kaikenlaisia hädänalaisia, ja jos kerran on niin laita, kuten todella onkin, niin teidän, armollinen rouva, ei tarvitse tavoitella suosiota eikä pitää pitkiä esipuheita, vaan te voitte suoraan ja kursailematta kertoa onnettomuuksestanne, sillä teitä kuuntelevat tässä henkilöt, jotka osaavat ainakin tuntea myötätuntoa, jos ehkä eivät voikaan teitä auttaa.

Tuon kuultuaan kamarirouva Tuskallinen näytti aikovan heittäytyä Don Quijoten jalkojen eteen ja heittäytyikin sitten, yritti kiertää käsivartensa niitten ympärille ja sanoi:

— Minä heittäydyn näitten jalkojen ja näitten säärien eteen, oi voittamaton ritari, koska ne ovat vaeltavan ritarikunnan perustukset ja pylväät; minä tahdon suudella näitä jalkoja, joiden askelista riippuu pelastuminen onnettomuudestani, oi sinä urhoollinen vaeltaja, jonka todelliset urotyöt jättävät kauas jälkeensä ja himmentävät Amadis-, Esplandian- ja Belianis-ritareitten tarumaiset teot!

Sitten hän lähti Don Quijoten luota, kääntyi Sancho Panzan puoleen, tarttui hänen käsiinsä ja sanoi:

— Oi sinä uskollisin kaikista aseenkantajista, jotka ovat palvelleet vaeltavaa ritaria nykyisinä tai menneinä aikoina, sinä, jonka oivallisuus on suurempi kuin Trifaldínin, tässä läsnäolevan seuralaiseni parta! Sinä voit syystäkin ylpeästi väittää suurta Don Quijotea palvellessasi samalla palvelevasi tutkimattomalla tavalla kaikkien

niiden ritareitten laumaa, jotka ovat maailmassa aseita käyttelleet. Minä vannotan sinua kaiken sen nimessä, mitä olet kaikkein uskollisimmalle kunnollisuudellesi velkaa, rupeamaan hyväksi välittäjäksi minun ja isäntäsi kesken, jotta hän heti käy antamaan apuansa tälle kaikkein nöyryimmälle ja kaikkein onnettommalle kreivittärelle.

Siihen vastasi Sancho:

— Se seikka, armollinen rouva, että minun oivallisuuteni on yhtä pitkä ja suuri kuin teidän kamarijunkkarinne parta, ei minua paljoa liikuta; jos vain sieluni parta ja viikset ovat reilassa, kun tästä elämästä erkanen, niin kaikki hyvin; näistä tämän maailman parroista minä vähät välitän; mutta ilmankin noita teidän puijailujanne ja pyytelyjänne minä kyllä kehoitan herraani (jonka tiedän minusta paljon pitävän, varsinkin nyt, kun hän minua tarvitsee muutamassa hommassa) auttamaan ja tukemaan teidän armoanne niin hyvin kuin suinkin voi. Vetäköön teidän armonne esiin huolensa, kertokoon sen meille ja jättäköön meidät omaan oloomme; kyllä tässä sovitaan.

Herttua ja herttuatar olivat nauruun pakahtua kuunnellessaan hänen puheitaan, koska hyvin tunsivat koko seikkailun juonen, ja ylistivät hiljaa mielessään Trifaldin älyä ja teeskentelytaitoa. Trifaldi istuutui taas ja lausui:

— Kuuluisaa Candayan kuningaskuntaa, joka sijaitsee suuren Trapobanan ja Etelämeren välillä, kaksi peninkulmaa Kap Komorinin tuolla puolen, hallitsi kuningatar Doña Maguncia, herransa ja puolisonsa, kuningas Archiapielan leski. He olivat tässä avioliitossaan saaneet ja siittäneet prinsessa Antonomasian, kruununperijättären. Mainittu prinsessa Antonomasia kasvoi minun hoidossani ja johdollani, koska minä olin hänen äitinsä vanhin ja ensimmäinen kamarirouva. Tapahtui siten, että

päivien tullen ja päivien mennessä pikku Antonomasia tuli neljäntoista vuoden ikäiseksi ja niin moitteettoman kauniiksi, ettei luonto mitenkään enää kyennyt hänen kauneuttansa lisäämään. Entä oliko hän sitten keho älyltänsä? Kaikkea muuta; hän oli yhtä ymmärtäväinen kuin kaunis, oli kaikkein kaunein maailmassa ja on vieläkin, jollei kateellinen sallimus ja karsaat kohtalottaret ole katkaisseet hänen elämänsä lankaa. Mutta ei varmaankaan; sillä taivas ei suinkaan salli tehtävän maalle vääryyttä, joka olisi yhtä suuri kuin jos rypäle poimittaisiin raakilona viinitarhan kauneimmasta viiniköynnöksestä. Tähän kauneuteen, jota kankea kieleni ei osaa riittävästi ylistää, rakastui lukematon joukko ruhtinaita, sekä kotimaisia että vieraita, ja niiden joukossa uskalsi eräs hovissa oleva tavallinen aatelismies suunnata ajatuksensa tähän kauneuden taivaaseen luottaen nuoruuteensa ja muhkeuteensa, moniin kykyihinsä ja miellyttäviin ominaisuuksiinsa sekä sieviin ja onnellisiin sielunlahjoihinsa; minä näet sanon teidän korkeuksillenne, jollette pane pahaksenne, että hänen soittaessaan kitara alkoi puhua, ja sitäpaitsi hän oli runoilija ja oivallinen tanssija ja osasi tehdä linnunhäkkeitä niin taitavasti, että olisi yksin niitä tekemällä voinut ansaita elatuksensa, jos olisi pahaan puutteeseen joutunut. Kaikki nämä ovat ominaisuuksia ja etuja, joilla voi kaataa kumoon vuoren, hennosta tyttölapsesta puhumattaakaan. Mutta koko hänen sievyytensä ja miellyttävyytensä ja kaikki hänen viehättävät ominaisuutensa ja kykynsä olisivat vain vähän tai ei ollenkaan häntä auttaneet hänen käydessään valloittamaan pikku prinsessani varustusta, jollei hän, se hävytön lurjus, olisi ensiksi viekkaasti kukistanut minua. Se konna ja sydämetön

maankiertäjä tahtoi ensin voittaa minun suosioni ja lahjoa minut, jotta minä huonona päällikkönä luovuttaisin hänelle puolustamani linnoituksen avaimet. Sanalla sanoen, hän imarteli minun mieltäni ja kukisti tahtoni, en tiedä millaisilla koruilla ja helyillä, joita hän minulle lahjoitti. Mutta suurimpana syynä kukistumiseeni ja lopulliseen antautumiseeni olivat muutamat säkeet, joita kuulin hänen laulavan eräänä iltana istuessani ristikkoikkunassani sen kadun puolella, missä hän seiso. Ne kuuluivat, jollen väärin muista, näin:

Tään haavan, julman sielunvaivan,
löi vihollinen hurmaavin,
ja että oikein kärsisin,
sen polte säilyi salaa aivan.

Tuo säkeistö tuntui minusta mainiolta, ja hänen äänensä oli minulle kuin hunajaa, ja jälkeensä, huomattuani, millaiseen onnettomuuteen jouduin näiden ja toisten samanlaisten säkeitten vuoksi, olen tullut siihen vakaukseen, että hyvästä ja kunnollisesti järjestetystä valtiosta pitäisi karkoittaa runoilijat, kuten Platon neuvoi tekemään, ainakin rivot runoilijat, koska he kirjoittavat säkeitä, ei semmoisia kuin ne, jotka kertovat Mantuan markiisista ja huvittavat ja itkettävät lapsia ja naisia, vaan rikkiviisaita runoja, jotka tunkeutuvat sieluun kuin sileät okaat sytyttäen sen kuin salama, vaatteita polttamatta. Kerran hän taas lauloi:

Saavu, kuolema, niin salaa,
tule huomaamatta vain,
etten kuolinriemuissain
elämään mä innoin palaa.

Ja vielä muita samanlaisia säkeitä ja runoja, jotka laulettuina meitä hurmaavat ja luettuina ihastuttavat.

Mutta miten meidän käykään, kun he alentuvat sepittämään eräänlaisia säkeitä, joita silloin Candayassa yleisesti suosittiin ja joita mainitaan *seguidillain* nimellä? Siinä sydän rinnassa hypähteli, ne kutkuttivat nauramaan, hykähdyttivät ruumista ja huumasivat kaikki aistit. Senvuoksi sanon, armollinen herrasväki, että semmoiset säesepot pitäisi täydellä syyllä karkoittaa Sisiliskojen saarille. Mutta syy ei oikeastaan ole heidän, vaan niiden yksinkertaisten, jotka heitä kiittävät, ja niiden hölmöjen, jotka heitä uskovat, ja jos minä olisin ollut niin uskollinen hoitaja kuin minun olisi pitänyt olla, eivät hänen joutavanpäiväiset juttunsa olisi minuun tehonneet enkä minä olisi uskonut todeksi tällaisia puheita: »Minä elän kuollen, minä hehkun pakkasessa, minä värisen tulella, minä toivon toivotonna, minä lähdän ja jään», ja muita samanlaisia mahdottomuuksia, joita heidän teoksissaan vilisee. Entä sitten, kun lupavat meille Arabian feeniks-linnun, Ariadnen seppelen, auringon orhit, Etelän helmet, Tibarin kullan ja Pancayan palsamin? Silloin he vasta oikein päästävät kynänsä pillastumaan, sillä eihän heidän ole vaikea luvata, mitä eivät milloinkaan aio eivätkä voi täyttää. Mutta mihin nyt eksynkään? Oi minua onnetonta! Mikä hulluus, mikä mielettömyys yllyttää minua kertomaan toisten virheistä, vaikka minulla on niin paljon kertomista omistani? Oi minua onnetonta, sanon vielä kerran! Minua eivät voittaneet hänen säkeensä, vaan oma yksinkertaisuuteni, minua eivät suostuttaneet laulut, vaan oma kevytmielisyyteni; suuri tietämättömyyteni ja varomattomuuteni avasivat tien ja raivasivat polun Don Clavijolle; se näet on mainitsemani ritarin nimi. Ja niin hän sitten pääsi minun avullani kerran

ja monta kertaa, ei pettämänsä, vaan minun pettämäni Antonomasian makuuhuoneeseen hänen todellisena puolisonaan; vaikka näet olen syntinen ihminen, en olisi milloinkaan sallinut hänen, jollei hän ollut valtiattareni oma puoliso, koskettaa edes hänen kengänanturaansa. Ei, ei, niin ei saa käydä, minä en ryhdy mihinkään semmoiseen hommaan, jollei sitä ennen ole solmittu avioliittoa! Tässä jutussa oli yksi ainoa vika, ja se oli säädyn erilaisuus, sillä Don Clavijo oli tavallinen aatelismies, ja prinsessa Antonomasia oli valtakunnan perijätär. Joitakin aikoja tämä sekava juttu säilyi salassa ja minun ovelan varovaisuuteni peitossa, kunnes minusta näytti, että sitä alkoi yhä enemmän ilmaista eräänlainen Antonomasian vartalossa havaittava pyöristyminen. Tämä pelko sai meidät kaikki kolme kokoontumaan salaiseen neuvotteluun, missä päätettiin, että Don Clavijo, ennenkuin tämä ikävä asia tulisi ilmi, pyytäisi Antonomasiaa Vikaarilta vaimokseen kirjallisen naimalupauksen nojalla, jonka prinsessa oli hänelle antanut ja jonka minä olin älykkäästi sommitellut niin sitovaksi, etteivät Simsoninkaan voimat olisi kyenneet sitä rikkomaan. Tarpeellisiin toimenpiteisiin ryhdyttiin, Vikaari sai nähdä sitoumuksen, ripitti prinsessan, joka ilman muuta tunnusti asian, ja käski jättää hänet erään suuressa arvossa pidetyn hovituomarin hoiviin...

Siihen virkkoi Sancho:

— Candayassakin siis on hovituomareita, runoilijoita ja seguidilloja, ja minä uskallan senvuoksi vanhoa, että uskon maailman olevan joka puolelta yhtä ja samaa. Mutta pitääkää nyt kiirettä, armollinen rouva Trifaldi; on jo myöhä, ja minä tahtoisin kuolemakseni saada kuulla, kuinka tämä pitkä historia päättyy.

— Sen teen mielelläni — vastasi kreivitär.

Y h d e k s ä s n e l j ä t t ä l u k u ,

jossa Trifaldi jatkaa hämmästyttävää ja merkillistä historiaansa.

Jokainen Sanchon lausuma sana huvitti herttuatarta yhtä paljon kuin se harmitti Don Quijotea. Tämä käski Sanchon olla vaiti, ja Tuskallinen jatkoi sanoen:

— Vihdoin, kun prinsessa monien kysymysten ja vastausten jälkeen yhä piti päänsä luopumatta aikaisemmasta selityksestään ja sitä mitenkään muuttamatta, lausui Vikaari tuomionsa Don Clavijon eduksi luovuttaen prinsessan hänen lailliseksi puolisoikseen, minkä prinsessa Antonomasian äiti, kuningatar Doña Maguncia, pani niin pahakseen, että saimme haudata hänet kolme päivää myöhemmin.

— Hän siis varmaan kuoli — virkkoi Sancho.

— Totta kai! — vastasi Trifaldin. — Ei Candayassa haudata eläviä, vaan kuolleita.

— On sitä nähty semmoistakin, herra kamarijunkkari, — virkkoi Sancho — että pyörtynyt ihminen on haudattu, koska on luultu hänen kuolleen, ja minun mielestäni kuningatar Maguncian olisi pitänyt ennemmin pyörtyä kuin kuolla, sillä elämä paikkaa paljon, eikä prinsessan mielettömyys ollut niin suuri, että hänen olisi tarvinnut panna sitä niin pahakseen. Jos tuo neiti olisi nainut jonkun hovipoikansa tai jonkun muun talon

palvelijan, kuten monet muut kuulemma ovat tehneet, niin vahinko olisi ollut auttamaton, mutta kun hän meni naimisiin ritarin kanssa, joka oli niin hieno mies ja niin hyvä-älyinen kuin meille on tässä kuvailtu, niin totta totisesti, jos se olikin tyhmää, niin ei se kumminkaan ollut niin tyhmää kuin puusta katsoen luulisi. Minun herrani, joka on tässä läsnä eikä suinkaan salli minun valehtelevan, väittää ritarien, varsinkin vaeltavien ritarien, hänen sääntöjensä mukaan voivan päästä kuninkaiksi ja keisareiksi yhtä hyvin kuin oppineet miehet voivat päästä piispoiksi.

— Sinä olet oikeassa, Sancho; — virkkoi Don Quijote — sillä vaeltava ritari, jos hänellä on rahtunen hyvää onnea, on varsin mahdollinen pääsemään maailman suurimmaksi herraksi. Mutta jatkakoon rouva Tus-kallinen kertomustaan, sillä minä aavistan, että hänellä on vielä kerrottavana se, mikä on katkeraa tässä toistaiseksi suloisessa historiassa.

— Aivan varmaan on kaikki katkera vielä kertomatta — vastasi kreivitär. — Ja se onkin niin katkeraa, että siihen verrattuna metsäkurpitsa on makeaa ja oleanderin lehdet maukkaita. Kun siis kuningatar oli kuollut eikä pyörtynyt, me hautasimme hänet, ja tuskin olimme ehtineet hänet peittää maan poveen ja lausua hänelle viimeiset jäähyväiset, kun (*quis talia fando temperet a lacrymis?*) ilmaantui puuhevosella ratsastaen keskelle kuningattaren hautakumpua jättiläinen Malambruno, Maguncian oma serkku, joka oli julma mies ja lisäksi vielä noita ja joka serkkunsa kuoleman kostaakseen, Don Clavijon häikäilemättömyyden rangaistukseksi ja harmistuneena Antonomasin hairahduksesta heidät noitui jähmetyttäen heidät siihen haudalle, muuttaen prin-

sessan pronssiapinaksi ja hänen rakastajansa jostakin tuntemattomasta metallista tehdyksi hirmuiseksi kroko-tiliksi, ja heidän molempien välissä seisoo samoin metal- lista tehty muistopatsas, missä on syyriankielinen kir- joitus, joka Candayan kielelle ja nyt Espanjan kielelle käännettynä sisältää seuraavan lauseen: »Nämä uhka- mieliset rakastavaiset eivät saa takaisin alkuperäistä hahmoansa, ennenkuin urhoollinen Manchalainen käy kanssani kaksintaisteluun, sillä ainoastaan hänen suurta urheuttansa varten kohtalottaret varaavat tämän ennen- kuulumattoman seikkailun.» Sen tehtyään hän otti huot- rasta valtavan suuren ja leveän käyrämiekan, tarttui tukkaani ja näytti aikovan katkaista minulta kaulan juurta myöten. Minä pelästyin, ääni jähmettyi kurk- kuuni, ja minä ihan raivostuin, mutta hillitsin itseäni sentään niin hyvin kuin voin ja lausuin hänelle vapise- valla ja surkealla äänellä niin monta ja niin harrasta pyyntöä, että ne saivat hänet siirtämään tuonemmaksi tämän ankaran rangaistuksen toimeenpanon. Sitten hän käski tuoda eteensä kaikki linnan kamarirouvat, samat, jotka ovat nyt tässä läsnä, selitti tuimin sanoin, mihin olimme tehneet itsemme vikapäiksi, soimasi kamari- rouvien luonnonlaatua, heidän pahoja puuhiaan ja vielä pahempia juoniaan, syytti heitä kaikkia siitä, mikä oli yksin minun vikani, ja sanoi, ettei tahtonut rangaista meitä kuolemalla, vaan toisella hitaammalla rangaistuk- sella, joka kaikkien ihmisten silmissä meidät ainaaksi surmaisi. Ja hänen niin sanottuaan me kaikki tunsimme samassa silmänräpäyksessä, kuinka kasvojamme huo- koset aukenivat, ja kasvojamme tuntui kirvelevän kuin olisi niitä neuloilla pistelty. Me tunnustelimme heti käsillämme kasvojamme ja havaitsimme olevamme siinä asussa, missä meidät nyt saatte nähdä.

Samassa Tuskallinen ja muut kamarirouvat siirsivät syrjään hunnut, jotka olivat heitä verhonneet, ja paljastivat näkyviin kasvot, jotka olivat kerrassaan parran peittämät; muutamat olivat vaaleat, toiset tummat, muutamat valkoiset ja toiset harmahtavat, ja ne nähdesään herttua ja herttuatar näyttivät joutuvan ihmeisiinsä, Don Quijote ja Sancho hämmästyivät, ja kaikki läsnäolijat olivat aivan ymmällä. Trifaldi jatkoi:

— Näin meitä rankaisi konnamainen ja ilkeämielinen Malambruno peittäen hienon ja pehmeän hipiämme näillä harjaksilla. Jospa taivas olisi suonut hänen mieluummin hakata kamalalla käyrämiekallaan vaikka päämme poikki kuin himmentää kasvojemme valoa näillä meitä peittäväillä takkuisilla karvoilla. Jos näet asiaa oikein harmitsemme, armollinen herrasväki (ja minä haluaisin sanoa, mitä nyt aion sanoa, silmät muuttuneina kyynel-lähteiksi; mutta onnettomuutemme ajattelevinen ja ne kyynelmeret, jotka niistä ovat jo vuotaneet, ovat ne kerrassaan kuivanneet, niin että ne ovat rutikuivat, joten minun täytyy sanoa sanottavani ilman kyyneliä), sanon siis: mikä neuvoksi parralliselle kamarirouvalle? Kuka isä tai äiti häntä surkuttelee? Kuka suo hänelle apua? Vaikka näet hänellä onkin hieno hipiä ja vaikka hän on kiduttanut kasvojansa tuhannenlaisilla vesillä ja voiteilla, ei hän sittenkään hevin löydä ottajaansa; mutta mikä hänen neuvokseen silloin, kun hän paljastaa näkyviin kasvot, jotka ovat kuin metsän tiheikkö? Oi te kamarirouvat ja omat kumppanini, me olemme syn-tyneet onnettomana hetkenä, ja turmion tunnilla meidän isämme ovat meidät siittäneet!

Sen sanottuaan hän näytti pyörtyvän.

Neljäskymmenes luku.

Asioista, jotka koskevat tätä seikkailua ja tätä merkittävää historiaa.

Kaikkien, joita tällaiset tarinat huvittavat, tulee toden totta olla kiitollisia Cide Hametelle, sen alkuperäiselle tekijälle, siitä, että hän niin huolellisesti meille kertoo kaikkein pienimmätkin yksityisseikat jättämättä vähäpätöisintäkään päivänvaloon vetämättä. Hän kuvailee ajatuksia, paljastaa kuvitteluja, vastaa lukijan sanattomiin kysymyksiin, hahduttaa epäilyksiä, ratkaisee kiistanalaisia kysymyksiä ja sanalla sanoen tyydyttää uteliaimmankin mielen viimeisetkin vaatimukset. Oi sinä ylen kuuluisa kirjailija! Oi sinä onnellinen Don Quijote! Oi sinä suurimaineinen Dulcinea! Oi sinä hupainen Sancho Panza! Suotakoon teidän kaikkien yhdessä ja kunkin erikseen elää määrättömiin aikoihin, elävien ihmisten huviksi ja yleiseksi ajanvietteeksi!

Historia siis kertoo, että Sancho, huomattuaan Tus-kallisen pyörtyneen, virkkoi:

— Minä vannon kunniallisen miehen valan ja kaikkien esi-isieni, Panzojen, elämän ja autuuden nimessä, etten ole koskaan kuullut enkä nähnyt ja ettei herrani ole koskaan kertonut eikä osannut aavistaakaan mitään tällaista seikkailua. Vieköön sinut, jotten tässä kiroamaan rupee, tuhat saatanaa, sinä noita ja jättiläinen

Malambruno! Etkö voinut keksiä näille syntisille mitään muuta rangaistusta kuin että heidät parroitit? Eikö olisi ollut parempi ja heille mukavampaa, jos olisit leikannut heiltä puoli nenää keskeltä ylöspäin, vaikka olisivatkin sitten honotelleet, kuin että heihin parran istutit? Lyönpä vetoa, ettei heillä ole varaa kustantaa itselleen parturia.

— On aivan totta, armollinen herra, — vastasi eräs kahdentoista joukosta — ettei meillä ole varoja somistaa itseämme, ja siitä syystä me muutamat olemme keksineet säästäväisen keinon: käytämme piki- tai vetolaastaria. Sen me panemme kasvoihimme, ja kun sitten kiskaisemme sen tuimasti irti, olemme niin sileät ja kiiltävät kuin kivihuhmaren pohja; vaikka näet Candayassa on naisia, jotka kiertelivät talosta taloon poistamassa ihokarvoja ja tasoittamassa kulmakarvoja ja monella muulla tavalla naisia kaunistamassa, emme me, emäntäni kamarirouvat, ole koskaan huolineet päästää heitä linnaan, sillä useimmat heistä haiskahtavat pahentuneilta eivätkä suinkaan ole ensimmäisen luokan naisia. Jos emme nyt saa apua herra Don Quijotelta, olemme auttamattomissa ja joudumme kantamaan partaamme hautaan saakka.

— Minä repisin oman partani, — sanoi Don Quijote — vaikka olisin maurien maassa, jos voisin siten vapauttaa teidät parroistanne.

Samassa Trifaldi toipui pyörtymyksestään ja sanoi:

— Tuon lupauksen kaiku, oi urhoollinen ritari, tunkeutui keskellä pyörtymystä minun korviini saaden minut toipumaan ja tulemaan täysin tajuihini, ja sentähden minä jälleen rukoulen teitä, kuuluisa vaeltaja! ja kukistamaton herra, panemaan täytäntöön suotuisan lupauksenne.

— Minun tähteni se ei jää täytäntöön panematta; — vastasi Don Quijote — ajatelkaa, armollinen rouva, mitä minun tulee tehdä, sillä mieleni on erittäin altis teitä palvelemaan.

— Seikka on se, — vastasi Tuskallinen — että täältä Candayan kuningaskuntaan on maitse kulkien viisituhatta peninkulmaa, pari enemmän tai vähemmän, mutta kulkien suoraan linnuntietä kolmetuhattakaksisataakaksikymmentäseitsemän peninkulmaa. Tulee myös tietää, että Malambruno sanoi minulle, että hän, jos kohtalo soisi minulle ritarin, joka meidät vapauttaa, lähettäisi ritarille ratsun, joka on paljon parempi eikä niin äksy kuin tavalliset kievarikonit, sillä se tulee olemaan sama puuhevonen, jolla urhoollinen Pietari kiidatti pois ryöstämänsä kauniin Magalonan. Tätä ratsua ohjataan puikolla, joka on sen etupuolessa ohjasten virassa, ja se lentää ilmojen halki niin kevyesti, että näyttää siltä kuin sitä lennättäisi itse piru. Ikivanhan perintätiedon mukaan tämän hevosen valmisti tuo tunnettu tietäjä Merlin. Hän lainasi sen Pietarille, joka oli hänen ystävänsä ja teki sillä pitkiä matkoja ja, kuten sanottu, ryösti kauniin Magalonan; hän kuljetti neitiä takanaan hevosen selässä ilmojen halki jättäen kaikki katselijat suu auki töllistelemään; mutta hän lainasi ratsua vain semmoiselle henkilölle, josta hän piti tai joka hänelle maksoi parhaan korvauksen, ja suuren Pietarin ajoilta tähän saakka emme tiedä ketään, joka olisi sen selkään noussut. Malambruno on noitatempuillaan anastanut sen Merliniltä, pitää sitä nyt hallussaan ja käyttää sitä matkoillaan, joita hän tavan takaa tekee maailman eri osiin, niin että hän voi olla tänään täällä, huomenna Ranskassa ja ylihuomenna Potosissa. Ja parasta vielä,

ettei tämä ratsu syö eikä nuku eikä kuluta kenkiä, vaan liikkuu siivetönä ilman halki niin kevyesti ja tasaisesti, että ratsastaja voi pitää kädessään vedellä täytettyä kuppia läikähdyttämättä siitä pisaraakaan; ja siksi kaunis Magalona niin mielellään sillä ratsasti.

Siihen virkkoi Sancho:

— Mitä rauhalliseen ja tasaiseen kulkuun tulee, niin kyllä minä harmoni takaan, vaikka se ei liiku ilmassa; mutta jos tulee kysymykseen maassa liikkuminen, niin minä panen sen kilpaan minkä maailman konkarin kanssa tahansa.

Kaikki nauroivat, ja Tuskallinen jatkoi:

— Ja mainittu ratsu (jos Malambruno todella tahtoo lopettaa meidän onnettomuutemme) on täällä meidän luonamme, ennenkuin yöstä on ehtinyt kulua puolta tuntia; hän näet ilmoitti minulle, että merkki, jonka hän minulle antaisi, jotta tietäisin hänen löytäneen etsimänsä ritarin, olisi siinä, että hän täsmällisesti ja nopeasti lähettäisi minulle hevosen, olinpa missä tahansa.

— Montako sen hevosen selkään mahtuu? — kysyi Sancho.

Tuskallinen vastasi:

— Kaksi henkilöä, toinen satulaan ja toinen lautasille; ja enimmäkseen ne henkilöt ovat ritari ja hänen aseenkantajansa, kun ei ole mitään ryöstettyä neitiä.

— Minun tekisi mieli tietää, rouva Tuskallinen, — sanoi Sancho — mikä sen hevosen nimi on.

— Sen nimi — vastasi Tuskallinen — ei ole semmoinen kuin Bellerophonin hevosen, jota nimitettiin Pegasoksi, ei semmoinen kuin Aleksanteri Suuren ratsun, jota mainittiin Bukephalon nimellä, ei semmoinen kuin raivoisan Rolandin orhin, jonka nimi oli Briigliadoro, ei sen nimi

myöskään ole Bayardo, kuten Montalbanin Rinaldou ratsun, ei Frontin, kuten Rudigerin hevosen, ei Bootes eikä Peritoa, kuten Auringon ratsuja sanotaan nimitettävän, eikä se myöskään ole nimeltään Orelia, kuten ratsumies, jota käytti onneton Rodrigo, goottien viimeinen kuningas, lähtiessään taisteluun, missä menetti henkensä ja valtakuntansa.

— Lyönpä vetoa, — sanoi Sancho — että tuolle hevoselle, koska sille ei ole annettu mitään noiden tunnettujen ratsujen kuuluisaa nimeä, ei myöskään ole annettu herrani hevosen Rocinanten nimeä, joka kuitenkin on soveliaampi kuin kaikki tässä mainitut.

— Olette oikeassa; — vastasi parrakas kreivitär — mutta siitä huolimatta nimi sopii sille hyvin, sillä se on *Tappinieikka Liitopuu*, mikä on paikallaan, koska se on puinen, koska siinä on tappi etupuolella ja koska se liikkuu erittäin liukkaasti, ja nünmuodoin se, mitä nimeen tulee, voi hyvin kilpailla kuuluisan Rocinanten kanssa.

— Nimi ei minustakaan ole huono; — vastasi Sancho — mutta mimmoisilla ohjaksilla tai marhaminnalla sitä tyyrätään?

— Sanoin jo, — vastasi Trifaldi — että sitä ohjataan tapista; vääntämällä sitä puoleen tai toiseen ratsastaja saa hevosen liikkumaan miten haluaa, joko ilman halki tai maata hipoen, niin että se melkein maata lakaisee, tai siitä keskiväliltä, jota tietä tuleekin etsiä ja noudattaa kaikissa hyvin harkituissa yrityksissä.

— Mielelläni sen näkisin; — vastasi Sancho — mutta jos luullaan minun sen selkään istuvan, satulaan tai lautasille, niin se on yhtä paljon kuin jos tahdottaisiin poimia päärynöitä jalavasta. Onpa laitaa, että minun, joka hädin tuskin pysyn harmoni selässä ja satulassa,

silkkiä pehmeämmällä istuimella, nyt tahdottaisiin nou-
sevan hevosen lautasille, jotka ovat pelkkää puuta, ilman
minkäänlaista tyynyä tai pielusta! Minä en jumaliste aio
antaa möyhentää itseäni, jotta joku pääsisi parrastaan;
ajelkoon kukin partansa, miten mieli tekee, minä en aio
lähteä herraani seuraamaan niin pitkälle matkalle. Sitä
vähemmän, kun en suinkaan ole niin tarpeellinen näiden
partojen raaputtamisessa kuin päästettäessä neiti Dulci-
neaa lumouksesta.

— Olette kyllä, ystäväni; — vastasi Trifaldi — vieläpä
niin, ettemme tietääkseni saa mitään aikaan, jos te ette
ole mukana.

— Herra varjelkoon! — huusi Sancho. — Mitä teke-
mistä on aseenkantajilla herrojensa seikkailuissa? Pi-
tääkö herrojen saada koko kunnia niistä, jotka he saat-
tavat onnelliseen päätökseen, ja meillekö jää koko työ
ja vaiva? Voi päiviäni! Jos historian kirjoittajat edes
sanoisivat: »Se ja se ritari suoritti semmoisen ja sem-
moisen seikkailun, mutta sen ja sen aseenkantajansa
avulla, jota ilman hänen olisi ollut mahdoton sitä suo-
rittaa . . .» Mutta he kirjoittavat vain aivan kuivasti:
»Don Paralipomenon Kolmitähtinen suoriutui seikkai-
lustaan kuuden hirviön kanssa», ollenkaan mainitsematta
hänen aseenkantajaansa, joka oli läsnä joka kohdassa,
aivan kuin ei häntä olisi maailmassa ollutkaan! Hyvä
herrasväki, nyt minä sanon vielä kerran, että herrani
saa lähteä yksin, ja onnea vain matkalle; minä jään tänne
armollisen rouva herttuattaren luo, ja voihan sattua,
että herrani palattuaan havaitsee neiti Dulcinean asian
olevan kolmatta ja viidettä osaa paremmalla kannalla,
sillä minä aion joutohetkinäni antaa itselleni semmoisia
paukkuja, ettei niiden jäljelle karva kasva.

— Siitä huolimatta teidän tulee lähteä hänen kanssaan, jos se tarpeelliseksi katsotaan, hyvä Sancho, — sanoi herttuatar — sillä teitä tulevat pyytämään kunnon ihmiset, eikä suinkaan näiden rouvien pidä jäädä niin partaisiksi teidän joutavan pelkonne tähden; sehän olisi liian pahasti tehty.

— Herra varjalkoon vielä kerran! — virkkoi Sancho. — Jos tämä laupeudentyö tehtäisiin joidenkin siveiden neitien tähden tai joidenkin orpotyttöjen hyväksi, niin ihminen voisi lähteä näkemään millaista vaivaa tahansa, mutta jos semmoinen kärsimys täytyy ottaa kantaakseen, jotta kamarirouvat pääsevät parroistaan, niin hiisi sen vieköön, vaikka näkisin ne kaikki parrallisina suurimmasta pienimpään ja kainoimmasta kaikkein putsatuimpaan.

— Pahasti te pitelette kamarirouvia, hyvä Sancho; — virkkoi herttuatar — te noudatatte kovin tarkoin toledolaisen apteekkarinne mielipidettä. Mutta siinä ette todellakaan tee oikein, sillä talossani on kamarirouvia, jotka kelpaavat kamarirouvien esikuviksi; tässä hän on hyvä Doña Rodríguez, josta minun ei sovi mitään muuta sanoa.

— Vaikka teidän ylhäisyytenne muuta sanoisi, — virkkoi Rodríguez — niin Jumala tietää, mitä siinä kaikessa on perällistä, ja olimmepa me kamarirouvat hyviä tai huonoja, partaisia tai siloisia, niin äitimme ovat sentään meidät maailmaan synnyttäneet samoin kuin muut naiset, ja koska Jumala on meidät tänne saattanut, niin hän tietää, miksi on sen tehnyt, ja minä luotan hänen armoonsa enkä kenenkään partaan.

— No niin, rouva Rodríguez, — sanoi Don Quijote — ja te, rouva Trifaldi, seurueinenne, minä toivon, että

taivas katsahtaa armollisin silmin teidän ahdistukseenne; Sanchon tulee tehdä, mitä minä käsken, ja tulkoon nyt Tappipuu, jotta pääsen taistelemaan Malambrunon kanssa; minä näet tiedän, ettei mikään partaveitsi voi helpommin ajella teidän armojenne partoja kuin minun miekkani ajelee pois pään Malambrunon hartioilta, sillä Jumala on pitkämielinen pahoille, mutta ei ikuisesti.

— Ah! — virkkoi siihen Tuskallinen. — Katselkoot taivaitten kaikki tähdet lempein silmin teidän korkeuttanne, te urhoollinen ritari, ja vuodattakoot sieluunne kaikkea menestystä ja miehuutta, jotta teistä tulee kilpi ja suoja herjallisille ja masentuneille kamarirouville, joita apteekkarit inhoavat, aseenkantajat panettelevat ja hovipojat puijaavat, niin että onneton se tyttöriepu, joka ei ole kukoistusiällänsä ruvennut mieluummin nunnaksi kuin kamarineidiksi. Voi meitä poloisia kamarirouvia! Vaikka polveutuisimme suoraan alenevassa linjassa isän puolelta itse Troian Hektorista, eivät emäntämme sittenkään voisi olla meitä sinuttelematta, ikäänkuin luulisivat senvuoksi olevansa oikeita kuningattaria! Oi sinä Malambruno jättiläinen, joka aina pidät sanasi, vaikka olet noita, lähetä meille jo verraton Tappilintu, jotta onnettomuutemme loppuisi; jos näet tässä tulee lämmin ja partamme yhä jäävät paikoilleen, niin voi kovaa kohtaloamme!

Trifaldi lausui tuon niin lämpimin tuntein, että sai kaikkien läsnäolevien silmät kyyneltymään ja Sanchonkin silmät kostumaan. Hän teki sydämessään päätöksen seurata herraansa maailman ääriin saakka, jos noiden kunnianarvoisten kasvojen karvapeitteestä vapautuminen siitä riippui.

Y h d e s v i i d e t t ä l u k u .

Kertomus Tappiniekan tulosta ja tämän pitkällisen seikkailun loppu.

Sillävälän tuli ilta ja sen mukana se määrätty hetki, jolloin kuuluisan ratsun Tappiniekan piti saapua. Ratsun viipyminen sai jo Don Quijoten levottomaksi, sillä hänestä tuntui, että Malambrunon viivytellessä oli syynä joko se, ettei hän, Don Quijote, ollut ritari, jolle tämä seikkailu oli varattu, tai ettei Malambruno uskaltanut käydä kaksintaisteluun hänen kanssaan. Mutta nytpä saapui puutarhaan yhtäkkiä neljä villi-ihmistä, jotka olivat kaikki tuoreeseen murattiin verhotut ja kantoivat olkapäillään suurta puuhevosta. He laskivat sen maahan, ja eräs villeistä sanoi:

— Tämän laitoksen selkään nouskoon ritari, joka uskaltaa sen tehdä.

— Minä — sanoi Sancho — en sitä tee, sillä minä en uskalla enkä ole mikään ritari.

Mutta villi jatkoi:

— Ja lautasille sijoittukoon aseenkantaja, jos hänellä semmoinen on, ja luottakoon hän urhoolliseen Malambrunoon, sillä häntä ei tule vahingoittamaan mikään muu ase eikä mikään muu ilkeys kuin hänen vastustajansa miekka. Ei tarvitse muuta kuin vääntää tätä tappia, joka on hevosen kaulassa, jotta se vie heidät ilmojen läpi

sinne, missä Malambruno heitä odottaa. Koska korkealla ylälmoissa liikkuminen saattaa heidän päätänsä huimata, tulee heidän peittää silmänsä, kunnes hevonen hirnuu, mikä on merkki siitä, että he ovat matkansa suorittaneet.

Kun tuo oli sanottu, jättivät villi-ihmiset Tappiniekan ja palasivat sievästi takaisin samaa tietä, jota olivat tulleet. Nähtyään ratsun Tuskallinen lausui Don Quijotelle melkein kyynelsilmin:

— Urhoollinen ritari, Malambruno on pitänyt lupauksensa, hevonen on läsnä, meidän partamme kasvavat, ja me kaikki rukoilemme sinua jokaisella partakarvalamme, että meidät ajelet ja silität, sillä sinun tarvitsee vain nousta hevosen selkään aseenkantajasi kanssa ja onnellisesti aloittaa outo retkenne.

— Minä teen sen, armollinen rouva kreivitär Trifaldi, erittäin mielelläni ja auliisti, huolimatta ottaa mitään tyynyä tai pukea ylleni kannuksia, sillä en tahdo viivytellä; niin suuri on haluni nähdä teidät, armollinen rouva, ja kaikki nämä kamarirouvat puhtaiksi ajeltuina ja siloisina.

— Minä en sitä tee, — sanoi Sancho — en hyvällä enkä huonolla halulla, en millään muotoa, ja jollei tätä parrankaaputtelua voida toimittaa minun nousematta hevosen lautasille, niin herrani saa etsiä seuralaisekseen toisen aseenkantajan, ja nämä armolliset rouvat keksikööt jonkin toisen keinon kasvojensa puhdistamiseksi, sillä minä en ole mikään poppamies enkä halua lähteä ilmaretkelle. Ja mitä sanovatkaan saarelaiseni, kun saavat tietää, että heidän hallitsijansa lentää ilmassa? Entä toinen seikka: täältäähän on Candayaan kolmetuhatta peninkulmaa ja vielä enemmän; jos hevonen väsyä tai jättiläinen ei viitsi enää odottaa, niin voi kulua vuosia

puoli tusinaa, ennenkuin ehdimme tänne takaisin, ja silloin ei taida enää olla mitään saaria eikä saarelaisia, jotka minut tuntevat ja tunnustavat. Koska vielä yleisesti sanotaan, että viipymisestä koituu vaaraa ja että jos lehmä sulle tarjotaan, käy sukkelasti ottamaan, niin näiden armollisten rouvien parrat suokoot minulle anteeksi, sillä pyhä Pietari voi hyvin Roomassa, minä tarkoitan, että voin hyvin tässä talossa, jossa minulle osoitetaan niin suurta armoa ja jonka herralta toivon niin suurta onnea, käskynhaltiaksi pääsyä.

Siihen virkkoi herttua:

— Sancho ystäväni, teille lupaamani saari ei ole liikkuvainen eikä pakene pois; sillä on niin syvät, maan uumeniin saakka ulottuvat juuret, ettei sitä hevin temmata ylös eikä järkytetä sijoiltaan, ja koska hyvin tiedätte minun tietävän, ettei ole mitään huomattavaa tointa, jota ei saavuteta jonkinlaisilla lahjuksilla, milloin suuremmilla, milloin pienemmillä, niin minä vaadin nyt teiltä käskynhaltianvirastanne korvaukseksi, että lähette herranne Don Quijoten kanssa saattaaksenne loppuun ja päätökseen tämän muistettavan seikkailun, ja käyköön sitten joko niin, että palaatte Tappiniekan selässä niin pian kuin sen nopeus edellyttää, tai että kovan onnen vuoksi joudutte kulkemaan takaisin jalkaisin kuin pyhiinvaeltaja, krouvista krouviin ja majapaikasta majapaikkaan, joka tapauksessa löydätte palatesanne saarenne siitä, mihin sen jätätte, ja havaitsette saarelaisten yhä haluavan tervehtiä teitä käskynhaltiaanaan, ja minun hyväntahtoisuuteni tulee olemaan ennallaan. Älkää ollenkaan epäilkö sanojeni todenperäisyyttä, herra Sancho, sillä niin menetellen tekisitte ilmeistä vääryyttä halulleni palvella teitä.

— Älkää sanoko enempää, armollinen herra; — vastasi Sancho — minä olen vaivainen aseenkantaja enkä kykene kantamaan hartioillani niin suuria kohteliaisuuksia; nouskoon isäntäni ratsun selkään, sidottakoon silmäni ja suljettakoon minut Jumalan huomaan; mutta ilmoitettakoon minulle, voinko tuolla yläilmoissa lentäessäni sulkeutua Herramme suojelukseen tai huutaa enkeleitä avukseni ja turvakseni.

Siihen vastasi Trifaldi:

— Te voitte huoleti sulkeutua Jumalan suojelukseen, Sancho, tai kenen huomaan tahansa; vaikka näet Malambruno on noita, on hän silti kristitty ja tekee noitatempunsa erittäin ymmärtäväisesti ja varovaisesti, ketään loukkaamatta.

— Olkoon siis menneeksi, — sanoi Sancho — auttakoon minua Jumala ja Gaetan pyhä kolmiyhteys.

— Vanutusmyllyjen luona sattuneen muistettavan seikkailun jälkeen — sanoi Don Quijote — en ole nähnyt Sanchoa milloinkaan niin peloissaan kuin nyt, ja jos olisin yhtä taikauskoinen kuin muut, saisi hänen arkuutensa minutkin hiukan levottomaksi. Mutta tulehan tänne, Sancho, minä haluan arvoisan herrasväen luvalla lausua sinulle pari sanaa kahden kesken.

Hän vei Sanchon puutarhan puitten alle, tarttui hänen molempiin käsiinsä ja sanoi:

— Sinä huomaat, Sancho veikko, että edessämme on pitkä matka, ja Jumala yksin tietää, milloin sieltä palaamme ja saammeko aikaa ja tilaisuutta keskusteleminen; senvuoksi kehoitan sinua nyt vetäytymään huoneeseesi, kuin lähtisit sieltä hakemaan jotakin, mitä matkalla välttämättä tarvitaan, ja antamaan itsellesi siellä kädenkäänteessä ainakin viisisataa iskua, jotka vähenne-

tään niistä kolmestatuhannekolmestasadasta, jotka olet velvollinen itsellesi antamaan — kun näet alku on hyvä, on harvoin loppu paha.

— Jumaliste, — sanoi Sancho — teidän armonne on varmaan päästä vialla! Tuhkan on aivan kuin se vanha sananparsi: »Piikuutta meiltä pyydetään, vaikka näin pyöreitä ollaan.» Nytkö, kun minun täytyy asettua istumaan paljaalle laudalle, teidän armonne vaatii minua pieksemään pakaroitani? Totta totisesti, teidän armonne tekee vääryyttä. Lähdetään nyt ajelemaan noiden kamarirouvien partoja; minä lupaan teidän armollenne kunniasanallani takaisin tultua täyttäväni velvollisuuteni niin joutuin, että teidän armonne tulee olemaan tyytyväinen; ja tämä saa nyt riittää.

Don Quijote vastasi:

— Olkoon menneeksi, kelpo Sancho; minä tyydyn lupaukseesi ja uskon, että sen täytät, sillä olethan rehellinen mies, vaikka muuten viheliäinen.

— En minä viheriäinen ole, vaan tummanruskea; — sanoi Sancho — mutta vaikka olisin sekaväriä, pitäisin sanani sittenkin.

Sitten he palasivat noustakseen Tappiniekan selkään, ja Don Quijote sanoi ylös kiivetessään:

— Peittäkää silmänne, Sancho, ja nouskaa lautasille, Sancho. Hän, joka niin kaukaisista maista lähettää meitä hakemaan, ei tietenkään tee sitä meitä pettääkseen, sillä vähän hänelle voi kunniaa koitua, jos pettää sen, joka häneen luottaa, ja vaikka kaikki kävisi toisin kuin otaksun, ei mikään ilkeys voi himmentää kunniaa, jonka voitamme käydessämme suorittamaan tätä mainetyötä.

— Lähdetään, armollinen herra; — sanoi Sancho — näiden armollisten rouvain parrat ja kyynelet ovat

sydämelläni niin, etten syö yhtään maukasta suupalaa, ennenkuin näen heidät jälleen siloisina. Nouskaa te hevosen selkään, armollinen herra, ja sitokaa te ensin silmänne; jos näet minun tulee sijoittua lautasille, on selvää, että sen, joka istuu satulassa, tulee nousta ensin.

— Se on totta — vastasi Don Quijote.

Hän otti nenäliinan taskustaan ja pyysi Tuskallista sitomaan oikein hyvin hänen silmänsä, mutta niin tehtyä hän otti siteen silmiltään ja sanoi:

— Jollen väärin muista, olen lukenut Vergiliuksesta, että tuo Troian Palladion oli puuhevonen, jonka kreikkalaiset lahjoittivat Pallas-jumalattarelle ja jonka vatsa oli täynnä asestettuja ritareita, jotka sitten Troian lopullisesti kukistivat; saattaa siis olla syytä ensin katsoa, mitä Tappiniekillä on mahassaan.

— Sitä ei kannata tehdä, — sanoi Tuskallinen — sillä minä takaan sen ja tiedän, ettei Malambruno suinkaan ole ilkeä eikä kavala; teidän armonne, herra Don Quijote, voi nousta sen selkään yhtään pelkäämättä, ja kostettakoon minulle, jos teille mitään pahaa sattuu.

Don Quijotesta tuntui, että olisi hänen urhoollisuutensa maineelle vahingoksi, jos hän vielä jotakin mainitsisi omasta turvallisuudestaan, ja niin hän enemmittä puheitta nousi Tappiniekan selkään ja koetteli tappia, joka kääntyi aivan helposti. Koska hänellä ei ollut jalustimia ja hänen säärensä riippuivat suoraan alaspäin, niin hän muistutti ilmeisesti johonkin flaamilaiseen seinäverhoon maalattua tai kudottua roomalaisen triumfikulkueen hahmoa. Vähitellen ja vastahakoisesti nousi Sanchokin paikalleen sijoittuen ratsun lautasille niin hyvin kuin osasi. Istumapaikka tuntui hänestä sangeu

kovalta eikä suinkaan mukavalta, ja siksi hän pyysi herttualta, että hänelle, jos mahdollista, annettaisiin jokin tyyny tai pielus, vaikkapa herttuattaren jakkaralta tai jonkin hovipojan sängystä, sillä tämän ratsun lautaset tuntuivat olevan pikemmin marmorista kuin puuta. Trifaldi vastasi siihen, ettei Tappinieikka sietänyt mitään valjaita eikä vaippoja, että Sancho korkeintaan voi sijoittua siihen sivuttain, niinkuin naiset ratsastaessaan, ja ettei istumapaikka niin ollen tuntuisi ylen kovalta. Sancho noudatti kehoitusta, lausui jäähyväisensä ja antoi sitoa silmänsä, mutta otti sitten siteen pois, katseli puutarhassa olevia ja pyysi liikutettuna ja kyynel silmissä heitä kaikkia auttamaan häntä tässä vaarallisessa yrityksessä lukemalla kukin isämeidän ja avemarian, jotta Jumala toimittaisi jonkun lukemaan samat rukoukset heidän puolestaan, jos he vuorostaan joutuisivat semmoiseen vaaran paikkaan. Siihen virkkoï Don Quijote:

— Sinä heittiö, oletko ehkä hirsipuussa, vai onko viimeinen hetkesi tullut, kun tarvitset sellaisia esirukouksia? Etkö sinä, kurja pelkuri, istu samassa paikassa, missä istui kaunis Magalona ja mistä hän astui alas, ei hautaan, vaan Ranskan kuningattareksi, jos aikakirjat eivät valehtele? Ja minä, joka istun vieressäsi, enkö minä voi asettua urhoollisen Pietarin rinnalle, joka rasitti painollaan samaa paikkaa, jota minun painoni nyt rasittaa? Peitä silmäsi, peitä silmäsi, sinä raukka-mainen otus, äläkä anna pelkosi tulla huulillesi ainakaan minun läsnäollessani.

— Sidottakoon siis silmäni — vastasi Sancho. — Koska minun ei sallita sulkeutua Jumalan huomaan eikä anneta toisten tehdä niin minun puolestani, niin onko

ihme, jos pelkään, että tässä liikkuu joukko perkeleitä, jotka lennättävät meidät Peralvilloon?

He peittivät nyt silmänsä, ja Don Quijote, havaitesaan hyvin sijoittuneensa, tarttui tappiin, ja hän oli tuskin ehtinyt siihen koskettaa, kun kaikki kamarirouvat ja muut läsnäolijat koroittivat äänensä ja huusivat:

— Jumalan haltuun, urhoollinen ritari!

— Jumalan huomaan, peloton aseenkantaja!

— Nyt, nyt te jo kiidätte ilmassa halkoen sitä nopeammin kuin nuoli!

— Nyt teidän menoanne jo hämmästyvät ja ihmettelevät kaikki, jotka täältä maasta teitä katselevat!

— Pidä kiinni, urhoollinen Sancho; sinä näytät huojuvan! Katso, ettet putoa, sillä sinun lankeemukseksi olisi suurempi kuin sen uhkarohkean nuorukaisen, joka tahtoi ajaa isänsä, auringonjumalan, vaunuja!

Sancho kuuli huudon, painui lähemmäksi isäntäänsä, kiersi käsivartensa hänen ympärilleen ja sanoi hänelle:

— Armollinen herra, kuinka ne sanovat, että olemme jo niin korkealla, vaikka heidän äänensä kuuluu tänne ja tuntuu siltä kuin he puhuisivat tuossa vieressämme?

— Älä siitä välitä, Sancho; nämä seikat ja tällaiset lennot ovat asioiden tavallisen menon ulkopuolella, ja senvuoksi voit nähdä ja kuulla kuinka paljon haluat tuhannen peninkulman päähän. Mutta älä purista minua niin kovin, sillä sinä voit syöstä minut alas. Minä en tosiaankaan tiedä, miksi olet niin huolissasi ja peloissasi, sillä uskallan vannoa, etten ole ikäpäivinäni ratsastanut juhdalla, joka liikkuu tasaisemmin; minusta tuntuu kerrassaan kuin emme hievahtaisi paikaltamme. Heitä pois pelko, ystäväni; tämä käy aivan niinkuin käydä pitää, ja tuulikin on peräntakainen.

— Niin on laita, — vastasi Sancho — sillä tältä puolen tulee niin lujasti, että tuntuu kuin tuhannet palkeet puhaltaisivat.

Sancho ei erehtynyt, sillä häntä kohti puhallettiin ilmaa suurilla palkeilla. Herttua, herttuatar ja heidän hovimestarinsa olivat suunnitelleet tämän seikkailun niin hyvin ja täydellisesti, ettei siitä puuttunut mitään.

Don Quijotekin tunsi nyt tuulen ja sanoi:

— Aivan varmaan, Sancho, olemme jo ehtineet toiseen ilmapiiriin, missä rakeet ja lumi syntyvät; ukkosen jyriä, salamat ja ukonvaajat syntyvät kolmannessa piirissä, ja jos tällä tavalla yhä ylenemme, joudumme kohta tulipiiriin, enkä minä tiedä, kuinka käännän tätä tappia, jotta emme yhä kohotessamme viimein pala poroksi.

Samassa heidän kasvojaan kuumennettiin pitkään keppiin kiinnitetyillä rohdintukoilla, joita oli helppo sytyttää ja sammuttaa ja joita loitolta ojennettiin heitä kohti. Sancho tunsi lämmön ja sanoi:

— Minut saa tappaa, jollemme ole jo tulleet tuliseutuun tai ainakin hyvin lähelle, sillä iso osa partaani on jo kärventynyt, ja minun, armollinen herra, tekee kovin mieli ottaa side silmiltäni nähdäkseni, missäpäin nyt olemme.

— Älä ota, — vastasi Don Quijote — vaan muista todenperäistä kertomusta lisensiaatti Torralbasta, jota paholaiset lennättivät ilman halki hänen ratsastaessaan ruokokepillä, silmät ummistettuina; hän ehti kahdestatoista tunnissa Roomaan ja astui maahan Torre de Nonalle, joka on eräs sen kaupungin katu, näki koko ryöstön ja valloituksen ja Bourbonin kuoleman, ja seuraavana aamuna hän oli jo taas Madridissa, missä teki selkoa kaikesta näkemästään; hän kertoi myös, että

ilman halki kuljettaessa paholainen käski hänen avata silmänsä, että hän noudatti kehoitusta ja huomasi, kuten hänestä näytti, olevansa niin lähellä kuuta, että olisi voinut kädellään sitä koskettaa, eikä uskaltanut katsah-
taa alas maahan, koska pelkäsi pyörtyvänsä. Meidän ei siis ole hyvä ottaa siteitä silmiltämme, Sancho; hän, joka on meistä vastuussa, pitää kyllä meistä huolen, ja me kenties nyt liitelemme ja kohoamme ylöspäin laskeutuaksemme yhtäkkiä Candayan kuningaskuntaan, niinkuin haukka syöksyy haikaran kimppuun saadakseen sen kynsiinsä, kohosipa se kuinka korkealle tahansa; ja vaikka meistä tuntuu, ettei ole kulunut puolta tuntia siitä, kun lähdimme puutarhasta, saat uskoa sanani, että olemme sittenkin kulkeneet pitkän matkan.

— En tiedä, miten on laita, — vastasi Sancho Panza — tiedän vain sanoa, että neiti Magallanes tai Magalona, jos hän tyytyi istumaan tämän ratsun lautasilla, ei voinut olla kovin arkalihainen.

Molempien sankarien koko keskustelun kuulivat herttua ja herttuatar ja muut puutarhassa olevat, ja se huvitti heitä erinomaisesti. Koska he nyt tahtoivat saattaa päätökseen tämän harvinaisen ja hyvin suunnitellun seikkailun, sytytettiin Tappiniekän häntä tappuratu-
kolla tuleen, ja hevonen, joka oli täynnä räiskyviä raketteja, räjähti heti kamalasti paukahtaen ja heittäen Don Quijoten ja Sancho Panzan maahan, molemmat puolittain kärventyneinä.

Sillävälän oli kamarirouvien parrakas joukko ja heidän kerallaan Trifaldi hävinnyt puutarhasta, ja toiset sinne jääneet makasivat maassa kuin tajuttomina. Don Quijote ja Sancho nousivat pahoin pideltyinä, katselivat joka puolelle ja ällistyivät kovin huomattessaan olevansa

samassa puutarhassa, mistä olivat matkaan lähteneet, ja nähdessään maassa makaavan niin paljon ihmisiä. Mutta heidän ihmetyksensä vielä lisääntyi, kun he huomasivat eräässä kohden puutarhassa suuren maahan isketyin peitsen ja siinä riippumassa kaksi viheriää silkinnyöriä ja hohtavan valkoisen pergamentin, johon oli suurin, kultaisin kirjaimin kirjoitettu seuraavaa:

»Mainio ritari Don Quijote Manchalainen on pelkällä uskalluksellaan saattanut loppuun kreivitär Trifaldin, myös kamarirouva Tuskallisen nimellä tunnetun, sekä hänen seurueensa seikkailun. Malambruno selittää olevansa tyytyväinen ja saaneensa kaikki, mitä halusi, kamarirouvien leuat ovat nyt sileät ja puhtaat, ja kuningas Don Clavijo ja kuningatar Antonomasia ovat päässeet takaisin entisiin oloihinsa. Kun nyt aseenkantaja vielä suomii itseänsä määräyksen mukaan, niin valkoinen kyyhkynen pääsee vapaaksi inhoittavista kanahaukoista, jotka sitä vainoavat, ja rientää rakkaan kuhertajansa syliin; niin näet on määrännyt tietäjä Merlin, kaikkien noitien ylinoita.»

Luettuaan, mitä pergamenttiin oli kirjoitettu, Don Quijote käsitti selvästi, että siinä puhuttiin Dulcinean vapauttamisesta, kiitti hartaasti taivasta, että oli niin vähällä vaaralla suorittanut niin suuren teon tekemällä nyt näkymättömissä olevien kamarirouvien kasvot yhtä hienohipiäisiksi kuin ne olivat olleet ennen, lähti herttuan ja herttuattaren luo, jotka eivät olleet vielä tulleet tajuihinsa, tarttui herttuan käteen ja sanoi hänelle:

— Hei, jalo herra, rohkeutta, eihän tässä ole mitään hätää! Seikkailu on jo päättynyt, eikä kukaan ole vahingoittunut, kuten selvästi osoittaa tähän salkoon kiinnitetty kirjoitus.

Herttua tuli vähitellen tajuihinsa, kuin ihminen, joka herää sikeästä unesta, ja samoin herttuatar ja kaikki muut, jotka puutarhassa makasivat. He ilmaisivat ihmetystään ja säikähdystään niin vilkkaasti, että melkein voivat itsekkin uskoa todella tapahtuneen, mitä olivat osanneet niin hyvin piloillaan teeskennellä. Herttua luki pergamentin, silmät puolittain suljettuina, ja kiihuhti sitten käsivarret ojennettuina syyleilemään Don Quijotea ja sanomaan hänelle, että hän oli oivallisin ritari, mitä maailmassa oli milloinkaan nähty. Sancho käveli etsien Tuskallista nähdäkseen, millaiset hänen kasvonsa olivat parrattomina ja oliko hän niin kaunis kuin hänen pulska ulkomuotonsa edellytti, mutta hänelle sanottiin, että palavan Tappiniekkan pudotessa ilmasta alas maahan kamarirouvien koko joukko ja heidän mukanaan Trifaldi oli kadonnut ja että he olivat jo parrattomat ja haivenettomat. Herttuatar kysyi Sancholta, kuinka hän oli voinut tuolla pitkällä matkalla. Sancho vastasi siihen:

— Armollinen rouva, minä tunsin, että me, kuten herrani sanoi, lensimme tulipiirin läpi, ja aioin hiukan irroittaa sidettä silmiltäni, mutta isäntäni, jolta pyysin siihen lupaa, ei sallinut. Koska minussa on hitunen uteliaan vikaa ja halua ottaa selkoa siitä, mitä minulta kielletään ja salataan, niin siirsin sittenkin aivan varovaisesti ja kenenkään huomaamatta silmilläni olevaa sidettä nenän juuresta hiukan syrjään, katselin sitten maahan, ja minusta näytti, ettei koko maa ollut suurempi kuin sinapinsiemen, ja siinä kävelevät ihmiset eivät olleet paljon pähkinää suurempia, mistä voidaan havaita, kuinka korkealla meidän silloin täytyi olla.

Herttuatar virkkoi tuohon:

— Hyvä Sancho, ajatelkaa, mitä sanotte; tuntuuhan siltä kuin ette olisi nähnyt maata, mutta kyllä sen pinnalla käveleviä ihmisiä; ja jos kerran maa näytti teistä sinapinsiemenen kokoiselta, mutta jokainen ihminen oli pähkinän kokoinen, niin yhden ainoan ihmisen olisi täytynyt peittää koko maa.

— Totta kyllä, — vastasi Sancho — mutta siitä huolimatta minä näin sen noin niinkuin vitalikkoon ja näin sen kokonaan.

— Ajatelkaahan, Sancho, — sanoi herttuatar — mitä puhutte; eihän voi noin vain vitalikkoon nähdä kaikkea, mitä katselee.

— En minä ymmärrä semmoista katselua; — vastasi Sancho — tiedän vain, että teidän armonne olisi hyvä muistaa, että meitä lennätti noituus ja että minä noituuden avulla voin nähdä koko maan ja kaikki ihmiset, katselinpa niitä miten tahansa, ja jollei tätä uskota, niin teidän armonne ei varmaan usko sitäkään, että minä, hiukan raottaessani sidettä kulmakarvojeni kohdalta, huomasin olevani niin lähellä taivasta, ettei minusta siihen ollut puoltatoista korttelia, ja kaiken sen nimessä, mihin voin vannoessani vedota, armollinen rouva, se on siivottoman suuri. Ja sitten sattui niin, että jouduimme sille puolelle, missä on ne seitsemän kiliä, ja koska olin poikapahasena kotipuolella vuohipaimenena, teki minun nyt, ne nähdessäni, Jumalan ja omantuntoni nimessä, mieli leikkiä niiden kanssa kotvan aikaa . . . ! Ja jollei se haluni olisi täyttynyt, niin luulen, että olisin harmiini pakahtunut. Minä siis otan ja menen, ja mitä teen? En hiiskahtanut mitään kenellekään, en herrallenikaan, vaan astuin aivan hiljaa ja varovasti Tappilinnun selästä ja leikin kilien kanssa, jotka ovat kuin luojaan kukkia,

kultaisia, leikin lähes kolme neljännestuntia, ja Tappilintu ei liikahtanut paikaltaan eikä lähtenyt eteenpäin.

— Mitä huvia oli herra Don Quijotella — kysyi herttua — sillä aikaa kuin kelpo Sancho leikki vuohien kanssa?

Siihen vastasi Don Quijote:

— Koska kaikki nämä seikat ja tapahtumat ovat tavallisen luonnonjärjestyksen ulkopuolella, ei ole kummakaan, jos Sancho sanoo, mitä sanoo. Itsestäni tiedän ilmoittaa, etten avannut silmiäni sidettä alapuolelta enempää kuin yläpuoleltakaan enkä nähnyt taivasta, en maata, en merta enkä erämaata. Tosin huomasin liikkuvani ilmapiirin läpi, vieläpä tulevani lähelle tulipiiriä, mutta en voi uskoa kulkeneemme sitä kauemmas, sillä tulipiiri sijaitsee kuutaivaan ja ilman uloimman piirin välillä, joten emme voineet saapua siihen taivaaseen, missä Sanchon mainitsemat seitsemän kiliä sijaitsevat, sitä ennen palamatta poroksi, ja koska emme palaneet, niin Sancho valehtelee tai Sancho näkee unta.

— En valehtele enkä näe unta; — vastasi Sancho — jollette usko, kysykää minulta niiden vuohien merkkejä, niin saatte nähdä, puhunko totta vai en.

— Kertokaa niistä, Sancho — sanoi herttuatar.

— Niistä on — vastasi Sancho — kaksi viheriää, kaksi punaista, kaksi sinistä ja yksi sekavärinen.

— Ne ovat uudenlaisia vuohia, — sanoi herttua — sillä täällä meidän maisessa piirissämme ei sellaisia värejä esiinny, tarkoitan senvärisiä vuohia.

— Onhan selvä asia, — sanoi Sancho, — että täytyy olla eroa taivaan ja maan vuohien välillä.

— Kuulkaahan, Sancho, — kysyi herttua — näittekö niiden vuohien joukossa yhtään pukkia?

— En, armollinen herra; — vastasi Sancho — mutta kuuln sanottavan, ettei kuun sarvien yläpuolella ole mitään sarvipäitä.

He eivät halunneet kysellä häneltä enemää hänen matkastaan, sillä heistä tuntui, että Sancholla riitti juonta kuinka pitkän taivaallisen retken kuvailemiseen tahansa ja kaiken sen kertomiseen, mitä siellä tapahtui, vaikka hän ei ollut puutarhasta liikahtanut.

Niin siis päättyi kamarirouva Tuskallisen seikkailu, josta herttua ja herttuatar saivat naurunaihetta, ei ainoastaan sillä kertaa, vaan koko iäkseen, ja Sancho puheenaihetta vuosisadoiksi, jos olisi niin kauan elänyt. Mutta Don Quijote^m meni Sanchon luo ja kuiskasi hänen korvaansa:

— Sancho, koska vaaditte uskomaan, mitä kerrotte nähneenne taivaassa, niin minä vaadin teitä uskomaan, mitä olen kertonut nähneeni Montesinon luolassa. Enemää en teille sano.

K a h d e s v i i d e t t ä l u k u .

Neuvoista, joita Don Quijote antoi Sancho Panzalle, ennenkuin tämä lähti saaren käskynhaltiaksi, sekä muista hyvin harkituista seikoista.

Herttua ja herttuatar olivat niin tyytyväiset kamarirouva Tuskallisen seikkailun onnelliseen ja hauskaan päätökseen, että päättivät jatkaa kepposiaan, koska huomasivat löytäneensä oikean miehen, joka piti niitä tosina. Tehtyään suunnitelmansa ja annettuaan palvelijoilleen ja alustalaisilleen käskyn, miten heidän tuli kohdella Sanchoa hänen tultuaan luvatus saaren käskynhaltiaksi, herttua sanoi Sancholle eräänä päivänä, nimitäin Tappiniekan lennon jälkeisenä päivänä, että hänen piti varustautua ja valmistautua lähtemään käskynhaltiaksi, koska hänen saarelaisensa jo odottivat häntä kuin keväistä sadetta. Sancho kumarsi ja sanoi:

— Tultuani alas taivaasta ja sen korkealta huipulta katseltuani maata ja havaittuani, kuinka pieni se on, minun entinen suuri haluni päästä käskynhaltiaksi on hiukan laimentunut; mikä suuri asia näet onkaan, jos hallitsee jotakin sinapinsiementä, tai mikä arvo tai heruus on siinä, että hallitsee puolta tusinaa pähkinänkokoisia ihmisiä; enempää näet ei arvioni mukaan koko maailmassa ollut. Jos teidän ylhäisyytenne suvaitsi

sen sijaan antaa minulle kappaleen taivasta, vaikka vain puolen peninkulman pituudelta, niin ottaisin sen mieluummin kuin maailman parhaan saaren.

— Huomatkaa, hyvä Sancho, — vastasi herttua — etten minä voi antaa kenellekään taivaan kaistaletta, en edes kynnen kokoista; sellaiset palkinnot ja armonosoitukset ovat varatut yksin Jumalalle. Minä annan teille, mitä antaa voin, nimittäin saaren, ihan valmiin, pyöreän ja sievän ja ylen hedelmällisen ja viljavan, missä te, jos osaatte viisaasti menetellä, voitte hankkia itsellenne sekä maan että taivaan aarteita.

— Olkoon menneeksi; — vastasi Sancho — saari tänne vain. Minä kyllä koetan olla semmoinen käskynhaltia, että kaikkien lurjusten uhalla tulen taivaaseen, eikä siihen ole syynä mikään himo päästä erkanemaan alhaisesta säädystäni tai kohoamaan suurellisten rinnalle, vaan pelkkä halu saada kokea, miltä maistuu olla käskynhaltiana.

— Jos sitä kerran maistatte, Sancho, — sanoi herttua — niin teidän tekee sitä aina mieli, sillä kaikkein ihaninta on käskyä ja saada toiset tottelemaan. Kun herranne pääsee niin pitkälle, että hänestä tulee keisari, kuten varmaan tuleeekin, jos hänen asiansa edistyvät entiseen tapaan, niin häneltä ei varmaankaan sitä arvoa riistetä miten hyvänsä, ja hänen sisintä sieluansa tulee kiusaamaan ja kiduttamaan, ettei hän jo aikaisemmin ollut siihen toimeen ruvennut.

— Armollinen herra, — vastasi Sancho — minä kyllä uskon, että on hauska komentaa, vaikka vain karjalautamaa.

— Te olette minun miehiäni, Sancho, sillä teillä on selko kaikesta, — vastasi herttua — ja minä toivon,

että teistä tulee sellainen käskynhaltia kuin hyvä ymmärryksenne lupaa. Mutta riittäköön tällä kertaa, ja muistakaa, että teidän tulee huomispäivänä lähteä saarta hallitsemaan; tänään iltapäivällä teille toimitetaan sopiva puku, jota tulette käyttämään, ja kaikkea muuta, mitä matkaan lähtiessänne välttämättä tarvitsette.

— Pukekoot minut, miten mielivät, — sanoi Sancho — sillä olinpa missä asussa tahansa, minä olen sittenkin aina Sancho Panza.

— Se on totta; — sanoi herttua — mutta puku on sovittava sen viran tai arvon mukaan, joka ihmisellä on; eihän olisi oikein, jos lakimies pukeutuisi niinkuin sotilas tai sotilas niinkuin pappi. Teidän, Sancho, tulee pukeutua osaksi kuin kirjanoppinut, osaksi kuin sotapäällikkö, sillä saarella, jonka teille annan, tarvitaan aseita yhtä paljon kuin opillista sivistystä ja opillista sivistystä yhtä paljon kuin aseita.

— Opillista sivistystä minulla ei paljoa ole, — vastasi Sancho — sillä minä en tunne aakkosiakaan, mutta minusta voi tulla hyvä käskynhaltia, kun vain pidän Kristuksen mielessäni. Aseita minä käyttelen, mitä minulle annetaan, kunnes kaadun, ja sitten Jumalan haltuun.

— Jos Sancho pitää mielessään niin hyvää asiaa, — sanoi herttua — niin hän ei voi mitenkään eksyä harhateille.

Samassa tuli Don Quijote, sai kuulla, mistä oli kysymys ja että Sanchon piti küreen kaupalla lähteä käskynhaltiaksi. Hän tarttui nyt herttuan luvalla Sanchon käteen ja lähti hänen kanssaan omaan huoneeseensa aikoen antaa hänelle hyviä neuvoja, kuinka hänen piti virkaansa toimittaa. Kun he siis olivat tulleet hänen

huoneeseensa, sulki hän oven jälkeensä, pakotti melkein väkisin Sanchon istumaan viereensä ja lausui hänelle rauhallisella äänellä:

— Minä kiitän taivasta sanomattomasti, Sancho ystäväni, siitä, että olet onnistunut kohtaamaan ja osaksesi saamaan hyvän onnen, ennenkuin minulle on mitään onnellista sattunut. Minä, joka olisin suotuisan kohtalon vallitessa auliisti korvannut palveluksesi, huomaan nousuni olevan vasta alullaan, sinä sitävastoin havaitset, että kaikki toiveesi ovat täyttyneet ennen aikojaan ja aivan vastoin kaikkia järjellisiä odotuksia. Toiset lahjovat, ahdistelevat, pyytävät, ajavat asiaansa aamuvarhaisesta, rukoilevat, pyrkivät itsepintaisesti toiveitensa perille kumminkaan saavuttamatta, mitä tavoittelevat; sitten tulee joku toinen, ja miten onkaan, hän pääsee aivan arvaamatta virkaan ja toimeen, jota monet muut ovat tavoitelleet, joten tässä on hyvin paikallaan se lause, että autuasta perään, vaivaista vatsaan onni potkii. Sinä, joka varman mielipiteeni mukaan olet hölmö, et nouse varhain aamulla, et valvo öitäsi etkä ole mitenkään uuttera, havaitset nyt, vain siitä syystä, että sinua on koskettanut vaeltavan ritariuden henkäys, yhtäkkiä olevasi saaren käskynhaltia, ikäänkuin siinä ei olisi mitään ihmettelemistä. Minä sanon tämän kaiken, hyvä Sancho, varoittaakseni sinua otaksumasta, että olet itse ansainnut tämän armon, ja kehoittaakseni sinua kiittämään taivasta, joka kaikki niin suopeasti säätää, sekä sen jälkeen sitä suurta ylevyyttä, joka sisältyy vaeltavaan ritarikuntaan. Koska mielesi nyt on taipuvainen uskomaan, mitä olen sinulle sanonut, niin kuuntele, oi poikani, tätä Catoasi, joka tahtoo sinua neuvoa ja olla pohjantähtesi ja oppaasi kuljettaakseen sinut

turvalliseen satamaan myrskyiseltä mereltä, jolle nyt aiot lähteä; virat ja korkeat toimet näet eivät ole mitään muuta kuin pohjaton vaikeuksien kuilu.

Ensinnäkin, oi poikani, sinun tulee pelätä Jumalaa, sillä jumalanpelko on viisauden alku, ja viisaana et voi mitenkään eksyä harhaan.

Toiseksi sinun pitää havaita, kuka olet, ja pyrkiä tuntemaan itseäsi, mikä on vaikeinta tuntemista, mitä ajatella saattaa. Itsesi tuntemisesta johtuu, ettet paisu kuin sammakko, joka tahtoi olla härän kokoinen; jos näet niin menettelet, niin se muisto, että olet kotipuolellasi sikoja paimentanut, on kuin ruma jalkapari hulluutesi riikinkukonpyrstön alla.

— Totta kyllä; — vastasi Sancho — mutta siinä virassa minä olin pienenä poikana; myöhemmin, hiukan mies-tyttyäni, minä paimensin hanhia enkä sikoja. Mutta tämä ei mielestäni asiaan vaikuta, sillä eivätähän kaikki hallitusmiehet ole kuninkaitten sukua.

— Olet oikeassa, — virkkoi Don Quijote — ja siksi tulee niiden, jotka eivät ole jaloa sukuperää, liittää virkansa arvokkuuteen leppoisaa ystävällisyyttä, mikä viisauden johtamana torjuu kaikki ilkeät parjaukset, joita mikään sääty ei voi välttää. Pidä kunniassa, Sancho, alhaista sukuperääsi äläkä häpeä sanoa polveutuvasi talonpojista; kun havaitaan, ettet sitä häpeä, ei kukaan yritä sinua sillä asialla suututtaa. Ja ylpeile ennemmin siitä, että olet alhainen, mutta kelpo mies, kuin siitä, että olet korska syntinen. Lukemattomat ovat ne, jotka alhaisesta suvusta syntyneinä ovat kohonneet kaikkein korkeimpiin aseisiin, paaveiksi ja keisareiksi, ja tämän tosiasian vahvistukseksi voisin mainita sinulle niin monta esimerkkiä, että väsyisit niitä kuulemaan.

Huomaa, Sancho: jos valitset välineeksesi hyveen ja ylpeilet hyvien tekojen tekemisestä, niin sinulla ei ole mitään syytä kadehtia niitä, joiden teot ovat ruhtinaallisia ja ylhäisiä, sillä veri peritään, mutta hyve hankitaan, ja hyveellä on arvo itsessään, mutta verellä ei.

Jos siis on niin laita, kuten onkin, niin siinä tapauksessa, että saarella ollessasi joku sukulaisistasi tulee sinua tervehtimään, älä torju tai halveksi häntä, vaan ota hänet ystävällisesti vastaan, kestitse häntä ja anna hänelle lahjoja, sillä siten täytät, mitä käsknee taivas, jonka tahto on, ettei kenenkään tule ylenkatsoa sen luomia olentoja, ja teet, mitä olet velkaa luonnollisille sukulaisuuden siteille.

Jos sinä otat mukaan vaimosi (ei näet ole hyvä, että henkilö, joka on kauan käskynhaltiana, elää ilman omaa vaimoa), niin opeta häntä, sivistä häntä ja hio hänestä pois hänen synnynnäinen karkeutensa; sillä kaikki, mitä älykäs käskynhaltia voi saada aikaan, voi sivistymätön ja typerä vaimo tuhota ja hävittää.

Jos satut jäämään leskeksi (mikä voi tapahtua) ja virkasi nojalla etsit itsellesi vaimoa korkeammasta säädystä, älä ota sellaista, joka on sinulle kuin ongenkoukku ja vapa, millä kalastetaan lahjoja selkäsi takana, sillä minä sanon sinulle totisesti, että kaikesta, mitä tuomarin vaimo sillä tavalla ottaa vastaan, tulee miehen vastata suurena tilinteon päivänä, jolloin hän, kuoltuansa, joutuu maksamaan nelin kerroin ne erät, joista ei ole tehnyt eläessään tiliä.

Älä antaudu milloinkaan mielivallan lain ohjattavaksi; sitä kuuntelevat yleensä mielellään tietämättömät kuvitellen olevansa terävä-älyisiä.

Saakoot köyhän kyönelet sinulta osakseen suurem-

paa myötätuntoa, mutta ei suurempaa oikeutta, kuin rikkaan selitykset.

Yritä saada selville asian todellinen tila niin hyvin rikkaan lupausten ja lahjojen kuin köyhän nyyhkytysten ja hartaitten rukousten takaa.

Jos kohtuullisuus voi ja jos sen pitää tulla kysymykseen, älä rasita rikoksen tekijää lain koko ankaruudella; ankara tuomari näet ei ole paremmassa maineessa kuin sääliväinen.

Jos sallit oikeuden sauvan joskus taittua, älköön syynä olko lahjan painavuus, vaan armeliaisuus.

Jos joudut tuomitsemaan jonkun vihollisesi jutussa, käännä ajatuksesi pois kärsimästäsi vääryydestä ja kiinnitä ne asiaan sellaisenaan.

Älköön oma intohimosi sokaisko sinua vieraan ihmisen asiassa, sillä virheet, joita sinä teet, ovat useimmiten auttamattomia, ja jos ne voidaan korjata, niin se tapahtuu maineesi, vieläpä omaisuutesikin kustannuksella.

Jos joku kaunis nainen tulee pyytämään sinulta oikeutta, käännä katseesi pois hänen kyynelistään äläkä kuuntele hänen valitustaan, vaan harkitse rauhallisesti hänen anomuksensa sisältöä, jollet halua, että järkesi hukkuu hänen itkuunsa ja vilpittömyytesi hänen huokauksiinsa.

Älä solvaa sanoilla henkilöä, jota sinun täytyy rangaista teolla, sillä onnettomalle riittää rangaistuksen tuska ilman siihen liitettyjä loukkaavia sanoja.

Pidä syytettyä, joka joutuu tuomiovaltasi alaiseksi, onnettomana ihmisenä, jota rasittaa meidän turmeltunut luontomme, ja käyttäydy omasta puolestasi armeliaasti ja lempeästi tekemättä mitään vääryyttä vastapuolelle; vaikka näet Jumalan kaikki ominaisuudet ovat yhden-

veroiset, niin meidän katsantokannaltamme hänen laupeutensa loistaa ja säteilee ihanammin kuin hänen vanhurskautensa.

Jos noudatat näitä neuvoja ja sääntöjä, Sancho, niin saat elää kauan maan päällä, maineesi tulee olemaan ikuinen, palkkasi runsas, onnesi sanomattoman suuri, sinä voit naittaa lapsesi mielesi mukaan, he ja lapsenlapsesi saavat maallista hyvyttä ja kunniaa, sinä tulet elämään rauhassa ja ystävyudessa ihmisten kanssa, elämäsi lopulla sinut saavuttaa kuolema leppoisassa ja kypsässä vanhuudessa, ja jälkeläisesi kolmannessa polvessa sulkevat silmäsi viimeiseen uneen hellillä, hennoilla kätösillään. Mitä tässä olen sinulle sanonut, on sanottu sielusi opetuksesi ja kaunistukseksi; kuuntele nyt neuvoja, joita noudattaen voit kaunistaa ruumistasi.

K o l m a s v i i d e t t ä l u k u .

Kuinka Don Quijote vielä neuvoi Sancho Panzaa.

Kukapa olisi voinut kuunnella Don Quijoten esittämää puhetta pitämättä häntä erittäin älykkäänä ja vielä enemmän oikeamielisenä henkilönä? Mutta, kuten tätä suurta historiaa esitettäessä on moneen kertaan huomautettu, hänen hulluutensa ilmeni ainoastaan silloin, kun kosketettiin hänen ritariseikkojansa; kaikissa muissa puheissaan hän osoitti selvää ja hämmentymätöntä ymmärrystä, niin että hänen tekonsa alinomaa kumosivat hänen ajatuksiensa ja hänen ajatuksensa hänen tekojansa. Sancholle vielä antamissaan neuvoissa hän osoitti olevansa erittäin leikkisä ja ilmaisi huomattavassa määrässä sekä älyänsä että hulluutensa. Sancho kuunteli häntä sangen tarkkaavaisesti ja yritti painaa mieleensä hänen neuvojansa, ikäänkuin olisi tosiaan tahtonut ne mielessään säilyttää niiden avulla onnellisesti synnyttääkseen hallituksensa, jota hänen mielensä nyt oli rakkaana. Don Quijote siis jatkoi sanoen:

— Mitä tulee oman henkilösi ja huoneesi hallitsemiseen, Sancho, velvoitan sinua ensinnäkin olemaan siivollinen ja leikkaamaan kyntesi ja varoitan sinua niitä kasvattamasta, kuten tekevät muutamat, tietämättömyydessään luulotellen, että pitkät kynnet käsiä koristavat, ikäänkuin sellainen liikakasvu ja lisä, jonka he

jättävät lyhentämättä, olisi ihmisen kynsi, vaikka se pikemmin on sisiliskoja pyydystävän tornihaukan kynsi, sanalla sanoen: törkeä ja ruma siivottomuus.

Älä käy, Sancho, huolimattomasti puettuna äläkä reuhota vyötönnä; huolimaton vaatetus näet ilmaiseksi veltoa mieltä, jollei sellainen epäjärjestys ja huolimattomuus johdu ovelasta teeskentelystä, kuten Julius Caesari arveltiin.

Tutki varovasti, kuinka paljon sinulla voi olla tuloja virastasi, ja jos tulosi sallivat, että annat palvelijoillesi liverit, niin anna mieluummin säädylliset ja kestävätkin koreat ja upeat ja jaa ne palvelijaisi ja köyhien kesken; minä tarkoitan: jos voit antaa sellaisen puvun kuudelle palvelijallesi, niin anna se kolmelle ja lahjoita toiset kolme köyhille; siten saat palvelijoita sekä tavasta että maata varten. Tätä uutta palvelijain pukemistapaa eivät turhamaiset ymmärrä.

Älä syö kynsilaukkaa ja sipulia, jotta ihmiset eivät hajustasi huomaa moukkamaisuuttasi.

Kävele hitaasti, puhu rauhallisesti, mutta ei niin, että näyttää siltä kuin kuuntelisit omaa puhettasi; sillä kaikki teeskentely on pahasta.

Syö vähän päivälliseksi ja vielä vähemmän illalliseksi, sillä koko ruumiin terveys taotaan vatsan työpajassa.

Juo kohtuullisesti ja muista, ettei henkilö, joka nauttii liian paljon viiniä, kykene säilyttämään salaisuutta eikä pitämään sanaansa.

Varo, Sancho, pureksimasta ruokaa molemmilla leuka-pielilläsi ja erukteeraamasta kenenkään läsnäollessa.

— Tuota erukteeraamista minä en ymmärrä — sanoi Sancho.

Don Quijote sanoi:

— Erukteeraaminen, Sancho, merkitsee röyhtäisemistä. Tämä on kielen kaikkein rumimpia sanoja, vaikka erittäin kuvaava, ja senvuoksi ovat hienot ihmiset turvautuneet latinankieleen ja käyttävät röyhtäisemisestä puhuessaan sanaa erukteerata; ja vaikka joku ei sellaisia sanoja ymmärrä, ei se mitään haittaa, sillä ne tulevat vähitellen käytäntöön ja helposti ymmärrettäviksi. Siten rikastutetaan kieltä, jota vallitsee ihmisten suuri joukko ja käytäntö.}

— Totisesti, armollinen herra, — sanoi Sancho — yksi niistä neuvoista ja opetuksista, jotka aion painaa mieleeni, on se, ettei saa röyhkäistä; minulle näet semmoista sattuu tämän tästä.

— Erukteerata, Sancho, ei röyhkäistä — sanoi Don Quijote.

— Minä puhun tästä puoleen erukteeraamisesta, — vastasi Sancho — enkä totisesti sitä unohda.

— Sinun, Sancho, ei myöskään pidä sekoittaa puheeseesi niin ylen paljon sananlaskuja kuin tapasi on. Sananlaskut tosin ovat lyhyitä mietelausemia, mutta sinä käytät niitä usein niin sopimattomasti, että ne tuntuvat pikemmin mielettömyyksiltä kuin mietelauseilta.

— Sen voi korjata yksin Jumala; — vastasi Sancho — minä näet osaan sananlaskuja enemmän kuin mahtuu kokonaiseen kirjaan, ja minun puhuessani niitä tulee suuhun yhtä haavaa niin paljon, että ne tyrkkivät toisiaan ulos pyrkiessään, ja kieli heittää ulos minkä sattuu, vaikka se ei erinomaisesti asiaan sopisikaan; mutta tästä puoleen minä varon sanomasta mitään, mikä ei sovi virkani arvoon. Sanon siis vain, ettei hätää kovaa käsissä, kun on leipää, lihaa säkissä, ja parempi katsoa

kuin katua, ja hätäkös sen, joka tornissa soittelee, ja kyllä moni hankkii, muttei osaa hallita.

— Kas niin, Sancho! — virkkoi Don Quijote. — Laskettelet jo taas sananlaskuja pitkät sarjat; kuka sinua estää! Kuollen koira tapansa jättää! Tuskin olen päässyt sinulle sanomasta, että sinun täytyy vähentää sananlaskujasi, kun samassa latelet niitä kokonaisen litanian, ja ne sopivat käsittelemäämme asiaan kuin nyrkki silmään. Katsohan, Sancho, en minä sinulle sano, että oikeaan kohtaan sovitettu sananlasku näyttää huonolta, mutta jos latoo sananlaskuja toisen toisensa jälkeen, miten sattuu, niin puhe tulee typerää ja alhaista.

Kun nouset hevosen selkään, älä nojaudu taaksepäin satulan takakaaren yli, älä pidä sääriäsi jäykkänä ja ojennettuina, niin että ne ulkonevat hevosen vatsasta, mutta älä myöskään ratsasta niin huolimattomasti, että näyttää kuin istuisit harmosi selässä; ratsastustapa näet tekee toisista herroja, toisista tallirenkejä.

Älä nuku liikaa, sillä aamulla vireä pyörii, ehtoolla laiska hyörii, ja huomaa, Sancho, että ahkeruus kovan onnen voittaa; laiskuus sitävastoin ei milloinkaan johda toivotuille perille.

Viimeinen neuvoni, jonka nyt tahdon sinulle antaa, ei tosin tarkoita ruumiin kaunistusta, mutta toivon kuitenkin, että painat sen muistiisi, sillä uskon siitä olevan sinulle yhtä paljon hyötyä kuin aikaisemmin antamistani; ja se on tämä: sinun ei pidä milloinkaan käydä kiistelemään sukujohdoista, ei ainakaan niitä toisiinsa vertailemaan, sillä niiden joukossa, joita toisiinsa verrataan, täytyy toisen välttämättä olla parempi, joten sinua sydämestään vihaa se, jota alennat, mutta ei millään tavalla kiitä se, jota ylennät.

Pukunasi olkoot pitkät housut, väljä nuttu, hiukan pitempi päällystakki; polvihousuja sinun ei pidä ajatellaakaan, sillä ne eivät sovi ritareille enempää kuin käskynhaltioillekaan.

Nämä neuvot ovat nyt johtuneet mieleeni sinulle annettaviksi, Sancho; aikojen kuluessa ja tilaisuuden tarjoutuessa tulen tarjoamaan sinulle lisää oppia, jos muistat antaa minulle tietoa oloistasi.

— Armollinen herra, — vastasi Sancho — minä kyllä huomaan, että teidän armonne on lausunut minulle ainoastaan hyviä, hurskaita ja hyödyllisiä asioita; mutta mitä ne pyhittävät, kun en muista niistä yhtään ainoata? Se neuvo, ettei saa antaa kynsien kasvaa ja että pitää naida toistamiseen, jos niikseen tulee, kyllä pysyy pääkopassani, mutta muuta moskaa ja sekamelskaa ja hölynpölyä en muista nyt enkä tule koskaan muistamaan enempää kuin viimevuotisia pilviä, ja senvuoksi on välttämätöntä antaa ne minulle kirjallisesti; voinhan näet, vaikka en osaa lukea enkä kirjoittaa, antaa neuvot rippi-isälleni, jotta hän takoo ne päähäni ja palauttaa niitä mieleeni, kun tarve vaatii.

— Jumala paratkoon, — vastasi Don Quijote — kuinka sopimatonta onkaan, ettei käskynhaltia osaa lukea eikä kirjoittaa! Sinun näet tulee tietää, Sancho, että ihmisen lukutaidottomuus tai vasenkätisyys merkitsee jompaakumpaa; joko, että hänellä on ollut ylen vähäpätöiset ja alhaiset vanhemmat, tai että hän itse on ollut niin kunnoton ja keho, ettei hyvä käytös eikä hyvä oppi ole voinut häneen juurtua. Tuo on sinussa suuri puutos, ja siksi toivoisin sinun oppivan ainakin nimesi kirjoittamaan.

— Kyllä minä nimeni osaan kirjoittaa; — vastasi

Sancho — ollessani oltermannina kotikylässäni minä opin piirtämään muutamia kirjaimia kuin tavarapaa-
lien merkkejä, ja niitä sanottiin minun nimekseni; voin-
han sitäpaitsi teeskennellä, että oikea käteni on rampa,
ja antaa jonkun toisen kirjoittaa nimeni, sillä kaikkeen
keino keksitään, paitsi kuolemaan, ja kun tästä valtaan
pääsen, teen mitä mieleni tekee, ja sitäpaitsi, eihän
hätää mitään, kun on isä kylänvoutina . . . Ja kun olen
käskeynhaltia, joka on paljon suurempi herra kuin kylän-
vouti, niin tulkoot vain, kyllä minä niille näytän! Koet-
takoot vain katsoa minua yli olkansa ja puhua minusta
pahaa takanapäin. Yrittäkööt vain tulla villoja hake-
maan, niin saavat lähteä takaisin kerittyinä, ja kyllä
Jumala omansa löytää, ja mitä rikas paistaa, sen köyhä
maistaa, ja koska minusta tulee rikas, kun pääsen käskeyn-
haltiaksi, ja samalla antelias, kuten aikomukseni on,
niin minussa ei pidä näkyä mitään vikaa. Ei, jos on liian
makea, niin karpäset syövät; mikä kultaa, se kunniaa,
tapasi isoäitini sanoa, ja mitä pappikaan paremmallensa
mahtaa?

— Sinä kirottu Sancho! — virkkoi siihen Don Quijote.
— Kuusikymmentätuhatta paholaista vieköön sinut ja
sinun sananlaskusi! Sinä olet ladellut niitä nyt kokonai-
sen tunnin, ja jokainen niistä on ollut minulle pitkä kidu-
tus. Minä vakuutan sinulle, että nuo sananlaskut vielä
vievät sinut hirteen; niiden tähden alustalaisesi riistävät
sinulta käskeynhaltianviran tai nousevat kapinaan sinua
vastaan. Sano minulle, mistä sinä ne keksit, sinä
hölmö, ja kuinka niitä käytät, mieletön. Jos minä
aion esittää yhden ainoan ja sovittaa sen oikeaan paik-
kaan, niin saan hiota ja ponnistella kuin olisin oja-
luomassa.

— Herra nähköön, rakas armollinen isäntä, — virkkoi Sancho — vähistäpä teidän armonne valittaa. Miksi hüidessä teitä kaivelee, että minä käytän, mitä minulle kuuluu, koska minulla ei mitään muuta omaa ole kuin sananlaskuja toinen toisensa jälkeen? Nytkin johtuu mieleeni neljä, jotka tulevat kuin kinnas käteen, mutta minä en niitä sano, sillä Sancho-poika osaa olla vaiti ajallansa. |

— Sinä et ole se Sancho, — sanoi Don Quijote — sillä sinä et osaa olla vaiti oikealla hetkellä, vaan puhua jaarrittelet, kun ei pitäisi; mutta siitä huolimatta haluaisin tietää, mitkä olivat ne neljä sananpartta, jotka johtuivat mieleesi ja sopivat hyvin tähän asiaan; minä näet haeskelen muististani, joka on sangen hyvä, mutta en löydä yhtään ainoata.

— Mikä voisikaan sopia paremmin — sanoi Sancho kuin nämä: »älä pistä sormeasi toisen poskihampaisiin» ja »talo työlle, vieras tielle», ja »mitäs te meidän emännästä?» ja »saviruukku kiveen tai kivi saviruukkuun, saviruukun aina kehnosti käy», jotka kaikki sopivat tähän mainiosti. Kenenkään ei pidä ruveta riitelemään käskynhaltian tai sen henkilön kanssa, jolla käskyvalta on, sillä siinä käy vain huonosti, niinkuin sen, joka pistää sormensa toisen poskihampaisiin, ja vaikka ne eivät olisi poskihampaitakaan, vaan tavallisia hampaita, niin se ei tee mitään eroa, ja käskynhaltiaa vastaan ei sovi mukista, eikä ole mitään sanomista, jos käsketään korjaamaan luunsa toisen miehen talosta tai kysytään, mitä tahtoo toisen miehen eukosta. Ja mitä kiveen ja saviruukkuun tulee, niin senhän sokeakin huomaa. Sen, joka näkee raiskan toisen silmässä, tulee siis nähdä malca omassaan, jottei hänestä sanota: pata kattilaa soimaa, ja

tietäähän teidän armonne, että hölmö on viisaampi kotonaan kuin viisas kylässä.

— Eipä suinkaan, Sancho; — vastasi Don Quijote — hölmö ei tiedä mitään kotonaan enempää kuin kyläsäkään, koska tyhmyyden pohjalle ei voida rakentaa mitään järjen rakennusta. Mutta jätetään tämä nyt sikseen, Sancho; jos hallitset huonosti, niin syy on sinun ja häpeä minun, mutta minä lohdutan itseäni sillä, että olen tehnyt velvollisuuteni neuvomalla sinua niin vilpittömästi ja järkevästi kuin olen osannut; olen siis täyttänyt velvollisuuteni ja lupaukseni. Jumalan haltuun, Sancho, ja Jumala sinua itseäsi hallitkoon hallituksessasi, ja hän sinut vapauttakoon huolesta, joka minua yhä vaivaa, nimittäin, että panet koko saaresi mullin mallin, minkä olisin voinut ehkäistä ilmoittamalla herttualle, kuka olet, ja kertomalla hänelle, ettei sinun pieni, paksu persoonasi ole muuta kuin säkki täynnä sananlaskuja ja juonia.

— Armollinen herra, — vastasi Sancho — jos teidän armonne on sitä mieltä, etten minä kelpaa tähän käskynhaltianvirkaan, niin minä luovun siitä heti paikalla, sillä minulle on tärkeämpi kynnenmustuaisen verta sieluani kuin koko ruumiini, ja voinhan elää yhtä hyvin Sanchona leivästä ja sipulista kuin käskynhaltiana peltopyistä ja salvokukoista, ja sitäpaitsi on huomattava, että nukkuessaan kaikki ovat yhtäläisiä, suuret ja pienet, köyhät ja rikkaat, ja jos teidän armonne oikein asiaa ajattelee, niin tulette huomaamaan, ettei koko tätä käskynhaltiahommaa ole pannut päähäni kukaan muu kuin teidän armonne, sillä minä en ymmärrä saarten hallitsemisesta enempää kuin korppikotka, ja jos uskotte, että piru minut perii, jos rupean käskynhaltiaksi, niin

minä tahdon mieluummin päästä Sanchona taivaaseen kuin käskeyhdyksinä helvettiin.

— Jumaliste, Sancho, — sanoi Don Quijote — yksin näiden viime sanojesi vuoksi katson sinut kyllin arvokkaaksi hallitsemaan tuhansia saaria. Sinulla on hyvä luonnonlaatu, jonka puuttuessa ei olekaan mitään arvokasta tietoa. Rukoile Jumalaa avuksesi ja koeta olla eksymättä tärkeimmästä tarkoituksestasi, toisin sanoen, yritä aina vakavasti toimia oikein kaikissa kohdallasi sattuvissa seikoissa, sillä taivas suosii aina hyviä aikeita. Mutta lähtekäämme nyt aterioimaan; minä luulen, että herrasväki jo meitä odottaa.

Neljäsviidettä luku.

Kuinka Sancho Panza kuljetettiin käsikynhaltiaksi ja Don Quijotelle linnassa sattuneesta merkillisestä seikkailusta.

Tämän historian alkutekstistä sanotaan voitavan havaita, ettei kääntäjä ole tulkinnut tätä lukua niin kuin Cide Hamete oli sen kirjoittanut. Mauri näet oli tähän saakka ehdittyään puhjennut jonkinlaiseen itsesoimaukseen, että oli ryhtynyt kirjoittamaan niin kuivaa ja niin ahdasrajaista historiaa kuin tämä Don Quijoten historia, koska hänen piti mielestään aina puhua vain Don Quijotesta ja Sanchosta uskaltamatta ulottaa esitystään muihin sivukertomuksiin ja vakavampiin ja mielenkiintoisempiin välikohtauksiin; ja hän sanoi, että niin ollen, kun täytyy aina käyttää ajatustaan, kättään ja kynäänsä kirjoittamaan yhdestä ainoasta aiheesta ja puhua muutamien harvojen henkilöitten suulla, siitä koitui sietämätön työ, jonka hedelmästä ei ollut tekijälle mitään hyötyä, ja että hän tämän epäkohdan välttämiseksi oli edellisessä osassa käyttänyt sellaista keinoa, että oli liittänyt historiaansa muutamia kertomuksia, kuten kertomuksen *Mielettömästä uteliaisuudesta ja Orjuuteen joutuneesta kapteenista*, jotka ovat kuin erillään tästä historiasta, kun sen sijaan muut kerrotut tapahtumat

ovat itse Don Quijotelle sattuneita seikkoja, joita ei sopinut jättää kirjoittamatta. Hän sanoo myös ajatelleensa, että monet, jotka kiinnittävät tarkkaavaisuutensa sitä vaativiin Don Quijoten urotöihin, eivät ollenkaan välittäisi historiaan liitetyistä kertomuksista, vaan sivuuttaisivat ne kiireesti tai harmistuneina, ollenkaan ottamatta huomioon niihin sisältyvää hienoa ja taiteellista työtä, joka olisi ilmennyt aivan selvästi, jos ne olisi julkaistu erikseen eikä Don Quijoten hullutuksiin ja Sanchon typeryyksiin liitettynä. Hän ei siis tahtonut ottaa tähän toiseen osaan mitään irrallisia tai löyhästi siihen liittyviä kertomuksia, vaan ainoastaan muutamia todellisuudessa esiintyvien tapahtumien aiheuttamia välikohtauksia, jotka heti voi sellaisiksi havaita, ja niitäkin vain säästäen ja käyttäen niin vähän sanoja kuin niitten esittäminen vaatii. Koska hän^o siis pysyttelee kertomuksen ahtaissa puitteissa, vaikka hänellä on kykyä, voimaa ja ymmärrystä kuvailla koko maailmankaikkeutta, niin hän pyytää, ettei hänen työtänsä pidetä halpana, vaan annetaan hänelle kiitosta, ei siitä, mitä hän on kirjoittanut, vaan siitä, mitä on jättänyt kirjoittamatta.

Sitten hän jatkaa historiaansa kertoen, että Don Quijote, lopetettuaan päivällisaterian sinä päivänä, jona hän antoi Sancholle neuvoja, jätti ne hänelle samana iltapäivänä kirjoitettuna, jotta hän saisi etsiä henkilön, joka ne hänelle lukisi. Mutta Sancho kadotti ne melkein heti saatuaan, ja ne joutuivat herttualle, joka näytti ne herttuattarelle, ja he molemmat ihmettelivät jälleen Don Quijoten hulluutta ja mielevyyttä. Nyt he jatkoivat kujeitaan ja lähettivät samana iltapäivänä Sanchon suuren seurueen kanssa siihen paikkaan, jonka piti olla hänen saarensa. Henkilö, jonka haltuun Sancho oli

uskottu, sattui olemaan muudan herttuan hovimestari, erittäin älykäs ja hupainen mies (hupainen luonnonlaatu näet aina edellyttää älyä), joka oli aikaisemmin esiintynyt kreivitär Trifaldina, ja näiden ominaisuuksiensa vuoksi ja saatuaan herrasväeltään tarkat ohjeet, kuinka hänen piti Sanchon kanssa menetellä, hän onnistui aikeissaan mainiosti. Sattui sitten, että Sancho, nähdessään tämän hovimestarin, havaitsi hänet Trifaldin näköiseksi ja kääntyi sanomaan herralleen:

— Armollinen herra, vieköön minut piru tästä paikasta kuin höyhenen, jos teidän armonne ei täydy minulle tunnustaa, että tämän herttuan hovimestarin naama on kamarirouva Tuskallisen naama.

Don Quijote katseli tarkkaavasti hovimestaria ja katseltuaan sanoi Sancholle:

— Pirulla ei ole mitään syytä viedä sinua, Sancho, tai kuljettaa sinua kuin höyhentä (en edes oikein ymmärrä mitä tarkoitat), sillä Tuskallisen kasvot ovat samat kuin tämän hovimestarin, mutta hovimestari ei silti ole Tuskallinen; jos näet hän se olisi, niin siihen sisältyisi erittäin vaikea ristiriita, eikä nyt ole aikaa ryhtyä sellaisiin tutkimuksiin, sillä siinä joutuisimme sekaviin sokkeloihin. Usko minua, ystäväni: tässä on rukoiltava Jumalaa oikein hartaasti varjelemaan meitä molempia pahoilta velhoilta ja ilkeiltä noidilta.

— Ei se ole mitään pilaa, armollinen herra, — virkkoi Sancho — vaan seikka on se, että minä kuulin hänen äsken puhuvan, ja tuntuipa totisesti siltä kuin korviini olisi kaikunut Trifaldin ääni. Olkoon menneeksi, minä olen vaiti; mutta kyllä minä tästä lähtien pidän varani ja katson, havaitsenko jotakin muuta merkkiä, joka epäilystäni vahvistaa tai sitä kumoo.

— Se sinun tulee tehdä, Sancho, — sanoi Don Quijote — ja anna minulle tieto kaikesta, mitä siinä suhteessa havaitset, ja kaikesta muusta, mitä käskynhaltiana ollesasi joudut kokemaan.

Sancho lähti vihdoin, siviilivirkamiehen asussa ja mukanaan suuri seurue. Hänellä oli yllään avara kellervä viitta ja samasta kankaasta tehty lakki, hän ratsasti muuliaasilla lyhyin jalustimin, ja hänen jäljessään tuli herttuan käskystä hänen harmonsa, jolla oli uuden-uutukaiset valjaat ja silkkiloimet. Sancho käänsi tavan takaa päätään katsellakseen aasiansa ja matkusti sen seurassa niin tyytyväisenä, ettei olisi vaihtanut asemaa Saksan keisarinkaan kanssa. Sanoessaan jäähyväisiä herttualle ja herttuattarelle hän suuteli heidän käsiään, sai herransa siunauksen, jonka tämä antoi hänelle kyynel silmissä, ja alkoi sitä vastaanottaessaan itkeä tilitittä.

Salli nyt, hyvä lukija, kelpo Sanchon mennä menojaan kaikessa rauhassa ja onnekseen ja varaudu sinä kylläلتäsi nauramaan, sillä nauraa sinun täytyy, kun saat kuulla, kuinka hän virassaan käyttäytyi. Sillävälin voit kääntää tarkkaavaisuutesi siihen, mitä hänen herralleen sattui samana yönä, ja jollet niille seikoille ääneen naura, niin ainakin irvistelet kuin apina, sillä Don Quijoten seikkailujen kunniaksi täytyy joko ilmaista ihmetystään tai hymyillä. Kerrotaan siis, että Sanchon tuskin ehdittyä lähteä Don Quijote tunsii olonsa kovin yksinäiseksi ja että hän, jos olisi voinut peruuttaa määräyksen ja ottaa Sancholta pois käskynhaltianviran, olisi niin tehnyt. Herttuatar huomasi hänen alakuloisuutensa ja kysyi häneltä, miksi hän oli niin surullinen; jos syynä oli Sanchon poislähtö, niin olihan talossa aseenkantajia,

»Hän suuteli heidän käsiään, sai herransa siunauksen...»

»Sancho tunnustettiin Baratarian saaren alinomaiseksi käs-
kynhaltijaksi.»

kamarirouvia ja neitejä, jotka häntä palvelisivat aivan hänen mielensä mukaan.

— On totta, armollinen rouva, — vastasi Don Quijote — että kaipaam Sanchoa; mutta se ei ole suurimpana syynä siihen, että näytän murheelliselta, ja niistä monista tarjouksista, jotka teidän ylhäisyytenne minulle esittää, otan vastaan ja valitsen yhden ainoan, nimittäin tarjouksessa ilmenevän hyväntahtoisuuden, ja muuten pyydän hartaasti teidän ylhäisyyttänne sallimaan ja suostumaan siihen, että saan olla yksin huoneessani ja itse itseäni palvella.

— Totisesti, herra Don Quijote, — virkkoi herttuatar — se ei käy päinsä; teitä tulee palvella neljän kamari-neitini, jotka ovat kauniita kuin kukkasat.

— Minulle — vastasi Don Quijote — he eivät tule olemaan kuin kukkasia, vaan kuin okaita, jotka lävistävät sieluni. He eivät pääse minun huoneeseeni, ei sinnepäinkään, se on yhtä varmaa kuin ettei heillä ole siipiä. Jos teidän korkeutenne haluaa edelleen osoittaa minulle suosiota, jota en suinkaan ansaitse, niin sallikaa minun itse hoitaa itseäni ja tulla toimeen omin neuvoin suojisani, niin että asetan seinän himojeni ja hyveeni välille; en näet tahdo luopua hyvästä tavastani, vaikka teidän korkeutenne osoittaa minulle niin erinomaista auliutta. Sanalla sanoen, minä nukun mieluummin täysissä pukimissä kuin sallin kenenkään itseäni riisua.

— Ei sanaakaan enää, armollinen herra Don Quijote — virkkoi herttuatar. — Minä lupaan antaa määräyksen, ettei huoneeseenne saa päästää karpästäkään, tytöistä puhumattakaan. Minä en ole sellainen henkilö, että herra Don Quijoten siveyden tulee joutua vahinkoon minun tähteni; mikäli näet olen voinut havaita, on juuri siveys

kaikkein huomattavin hänen monien hyveittensä joukossa. Teidän armonne voi riisuutua ja pukeutua omin neuvojin ja yksinään, milloin ja miten haluaa; kukaan ei tule teitä häiritsemään, sillä te löydätte huoneestanne kaikki ne astiat, joita tarvitsee nukkuessaan lukitun oven takana, jottei mikään luonnollinen tarve pakota sitä avaamaan. Tuhansia vuosisatoja eläköön suuri Dulcinea Tobosolainen, ja levitköön hänen nimensä maine yli koko maanpiirin, koska hän ansaitsee niin urhoollisen ja siveän ritarin rakkauden, ja valakoon suo-
pea kaitselmus käskynhaltiamme Sancho Panzan poveen halun saattaa pian päätökseen lihansa kiduttamisen, jotta maailma saa jälleen nauttia niin ylhäisen naisen kauneudesta.

Siihen virkkoi Don Quijote:

— Teidän korkeutenne on puhunut täysin arvonsa mukaisesti; jalojen naisten huulille näet ei voi tulla minkään kehnon naisen nimi, ja Dulcinea on tuleva maailmassa onnellisemmaksi ja kuuluisammaksi, koska teidän ylhäisyytenne on häntä ylistänyt, kuin kaikkien niitten kiitosten vuoksi, joita maailman suurimmat kaunopuhujat voivat hänestä lausua.

— No niin, herra Don Quijote, — virkkoi herttuatar — illallisen aika lähestyy, ja herttua jo varmaan odottaa; teidän armonne suvaitkoon tulla, ja lähtekäämme aterialle, niin pääsette aikaisin makuulle, sillä teidän Candayaan tekemänne matka oli sentään niin pitkä, että se varmaan teitä väsyttää.

— Minä en tunne minkäänlaista väsymystä, armollinen rouva; — vastasi Don Quijote — voin vannoa teidän ylhäisyydellenne, etten ole milloinkaan eläessäni ratsastanut rauhallisemmalla ja tasaisemmin kulkevalla

ratsulla kuin Tappiniekka, enkä minä ymmärrä, mikä voi saada Malambrunon luopumaan niin liukkaasti liikkuvasta ja miellyttävästä ratsusta ja muutta mutkitta sytyttämään sen tuleen.

— Voi otaksua, — vastasi herttuatar — että hän, kaduttuaan Trifaldille, hänen seurueelleen ja muille henkilöille tekemäänsä pahaä ja ilkitöitä, joihin hän velhona ja noitana varmaan on tehnyt itsensä vikapääksi, on tahtonut tuhota kaikki toimessaan käyttämänsä välineet ja on polttanut poroksi kaikkein tärkeimmän, sen, joka aiheutti hänelle suurinta levottomuutta harhailemalla maasta maahan, nimittäin Tappiniekkan, jonka hehkuva tuhka ja pergamenttinen voitonmerkki säilyttävät ikuisiin aikoihin suuren Don Quijote Manchalaisen urheuden mainetta.

Don Quijote kiitti jälleen herttuatarta ja vetäytyi illallisen jälkeen huoneensa yksinäisyyteen sallimatta kenenkään sinne tulla palvelijantöitä toimittamaan. Niin kovin hän pelkäsi joutuvansa tilanteeseen, joka saattaisi houkutella tai pakottaakin hänet unohtamaan siveän uskollisuutensa valtiatartaan Dulcineaa kohtaan; hänellä näet oli aina mielessään esikuvana oivallinen Amadis, vaeltavien ritarien kukka ja kuvastin. Hän sulki oven jälkeensä, riisuutui kahden vahakynttilän valossa, ja hänen riisuessaan jalkineitaan häneltä pääsi (oi onnettomuutta, jota hänenlaisensa henkilö ei sinnekaan ollut ansainnut!) häneltä pääsi, ei huokauksia eikä muutakaan, mikä olisi voinut saattaa huonoon valoon hänen moitteettoman käytöksensä, vaan pääsi repeämään pari tusinaa silmukkaa toisesta sukasta, joka harveni seulaksi. Kelpo herramme tuli siitä kovin murheelliseksi, ja hän olisi mielellään antanut unssin hopeaa,

jos olisi saanut pienen vyyhden viheriää silkkiä; sanon viheriää silkkiä, sillä hänen sukkansa olivat viheriät.

Tässä kohden Benengeli huudahti ja kirjoitti: »Oi köyhyys, köyhyys! En ymmärrä, mikä sai suuren cordobalaisen runoilijan nimittämään sinua pyhäksi lahjaksi, josta ei kiitetä. Vaikka olen mauri, tiedän seurustelustani kristittyjen kanssa, että pyhyiden luovat rakkaus, nöyryys, usko, kuuliaisuus ja köyhyys; mutta siitä huolimatta väitän, että ihmisen, joka tyytyy olemaan köyhä, täytyy olla hyvin jumalinen, mikäli ei ole puheena köyhyys, josta eräs heidän pyhimpiä miehiään on sanonut: 'Käyttäkää kaikkea kuin ette sitä käyttäisi', ja tätä he nimittävät hengelliseksi köyhyydeksi; mutta sinä toinen köyhyys (sillä sinusta minä tässä puhun), miksi ahdistat hidalgoja ja jalosukuisia miehiä enemmän kuin muita? Miksi pakotat heitä peittämään musteella jalkineittensa halkeamia ja tyytymään siihen, että heidän nutuissaan toiset napit ovat silkistä, toiset joughista, toiset lasista tehtyjä? Miksi heidän kauluksensa ovat enimmälti ryppyisiä eikä tärkättyjä ja silitettyjä?» Tästä näemme, kuinka kauan maailmassa on jo käytetty tärkättyjä ja silitettyjä kauluksia. Sitten hän jatkoi: »Onneton se jalosukuinen, jonka täytyy ylläpitää omaa kunniaansa nauttimalla vaivaista ateriaansa suljetun oven takana ja ulos lähtiessään tehdä hammastikustaan teeskentelijä, koska hän ei ole syönyt mitään, minkä vuoksi sellainen puhdistus olisi tarpeellinen. Onneton se, sanon minä, joka on kunnialtaan niin vauhko, että pelkää ihmisten peninkulman päähän havaitsevan hänen paikatut kenkensä, hänen hikeytyneen hattunsa, hänen nukkavierun nuttunsa ja hänen suoliansa kurnivan nälän!»

Kaikki nämä seikat johtuivat Don Quijoten mieleen, kun hänen sukkansa repesi, mutta hän tyyntyi havaitessaan, että Sancho oli jättänyt hänelle matkasaappaat, jotka hän päätti ottaa jalkoihinsa seuraavana päivänä. Hän meni vihdoin makuulle mietteissään ja murheellisenä, osalta siksi, että kaipasi Sanchoa, osalta siksi, että häneltä olivat revenneet sukat, jotka hän olisi parsinut eriväriselläkin silkillä, mikä on kaikkein ilmeisimpiä köyhyyden merkkejä, joita hidalgo voi osoittaa alinomaisessa puutteessaan. Hän sammutti kynttilät, mutta huoneessa oli niin lämmin, ettei hän voinut nukkua. Hän nousi sängystä, avasi hiukan ristikkoikkunaa, joka oli kauniin puutarhan puolella, ja huomasi ja kuuli sitä avatessaan, että puutarhassa oli ihmisiä, jotka keskustelivat. Hän kuunteli tarkkaavasti. Alhaalla olevat koroittivat ääntään, niin että hän kuuli selvästi seuraavan keskustelun:

— Älä vaadi minua laulamaan, Emerentia, sillä tiedäthän, että siitä lähtien kuin tuo muukalainen tuli tähän linnaan ja silmäni saivat hänet nähdä, en voi enää laulaa, vaan ainoastaan itkeä, ja sitäpaitsi armollinen rouva herttuattaremme nukkuu pikemmin kevyesti kuin sikeästi, enkä minä tahtoisi, että hän tapaa meidät täällä, vaikka minulle luvattaisiin kaikki maailman aarteet. Mutta lauluni olisi turha siinäkin tapauksessa, että ritari nukkuisi heräämättä sitä kuulemaan, hän, tuo uusi Aeneas, joka on saapunut näille maille minua ylenkatsomaan ja minut hylkäämään.

— Ole huoletta, rakas Altisidora, — kuului toinen ääni vastaavan — sillä herttuatar ja kaikki muut linnassa asuvat varmaan nukkuvat, lukuunottamatta häntä, joka on sydämesi valtias ja sielusi herättäjä, sillä minä

kuulin vastikään hänen huoneensa ikkunan avautuvan, ja hän on varmaan valveilla. Laula, murheellinen ystäväni, laula hiljaa ja suloisesti harppusi säestyksellä, ja jos herttuatar sen kuulee, niin voimmehan sanoa, että kuumuus estää meitä nukkumasta.

— Vaikeus ei ole siinä, rakas Emerentia, — vastasi Altisidora — vaan siinä, etten haluaisi laullani ilmaista sydämeni tunteita, koska ne, jotka eivät tunne lemмен suurta valtaa, voisivat pitää minua kevytmielisenä ja julkeana tyttönä. Mutta kävi miten kävi, parempi on puna kasvoissa kuin haava sydämessä.

Samassa kuului harpun suloisia säveliä. Ne kuullessaan Don Quijote kovin hämmästyi, sillä samassa silmänräpäyksessä palautuivat hänen muistiinsa ne monet monituiset samanlaiset seikkailut, joita hän oli lukenut mielettömistä ritarikertomuksistaan ja joissa puhuttiin ikkunoista, ristikoista ja puutarhoista, serenadeista, lemmennustuksista ja muista hullutuksista. Hän kuvitteli heti, että joku herttuattaren kamarineideistä oli häneen rakastunut ja että häveliäisyys pakotti hänet salaamaan kiintymyksensä. Hän pelkäsi joutuvansa antautumaan, mutta päätti lujasti varoa häviötä, sulkeutui koko sydämestään ja sielustaan valtiattarensa Dulcinea Tobosolaisen varjelukseen, päätti kuunnella musiikkia ja osoittaakseen olevansa läsnä oli aivastavinaan, mikä tyttöjä kovin ilahdutti, koska he juuri toivoivat, että Don Quijote heidät kuulisi. Kun siis harppu oli koeteltu ja viritetty, alkoi Altisidora laulaa seuraavaa romanssia:

Oi sinä, joka lepäilet
välissä hienoin lakainin
ja oiot illast' aamuhun
niin jalkojasi vain,

sä ritareista urhokkain
 ja Manchan poika uljahin,
 sä, joka loistat kirkkaammin
 kuin puhtain kultakin.

Nyt kuule ääntä impyen,
 mi kaunis on, mut onneton:
 sun silmiesi auringot
 sai poven polttohon.

Sä seikkailuja etsien
 niin monta kärsiväistä näät;
 voit auttaa, mutta tuskilleen
 sä kylmäks silti jäät.

Voi lausu, nuori sankari,
 jos toivot taivaan satamaa,
 sun kotis onko Libya
 vai Jacan vuorimaa,

sua imettikö käärmehet,
 ja hoivasiko lapsuuttas
 maat synkät, vuoret korkeat
 tai korpi varjokas?

Kas Dulcinea tosiaan,
 tuo tyttö pulska, pullea,
 kesyttäneensä tiikerin
 voi kyllä kerskata.

Siks kunniaan hän nouseekin
 Henaresista Jaramaan,
 ja Pisuergast' Arlanzaan
 myös hänet mainitaan.

Jos osansa hän vaihettais,
 niin sais hän päälle kaupan sen
 mun puvuistani koreimman,
 tuon kultaripsuisen.

Oi jospa syliis päästä vois
tai vuotees ääreen tulla sais
vain hilsett' edes kynsimään
suloisten suortuvais.

Ma liian paljon pyytelen,
oon siihen aivan arvoton;
mut jalkojasi hieroisin,
se mulle kylliks on.

Oi kuinka kauniit päähineet
ja viitat kultapäärmehin
ja kengät hopein kirjatut
ma sulle antaisin!

Myös helmet kaikkein kauneimmat
mun sydämeni sulle sois,
niin suuret, että nimeltään
ne a i n o k a i s e t o i s.

Oi Manchalainen Nero, et
Tarpeijan kukkulaltas saa
noin tuimin silmin kiihdyttää
sa Roomas roihuntaa.

Oon lapsi, hento tyttönen,
en vielä viittätoistakaan;
kuut' yhdeksän on siihen näät,
sen pyydän uskomaan.

Oon vailla virhett' yhtäkään,
en ole rampa, romuluu;
kuin liljanvarret kutrini
maan puoleen kurkoittuu.

Vaikk' onkin suuni leveä
ja nenä latuskainen lie,
on hampaani kuin topaasit,
ne maineeseen mun vie.

Niin kauniisti ei kenenkään
soi ääni kuin soi minun vain;
ja keskimittaa lyhemmäks'
oon jäänyt varreltain.

Nää kaikki sulot saaliiks saat,
jos mulle suot sen suosion;
oon hovineitsyt — nimeni
Altisidora on.

Siihen päättyi lemmensairan Altisidoran laulu, ja siitä alkoi kosiskellun Don Quijoten säikähdys. Hän huokasi syvään ja virkkoi itsekseen: »Miksi pitäääkään minun olla niin onneton vaeltava ritari, että joka-ainoa neito minut nähdessään heti minuun rakastuu...! Miksi pitäääkään verrattoman Dulcinea Tobosolaisen olla niin kovaonninen, ettei hänen sallita yksin nauttia minun verratonta uskollisuuttani...! Mitä te oikeastaan tahdotte, kuningattaret? Miksi vainoatte häntä, keisarinnat? Miksi ahdistatte häntä niin kovin, te neljän-, viidentoista vuoden ikäiset neidot? Sallikaa, sallikaa sen onnettoman riemuita, iloita ja ylpeillä kohtalosta, jonka Amor on suvainnut hänelle suoda jättämällä sydämeni ja sieluni hänen haltuunsa. Huomaa, sinä lemmensairas lauma, että minä olen yksin Dulcinealle mantelitahdasta ja rintasokeria, mutta kaikille muille piikiveä; hänelle minä olen hunajaa, mutta teille karvastavettä; minulle on yksin Dulcinea kaunis, älykäs, siveä, oivallinen ja jalosukuinen; kaikki muut ovat rumia, yksinkertaisia, kevytmielisiä ja halpasukuisia. Luonto on minut maailmaan luonut, jotta olisin hänen omansa enkä kenenkään muun naisen. Itkeköön tai laulakoon Altisidora ja olkoon epätoivoissaan se daami, jonka tähden minua peitettiin noidotun maurin linnassa; minä kuu-

lun Dulcinealle, vaikka minut keitettäisiin tai paistettaisiin, hänen tähtensä minä säilyn puhtaana, jalosukuisena ja siveänä maailman kaikkien noitamahtien uhalla.»

Niin sanottuaan hän paukahdutti ikkunan kiinni ja meni harmistuneena ja vihoissaan, kuin olisi häntä kohdannut jokin suuri onnettomuus, takaisin sänkyynsä; ja sinne me nyt hänet jätämme, sillä meitä kutsuu suuri Sancho Panza, joka tahtoo aloittaa mainion käskynhaltiana-olonsa.

Viidesviidettä luku.

*Kuinka suuri Sancho Panza otti saaren haltuunsa ja
ja kuinka hän alkoi sitä hallita.*

Oi sinä antipodien alinomainen paljastaja, sinä maailman soihtu, taivaan silmä, vedenviilentäjien suloinen pyörittäjä, sinä, joka olet täällä Tymbriläinen, tuolla Phoibos, milloin jousimies, milloin lääkäri, runoustaiteen isä, soitannon keksijä, sinä, joka aina nouset etkä milloinkaan laske, vaikka siltä näyttää, oi Aurinko, jonka avulla ihminen siittää ihmisen, sinua minä huudan avukseni ja rukoilen hälventämään mieleni pimeyttä, jotta voisin esittää kohta kohdalta kertomuksen suuren Sancho Panzan hallituksesta, sillä ilman sinua tunnen olevani hervoton, väsynyt ja epäselvä.

Sanon siis, että Sancho saapui koko seurueensa kanssa pieneen kaupunkiin, jossa oli suunnilleen tuhat asukasta ja joka oli herttuan omistamista paikkakunnista huomattavimpia. Hänelle uskoteltiin, että sen nimi oli Baratarian saari, joko siitä syystä, että paikkakunnan nimi todella oli *Baratario*, tai siksi, että käskynhaltiaviran luovuttaminen hänelle oli pelkkää petosta. Sanchon saavuttua muurien ympäröimän pienen kaupungin portille tuli paikkakunnan raati ottamaan häntä vastaan, soitettiin kelloilla, ja kaikki asukkaat ilmaisivat iloa sekä veivät hänet riemusaatossa pääkirkkoon, missä

pidettiin kiitosjumalanpalvelus. Sitten toimitettiin eräitä naurettavia juhlamenoja, joiden kestäessä kaupungin avaimet jätettiin Sancholle ja hänet tunnustettiin Baratarian saaren alinomaiseksi käskynhaltiaksi. Uuden käskynhaltian puku, hänen partansa ja koko hänen pieni ja turpea hahmonsä hämmästyttivät kaikkia, joilla ei ollut tietoa asian todellisesta laadusta, vieläpä niitäkin, jotka sen tunsivat ja joita oli paljon. Vihdoin hänet kuljetettiin kirkosta oikeussaliin, istutettiin tuomioistuintulle, ja herttuan hovimestari lausui:

— Armollinen herra käskynhaltia, tässä saarella on ikivanhana tapana, että sen, joka tulee ottamaan haltuunsa tämän kuuluisan saaren, pitää vastata erääseen hänelle esitettävään ja hiukan monimutkaiseen ja pulmalliseen kysymykseen. Vastauksesta saaren asukkaat oppivat tuntemaan uuden käskynhaltian älyn, ja niin he joko iloitsevat tai ovat pahoillaan hänen saapumisestansa.

Hovimestarin niin puhuessa Sancho katseli vastakkaiseen seinään kirjoitettuja lukuisia suuria kirjaimia ja, koska ei osannut lukea, kysyi, mitä maalauksia seinässä oli. Hänelle vastattiin:

— Armollinen herra, siihen on kirjoitettu ja merkitty päivä, jona teidän armonne otti tämän saaren haltuunsa, ja kirjoituksen sisältö on tämä: »Tänä päivänä, siinä ja siinä kuussa, sinä ja sinä vuonna, otti tämän saaren haltuunsa herra Don Sancho Panza, joka siitä nauttikoon monet vuodet.»

— Ketä siinä mainitaan Don Sancho Panzan nimellä? kysyi Sancho.

— Teidän armoanne; — vastasi hovimestari — tähän saareen ei ole saapunut ketään muuta Panzaa kuin hän, joka nyt istuu siinä tuolissa.

— Kuulkaahan, hyvä ystävä, — sanoi Sancho — minun nimessäni ei ole mitään *Donia*, eikä koko suvusiäni ole semmoista ollut. Nimeni on kerta kaikkiaan Sancho Panza; Sancho oli isäni ja Sancho isoisäni nimi, ja kaikki he olivat Panzoja, eikä siinä ole tarvittu mitään *Donin* tai *Doñan* laisia lisiä. Minusta tuntuu kuin tässä saarella täytyisi olla Doneja enemmän kuin pieniä kiviä; mutta jääköön sikseen, Jumala kyllä tietää, mitä tarkoitan, ja voi käydä niin, että minä, jos tämä hallitukseni kestää muutamia päiviä, kitken pois kaikki nuo Donit, joita on niin paljon, että niistä on varmaan sama vaiva kuin hyttysistä. Antakaa nyt kuulua, mikä on se kysymyksenne, herra hovimestari, niin minä vastaan siihen parhaan taitoni mukaan, olkoot asukkaat sitten pahoillaan tai ei.

Samassa astui tuomiosaliin kaksi miestä, toinen talonpojan puvussa, toinen räätälin asussa — hänellä näet oli kädessään sakset — ja räätäli sanoi:

— Armollinen herra käskeynhaltia, minä ja tämä talonpoika tulemme teidän armonne eteen siitä syystä, että tämä hyvä mies astui eilen työhuoneeseeni (minä näet olen, kaikkien läsnäolijoitteä suosiollisella luvalla, opinkäynyt räätälimestari, Jumalalle olkoon siitä kiitos), pisti käteeni kappaleen verkaa ja kysyi minulta: »Hyvä herra, riittääkö tämä verka yhteän hilkkaan?» Minä mittailin verankappaletta ja vastasin hänelle myönteävästi, mutta minä luulen ja luulen syystäkin hänen luulleen, että aikomukseni oli näpistää hiukan hänen verkaansa, ja siihen oli aiheena hänen oma kehnotuensa ja ne huonot ajatukset, joita ihmisillä yleensä on räätäleistä, ja niin hän vaati minua katsomaan, eikö se riittäisi kahteen. Minä arvasin hänen ajatuksensa ja vasta-

sin myöntävästi; hän pysyi yhä alkuperäisessä ilkeässä luulossaan, lisäsi yhä hilkkojen lukumäärää, ja minä myöntelin yhä, kunnes ehdimme viiteen hilkkaan. Nyt hän on tullut niitä hakemaan, ja minä jätän ne hänelle, mutta hän ei tahdo maksaa työpalkkaa, vaan vaatii minulta maksua verastaan tai verkaansa takaisin.

— Onko tämä kaikki totta, hyvä ystävä? — kysyi Sancho.

— On, armollinen herra; — vastasi mies — mutta suvaitkoon teidän armonne kärkeä häntä näyttämään ne viisi hilkkaa, jotka hän on minulle valmistanut.

— Sen teen mielelläni — vastasi räätäli.

Hän veti kätensä esiin viittansa alta, näytti viittä hilkkaa, jotka hänellä oli viiden sormen nokassa ja sanoi:

— Tässä ovat ne viisi hilkkaa, joita tämä hyvä mies minulta vaatii. Minä vakuutan Jumalan ja omantuntoni nimessä, ettei verkaa ole yhtään jäljellä, ja jätän työni ammattikunnan tarkastajain nähtäväksi.

Kaikki läsnäolijat nauroivat monille hilkoille ja merkilliselle riitajutulle. Sancho mietti asiaa vähän aikaa ja sanoi sitten:

— Minusta näyttää, ettei tätä juttua tarvitse kauan käsitellä, vaan että se voidaan ratkaista heti kunnan miehen ymmärryksellä, ja minä siis annan siitä sen tuomion, että räätäli menettää työpalkkansa ja talonpoika verkansa. Hilkat vietäköön vankilassa oleville vangeille, ja sillä hyvä.

Jos myöhemmin langetettu tuomio, joka koski karjakauppiaan kukkaroa, synnytti läsnäolijoissa ihmettelyä, niin tämä sai heidät nauramaan; mutta käskynhaltian tuomio pantiin sentään täytäntöön. Sitten saapui hänen

luokseen kaksi vanhaa miestä; toinen nojasi ruokokeppiin, ja toinen, kepitön, virkkoi:

— Armollinen herra, minä lainasin tälle hyvälle miehelle tässä taannoin kymmenen kultadukaattia tehdäkseeni hänelle palveluksen ja samalla ansiollisen työn, sillä ehdolla, että hän maksaisi ne minulle takaisin, kun niitä häneltä vaatisin. Kului päiviä, enkä minä niitä häneltä vaatinut, koska en tahtonut saattaa häntä maksamisen vuoksi pahempaan pulaan kuin missä hän oli silloin, kun ne hänelle lainasin. Koska minusta kuitenkin alkoi näyttää siltä, ettei hän ajatellutkaan maksaa takaisin, olen niitä vaatinut häneltä monet kerrat, mutta hän ei maksa, vaan kieltää koko asian sanoen, etten ole milloinkaan niitä hänelle lainannut ja että hän, jos olen ne hänelle lainannut, on jo ne maksanut minulle takaisin. Minulla ei ole todistajia, ei siihen, että olen rahat hänelle antanut, eikä takaisinmaksamiseen, sillä hän ei ole niitä takaisin maksanut. Nyt pyydän teidän armoanne asettamaan hänet valalle, ja jos hän vannoo maksaneensa rahat takaisin, niin minä luovun vaatimuksestani kaikkien läsnäolevien ja Jumalan edessä.

— Mitäs te tähän sanotte, kelpo keppiukko? — kysyi Sancho.

Ukko vastasi:

— Armollinen herra, minä tunnustan, että hän lainasi minulle rahat, ja suvaitkoon teidän armonne laskea alas tuomarinsauvan; koska hän jättää asian riippumaan valastani, niin minä vannon, että olen ne todella ja totisesti maksanut ja antanut hänelle takaisin.

Käskynhaltia laski alas virkasauvansa, ja ukko antoi keppinsä toiselle ukolle, jotta tämä pitelisi sitä hänen vannossaan valaa, ikäänkuin se olisi ollut hänelle itsel-

leen pahaksi esteeksi, laski sitten kätensä virkasauvan ristin päälle sanoen olevan totta, että hänelle oli lainattu ne kymmenen dukaattia, joita häneltä nyt vaadittiin, mutta että hän oli ne maksanut takaisin kädestä käteen ja että toinen tavan takaa niitä häneltä vaati, koska ei ollut selvillä asiasta. Tuon kuultuaan suuri käskynhaltia kysyi velkojalta, mitä hänellä oli sanottavana vastapuolensa väitteeseen, ja mies vastasi, että hänen velallisuutensa oli varmaan puhunut totta; hän näet piti toista kunniallisena miehenä ja kelpo kristittynä, arveli unoh-taneensa, milloin ja miten toinen oli hänelle rahat takai-sin maksanut, ja lupasi tästä lähtien olla milloinkaan häneltä mitään vaatimatta. Velallinen otti keppinsä takaisin, kumarsi ja lähti ulos tuomiosalista. Nähdessään tämän ja havaitessaan miehen muutta mutkitta lähtevän tiehensä ja huomattaessaan vielä saamamiehen kärsivällisyyden Sancho painoi päänsä alas, nosti oikean käden etusormen kulmakarvojen ja nenän juureen, istui siinä vähän aikaa kuin mietteisiinsä vaipuneena ja kohotti sitten päänsä ja käski kutsua takaisin keppi-ukon, joka oli jo mennyt menojaan. Äijä tuotiin takaisin, ja Sancho sanoi hänet nähdessään:

— Antakaa minulle tuo keppi, hyvä mies; minä tar-vitsen sitä.

— Varsin mielelläni; — vastasi ukko — tässä se on, armollinen herra.

Hän ojensi sen Sancholle. Sancho otti sen, ojensi sen toiselle ukolle ja sanoi hänelle:

— Menkää Jumalan nimeen; nyt olette saanut rahanne takaisin.

— Minäkö, armollinen herra? — virkkoi ukko. — Onko tämä ruokokeppi siis kymmenen kultadukaatin arvoinen?

— On, — sanoi käskynhaltia — jollen minä ole maailman suurin pässinpää. Ja nyt saamme kohta nähdä, onko minulla älliä hallitakseni kokonaista valtakuntaa.

Sitten hän käski siinä kaikkien läsnäollessa katkaista ja avata kepin. Niin tehtiin, ja sen sisästä löydettiin kymmenen kultadukaattia. Kaikki olivat ihmeissään ja pitivät käskynhaltiaansa uutena Salomona. Häneltä kysyttiin, mistä hän oli arvannut, että nuo kymmenen dukaattia olivat ruokokepin sisässä. Hän vastasi, että havaitessaan ukon valaa tehdessään jättävän keppinsä toiselle riitapuolelle, sitten vakuuttavan totisesti antaneensa rahat hänelle takaisin ja valan tehtyään pyytävän keppinsä takaisin, hän oli tullut ajatelleeksi, että ukolta vaadittu maksu oli kepissä. Siitä voitiin hänen mielestään havaita, että vaikka hallitsevat henkilöt ovat hölmöjä, Jumala sentään toisinaan heitä ohjaa heidän tuomioissaan. Sitäpaitsi hän oli kuullut kotipaikkansa kirkkoherran kertovan toisesta samanlaisesta tapauksesta, ja hänellä itsellään oli omien sanojensa mukaan niin mainio muisti, ettei semmoista löytyisi koko saaresta, jollei sentään olisi niin laita, että hän aina unohti, mitä tahtoi muistaa. Niin äijät vihdoin lähtivät pois, toinen häpeissään ja toinen tyytyväisenä. Läsnäolijat olivat ihmeissään, ja henkilö, joka merkitsi kirjaan Sanchon sanat, teot ja eleet, ei päässyt täyteen selvyYTEEN, oliko hän katsottava ja merkittävä hölmöksi vai älykkääksi mieheksi.

Tuo riitajuttu oli tuskin saatu päätökseen, kun tuomiosaliin astui nainen, joka oli käynyt lujasti käsiksi äveriään karjakauppiaan puvussa olevaan mieheen ja huusi kovalla äänellä:

— Oikeutta, armollinen herra käskynhaltia, oikeutta, ja jollen sitä löydä täältä maan päältä, lähden sitä hakemaan taivaasta! Rakas herra käskynhaltia, tämä hävytön mies sai minut käsiinsä tuolla vainiolla ja käsitteli ruumistani kuin se olisi ollut pesuriepu, ja — voi minua onnetonta! — vei minulta, mitä olen varjellut enemmän kuin kolmekolmatta vuotta, puolustaen sitä maureja ja kristittyjä, tšekäläisiä ja muukalaisia vastaan, ja minä, joka olin aina kova kuin korkkitammi ja säilytin itseäni vikautumattomana kuin salamanteri tulessa tai kuin villa orjantappuroissa, tein sen siis vain, jotta tämä siivo mies nyt pääsi minua kourimaan siisteillä käsillään.

— Sietää ottaa tutkittavaksi, ovatko tämän teikarin kädet siistit vai ei — virkkoi Sancho.

Hän kääntyi miehen puoleen ja käski hänen puhua ja vastata naisen esittämään syytökseen. Mies vastasi aivan hämillään:

— Hyvät herrat, minä olen vaivainen harjaskarjan kasvattaja ja lähdin täältä tänä aamuna myytyäni luvalla sanoen neljä sikaa, ja minulta vietiin leimamaksuina ja muuten puijaten melkein niiden hinta. Olin palaamassa kotikylääni, tapasin tiellä tämän arvoisan naishenkilön, ja piru, joka aina pitää peliänsä ja aina punoo juoniansa, järjesti niin, että me jouduimme yhteen. Minä annoin hänelle täyden maksun, mutta hän oli tyytymätön, kävi minuun kiinni eikä päästänyt minua, ennenkuin sai minut tänne hinatuksi. Hän väittää, että minä makasin hänet väkisin, mutta hän valehtelee sen valan nimessä, jonka nyt teen tai olen valmis tekemään; ja tämä on totista totta, ilman mitään vilppiä.

Käskynhaltia kysyi häneltä nyt, oliko hänellä yhtään hopearahaa. Mies sanoi olevan noin kaksikymmentä

dukaattia, jotka hänellä oli nahkakukkarossa povellaan. Sancho käski häntä vetämään sen esiin ja jättämään sen semmoisenaan syyttäjälle. Mies totteli vapisten; nainen otti sen niiaillen tuhannet kerrat kaikille ja rukoillen Jumalalta pitkää ikää ja terveyttä herra käskynhaltialle, joka piti niin hyvää huolta apuatarvitsevista orpo-tytöistä, ja lähti sitten tuomiosalista vieden kukkaron, jota piteli lujasti molemmin käsin, sitä ennen sentään katsottuaan, oliko siinä todella hopearahoja. Hän oli tuskin ehtinyt lähteä, kun Sancho sanoi karjakauppiaille, joka oli jo itkuun pillahtamassa ja seurasi kukkaroaan silmillään ja sydämellään:

— Hyvä mies, lähde tuon naisen jälkeen ja ota häneltä kukkaro, vaikka hän vastaankin panisi, ja palaa tänne sen kanssa.

Tuo ei ollut lausuttu kuuroille korville, sillä mies lähti kohta kuin nuoli tekemään työtä käskettyä. Kaikki läsnäolijat olivat erittäin uteliaita näkemään, kuinka tämä riitajuttu päättyisi, ja vähän ajan kuluttua mies ja nainen palasivat pidellen toisistaan kiinni vielä lujemmin kuin edellisellä kerralla. Naisella oli kukkaro nostetussa hameenhelmassa, ja mies koki kaikin voimin sitä häneltä riistää; mutta nainen piti puoliaan niin kiukuisesti, etteivät hänen yrityksensä onnistuneet, huusi ja sanoi:

— Oikeutta Jumalan ja ihmisten edessä! Katsokaa, armollinen herra käskynhaltia, kuinka hävytön ja julkea on tämä lurjus, joka tahtoi keskellä kylää ja keskellä raittia viedä minulta kukkaron, jonka teidän armonne määräsi minulle annettavaksi.

— Onkos hän sen teiltä vienyt? — kysyi käskynhaltia.

— Onko vienyt? — vastasi nainen. — Ennen antai-

sin tappaa itseni kuin viedä kukkaroni. Ei sitä niin vain viety tältä työltä! Parempia pitää olla niiden kissojen, jotka naamaani kynsivät, kuin tuommainen kelvoton rähjys! Sitä ei saada minun käsistäni pihdeillä eikä vasaroilla, ei nuijilla eikä rautakangilla, ei vaikka leijona päälleni kävisi; ennemmin saavat repiä minut hengettömäksi!

— Hänen puheessaan on perää; — sanoi mies — minä tunnustan olevani voimaton ja kykenemätön ottamaan häneltä kukkaroa ja annan hänen mennä.

Käskynhaltia sanoi nyt naiselle:

— Kuule, sinä siveä ja urhoollinen tyttö, kukkaro tänne!

Nainen antoi kohta kukkaron, ja käskynhaltia jätti sen takaisin miehelle sanoen väkivaltaiselle, mutta ei väkisinmaatulle:

— Rakas ystävä, jos olisitte osoittanut samaa rohkeutta ja urhoollisuutta, jota olette nyt osoittanut tätä kukkaroa puolustaessanne, tai edes puolta siitä, puolustaessanne ruumistanne, niin teille ei olisi voitu tehdä väkivaltaa Herkuleenkaan voimilla. Menkää nyt Jumalan haltuun, ja piru teidät periköön, ja varokaa jäämästä koko tähän saareen tai kuutta peninkulmaa lähemmäksi, jollette mieli saada sataa paria raippoja. Lähtekää heti, te petturi, te hävytön ja epärehellinen otus!

Nainen kauhistui ja lähti tiehensä alla päin ja tyytymättömänä. Mutta käskynhaltia sanoi miehelle:

— Hyvä mies, lähtekää nyt Jumalan nimeen kotipaikkalenne rahoienne, ja jollette toiste halua niitä hävittää, niin varokaa huvittelemasta tuommoisten kanssa.

Mies kiitti häntä niin kömpelösti kuin suinkin, ja läsnäolijat ihmettelivät jälleen uuden käskynhaltiansa

lausuntoja ja tuomioita. Hänen kronikoitsijansa merkitsi kaikki heti paperille, ja siitä ilmoitettiin kohta kirjeellisesti herttualle, joka kovin uteliaana odotti näitä uutisia.

Ja jääköön nyt siihen kelpo Sancho; meillä on kiire hänen isäntänsä luo, jonka mieltä Altisidoran musiikki oli kovin liikuttanut.

K u u d e s v i i d e t t ä l u k u .

Hirmuisesta tiuku- ja kissamelistä, joka säikähdetti Don Quijotea lemmenseikkailussa rakastuneen Altisidoran kanssa.

Me jätimme suuren Don Quijoten syviin mietteisiin, joita rakastuneen kamarirouvan Altisidoran serenadi oli hänen mieleensä nostanut. Hän meni niiden kanssa makuulle, mutta ne olivat kuin kirppuja, eivät antaneet hänelle elävää rauhaa, ja sitäpaitsi kaiveli hänen mieltään sukkiensa ratkeaminen. Mutta aika liikkuu kepeästi, min-käänlaiset esteet eivät voi sitä pidättää, ja niin se nytkin riensi ratsastaen hetkestä toiseen, ja aamu koitti aivan pian. Sen huomattuaan Don Quijote nousi pehmeiltä untuvapatjoiltaan, puki ylleen, virkeästi kuten ainakin, säämiskänuttunsa ja veti jalkoihinsa matkasaappaat siten salatakseen sukkiensa kärsimän vaurion. Sitten hän otti ylleen tulipunaisen viittansa, pani päähänsä hopeapunoksella reunustetun viheriästä sametista tehdyn metsästyslakin, ripusti olalleen hankkiluksen, josta riippui hänen hyvä ja terävä miekkansa, otti suuren rukousnauhan, jota aina kuljetti mukanaan, ja lähti ylen upeana ja juhlallisena eteissaliin, missä herttua ja herttuatar olivat jo täysissä pukimissaan, kuin olisivat häntä odottaneet. Hänen kulkiessaan erästä käytävää oli

siellä Altisidora ja toinen kamarineiti, hänen ystävättärensä, häntä odottamassa. Don Quijoten nähdessään Altisidora oli pyörtyvinään, ja ystävätär otti hänet syliinsä ja alkoi kiireesti avata hänen liiviänsä. Tuon huomattuaan Don Quijote astui heidän luokseen ja lausui:

— Minä kyllä tiedän, mistä nuo kohtaukset johtuvat.

— Minä taas en voi sitä aavistaakaan, — vastasi ystävätär — sillä Altisidora on tervein kaikista herttuattaren kamarineideistä, enkä minä ole kuullut hänen koskaan vähääkään valittavan koko sinä aikana, jona olen hänet tuntenut; mutta paha periköön maailman vaeltavat ritarit, jos he tosiaan ovat kaikki niin kiittämättömiä. Menkää pois, armollinen herra Don Quijote, sillä tämä lapsirukka ei voi tulla tajuihinsa teidän armonne läsnäollessa.

Siihen vastasi Don Quijote:

— Pitäkää huolta, armollinen neiti, että tänä iltana toimitetaan huoneeseeni luuttu, niin minä koetan parhaani mukaan lohduttaa tätä murheellista neitiä; lemmementunteitten vasta itäessä on yleensä taattu parannuskeino heti osoittaa ne aivan toivottomiksi.

Niin sanottuaan hän lähti, koska ei tahtonut antaa näkijöille mitään epäilyksen aihetta. Hän oli tuskin ehtinyt lähteä, kun pyörtynyt Altisidora jo toipui ja virkkoi kumppanilleen:

— Hänelle täytyy välttämättä toimittaa luuttu; Don Quijote aikoo varmaan pitää meille serenadin, ja se ei voi olla huono, koska hän sen pitää.

He lähtivät heti kertomaan herttuattarelle, mitä oli tekeillä ja että Don Quijote pyysi saada luutun, ja herttuatar, jota asia kovin huvitti, sopi herttuan ja kamarineitiensä kanssa siitä, että tehtäisiin Don Quijo-

telle kepponen, joka olisi pikemmin naurettava kuin vahingollinen. Erittäin hilpeän mielialan vallitessa he sitten odottivat illan tuloa, ja se tuli yhtä pian kuin päivä, jonka herttua ja herttuatar viettivät miellyttävissä keskusteluissa Don Quijoten kanssa. Ja samana päivänä herttuatar todella lähetti erään paashinsa (hänet, joka oli metsässä näytellyt lumotun Dulcinean osaa) Teresa Panzan luo viemään kirjettä hänen mieheltänsä Sancho Panzalta sekä vaatekääröä, jonka Sancho oli jättänyt hänelle lähetettäväksi, ja lähettiläspojalle annettiin määräys, että hänen piti palattuaan seikkaperäisesti kertoa kaikesta, mitä hän joutuisi kokemaan ja kuulemaan perille tultuaan. Kun tämä oli tapahtunut ja kello oli yksitoista illalla, löysi Don Quijote huoneestaan eräänlaisen soittimen; hän viritti sen, avasi ristikkoikkunan, havaitsi puutarhassa liikkuvan ihmisiä ja koeteltuaan soittimen kieliä ja saatuaan siitä lähtemään niin puhtaana äänen kuin suinkin voi hän sylkäisi ja rykäisi ja lauloi sitten käheänlaisella, mutta puhtaalla äänellä seuraavan romanssin, jonka oli itse sepittänyt samana päivänä:

On vaarallinen rakkaus,
sen askeleit' ei nää,
se huomaa, ken on joutilas,
ja hänet yllättää.

Mutt' ahkeraan jos ompelet
ja puuhaat, askaroit,
niin lemmentuskat unhottain
sa vaaran välttää voit.

Siveä, kaino neitonen,
ken mieli miehelään,
tuo myötäjäiset parhaimmat
puhtaassa nimessään.

Niin vaeltavat ritarit
 kuin hovimiehet nuo
 ne kevytkenkää liehakoi,
 mutt' ei vie papin luo.

On lempeä, mi leimahtaa,
 kun kerran kohdataan,
 mut kohta eron jälkehen
 myös sammuu nopeaan.

Ei lempi tänään syttynyt,
 mi huomenn' on jo pois,
 sydämeen kuvaa kaiverra,
 mi siihen jäädä vois.

Ja eihän kuvaa maalata
 voi päälle entisen;
 miss' on jo toinen kauneus,
 on myöskin valta sen.

Niin Dulcinean kuva on
 mun sydämessäni,
 ei sitä toinen peittää voi,
 se säilyy iäti.

Ja kallein lahja lempiväin
 on uskollisuus vain,
 tuo taikasauva Amarin,
 tuo lahja autuain.

Niin kauas Don Quijote oli ehtinyt esittäessään lau-
 luansa, jota kuuntelivat herttua ja herttuatar, Altisidora
 ja melkein koko linnan väki, kun parvekkeelta, joka oli
 suoraan Don Quijoten ikkunan yläpuolella, laskettiin
 alas nuora, johon oli kiinnitetty toista sataa tiukua, ja
 kohta sen jälkeen tyhjennettiin iso kissoilla täytetty
 säkki. Kissojen häntiin oli sidottu pienempiä tiukuja.

Tiukset kilisivät ja kissat naukuivat niin vimmatusti, että herttua ja herttuatar siitä säikähtivät, vaikka olivat itse juonen keksineet, ja Don Quijote joutui kerrassaan kauhun valtaan. Sattui vielä niin, että pari kolme kissaa hyppäsi ikkunasta hänen huoneeseensa, missä juoksivat sinne tänne, niin että tuntui kuin siellä olisi ollut legio perkeleitä. Ne sammuttivat huoneessa palavat kynttilät ja hakivat epätoivoissaan ulospääsyä. Nuuraa, johon isommat tiukset oli kiinnitetty, laskettiin ja nostettiin lakkaamatta, ja suurin osa linnan väkeä, joka ei tietänyt asian todellista laitaa, oli ihmetyksen ja jännityksen vallassa. Don Quijote nousi seisomaan, tarttui miekkaansa, alkoi heiluttaa sitä ulos ikkunasta ja huutaa kovalla äänellä:

— Ulos, te ilkeät noidat! Ulos, sinä hävytön noitalauma! Minä olen Don Quijote Manchalainen, johon pahat elkenne eivät pysty eivätkä tehoa!

Sitten hän kääntyi päin huoneessa kirmailevia kissoja ja suuntasi niitä kohti monta iskua. Ne syöksyivät ikkunalle ja hyppäsivät siitä ulos, yhtä lukuunottamatta; Don Quijoten iskujen ahdistamana tämä hyppäsi hänen kasvoilleen ja iski kyntensä ja hampaansa hänen nenäänsä, niin että Don Quijote alkoi tuskissaan huutaa täyttää kurkkua. Sen kuultuaan ja arvattuaan, mistä huuto saattoi johtua, herttua ja herttuatar riensivät hänen huoneeseensa niin nopeasti kuin suinkin voivat, avasivat oven omalla avaimellaan ja näkivät ritari paran kaikin voimin ponnistelevan saadakseen kissan irti kasvoistaan. Sitten tuotiin valoa ja nähtiin koko tuo epätasainen taistelu. Herttua kiiruhti luo taistelevia erottamaan, mutta Don Quijote huusi:

— Älköön kukaan temmatko sitä pois! Jättäkää

minut kahden kesken tämän paholaisen, tämän velhon, tämän noidan kanssa! Kyllä minä sille opetan, kuka on Don Quijote Manchalainen!

Mutta kissa ei välittänyt näistä uhkauksista, vaan sylki ja kynsi kuten ennenkin. Vihdoin herttua tempasi sen pois ja heitti ulos ikkunasta.

Don Quijoten kasvot olivat rikkikynsityt, eikä nenäkään ollut parhaassa kunnossa, mutta hän oli kovin harmissaan, ettei ollut sallittu hänen saattaa päätökseen taistelua, johon hän oli niin kiivaasti käynyt tuota konnamaista noitaa vastaan. Sitten hankittiin haavabalsamia, ja itse Altisidora sovitti lumivalkoisilla kätösillään siteet kaikkiin haavoittuneisiin kohtiin lausuen siinä sitoessaan hänelle hiljaa:

— Kaikki nämä onnettomuudet kohtaavat sinua, sinä kivikova ritari, sinun synnillisen jäykkyytesi ja itsepintaisuutesi tähden, ja suokoon Jumala, että aseenkantajasi Sancho unohtaa ruoskia itseään, jotta hellästi rakastettu Dulcineasi ei milloinkaan pääse lumouksestaan, jotta sinä et saa nauttia hänen sulojaan etkä saa mennä hänen kanssaan häävuoteeseen, et ainakaan niin kauan kuin elän minä, joka sydämestäni sinua rakastan.

Kaikkeen tuohon Don Quijote ei vastannut sanaakaan, huokasi vain syvään, paneutui pitkäkseen vuoteeseensa ja kiitti herttuaa ja herttuatarta heidän hyväntahtoisuudestaan, ei niin, että hän olisi mitenkään pelännyt tuota kissamaista, noitamaista ja tiukumaista roska-joukkoa, vaan siksi, että oli selvästi havainnut, kuinka hyvässä tarkoituksessa he olivat tulleet hänen avukseen. Herttua ja herttuatar jättivät hänet lepäämään ja poistuivat, pahoillaan siitä, että kepponen oli päättynyt niin huonosti; he näet eivät olleet uskoneet, että seikkailu

koituisi Don Quijotelle niin ankaraksi ja kalliiksi kuin todella koitui: hänen täytyi pysytellä huoneessaan ja vuoteessaan viisi päivää. Sillävälin hänelle sattui toinen nyt kerrottua hauskempi seikkailu, mutta hänen historiansa kirjoittaja ei halua kertoa sitä juuri nyt, vaan palaa Sancho Panzan luo, joka hoiti käskynhaltianvirkaa erittäin utterasti ja hupaisesti.

Seitsemäsviidettä luku,

*jossa jatketaan kertomusta siitä, miten Sancho Panza
hoiti käskynhaltianvirkaa.*

Historia kertoo, että Sancho Panza vietiin tuomio-
salista upeaan palatsiin, missä oli suureen saliin katettu
kuninkaallinen ja runsas pöytä. Sanchon saliin astuessa
soivat oboet, ja neljä hovipoikaa astui tarjoamaan hänelle
käsien valelemista varten vettä, jonka Sancho otti vas-
taan erittäin arvokkaasti. Musiikki taukosi, Sancho
istuutui pöydän yläpäähän, sillä mitään muuta paikkaa
ei ollut, eikä koko pöytään oltu katettu ketään muuta
varten. Hänen viereensä asettui muudan henkilö, joka
myöhemmin osoittautui lääkäriksi, kädessään valas-
kalanluinen keppi. Sitten otettiin pois kallisarvoinen
valkoinen liina, joka oli peittänyt hedelmiä ja lukuisia
astioita, joissa oli erilaisia ruokalajeja. Eräs oppineen-
näköinen henkilö luki pöytärukouksen, muudan hovi-
poika pani pitsireunuksisen lautasliinan Sanchon leuan
alle, ja eräs toinen, joka oli edesikäyvän virassa, asetti
hänen eteensä hedelmäkulhon. Mutta Sancho oli tuskin
ehtinyt syödä suupalaa, kun luukeppiä pitelevä mies
kosketti sillä kulhoa, joka poistettiin hänen edestään
mitä kiireimmin. Edesikäypä toi kumminkin toisen
vadin, jossa oli jotakin toista ruokaa, Sancho aikoi mais-
taa siitä, mutta ennenkuin oli päässyt siihen käsiksi ja

sitä maistamaan, oli keppi jo sitä koskettanut ja hovi-poika vienyt sen pois yhtä vikkelistä kuin hedelmä-kulhon. Tuon huomattuaan Sancho hämmästyi, katseli kaikkia läsnäolijoita ja kysyi, oliko tarkoitus, että tätä ateriala syötäessä ruokalajit hävisivät kuin silmänkääntäjän tehdessä temppujaan. Siihen vastasi keppiniekka:

— Armollinen herra käskynhaltia, tässä ei käy ateroiminen muulla tavalla kuin mitä yleinen tapa ja pitämys vaatii muissa saarissa, missä on käskynhaltioita. Minä, armollinen herra, olen lääkäri, minut on palkattu toimimaan tässä saarella sen käskynhaltioitten lääkäriminä, ja minä pidän paljota enemmän silmällä heidän terveyttään kuin omaani, yötä päivää opiskellen ja tutkien käskynhaltian ruumiinrakennetta voidakseni hänet parantaa, jos hän sattuu sairastumaan, ja tärkeimpänä tehtävänäni on olla läsnä hänen nauttiessaan päivällistä ja illallista antaakseni hänen syödä, mitä pidän hänelle sopivana, ja estääkseni häntä syömästä semmoista, minkä uskon tekevän hänelle vahinkoa ja tuottavan vauriota hänen vatsalleen. Siitä syystä käskin ottaa pois hedelmä-kulhon, koska hedelmät ovat liian vetisiä, ja samoin käskin viedä pois vadin, jossa oli tuo toinen ruokalaji, koska se oli liian kuumaa ja liiaksi höystettyä, mikä kiihoittaa janoa; henkilö, joka juo paljon, näet surmaa ja hävittää perusnestettään, josta elämä riippuu.

— Jos niin on, niin nuo tuossa vadissa olevat paistetut peltopyyt, jotka näyttävät hyvin kypsennetyiltä, eivät voi tehdä minulle mitään vahingoa.

Siihen vastasi lääkäri:

— Niitä ei armollinen herra käskynhaltia saa syödä niin kauan kuin minä elän.

— Mikä siitä estää? — kysyi Sancho.

Lääkäri vastasi:

— Se, että mestarimme Hippokrates, lääketieteen johtotähti ja valo, lausuu eräässä aforismissaan: *Omnis saturatio mala, perdicis autem pessima*. Se merkitsee: »Kaikki ylenkylläisyys on pahaa, mutta peltokanoista johtuva kaikkein pahinta.»

— Jos niin on laita, — virkkoi Sancho — niin suvaitkoon herra tohtori katsoa, mikä kaikista näistä tässä pöydässä olevista ruokalajeista on minulle hyödyllisin ja mikä vähimmän vahingollinen, ja antakoon minun syödä sitä, huolimatta sitä kepillä kurittaa, sillä käskynhaltian elämän nimessä ja niin totta kuin toivon Jumalan antavan minun sitä nauttia, olen nälkään nääntymässä, ja jos nyt kiellätte minulta ravinnon, niin te, pankoon herra tohtori sen pahakseen miten tahansa ja sanokoon minulle mitä hyvänsä, pikemmin rüistätte minulta elämän kuin sitä pitennätte.

— Teidän armonne on oikeassa, herra käskynhaltia, — vastasi lääkäri — ja siksi olenkin sitä mieltä, ettei teidän armonne nyt pidä syödä noita keitettyjä kaniineja, sillä se on hienokarvaisten eläinten lihaa. Tuota vasikanpaistia voisi koettaa, jos se ei olisi paistettua eikä höystettyä, mutta näin ollen ei kannata.

Sancho sanoi:

— Tuossa isossa vadissa, joka tuolla kauempana höyryää, näyttää olevan *olla podridaa*, ja koska siinä on kaikenmoisia eri aineksia, niin varmasti löydän siitä jotakin, mikä on sekä maukasta että terveellistä.

— *Absit!* — sanoi lääkäri. — Kaukana olkoon meistä niin vahingollinen ajatus. Maailmassa ei ole mitään vähemmän ravitsevaa kuin *olla podrida*. Kelvatkoon

se tuomioherroille tai koulunrehtoreille tai maalais-häihin, mutta käskynhaltiain pöytään sitä ei saa tuoda; siinä saa olla ainoastaan kaikkein valioimpia ja herkkulisimpia ruokia. Syynä on se, että aina ja kaikkialla pidetään ja kuka tahansa pitää yksinkertaista lääkettä suuremmassa arvossa kuin useasta aineesta kokoonpantua, sillä yksinkertaisessa ei voi tulla mitään erehdystä, mutta monesta aineesta kootussa voi sattua, ettei eri aineita panna siihen oikeata määrää. Herra käskynhaltia voi uskoa sanani, että teidän, jos tahdotte säilyttää terveytenne ja sitä lujittaa, tulee nyt syödä noin sata kappaletta lehkäisiä ja muutamia aivan ohuita kvitteniviipaleita, jotka panevat vatsan kuntoon ja edistävät ruoansulatusta.

Tuon kuultuaan Sancho heittäytyi taaksepäin tuolinsa selkänojaa vasten, tuijotti lääkäriin ja kysyi häneltä vakavalla äänellä, mikä hänen nimensä oli ja missä hän oli opiskellut. Lääkäri vastasi:

— Armollinen herra käskynhaltia, minun nimeni on tohtori Pedro Tuima Enne, kotikyläni on Puikipois, joka sijaitsee Caracuelin ja Almodóvar del Campon välillä, oikealla kädellä, ja tohtorinarvon olen saanut Osunan yliopistossa.

Siihen vastasi Sancho vihan vimmassa:

— No niin, herra tohtori Pedro Tuima Pahaenteinen, jonka kotikylä Puikipois on oikealla kädellä, kun kuljetaan Caracuelista Almodóvar del Campoon, te Osunassa oppiarvonne saanut tohtori, puikkikaa heti pois minun näkyvistäni; jollette niin tee, niin vannon paistavan päivän nimessä, että otan ryhmysauvan ja alan sillä peitota, ensiksi teitä, niin ettei tähän saareen jää yhtään ainoata lääkäriä, ei ainakaan semmoista, joka

»'Absit!' sanoi lääkäri.»

»Pahoin haavoittunut Don Quijote oli sangen ärtynyt ja alakuloinen.»

ei ymmärrä olevansa tietämätön; oppineita, järkeviä ja älykkäitä lääkäreitä minä kyllä osaan pitää arvossa ja kunnioittaa kuin jumalallisia henkilöitä. Ja minä sanon vieläkin, että Pedro Tuiman pitää tästä lähteä; jollei hän sitä tee, niin minä otan tämän tuolin, jolla istun, ja lyön sen tuhanneksi pirstaksi hänen kalloonsa, ja vaadittakoon minut siitä vastaamaan, kun hallitustani tullaan tänne tutkimaan; minä kyllä vapaudun vastuusta sanomalla tehneeni Jumalalle palveluksen, kun olen ottanut hengiltä kehnon lääkärin, joka on yhteiskunnan vit-sauksena. Ja antakaa minulle nyt syötävää tai viekää hiiteen koko tämä käskynhaltianvirka, sillä toimi, joka ei haltiaansa ravitse, ei maksa kahta pahentunutta papua.

Tohtori säikähti huomattessaan käskynhaltian niin vihastuneen ja aikoi puikkia pois salista, mutta samassa kuului ulkoa postitorven ääni. Edeskäypä kiiruhti ikkunaan, palasi ja sanoi:

— Sieltä tulee armollisen herra herttuan kuriiri; hän tuo varmaan jotakin tärkeätä viestiä.

Kuriiri tuli sisään hiestyneenä ja hengästyneenä, otti povestaan kirjeen, jätti sen käskynhaltian käteen, ja Sancho antoi sen hovimestarille käskien hänen lukea osoitteen, joka kuului näin: »Don Sancho Panzalle, Baratarian saaren käskynhaltialle, hänen omaan käteensä tai hänen sihteerilleen.» Sen kuultuaan Sancho sanoi:

— Kuka on täällä minun sihteerini?

Eräs läsnäolijoista vastasi:

— Minä, armollinen herra, sillä minä osaan lukea ja kirjoittaa ja olen biskajalainen.

— Koska sekin olet, — sanoi Sancho — niin kelpaisit vaikka keisarin sihteeriksi. Avaa kirje ja katso, mitä siinä on.

— Vastaleivottu sihteeri teki niin ja sanoi kirjeen luettuana, että siinä oli asia, josta täytyi keskustella salaisesti. Sancho käski tyhjentää salin ja määräsi sinne jäämään ainoastaan hovimestarin ja edeskäyvän. Muut henkilöt sekä lääkäri poistuivat, ja sihteeri luki sitten kirjeen, jossa oli seuraavaa:

»Tietooni on tullut, herra Don Sancho Panza, että muutamat minun ja teidän saarenne viholliset aikovat käydä hirmuiseen hyökkäykseen sitä vastaan jonakin yönä, en tiedä milloin; tulee siis valvoa ja olla varuillaan, jotta he eivät pääse teitä yllättämään. Luotettavilta vakoilijoilta olen saanut vielä tietää, että kaupunkiinne on saapunut neljä valhepukuista henkilöä, jotka aikovat teidät surmata, koska pelkäävät teidän terävää älyänne; pitäkää siis silmänne auki, katsokaa tarkoin, kuka tulee teitä puhuttelemaan, ja varokaa syömästä mitään, mitä eteenne asetetaan. Minä kyllä pidän huolen siitä, että teitä autetaan, jos havaitsen teidän joutuvan hätään, ja muuten teidän tulee kaikin puolin toimia niinkuin sopii hyvältä ymmärrykseltänne odottaa. Annettu tässä paikassa elokuun 16:na kello 4 aamulla.

Teidän ystävänne
HERTTUA.»

Sancho ihan kauhistui, ja läsnäolevat näyttivät hekin säikähtyneiltä. Sancho kääntyi nyt hovimestarin puoleen ja sanoi hänelle:

— Ensimmäinen ja kiireellisin tehtävä on se, että tohtori Tuima suljetaan maanalaiseen vankikoppiin; jos näet kukaan minut surmaa, niin hän sen tekee, vieläpä kaikkein hitaimmalla ja kamalimmalla tavalla, nimitäin näännyttämällä minut nälkään.

— Minunkaan mielestäni — virkkoi edeskäypä, — teidän armonne ei pidä syödä kaikkea, mitä tässä pöydässä on, sillä sen ovat lähettäneet lahjaksi muutamat nunnat, ja tavataanhan sanoa, että ristin takana piilee piru.

— Sitä en tahdo kieltää: — vastasi Sancho — mutta antakaa minulle nyt pala leipää ja neljän naulan verosta viinirypäleitä, sillä niissä ei voi olla mitään myrkkyyä; minä näet en voi tosiaankaan tulla toimeen, jollen saa syödä, ja jos meidän nyt pitää olla valmiina uhkaaviin taisteluihin, niin meidän täytyy saada hyvä ravinto, sillä vatsa se sydäntä vahvistaa eikä sydän vatsaa. Ja te, sihteeri, vastatkaa armolliselle herra herttualle ja sanokaa hänelle, että kaikki, mitä hän käsksee, pannaan täytäntöön hänen käskynsä mukaan ihan pilkulleen, ja lähettäkää armolliselle rouva herttuattarelle minulta terveiset, että minä suutelen hänen käsiään ja pyydän häntä muistamaan lähettää jonkun oman miehen viemään kirjettäni ja vaatemyttyäni vaimolleni Teresa Panzalle; jos hän sen tekee, niin minä pidän sitä suurena suosionosoituksena ja koetan kaikin puolin palvella häntä voimieni mukaan; ja ohimennen voitte liittää kirjeeseen kunnioittavat terveiset herralleni Don Quijote Manchalaiselle, jotta hän näkee, kuinka olen hänelle kiitollinen; ja sitten voitte vielä hyvänä sihteerinä ja kelpo biskajalaisena lisätä siihen, mitä ikinä mielenne tekee ja mitä siihen parhaiten sopii. Ja korjattakoon nyt tästä pöydästä astiat pois ja annettakoon minulle syötävää, niin minä kyllä selviydyn kaikista vakoilijoista ja murhamiehistä ja noidista, jotka saattavat hyökätä minua ja minun saartani vastaan.

Samassa astui sisään hovipoika, joka sanoi:

— Täällä on muudan puheille pyrkivä talonpoika, joka haluaa keskustella teidän armonne kanssa, hänen sanonsensa mukaan erittäin tärkeästä asiasta.

— Merkillistä väkeä — sanoi Sancho — nuo puheille pyrkivät. Kuinka ne voivatkaan olla niin typeriä, etteivät ymmärrä, ettei sovi tulla puheille pyrkimään tämänöisenä hetkenä? Emmekö me hallitsevat henkilöt, me tuomarit, ole lihaa ja verta, ja eikö meidänkin pitä antaa levätä niin kauan kuin tarve vaatii, vai pitäisikö meidän olla kuin marmoripatsaita? Jumalan ja omantuntoni nimessä, jos tätä käskynhaltiana-oloa jatkuu (vaikka minä aavistelen, ettei sitä tule kauan jatkumaan), niin minä kyllä saatan järkiin useampiakin tuommoisia puheillepyrkiviä. Käskekää nyt sitä kelpo miestä astumaan sisään, mutta katsokaa ensin, ettei se ole mikään vakoilija tai semmoinen, joka aikoo minut murhata.

— Ei, armollinen herra; — vastasi hovipoika — hän näyttää hyvin yksinkertaiselta, ja pahoin erehdyn, jollei hän ole lauhkea kuin lammas.

— Ei mitään pelättävää; — sanoi hovimestari — olemmehan me kaikki tässä läsnä.

— Olisiko mahdollista, edeskäypä, — kysyi Sancho — että nyt, kun tohtori Pedro Tuima ei ole tässä, saisin syödä jotakin kunnollista ja ravitsevaa, vaikka vain palasen leipää ja sipulin?

— Tänä iltana tulee illallisateria korvaamaan, mitä päivällisestä puuttui, ja teidän armonne tulee olemaan tyytyväinen — vastasi edeskäypä.

— Jumala sen suokoon — sanoi Sancho.

Samassa astui sisään talonpoika, joka näytti varsinkin kunnialliselta mieheltä; jo tuhannen peninkulman päähän

voi nähdä, että hän oli vilpitön ja laadullinen. Hän sanoi ensimmäisiksi sanoikseen:

— Kuka täällä on herra käskynhaltia?

— Kukapa muu — vastasi sihteeri — kuin se, joka istuu tuolissa?

— Minä siis nöyryyn hänen edessään — virkkoi talonpoika.

Hän polvistui ja pyysi käskynhaltian kättä sitä suudellakseen. Sancho kieltäytyi ja käski hänen nousta ja sanoa, mitä halusi. Talonpoika totteli ja sanoi siten:

— Minä, armollinen herra, olen talonpoika, kotoisin Miguelurrasta, kylästä, joka on kahden peninkulman päässä Ciudad Realista.

— Tässä meillä on toinen Puikipois! — virkkoi Sancho. — Puhukaa, hyvä ystävä; minä puolestani voin sanoa hyvin tuntevani Miguelurrin ja tiedän, ettei se ole aivan kaukana omasta kylästäni.

— Seikka on se, armollinen herra, — jatkoi talonpoika — että minä olen Jumalan armosta naimisissa pyhän roomalaiskatolisen kirkon suostumuksella; minulla on kaksi poikaa, jotka ovat opin tiellä, ja nuorempi pyrkii lisensiaatiksi. Minä olen leski, sillä vaimoni kuoli, tai oikeammin hänet tappoi huono lääkäri, joka antoi hänelle ulostusainetta hänen ollessaan raskaana, ja jos Jumala olisi sallinut lapsen tulla maailmaan ja jos se olisi ollut poika, niin minä olisin pannut hänet lukemaan tohtoriksi, jotta hänen ei olisi tarvinnut kadehtia veljiänsä kandidaattia ja lisensiaattia.

— Jos siis vaimonne ei olisi kuollut, — sanoi Sancho — tai jos häntä ei olisi otettu hengiltä, niin te ette olisi nyt leski.

— En, armollinen herra, en millään muotoa — vastasi talonpoika.

— Oikeassa ollaan! — virkkoi Sancho. — Jatkakaa, hyvä ystävä, sillä nyt on pikemmin aika nukkua kuin keskustella tämmöisistä asioista.

— No niin, — sanoi talonpoika — tämä minun poikani, josta pitää tulla kandidaatti, rakastui muutamaamaan oman kylän tyttöön, jonka nimi on Clara Perlerina, erittäin varakkaan talonpojan Andrés Perlerinon tyttären; eikä tämä Perlerinien nimi johdu heidän esi-isistään tai muusta suvustaan, vaan siitä, että koko tämä perhekunta on perlaattista väkeä, toisin sanoen potee luvaloa, ja niin heitä nimitetään komeasti Perlerineiksi, ja jos tässä totta puhun, niin tyttö onkin kuin itämaitten päärlly, ja oikealta puolelta katsottuna hän on kuin niityn kukkanen; vasemmalta puolelta hän tosin ei näytä niin korealta, sillä siltä laidalta puuttuu silmä, jonka hän menetti isossarokossa; ja vaikka hänen kasvoissaan on paljon ja syviä rokonarpia, sanovat ne, jotka hänestä pitävät, etteivät ne ole mitään rokonarpia, vaan kuoppia, joihin hänen rakastajiensa sydämet haudataan. Hän on niin siisti, että hän, välttääkseen kasvojen likaantumista, pitää nenäänsä ihan pystyssä, niin että näyttää siltä kuin se karkaisi pois suun läheisyydestä, ja kaikesta huolimatta hän näyttää kerrassaan ihastuttavalta, sillä hänellä on suuri suu, ja jollei siitä puuttuisi kymmentä tai kahtatoista etu- ja poskihammasta, voisi se olla kaikkien sievimpien suitten veroinen, vieläpä niitä kauniimpikin. Huulista minun ei tarvitse sanoa mitään, sillä ne ovat niin hienot ja ohuet, että jos olisi tapana viipsiä huulia, niin näistä saisi kokonaisen vyyhden, mutta ollen väriltään aivan toisenlaiset kuin huu-

let yleensä ne näyttävät ihan ihmeellisiltä, sillä ne ovat sinisen, viheriän ja sinipunaisen kirjavat; ja herra käs-kynhaltia suvaitkoon antaa minulle anteeksi, että näin seikkaperäisesti maalailen hänen ominaisuuksiaan, joka kumminkin lopulta tulee tyttärekseksi; minä näet pidän hänestä, eikä hän minusta näytä ollenkaan rumalta.

— Maalatkaa päälle vain niin paljon kuin haluatte; — sanoi Sancho — minua huvittaa teidän maalauksenne, ja jos olisin saanut syödä, en olisi voinut toivoa mitään parempaa jälkiruokaa kuin maalaamanne muotokuva.

— Se minulla on vielä antamatta; — vastasi talonpoika — mutta se, mikä ei voi tapahtua nyt, voi tapahtua tuonnempana, ja minä sanon, armollinen herra, että jos voisni maalata hänen kauneutensa ja hänen solakan vartensa, niin siitä tulisi jotakin ihmeellistä, mutta se ei käy päinsä, sillä hän on kumarainen ja muodoton, ja hänen polvensa hipovat suuta; mutta kaikesta huolimatta voi nähdä, että hän, jos voisi ojentaa itsensä suoraksi, kohottaisi päänsä kattoon saakka, ja hän on jo antanut kandidaatilleni kätensä luvaten tulla hänen vaimokseen, vaikka ei hän kättään oikeastaan voi ojentaa, sillä se on täynnä luuvalokyhmyjä; mutta hänen leveistä ja vakoisista kynsistään voi kyllä nähdä, että käsi on hyvä ja muodoltaan semmoinen kuin olla pitää.

— Hyvä, — sanoi Sancho — ja otaksukaa nyt, hyvä ystävä, että olette jo maalannut hänet kiireestä kanta-päähän. Mitä te oikeastaan tahdotte? Käykää asiaan kiertelemättä kaartelematta, ilman mitään toisteluja ja liikoja lisäyksiä.

— Minä haluaisin, armollinen herra, — vastasi talonpoika — että teidän armonne osoittaisi minulle suosiotaan ja antaisi minulle suosituskirjeen tulevan miniäni isälle,

pyytäen häntä olemaan hyvä ja sallimaan tämän naimisiinmenon tapahtua, koska me emme ole eriarvoisia onnen enempää kuin luonnonkaan lahjoilta, sillä totta puhuen, herra käskynhaltia, poikani on pirun riivaama, eikä kulu yhtäkään päivää, etteivät pahat henget kiusaa häntä kolmesti tai neljästi, ja kerran hän kaatui tuleen, niin että hänen kasvonsa ovat nyt ryppyiset kuin pergamentti, ja hänen silmistään vuotaa aina vettä ja märkää; mutta hän on sävyisä kuin enkeli ja olisi siunatun siivo, jollei hän toisinaan löisi ja takoisi itseään nyrkeillään.

— Haluatteko vielä jotakin, hyvä mies? — kysyi Sancho.

— Haluaisinhan minä vielä muutakin, — vastasi talonpoika — vaikka en uskalla sitä sanoa. Mutta olkoon menneeksi, en tahdo sittenkään jättää sitä poveeni pahe-nemaan, kävi miten kävi. Sanon siis, armollinen herra, että toivoisin teidän armonne antavan minulle kolmesataa tai kuusisataa dukaattia kandidaattini myötäjäisiä varten, tarkoitan avustukseksi kodin järjestämistä varten, sillä täytyyhän heidän sittenkin elää omissa oloissaan, niin etteivät appivanhemmat heidän asioihinsa sekaannu.

— Ajatelkaa, onko teillä vielä jotakin pyydettyä, — sanoi Sancho — ja älkää antako ujouden tai häveliäisyyden estää itseänne sitä sanomasta.

— Ei, ei mitään — vastasi talonpoika.

Hän oli tuskin ehtinyt tuon sanoa, kun käskynhaltia nousi seisomaan, sieppasi käteensä tuolin, jolla oli istunut, ja huusi:

— Tuhat tulimmaista, te keho nurjus ja hölmö, jollette heti lähde tästä ja poistu näkyvistäni, niin ruhjon ja halkaisen kallonne tällä tuolilla! Sinä hävytön nartun-

poika, sinä itse pirun maalaaja, näinkö sinä tulet pyytämään minulta kuuttasataa dukaattia? Mistä minä ne otan, sinä porsas? Ja jos minulla ne olisikin, miksi antaisin ne sinulle, sinä juonipussi ja pölkkyypää? Ja mitä minä välitän Miguelurrasta ja Perlerinien koko suvusta? Mene matkoihisi, sanon minä; jos et tottele, niin, niin totta kuin armollinen herrani herttua elää, teen mitä sanoin! Sinä et taida ollakaan Miguelurrasta, vaan olet joku konna, jonka helvetti on tänne lähettänyt minua kiusaamaan. Sano minulle, sinä jumalaton, mitä oikeastaan ajattelet! Minä en ole ollut käskynhaltianvirassa vielä puoltatoista päivää, ja sinäkö luulet, että minulla on pussissa jo kuusisataa dukaattia?

Edeskäypä viittasi talonpojalle, että hän lähtisi pois salista, ja mies lähti alla päin ja nähtävästi peläten, että käskynhaltia voisi panna täytäntöön vihaisen uhkauksensa; se veijari osasi hyvin näytellä osaansa.

Mutta jättäkäämme nyt Sancho vihansa valtaan, tulkoon rauha maahan, ja palatkaamme Don Quijoten luo, jonka näimme viimeksi, kun hänen kasvonsa olivat sidottu ja laastaroidut kissan kynsien jäljeltä, mistä vauriosta hän ei parantunut kahdeksassa päivässä. Eräänä näistä päivistä hänelle sattui jotakin, minkä Cide Hamete lupaa kertoa niin tarkasti ja totuudenmukaisesti kuin hän yleensä kertoo tämän historian kaikkein vähäpätöisimmätkin tapaukset.!

K a h d e k s a s v i i d e t t ä l u k u .

Mitä Don Quijotelle sattui herttuattaren kamarirouvan Doña Rodríguezin kanssa, sekä muita tapauksia, joita kannattaa kirjaan merkitä ja ikuisessa muistossa säilyttää.

Pahoin haavoittunut Don Quijote oli sängen ärtynyt ja alakuloinen; hänen kasvonsa, joita ei ollut merkinnyt Jumalan käsi, vaan kissan käpälä, olivat siteissä — onettomuuksia, jollaisiin vaeltavat ritarit helposti joutuvat. Hän vietti kuusi päivää näyttäytymättä julki-
sesti, ja eräänä yönä, maatessaan valveilla ja unetonna, miettien onnettomuuksiaan ja Altisidoran tungettelevaisuutta, hän kuuli, kuinka hänen huoneensa ovi avattiin avaimella, ja kuvitteli heti, että rakastunut neiti tuli yllättämään hänen siveyttänsä ja saattamaan hänet tilaan, missä hän rikkoi uskollisuuden, jonka oli velkaa valtiattarelleen Dulcinea Tobosolaiselle. »Ei», sanoi hän, lujasti uskoen kuvitelmaansa ja niin kovalla äänellä, että se voitiin kuulla, »maailman paraskaan kaunotar ei saa minua luopumaan palvomasta häntä, joka on piirrettynä ja painettuna sydämeni syvyyteen ja sieluni pohjimmaiseen pohjaan, ei sittenkään, vaikka sinä, oi valtiattareni, olet muuttunut sipulilta haiskahtavaksi maalaistytöksi tai kulta- ja hopeakankaita kutovaksi kultaisen Tajon nymfiksi, tai vaikka Merlin tai Mon-

tesinos pidättävät sinua, missä mielivät, sillä olitpa missä tahansa, sinä olet minun, ja minä, olinpa missä hyvänsä, olen ollut ja tulen olemaan sinun.»

Hänen niin sanottuaan ovi samassa avattiin. Hän nousi sängyssään seisomaan, kokonaan kääriytyneenä keltaiseen silkkipeitteeseen, päässä yömyssy ja kasvot ja viikset sidottuina, kasvot naarmujen vuoksi ja viikset, jotta ne eivät höltyisi ja valahtaisi alas, ja hän näytti tässä asussaan merkillisimmältä aaveelta, mitä kuvitella voi. Hän tuijotti jäykästi ovelle odottaen näkevänsä, kuinka siitä astuisi sisään antautuvainen ja lemmonsairas Altisidora, mutta näkikin tulevan kunnianarvoisen kamarirouvan, päässä valkoinen myssy, jonka sivuharsot olivat niin pitkät, että peittivät ja verhosivat hänet kiireestä kantapäähän. Vasemmassa kädessä hänellä oli palava lyhyt kyttilä, ja oikealla kädellään hän varjosti silmiänsä, joita peittivät suuret silmälasit, jotta valo ei sattuisi niihin. Hän hiipi hiljalleen ja siirsi jalkojansa varovasti.

Don Quijote katseli häntä tähystyspaikaltaan ja nähdessään hänen pukunsa ja huomattessaan, kuinka hiljaa hän kulki, hän luuli, että joku noita-akka tuli tuossa asussa tekemään hänelle jotakin paha, ja alkoi innokkaasti tehdä ristinmerkkejä. Haamu tuli yhä lähemmäksi; ehdittyään keskelle lattiaa se kohotti katseensa ja näki, kuinka utterasti Don Quijote teki ristinmerkkejä, ja jos Don Quijote oli tämän hahmon nähdessään säikähtänyt, niin haamu pelästyi sitä enemmän huomattessaan hänet. Nähdessään hänet siinä pitkänä ja keltaisena, peitteineen ja siteineen, jotka tekivät hänet aivan muodottomaksi, se kiljaisi kovalla äänellä:

— Jeesus! Mitä näenkään?

Säikähdyksissään se pudotti kynttilän kädestään ja pimeään jäätyään kääntyi lähteäkseen pois, mutta kompastui peloissaan omiin liepeisiinsä ja kaatui pitkin pituuttaan lattialle. Don Quijote alkoi pelästyneenä huutaa:

— Minä vannotan sinua, kummitus tai mikä lienetkin, sanomaan minulle, kuka olet, ja sanomaan, mitä minusta tahdot. Jos olet kärsimyksessä oleva vainajan sielu, sano se minulle, niin minä teen hyväksesi, mitä suinkin voin, sillä minä olen katolinen kristitty ja teen mielelläni hyvää kaikille ihmisille. Siitä syystä olen liittynyt vaeltavaan ritarikuntaan, jonka palveluksessa olen ja jonka toiminta ulottuu niinkin pitkälle, että se tahtoo tehdä hyvää kiirastulessa oleville sieluille.

Kuullessaan itseään niin vannotettavan arvasi kaatuessaan loukkaantunut kamarirouva omasta pelostaan, että Don Quijotekin pelkäsi, ja vastasi murheellisella ja hiljaisella äänellä:

— Armollinen herra Don Quijote (jos teidän armonne todella on Don Quijote), minä en ole mikään kummitus, en mikään ilmestys enkä kiirastulessa oleva sielu, kuten teidän armonne näyttää luulevan, vaan Doña Rodríguez, armollisen rouva herttuattaren kamarirouva, ja tulen teidän armonne luo erään semmoisen vaikeuden vuoksi, jossa teidän armonne yleensä antaa apuaan.

— Sanokaa minulle, rouva Doña Rodríguez, — virkoi Don Quijote — tuleeko teidän armonne ehkä jonkinlaisissa parittamisen aikeissa? Siinä tapauksessa sanon teille, ettei minusta ole mitään apua, kiitos olkoon valtiattareni Dulcinea Tobosolaisen verrattoman kauuneuden. Sanalla sanoen, rouva Doña Rodríguez, minä tarkoitan, että jos teidän armonne jättää sikseen ja tuomatta kaikki lemmenviestit, niin voitte jälleen sytyt-

tää kynttilän ja tulla takaisin, ja sitten me keskustellemme kaikesta, mitä haluatte antaa tehtäväkseni ja mitä itse mielite, lukuunottamatta, kuten sanoin, kaikkia lemmentoukutusia.

— Minäkö tulisin tuomaan keneltäkään lemmentoukutusia, parahin herra? — vastasi kamarirouva. — Huonosti teidän armonne minut tuntee; minä en ole vielä niin ikäloppu, että toimittelisin semmoisia lapsellisuuksia, sillä minulla on, Jumalan kiitos, yhä täydet sielunvoimat ruumiissani ja suussa kaikki etu- ja poskihampaat, muutamia harvoja lukuunottamatta, jotka minulta on vienyt täällä Aragoniassa aivan tavallinen röhkä-yskä. Mutta odottakaa vähän, armollinen herra, minä menen ulos sytyttämään kynttilän ja palaan heti kertomaan huolistani teille, joka autatte kaikkia ihmisiä heidän vaivoissaan.

Vastausta odottamatta hän lähti huoneesta, mihin Don Quijote jäi rauhallisesti miettimään ja häntä odottamaan. Mutta kohta hänen mieleensä tulvi tuhansia ajatuksia tästä uudesta seikkailusta, ja hänestä tuntui huonosti tehdyttä ja vielä huonommin ajatellulta antautua vaaraan rikkoa valtiattarelleen lupaamansa uskollisuuden, ja hän sanoi itsekseen: »Kuka tietää, eikö perkele, joka on viekas ja kavala, tahdo minua nyt pettää tämän kamarirouvan avulla, minua, jota eivät ole voineet pettää keisarinnat, kuningattaret, herttuattaret, markiisittaret eivätkä kreivittäret? Minä näet olen kuulut monien älykkäitten henkilöitten usein sanovan, että paholainen, jos voi, lähettää viettelijäksi mieluummin nykerönenäisen kuin sellaisen, jolla on kreikkalainen nenä. Ja kukapa tietää, eikö yksinäisyys, tämä tilaisuus ja tämä hiljaisuus herätä minussa uinuvia himoja ja

saa aikaan, että vanhoilla päivilläni lankean siinä, missä en ole milloinkaanCOMPASTUNUT? Semmoisissa tapauksissa on parempi paeta kuin jäädä odottamaan taistelua. Mutta minä en taida olla oikein järjissäni, kun lausun ja ajattelen tällaisia typeryyksiä; eihän näet ole mahdollista, että valkomyssyinen ja lasisilmillä varustettu kamarirouva voi sytyttää minkäänlaista irstasta ajatusta kaikkein tunnettomimpaankaan poveen. Onko maailmassa yhtäkään muhealihaista kamarirouvaa? Onko maan päällä yhtäkään kamarirouvaa, joka ei ole julkea, äreä ja teeskentelevä? Väisty pois, sinä kamarirouvien lauma, josta ihmiselle ei ole minkäänlaista iloa! Kuinka oikein menettelikään se ylhäinen rouva, josta kerrotaan, että hänellä oli vastaanottohuoneensa toisessa päässä kaksi nukkea, jotka esittivät kahta kamarirouvaa silmalaseineen ja ompelutyynyineen, ikäänkuin he olisivat siinä tehneet käsityötään, ja jotka ylläpitivät talon mainetta yhtä hyvin kuin todelliset kamarirouvat!» Niin sanottuaan hän syöksyi pois sängystä aikoen mennä sulkemaan ovea, jottei Doña Rodríguez pääsisi sisään, mutta hänen juuri ollessaan sulkemassa rouva Rodríguez samassa palasi, kädessään sytytetty valkoinen vaha-kynttilä. Nähdessään nyt Don Quijoten läheltä, peitteeseen kääriytyneenä, siteissä ja yömyssyssä, hän jälleen säikähti ja peräytyi noin kahden askelen päähän sanoen:

— Olemmeko me naiset täällä täydessä turvassa, herra ritari? Minun mielestäni ei ole mikään erinomainen siveyden merkki, että teidän armonne on noussut sängystä.

— Samaa voin minä kysyä teiltä, armollinen rouva, — vastasi Don Quijote — ja minä siis kysyn teiltä, onko varmaa, ettei kukaan hyökkää minun kimppuuni ja tee minulle väkivaltaa.

— Ketä vastaan ja keneltä te, herra ritari, pyydätte semmoista varmuutta? — virkkoi kamarirouva.

— Teiltä ja teitä vastaan minä sitä pyydän, — vastasi Don Quijote — sillä enhän minä ole marmorista ettekä te ole pronssia, eikä kello ole nyt kymmenen aamupäivällä, vaan nyt on keskiyö ja vähän myöhempikin, kuten luulen, ja me olemme täällä huoneessa, joka on paremmin lukittu ja salaisempi kuin oli se luola, missä uskon ja uskalias Aeneas nautti kauniin ja sääliväisen Didon suloja. Mutta ojentakaa minulle kätenne, armollinen rouva, sillä minä puolestani en pyydä mitään muuta tai suurempaa varmuutta kuin sen, jonka oma pidättyväisyyteni ja hyveeni sekä teidän kunnianarvoisa mysynne minulle tarjoaa.

Niin sanoen hän kosketti huulillaan oikeata kättänsä ja tarttui kamarirouvan käteen, jonka tämä ojensi hänelle täyttäen samat seremoniat.

Tässä Cide Hamete esittää pienen välihuomautuksen sanoen, että hän olisi Mohammedin nimessä mielellään antanut toisen parhaista kauhtanoistaan, jos olisi saanut nähdä, kuinka he molemmat menivät käsi kädessä ovelta sängyn luo.

Don Quijote nousi sitten jälleen sänkyynsä, ja Doña Rodríguez istuutui tuolille vähän matkan päähän ottamatta pois silmälasejaan ja laskematta kädestään kynttilää. Don Quijote veti peitteen päälleen, niin ettei näkyviin jäänyt muuta kuin kasvot, ja molempien sitten täysin tyyntynyttyä Don Quijote keskeytti ensinnä vaitiolon sanoen:

— Nyt, armollinen rouva Doña Rodríguez, teidän armonne voi sanoa, mitä teillä on sydämellänne, ja pur-

kaa kaikki huolenne; minä kuuntelen teitä siveillä korvilla ja tahdon auttaa teitä laupiailla töillä.

— Sen kyllä uskon, — vastasi kamarirouva — sillä teidän armonne jalo ja miellyttävä olemus sai minut ehdottomasti odottamaan semmoista kristillistä vastausta. Seikka on nyt se, herra Don Quijote, että vaikka teidän armonne näkee minun istuvan tällä tuolilla ja keskellä Aragonian kuningaskuntaa ja halvan ja vaivaisen kamarirouvan puvussa, olen kuitenkin syntyisin Oviedon seudulta Asturiasta ja kuulun heimoon, johon monet sen maakunnan parhaimmat perheet liittyvät sukulaisuuden siteillä; mutta kova kohtaloni ja vanhempieni huolimattomuus, jotka köyhtyivät ennen aikaan, miten lienevätkään köyhtyneet, vei minut pääkaupunkiin Madridiin, missä vanhempani hyvää tarkoittaen ja välttääkseen suurempia onnettomuuksia toimittivat minut erään ylhäisen rouvan palvelijattareksi, ja minä voinkin vakuuttaa teidän armollenne, ettei kukaan ole eläessäni ollut minua etevämpi reikäompelessa eikä liinavaatteitten neulomisessa. Vanhempani jättivät minut palvelukseen ja palasivat kotipuoleen, ja muutamia vuosia myöhemmin he kuolivat ja siirtyivät varmaan taivaaseen, sillä he olivat erinomaisen hyviä katolisia kristittyjä. Minä jäin orvoksi, ja ainoana turvanani oli se huono palkka ja ne niukat lahjat, joita semmoisille palvelijattarille yleensä annetaan ylhäisissä perheissä. Tähän aikaan ja minun antamatta siihen mitään aihetta minuun rakastui muudan talon tallimestari, jo iäkäs mies, parrakas ja komearyhtinen ja ennen kaikkea jalosukuinen kuin itse kuningas; hän näet oli vuoristolaisia. Me emme pitäneet lemmenseikkojamme niin salassa, ettei armollinen rouva saanut niistä

»Jeesus! Mitä näenkään?»

»Kuinka minä onneton voin lähteä kävelemään?»

vihää, ja hän, ehkäistäkseen joutavia juoruja, toimitti meidät avioliittoon pyhän äitimme roomalaiskatolisen kirkon suostumuksella ja sen määräämien menojen mukaan. Tästä avioliitosta syntyi tytär, jotta onneni kerrassaan tuhoutuisi, jos minulla mitään onnea olikaan; ei niin, että olisin kuollut synnytykseen, joka tapahtui asianmukaisesti ja ajallansa, vaan siksi, että puolisoni vähän ajan kuluttua kuoli muutamaan säikähdykseen, joka hänet kohtasi ja joka seikka oli semmoinen, että teidän armonne varmaan hämmästyisi, jos minulla nyt olisi tilaisuutta siitä kertoa.

Samassa kamarirouva alkoi hereästi itkeä ja jatkoi:

— Suokaa minulle anteeksi, armollinen herra Don Quijote, mutta minä en voi sille mitään: joka kerta, kun mieleeni muistuu onneton mies-vainajani, tulivat silmiini kyynelet. Jumala siunatkoon, kuinka komeasti hän aina kuljetti armollista rouvaa muhkean pikimustan muulin lautasilla! Siihen aikaan näet ei käytetty vaunuja eikä kantotuoleja, niinkuin nyt sanotaan käytettävän, vaan ylhäiset naiset ratsastivat tallimestariensa takana. Mutta erästä seikkaa en sittenkään voi jättää kertomatta, jotta huomaatte, kuinka moitteettoman hieno minun kelpo mieheni käytös oli. Kun he kerran Madridissa kääntyivät Santiagon kadulle, joka on kapeanlainen, oli siinä juuri tulossa joku hovituomari, jonka edellä kulki kaksi oikeudenpalvelijaa, ja kelpo tallimestarini käänsi hänet nähdessään muulinsa osoittaen aikovansa palata herra tuomaria saattelemaan. Muulin lautasilla istuva armollinen rouva sanoi miehelleni hiljaa: »Mitä teettekään, onneton? Ettekö tiedä, että minä olen tässä?» Hovituomari pysähdytti kohteliaasti hevosensa ja sanoi miehelleni: »Jatkakaa matkaanne,

hyvä herra, sillä minun velvollisuuteni on saatella armollista rouva Casilda» (se näet oli emäntäni nimi). Mieheni siitä huolimatta yhä kursaili, lakki kädessä, tahdon lähteä saattelemaan tuomaria. Sen huomattuaan armollinen rouva harmistuneena ja vihoissaan veti esiin parsinneulan tai paremmin sanoen äimän kotelostaan ja tuikkasi sen mieheni selkään, niin että tämä kiljaisi ja vääntelehti sysäten emäntänsä maahan. Kaksi armollisen rouvan lakeijaa kiiruhti häntä nostamaan, ja samoin tekivät hovituomari ja oikeudenpalvelija. Siinä syntyi ankara hälinä Guadalajaran portilla, tarkoitan siinä maleksivan väen joukossa. Emäntäni lähti kotiin jalkaisin, ja mieheni kiiruhti erään välskärin luo ja sanoi hänelle, että hänen sisuksensa oli kerrassaan puhkaistu. Mieheni kohtelias käytös tuli yleisesti tunnetuksi, jopa niin, että poikaviikarit alkoivat juoksennella kaduilla hänen jäljessään, ja siitä syystä sekä myös senvuoksi, että hän oli hiukan likinäköinen, armollinen rouva erotti hänet palveluksestaan, ja minä uskon aivan varmaan, että tästä johtuva suru oli syynä mieheni kuolemaan. Niin minä jäin leskeksi ja oman onneni nojaan, vaivonani vielä tytär, jonka kauneus yhä lisääntyi kuin merenvahto. Koska olin mainion ompelijattaren maineessa, suvaitsi armollinen rouva herttuatar, joka oli vastikään mennyt naimisiin armollisen herra herttuan kanssa, vihdoin viedä minut mukanaan tänne Aragonian kuningaskuntaan, ja tyttäreni minun kerallani. Niin sitten päivän menen, toisen tullen tyttäreni kasvoi ja hänessä kasvoi maailman koko hempeys: hän laulaa kuin leivonen, tanssii kuin ajatus, karkeloi kuin vimmattu, lukee ja kirjoittaa kuin koulumestari ja laskee kuin saituri. En sano mitään hänen siisteydestään, sillä juokseva vesi

ei voi olla puhtaampi kuin hän, ja hänen täytyy olla nyt, jollen väärin muista, kuudentoista vuoden, viiden kuukauden ja kolmen päivän ikäinen, hiukan enemmän tai vähemmän. Sanalla sanoen, tähän tyttäreeni rakastui eräässä herra herttualle kuuluvassa lähitienoilla sijaitsevassa kylässä asuvan ylen äveriään maanviljelijän poika. En tosiaankaan tiedä, miten se oikeastaan on tapahtunut, mutta he ovat päässeet yhteen, ja mies on vietellyt tyttäreeni luvaten mennä hänen kanssaan naimisiin eikä aiokaan nyt pitää lupaustaan, ja armollinen herra herttua, vaikka hän tietää asian, koska olen hänelle siitä valittanut, en yhtä kertaa, vaan useita kertoja, pyytäen häntä määräämään, että mainitun talonpojan tulee ottaa tyttäreeni vaimokseen, tekeytyy kuuroksi kuin kauppias eikä viitsi edes kunnollisesti minua kuunnella, ja syynä on se, että viettelijän isä on niin rikas ja lainaa hänelle rahoja ja menee kerran toisensa jälkeen takamaan hänen kevytmielisiä velkojaan, joten hän ei millään muotoa halua miestä loukata tai tuottaa hänelle mitään harmia. Toivoisin siis, armollinen herra, että teidän armonne ottaisi tehtäväkseen tämän loukkauksen korjaamisen, joko hyvillä sanoilla tai aseilla, sillä kaikki ihmiset sanovat, että teidän armonne on syntynyt maailmaan korjaamaan semmoisia loukkauksia, oikomaan vääryyksiä ja auttamaan onnettomia. Ajatelkaahan nyt, armollinen herra, tyttäreeni orpoutta, hänen rakastettavuuttaan, hänen nuoruuttaan ja kaikkia niitä hyviä ominaisuuksia, joita olen kertonut hänessä olevan; minä näet voin vakuuttaa Jumalan ja omantuntoni nimessä, ettei armollisen rouvan kaikkien kamarineitien joukossa ole yhtään ainoata, joka ylttäisi hänen kengänturansakaan tasalle, ja muudan heistä, jota nimitetään

Altisidoraksi ja pidetään kaikkein virkeimpänä ja hilpeimpänä, jää tyttäreeni verrattuna ainakin kaksi peninkulmaa jälkeen. Teidän tulee näet tietää, hyvä armollinen herra, ettei kaikki ole kultaa, mikä kiiltää, sillä tämä Altisidora on pikemmin omahyväinen kuin todella kaunis ja pikemmin julkea kuin siveä, ja sitäpaitsi hän ei ole edes oikein terve: hänen hengityksensä näet haisee niin, ettei voi olla hetkeäkään aivan lähellä. Ja onpa armollinen rouva herttuatarkin . . . On paras, että vaikeinen, sillä onhan tapana sanoa, että seinät kuuntelevat.

— Siunatkoon, mikä vaivaa armollista rouva herttuatarta, rouva Doña Rodríguez? — kysyi Don Quijote.

— Koska minua näin vannotetaan, — vastasi kamarirouva — en voi olla täysin totuudenmukaisesti vastamatta minulle esitettyyn kysymykseen. Näettehän, armollinen herra Don Quijote, kuinka kaunis armollinen rouva herttuatar on, että hänen kasvojensa hipiä on kuin hiottu ja kiilloitettu säilänpinta, että hänen poskensa ovat kuin maitoa ja karmiinia, toinen kuin aurinko ja toinen kuin kuu, ja näettehän, kuinka reippaasti ja keveästi hän astelee ja melkein liitelee, niin että tuntuu kerrassaan siltä kuin hän levittäisi terveyttä kaikkialle, missä liikkuu? Tietäköön teidän armonne siis, että hän saa tuosta kaikesta kiittää ensinnäkin Jumalaa ja sitten kahta vetohaavaa, jotka hänellä on säärissä ja joiden kautta hänestä virtaavat pois kaikki pahat nesteet, mitkä lääkärien sanojen mukaan täyttävät hänen koko ruumiinsa.

— Pyhä Neitsyt! — virkkoi Don Quijote. — Onko mahdollista, että armollisessa rouva herttuattaressa on sellaisia viemäreitä? Sitä en olisi uskonut, vaikka sen olisivat minulle sanoneet paljasjalkamunkit; mutta totta

sen täytynee olla, koska rouva Doña Rodríguez sen sanoo. Mutta sellaiset ja sellaisissa paikoissa sijaitsevat veto-
haavat eivät suinkaan voi erittää mitään pahoja nes-
teitä, vaan sulaa ambraa. Totisesti, nyt minä vasta
oikein uskon, että täytyy olla erinomaisen terveellistä
kuppauttaa itseään.

Don Quijote oli tuskin ehtinyt tuon sanoa, kun huoneen ovi vihaisesti avattiin. Paukahdus säikähdytti Doña Rodríguezia niin, että kynttilä putosi hänen kädestään, ja huone pimeni pimeäksi kuin sysikellari, kuten tavataan sanoa. Kamarirouva parka tunsi samassa, että joku tarttui kaksin käsin hänen kurkkuunsa niin tuimasti, ettei hän kyennyt hiiskahtamaankaan, ja että joku toinen henkilö aivan kiireesti ja mitään virkkamatta nosti hänen hameensa ja alkoi paukuttaa häntä jollakin tohvelin tapaisella esineellä niin armottomasti, että se oli ihan surkeata. Vaikka Don Quijoten tosiaan tuli häntä surku, ei hän sentään hievahtanutkaan vuoteestaan, koska ei tietänyt, mitä tämä saattoi merkitä, vaan makasi aivan hiljaa ja mitään virkkamatta, peläten vain, että joutuisi itse samoin paukutettavaksi. Hänen pelkonsa ei ollutkaan aiheeton, sillä vaiteliaat pieksijät, möyhennettyään aikansa kamarirouvaa (joka ei uskaltanut edes päästää valitusääniä), kävivät käsiksi Don Quijoteen, vetivät hänet ulos lakanan ja peitteen välistä ja nipistelivät häntä niin uutterasti ja tuimasti, että hänen täytyi huitoa nyrkeillään ympärilleen, ja kaikki tämä tapahtui ihmeellisen hiljaisuuden vallitessa. Taistelu kesti noin puoli tuntia; sitten aaveet poistuivat, Doña Rodríguez suori hameensa ja lähti hänkin ovesta ulos huokaillen kovaa kohtaloansa, virkkamatta sanaakaan Don Quijotelle, joka nyt oli taas

yksinään, surullisena ja nipisteltynä, hämillään ja mietteisään. Siihen me hänet nyt jätämme odottamaan tietoa, kuka oli ollut se jumalaton noita, joka oli saattanut hänet siihen tilaan. Siitä saadaan selko aikanaan; nyt meitä kutsuu Sancho Panza, ja historian hyvä järjestys vaatii meitä palaamaan hänen luokseen.

Y h d e k s ä s v i i d e t t ä l u k u .

*Mitä Sancho Panzalle sattui hänen ollessaan kiertomat-
kalla saarella.*

Kun jätimme suuren käskeyn haltian, oli hän vihois-
saan ja kiukuissaan maalailevalle ja hävyttömälle talon-
pojalle. Tämä oli saanut ohjeensa hovimestarilta ja hovi-
mestari herttualta, ja he molemmat tekivät pilaa San-
chosta. Mutta Sancho piti puoliaan heitä kaikkia vas-
taan, vaikka olikin yksinkertainen, oppimaton pallukka,
ja sanoi läsnäoleville, muiden muassa tohtori Pedro
Tuimalle, joka oli palannut saliin, kun herttuan kirjettä
koskevat salaiset neuvottelut olivat päättyneet:

— Nyt minä totisesti ymmärrän, että tuomarien ja
käskeynhaltioitten tulee, jopa täytyykin olla pelkkää
pronssia, jotta eivät joudu kärsimään asioitaan esittä-
vien henkilöitten tungettelevaisuudesta, kun nämä yhtä
mittaa ja aina vaativat, että pitää heitä kuunnella ja
ratkaista heidän riitajuttujaan pitäen silmällä ainoas-
taan heidän asiaansa, kävi sitten kuinka tahansa; ja
jos tuomari parka ei kuuntele heitä eikä ratkaise heidän
asioitaan, joko siksi, ettei voi sitä tehdä, tai siksi, ettei
ole vielä tullut aika päästää heitä puheilleen, niin he
heti häntä kiroavat ja napisevat, panevat hänet ihan
pataluhaksi ja häpäisevät vielä hänen sukuansakin.

Sinä typerä riitapukari, sinä järjetön riitapukari, älä pidä niin kiirettä, odota oikeata aikaa ja tilaisuutta esittääksesi, mitä sinulla on esitettävänä, älä tule päivälisen aikaan tai silloin, kun makuulle mennään, sillä tuomarit ovat lihaa ja verta, ja heidän täytyy myöntää luonnolle, mitä se luonnollisesti heiltä vaatii, lukuunottamatta minua, joka en anna itselleni mitään syötävää, kiitetty olkoon herra tohtori Pedro Tuima Puikipois, joka on tässä läsnä ja tahtoo minun kuolevan nälkään ja vakuuttaa, että semmoinen kuolema on elämää. Suokoon Jumala semmoisen elämän hänelle itselleen ja kaikille hänen kaltaisilleen, tarkoitan huonoille lääkäreille; hyvät sitävastoin ansaitsevat palmuja ja laakereita.

Kaikki, jotka Sancho Panzan tunsivat, ihmettelivät kuullessaan hänen puhuvan niin hienosti eivätkä tietäneet, miten sen selittäisivät, jollei siten, että tärkeät virat ja tehtävät joko teroittavat järkeä tai sitä tylsentyvät. Tohtori Pedro Tuima Enne Puikipois lupasi vihdoin suostua siihen, että hän aterioisi sinä iltana, vaikka kaikki Hippokrateen säännöt siten rikottaisiin. Siihen käskynhaltia oli tyytyväinen ja odotti nyt kärsimättömästi illan ja aterioimis-ajan tuloa, ja vaikka aika hänen mielestään pysyi paikallaan, ollenkaan kulumatta, saapui sentään vihdoin tuo toivottu hetki, jolloin hänelle annettiin syötäväksi kylmää naudanlihaa ja sipulia ja muutamia verrattain iäkkään vasikan keitettyjä jalakoja. Hän kävi tähän kaikkeen käsiksi suuremmalla halulla kuin jos hänelle olisi tarjottu Milanon peltokanoja, Rooman fasaaneja, Sorrenton vasikanlihaa, Morónin peltopyytä tai Lavajosin hanhia, ja aterioidesaan hän kääntyi sanomaan tohtorille:

— Kuulkaa, herra tohtori, älkää huoliko tästä lähtien antaa minulle syötäväksi mitään herkkuja tai valikoituja ruokalajeja, sillä ne panevat vain mullin mallin vatsani; se näet on tottunut vuohen ja naudan lihaan, läskiin, suolalihaan, nauriisiin ja sipuleihin, ja jos sille sattumalta tarjotaan herrasruokia, niin se kääntyy nirsoksi ja toisinaan kerrassaan kieltäytyy ottamasta vastaan. Edeskäyvän on paras tuoda minulle sitä lajia, jota nimitetään *olla podridaksi*, sillä mitä vanhempaa se on, sitä paremmalle se tuoksahtaa, ja siihen hän voi pistää ja sulloa mitä ikinä haluaa, kun se vain on syötävää, ja minä olen hänelle kiitollinen ja palkitsen hänet jonakin kauniina päivänä. Ja kenenkään ei pidä tehdä minusta pilaa, sillä me olemme tai emme ole; eletään nyt kaikin rauhassa ja syödään hyvässä ystävyydessä, sillä Jumala sallii päivänsä paistaa kaikille antaessaan sen kerran valjeta. Minä aion hallita tätä saarta tinkimättä oikeudesta ja huolimatta lahjuksista, ja varokoon itsekukin ja pitäköön huolta omista asioistaan, sillä minä teen heille tietäväksi, että nyt on itse piru irti ja että saadaan nähdä ihmeitä, jos minua ärsytetään. Sivele itsesi hunajalla, niin karpäset sinut syövät.

— Herra käskynhaltia, — virkkoi edeskäypä — teidän armonne on varmaan varsin oikeassa niin sanoessaan, ja minä lupaan kaikkien tässä saarella asuvien nimessä, että he tulevat palvelemaan teidän armoanne kaikin puolin täsmällisesti, hartaasti ja hyväntahtoisesti, sillä se lauhkea hallitustapa, jota teidän armonne on nyt hallitus kautensa alussa osoittanut, ei anna heille aihetta tehdä tai ajatella mitään, mistä voisi koitua vahinkoa teidän armollenne.

— Sen kyllä uskon, — vastasi Sancho — ja hölmöjä he olisivatkin, jos toisin tekisivät tai ajattelisivat. Ja minä sanon vieläkin, että tulee pitää hyvää huolta minun ja minun harmoni ravitsemisesta, sillä se on tässä tärkeintä ja tähdellisintä. Kun nyt tässä ehdimme, lähdemme kiertokäynnille, sillä aikomukseni on puhdistaa tämä saari kaikenmoisesta roskasta ja maankiertäjistä, joutilaasta ja kelvottomasta väestä, sillä teidän tulee tietää, hyvät ystävät, että toimettomat ja laiskat ihmiset ovat yhteiskunnassa kuin kuhnurit mehiläispesässä: syövät vain hunajaa, jota työmehiläiset valmistavat. Minä aion suosia talonpoikia, suojella aatelismiesten etuoikeuksia, palkita kelvollisia ja ennen kaikkea pitää arvossa uskontoa ja hengenmiesten kunniaa. Mitä tästä arvellette, hyvät ystävät? Onko siinä jotakin järkeä, vai höpisenkö joutavia?

— Siinä on niin paljon järkeä, armollinen herra käskynhaltia, — sanoi hovimestari — että olen ihan ihmeissäni, kun kuulen teidän armonne laisen oppimattoman miehen (minä näet otaksun, ettette ole mitään oppia saanut) lausuvan niin viisaita ajatuksia; nehän ovat täynnä ydinlauselmia ja hyvää älyä, eivätkä ne, jotka ovat meidät tänne lähettäneet, enempää kuin me, jotka olemme tänne tulleet, ollenkaan osanneet teidän armoltanne semmoista odottaa. Mutta mitä kauemmin elää, sitä enemmän näkee: pila muuttuu todeksi ja pilkka sattuu omaan nilkkaan.

Ilta tuli, ja käskynhaltia aterioi herra tohtori Tuiman luvalla. Sitten varustauduttiin kiertokäynnille; Sancho lähti ulos hovimestarin, sihteerin, edeskäyvän ja historioitsijan kanssa, jonka tehtävänä oli merkitä muistiin hänen tekonsa, ja saattueeseen liittyi vielä niin paljon

järjestyksenvalvoja ja kirjureita, että heistä olisi voinut muodostaa kokonaisen pataljoonan. Sancho kulki heidän keskellään, virkasauva kädessään, niin mahtavana, ettei paremmasta apua, ja kuljettuaan muutamia kaupungin katuja he kuulivat säiläin kalsketta; he riensivät luo ja havaitsivat, että siinä oli taistelemassa kaksi miestä, jotka lopettivat ottelunsa nähdessään oikeudenpalvelijain lähestyvän. Toinen heistä huusi:

— Tänne, Jumalan ja kuninkaan nimessä! Kuinka voidaan sallia, että täällä ryöstetään keskellä kaupunkia ja että ihmisen kimppuun hyökätään avoimella kadulla?

— Tyyntykää, hyvä mies, — sanoi Sancho — ja kertokaa minulle, mikä on tämän riidan aiheena, sillä minä olen käskynhaltia.

Toinen taistelijoista sanoi:

— Herra käskynhaltia, minä kerron asian aivan lyhyesti. Teidän armonne tulee tietää, että tämä hieno herra voitti äsken tuossa pelituvassa, joka on tässä vastapäätä, toista tuhatta reaalia, Jumala tiesi, millä tavalla, ja koska olin siinä läsnä, ratkaisin useita epäilyttäviä seikkoja hänen edukseen, aivan vastoin omaatuntoani. Hän lähti tiehensä voittoineen, ja kun toivoin, että hän antaisi minulle ainakin jonkin taalarin lahjaksi, niinkuin on tapana antaa minunlaiselleni arvossapidetylle henkilölle, joka on läsnä seuraamassa hyvää ja huonoa peliä tukeakseen kohtuuttomia vaatimuksia ja ehkäistäkseen riitoja, niin hän pistikin rahat taskuunsa ja karkasi tiehensä. Minä lähdin harmistuneena hänen jälkeensä ja pyysin häntä hyvillä ja kohteliailla sanoilla antamaan minulle ainakin kahdeksan reaalia, koska hän tietää, että olen kunniallinen mies ja ettei minulla ole tointa eikä virkaa; vanhempani näet eivät opettaneet minulle

mitään ammattia eivätkä jättäneet perinnöksi mitään tointa, mutta tämä lurjus, joka on yhtä suuri varas kuin Cacus ja yhtä suuri pelipetturi kuin Andradilla, ei tahtonut antaa minulle enempää kuin neljä reaalia. Siitä teidän armonne, herra käskynhaltia, voi nähdä, kuinka häpeämätön ja tunnoton hän on! Mutta sen minä takaan, kunniani nimessä, että jollei teidän armonne olisi tullut, olisin pakottanut hänet hellittämään voiton ja olisin opettanut hänelle, kuinka puntari pannaan kohdalleen.

— Mitä te tähän sanotte? — kysyi Sancho.

Toinen mies vastasi, että kaikki, mitä hänen vastustajansa oli sanonut, oli totta, mutta ettei hän ollut tahtonut antaa hänelle enempää kuin neljä reaalia, koska oli antanut saman summan jo monta kertaa. Hän sanoi, että niiden, jotka toivovat pelaajilta palkkiota, tulee olla kohteliaita ja ottaa iloisesti vastaan, mitä heille annetaan, ollenkaan rupeamatta tekemään tiliä voittajien kanssa, jolleivät satu varmasti tietämään, että he ovat pelipettureita ja ovat vääryydellä saaneet voittonsa. Parhaana todistuksena, että hän oli rehellinen mies eikä varas, kuten toinen väitti, oli hänen mielestään juuri se, ettei hän ollut halunnut miehelle mitään antaa, sillä pelipetturit ovat aina velvolliset maksamaan veroa niille, jotka heidän peliänsä katselevat ja heidät tuntevat.

— Niin on laita — virkkoi hovimestari. — Harkitkaa nyt, armollinen herra käskynhaltia, mitä näille miehille pitää tehdä.

— Tässä tulee tehdä seuraavaa — vastasi Sancho. — Te, joka olette voittanut, rehellisesti tai epärehellisesti tai ei kummallakaan tavalla, antakaa heti tälle ahdistajalenne sata reaalia; sitäpaitsi teidän pitää maksaa kolmekymmentä reaalia köyhille vangeille; ja te, joka malek-

sitte viratonna ja toimetonna tässä saarella, ottakaa heti vastaan nuo sata reaalia ja lähtekää huomispäivänä tästä saaresta, josta teidät karkoitetaan kymmeneksi vuodeksi, uhalla, että tätä käskyä vastaan rikottuanne saatte täyttää puuttuvat vuodet toisessa elämässä, sillä minä ripustan teidät hirteen tai ainakin sen tekee pyöveli minun käskystäni. Ja älköön kukaan minua vastustelko, jollei tahdo tuta minun kättäni.

Toinen maksoi rahat, toinen otti ne vastaan, jälkimäinen poistui saaresta, edellinen lähti kotiin, ja käskynhaltia jäi paikalleen sanoen:

— Jos mitään voin, niin varmaan hävitän nuo pelituvat, sillä minusta ne näyttävät kovin vahingollisilta.

— Ainakaan tätä pelitupaa — sanoi kirjuri — teidän armonne ei voi hävittää, sillä siinä isännöi eräs suuri herra, joka menettää verrattomasti paljon enemmän rahaa kuin hän korttipelistä ansaitsee. Vähäpätöisemmille pelihuoneille teidän armonne kyllä voi osoittaa mahtiansa, ja ne juuri tekevätkin suurinta vahinkoa ja salaavat suurimpia petoksia. Ylhäisten aatelismiesten ja suurten herrojen taloissa eivät pahamaineiset pelipetturit uskalla käyttää viekkaita juoniaan; ja koska pelihimo on tullut niin yleiseksi, on parempi, että pelataan ylhäisissä taloissa kuin jonkun käsityöläisen luona, missä ne saavat onnettomia kynsiinsä keskiyön jälkeen ja nylkevät heidät elävältä.

— Niin kyllä, kirjuri; — virkkoi Sancho — minä tiedän, että tästä asiasta voi paljonkin sanoa.

Samassa tuli muudan kaupunginvartia pidellen erästä kiinnottamaansa nuorukaista ja sanoi:

— Herra käskynhaltia, tämä nuori mies tuli meitä vastaan, mutta esivallan nähdessään hän kääntyi ja

alkoi juosta kuin kauris, ja se osoittaa, että hän varmaan on pahantekijä. Minä lähdin juoksemaan hänen jälkeensä, mutta en olisi suinkaan saanut häntä kiinni, jollei hän olisi sattunut kompastumaan ja kaatumaan.

— Minkätähden sinä pakenit, mies? — kysyi Sancho. Siihen vastasi nuorukainen:

— Jotta ei tarvitsisi vastata esivallan tekemiin moisiin kysymyksiin, armollinen herra.

— Mitä ammattia sinä harjoitat?

— Minä olen kutoja.

— Mitä sinä kudot?

— Peitsenkärkiä, teidän armonne suosiollisella luvalla.

— Taidatte ruveta leikkiä laskemaan? Luuletteko olevanne oivakin koiranleuka? Hyvä! Entä minne olitte nyt menossa?

— Hengittelemään raitista ilmaa, armollinen herra.

— Entä missä sitä raitista ilmaa hengitellään tässä saarella?

— Missä se puhaltaa.

— Hyvä; te vastaatte oikein osuvasti! Teissä on älyä, nuori mies; mutta otaksukaa nyt, että minä olen se raitis ilma ja puhallan peränne takaa ja puhallan teidät vankikoppiin. Hoi, ottakaa hänet kiinni ja viekää sinne; minä kyllä pidän huolta, että hän nukkuu siellä tämän yön hengittelemättä raitista ilmaa!

— Totta totisesti, — sanoi nuorukainen — teidän armonne ei saa minua nukkumaan kopissa enempää kuin voitte tehdä minusta kuningasta!

— Miksi en voisi saada sinua koppiin nukkumaan? — kysyi Sancho. — Eikö minulla ole valta vangita ja vapauttaa sinut milloin ja miten usein haluan?

— Olipa teidän armollanne kuinka suuri valta tahansa, — sanoi nuorukainen — se ei sittenkään riitä pakotta-
maan minua koppiin nukkumaan.

— Vai ei — virkkoi Sancho. — Viekää hänet heti sinne, jotta hän saa omin silmin nähdä erehtyneensä, vaikka vanginvartian tekisi hyvinkin mieli osoittaa hänelle myöntyväisyyttä omaksi edukseen; minä näet määrään hänelle kahden tuhannen dukaatin sakon, jos hän sallii sinun astua askelenkin kopista ulos.

— Tämähän on aivan naurettavaa — vastasi nuorukainen. — Seikka on se, ettei koko maailmakaan voi saada minua kopissa nukkumaan.

— Sano minulle, sinä pirulainen, — virkkoi Sancho — onko sinulla joku enkeli, joka sinut vapauttaa ja riisuu sinulta kahleet, joilla aion antaa sinut kytkeä?

— Kuulkaahan, herra käskynhaltia, — vastasi nuorukainen varsin hilpeästi — harkitkaamme asiaa järkevästi ja katsokaamme, mistä oikeastaan on kysymys. Otaksutaan, että teidän armonne käsknee viedä minut koppiin, että minut siellä sidotaan ja kahlehditaan, että minut heitetään maanalaiseen luolaan, että vanginvartiaa uhataan ankaroilla rangaistuksilla, jos hän päästää minut ulos, ja että hän menettelee aivan käskyjen mukaan. Jos en sittenkään viitsi nukkua, vaan valvon koko yön silmiäni ummistamatta, niin voiko teidän armonne, vaikka hänellä olisi suurikin valta, saada minut nukkumaan vastoin tahtoani?

— Eipä tietenkään; — sanoi sihteeri — ja mies on osoittanut väitteensä oikeaksi.

— Te siis olisitte nukkumatta — virkkoi Sancho — vain siitä syystä, ettette tahdo nukkua, eikä siksi, että tahdotte vastustaa tahtoani?

— Niin, armollinen herra, — vastasi nuorukainen — en minä mitään muuta ajattele.

— Menkää siis Herran nimeen, — sanoi Sancho — lähtekää kotinne nukkumaan, ja antakoon Jumala teille unta; minä näet en suinkaan aio sitä teiltä riistää. Mutta sen neuvon teille annan, että on tästä lähtien paras olla tekemättä pilaa esivallasta, sillä voitte joutua semmoiseen paikkaan, missä saatte pilanne poukahtamaan takaisin omaan kalloonne.

Nuorukainen poistui, ja käskynhaltia jatkoi kiertoretkeään. Vähän ajan kuluttua tuli kaksi kaupunginvartiaa, jotka toivat kiinniottamaansa miestä ja sanoivat:

— Herra käskynhaltia, tämä on miehennäköinen, mutta ei ole mies, vaan nainen, eikä mikään ruma nainen, miehen vaatteissa.

Pidätetyn kasvojen eteen ojennettiin pari kolme lyhtyä, joitten valossa nähtiin arviolta kuudentoista vuoden ikäisen tai hiukan vanhemman tytön kasvot. Hän oli koonnut hiuksensa kultalangasta ja viheriästä silkistä tehtyyn hiusverkkoon ja oli kaunis kuin päivä. Läsnaolijat tarkastelivat häntä kiireestä kantapäähän ja huomasivat, että hänellä oli punaiset silkkisukat ja niissä valkoiset taftinauhat kulta- ja helmiripsuineen; hänen roimahousunsa olivat viheriää kultabrokadia, ja samasta kankaasta tehdyn avonaisen nutun eli röijyn alla hänellä oli kaikkein hienoimmasta valkoisesta palttinasta valmistetut, kullalla kirjaellut liivit, ja jaloissa valkoiset miehen kengät; hänellä ei ollut vyöllään miekkaa, vaan erinomaisen hieno tikari, ja sormissa hänellä oli useita erittäin kallisarvoisia sormuksia. Sanalla sanoen, tyttö miellytti kaikkia, mutta kukaan näkijöistä ei häntä tuntenut,

ja paikkakuntalaiset sanoivat, etteivät voineet aavistaa-kaan, kuka tyttö oli. Ne, jotka tiesivät, mitä pilaa Sanchon kanssa pidettiin, ihmettelivät enemmän kuin muut, sillä tämä tapaus, tämä tytön kohtaaminen, ei ollut heidän järjestämänsä, ja senvuoksi he olivat aivan epätietoisia ja odottivat, kuinka seikkailu päättyisi. Sanchoa tytön kauneus ihan ällistyi, ja hän kysyi tyhltä, kuka hän oli, minne hän oli menossa ja mikä oli saanut hänet siten pukeutumaan. Tyttö vastasi, silmät maahan luotuina, häveliäänä ja punastuen:

— Armollinen herra, minä en voi kertoa näin julki-sesi asiaa, jonka salaisena säilyminen on minulle tärkeätä. Erään seikan tahdon kuitenkin ilmoittaa: etten ole mikään varas tai pahantekijä, vaan onneton tyttö, jonka mustasukkaisuuden voima on saanut rikkomaan sen soveliaisuuden, jota kunniallinen käytös edellyttää.

— Tuon kuultuaan hovimestari sanoi Sancholle:

— Herra käskynhaltia, käsekkää miesten väistyä kauemmaksi, jotta tämä neiti voi vapaammin kertoa, mitä haluaa sanoa.

Käskynhaltia teki niin, kaikki muut paitsi hovimestari, edeskäypä ja sihteeri väistyivät pois. Kun he olivat jääneet siihen toisten poistuttua, jatkoi tyttö sanoen:

— Hyvät herrat, minä olen Pedro Pérez Mazorcan, tämän paikkakunnan villakaupan vuokraajan tytär, hänen, joka käy usein isäni luona.

— Se ei voi pitää paikkaansa, hyvä neiti, — sanoi hovimestari — sillä minä tunnen Pedro Pérezin varsin hyvin ja tiedän, ettei hänellä ole lapsia, poikaa enempää kuin tytärtäkään, ja sitäpaitsi te sanotte, että hän on isänne, ja lisäätte heti, että hän käy usein isänne luona.

— Minäkin sen jo huomasin — sanoi Sancho.

— Nähkääs, hyvät herrat, minä olen niin hämilläni, etten tiedä, mitä puhun; — vastasi tyttö — mutta minä olen todella Diego de la Llanan tytär, jonka armolliset herrat varmaan kaikki tuntevat.

— Siinä saattaa olla perää; — vastasi hovimestari — minä näet tunnen Diego de la Llanan ja tiedän, että hän on ylhäinen ja rikas hidalgo, että hänellä on poika ja tytär ja että hänen leskeksi jäätyään ei koko tässä kaupungissa ole ollut ainoatakaan ihmistä, joka voisi väittää nähneensä hänen tyttärensä kasvot; hän näet vartioi tyttöä niin tarkoin, ettei aurinkokaan pääse häntä näkemään; mutta kaikesta huolimatta huhu tietää kertoa hänen erinomaisesta kauneudestaan.

— Niin on laita, — vastasi tyttö — ja minä olen hänen tyttärensä; ja te, hyvät herrat, olette varmaan voineet minut nähtyänne päättää, valehteleeko huhu vai ei kertoessaan kauneudestani.

Samassa tyttö alkoi hereästi itkeä. Sen nähdessään sihteeri meni hovimestarin luo ja kuiskasi hiljaa hänen korvaansa:

— Tälle tyttö rukalle on varmaan sattunut jokin paha onnettomuus, koska hän liikkuu poissa kotoa tällöisessä asussa ja tähän vuorokauden aikaan, vaikka on niin jalosukuinen.

— Aivan varmasti, — vastasi hovimestari — ja hänen kyynelensä sitä vielä vahvistavat.

Sancho lohdutti tyttöä niin hyvin kuin suinkin osasi ja pyysi häntä aivan pelkäämättä heille kertomaan, mitä hänelle oli sattunut, vakuuttaen, että he kaikki kokisivat auttaa häntä vilpittömästi ja kaikilla mahdollisilla tavoilla.

— Seikka on se, hyvät herrat, — vastasi tyttö — että

isäni on pitänyt minua kotiini suljettuna kymmenen vuotta, toisin sanoen siitä asti kuin äitini peitettiin maan multa. Kotona pidetään jumalanpalvelusta upeassa kappelissa, mutta minä en ole koko tänä aikana nähnyt mitään muuta kuin taivaan auringon päivisin ja öisin kuun ja tähdet; minä en tiedä, mitä kadut, torit ja kirkot ovat, enkä tunne edes ihmisiä, lukuunottamatta isääni ja veljeäni ja vuokraaja Pedro Péreziä, joka usein käy kotonani ja jonka siitä syystä mainitsin isäkseni, jottei olisi tarvinnut mainita oikeata nimeäni. Tämä yksinäisyyteni ja se, että minua on kielletty poistumasta kotoa ja käymästä edes kirkossa, on monien päivien ja kuukausien kuluessa tehnyt minut ihan lohduttomaksi; minun teki mieli nähdä maailmaa tai ainakin sitä paikkakuntaa, missä olen syntynyt, ja minusta tuntui, ettei tämä haluni ollut ristiriidassa sen soveliaan käytöksen kanssa, jonka hyväsuikuiset tytöt ovat itselleen velkaa. Kun kuulin kerrottavan, että järjestettiin härkätaisteluja ja turnajaisia ja esitettiin näytelmiä, pyysin veljeäni, joka on vuotta nuorempi kuin minä, sanomaan minulle, mitä oli tuo kaikki ja paljon muuta, mitä en ole nähnyt; hän selitti sen minulle niin hyvin kuin osasi, mutta siitä syttyi mieleeni vielä suurempi halu saada se nähdä. Päättyäkseen kertomuksen onnettomuudestani niin pian kuin suinkin sanon, että vihdoin pyysin ja rukoilin veljeäni — kunpa en olisi milloinkaan häntä pyytänyt enkä rukoillut . . .

Hän alkoi jälleen itkeä. Hovimestari sanoi hänelle:

— Jatkakaa, armollinen neiti, ja kertokaa loppuun saakka, mitä teille on tapahtunut, sillä sananne ja kyyneleenne pitävät meitä kaikkia levottoman jännityksen vallassa.

— Minulla ei ole enää paljoa sanottavaa, — vastasi tyttö — mutta on paljon itkettävää, sillä sopimattomat toiveet eivät voi johtaa mihinkään muuhun kuin tämmöisiin pettymyksiin.

Tytön kauneus oli vaikuttanut syvästi edeskäyvän sydämeen. Hän nosti vielä kerran lyhtyään nähdäkseen tytön jälleen, ja hänestä näytti, ettei tytön silmistä valunut kyyneliä, vaan pääarlyjä ja niittyjen kastehelmiä, ja hän piti niitä vieläkin parempina, vertasi niitä todellisiin itämaitten helmiin ja toivoi vain, ettei tytön onnettomuus olisi niin suuri kuin hänen itkunsa ja huokauksensa tuntuivat osoittavan. Käskynhaltia oli epätoivoissaan, kun tyttö oli niin hidas kertomustaan jatkamaan, ja pyysi, ettei hän kauemmin pitäisi heitä jännityksessä, koska hetki oli myöhäinen ja heidän piti vielä tehdä pitkä kiertomatka kaupungille. Tyttö sanoi nyt, vähän väliä nyyhkyttäen ja kokien tukahduttaa huokauksiaan:

— Kova kohtaloni ja onnettomuuteni on vain siinä, että pyysin veljeltäni lupaa saada pukeutua hänen vaatteisiinsa ja että hän veisi minut jonakin yönä isämme nukkuessa näkemään koko kaupunkia. Pyyntöjeni ahdistamana hän sitten suostui toivomukseeni, minä pukeuduin näihin vaatteisiin, ja hän otti ylleen minun pukuni, joka sopi hänelle mainiosti, sillä hän on ihan haiveneton ja mitä kauneimman nuoren tytön näköinen, ja tänä yönä, ehkä noin tunti sitten, hiukan aikaisemmin tai myöhemmin, me lähdimme kotoa ja olemme nyt kierrelleet kaikkialla kaupungissa lapsellisen ja kevytmielisen päähänpiston opastamina. Mutta juuri aikoesamme palata kotiin näimme tulevan suuren väkijoukon, ja veljeni sanoi minulle: »Kuule, sisko, tuo on

varmaan patrulli, pidä nyt kiirettä ja juokse minkä jaksat minun jäljessäni, niin ettei meitä tunneta, sillä muuten meitä tästä moititaan.» Sen sanottuaan hän kääntyi ja lähti, en sano juoksemaan, vaan lentämään; mutta minä ehdin juosta tuskin kuutta askelta, kun peloissani kaaduin, ja sitten tuli oikeudenpalvelija ja toi minut armollisten herrojen luo, missä huomaan joutuvani häpeään monien ihmisten nähden, kuin olisin kelvoton ja kevytmielinen tyttö.

— Eikö siis teille, armollinen neiti, — kysyi Sancho — ole sattunut mitään muuta ikävyyttä, ja eikö teitä ajanutkaan kotoa pois mustasukkaisuus, kuten kertomukseenne alussa mainitsitte?

— Minulle ei ole sattunut mitään, eikä minua ajanut mustasukkaisuus, vaan pelkkä halu nähdä maailmaa, enkä minä halunnut nähdä enempää kuin tämän kaupungin katuja.

Tytön tiedonannot saivat nyt täyden vahvistuksen, kun kaupunginvartiat saapuivat tuoden hänen veljeänsä, jonka oli saavuttanut ja ottanut kiinni eräs heistä hänen juostessaan pois sisarensa luota. Hänellä oli yllään vain kallisarvoinen naisen puku ja sinisestä damastista tehty, kultanauhoilla koristettu mantilja; hänen päänsä oli paljaana, ja sen ainoana koristeena olivat hänen omat hiuksensa, jotka hohtelivat kuin kultarenkaat, niin vaaleat ja kiharat ne olivat. Käskeynhaltia, hovimestari ja edeskäypä menivät hänen kanssaan syrjään ja kysivät häneltä hänen sisarensa kuulematta, minkätähden hän esiintyi siinä asussa, ja hän kertoi heille samoin häveten ja hämillään samaa, mitä sisar oli kertonut, mikä kovin ilahdutti rakastunutta edeskäypää. Mutta käskeynhaltia sanoi heille:

— Hyvä herrasväki, tämä on totisesti ollut oikein poikamainen kepponen, eikä semmoisen lapsellisuuden ja ajattelemattomuuden tunnustamiseen olisi tarvittu niin pitkiä puheita eikä niin monia kyyneliä ja huokauksia; jos olisitte vain sanonut: »Me olemme se ja se, lähdimme kotoa kävelyille tässä valhepuvussa, pelkästä uteliaisuudesta, ilman muuta tarkoitusta», niin juttu olisi ollut selvä eikä olisi tarvinnut ollenkaan huokailla eikä itkeä tilitellä.

— Se on totta; — vastasi tyttö — mutta armollisten herrojen tulee tietää, että minä olin niin hämmentynyt, etten voinut käyttäytyä niinkuin olisi pitänyt.

— Eihän tässä ole mitään vahinkoa tapahtunut — virkkoi Sancho. — Lähdetään pois; me jätämme teidän armonne teidän isänne taloon. Ehkei hän ole teitä kaivannutkaan. Mutta älkää tästä puoleen enää käyttäytykö niin lapsellisesti ja älkää niin kovin himoitko nähdä maailmaa, sillä kelpo tyttö kotonaan, kuin jalvoja ei olisikaan, ja tyttö ja kana jos kulkevat omia teitä, hukan poluille pian ovat eksyneitä, ja ken näkemään, se myös nähtäväksi. Enempää en sano.

Poika kiitti käskynhaltiaa hänen ystävällisestä tarjouksestaan saatella heidät kotiin, ja niin lähdettiin kulkemaan kohti heidän isänsä taloa, joka ei ollut kovin kaukana. He tulivat perille, veli heitti pienen kiven ristikkoikkunaan, samassa jo tulikin alas palvelijatar, joka oli ollut heitä odottamassa, ja he menivät sisään toisten jäädessä ihmettelemään heidän sievää käytöstään ja kauneuttaan sekä heidän haluaan nähdä maailmaa öiseen aikaan kaupungista poistumatta; mutta he katsoivat kaiken tuon johtuvan heidän nuoruudestaan. Edeskäyvän sydämen oli lävistänyt lemмен nuoli, ja

hän päätti mennä seuraavana päivänä pyytämään tyttöä vaimokseen hänen isältään, varmasti uskoen, ettei hänen kosintaansa hylättäisi, koska hän oli herttuan palveluksessa. Sanchonkin mieleen nousi toiveita ja hämäriä aikeita, että hän näittäisi tyttärensä Sanchican nuorukaiselle, ja hän päätti panna asian toimeen aikanaan, koska arveli, ettei kukaan voisi kieltäytyä antamasta poikaansa käskynhaltian tyttären puolisoksi.

Siihen päättyi sen yön kierros, ja kahta päivää myöhemmin loppui koko käskynhaltiana-olo, joten Sanchon kaikki suunnitelmat menivät ihan myttyyn, kuten tuonnempana saadaan nähdä.

Viideskymmenes luku,

missä mainitaan, keitä olivat ne noidat ja kiusaajahenget, jotka paukuttivat kamarirouvaa ja nipistelivät ja kynsivät Don Quijotea, ja kerrotaan, mitä sattui hovipojalle, joka vei kirjettä Sancho Panzan vaimolle Teresa Sanchalle.

Cide Hamete, joka on erittäin tarkasti tutkinut tämän todenperäisen historian kaikkein pienimmätkin seikat, kertoo, että Doña Rodríguezin lähtiessä huoneesta mennäksään Don Quijoten makuusuojaan eräs toinen hänen kanssaan nukkuva kamarirouva huomasi sen, että tämä, koska kaikki kamarirouvat mielellään ottavat asioista selkoa, kuuntelevat ja nuuskivat, lähti hänen jälkeensä niin hiljaa, ettei kelpo Rodríguez sitä havainnut, ja nähtyään kumppaninsa menevän Don Quijoten huoneeseen noudatti uskollisesti kaikkien juoruilevien kamarirouvien yleistä tapaa lähtien heti ilmoittamaan emännälleen herttuattarelle, että Doña Rodríguez oli Don Quijoten huoneessa. Herttuatar ilmoitti asian herttualle ja pyysi häneltä, että hän ja Altisidora saisivat mennä katsomaan, mitä tuo kamarirouva oikeastaan Don Quijotesta tahtoi. Herttua antoi luvan, molemmat naiset hiipivät hiljaa ja varovasti huoneen ovelle ja sijoittuivat niin lähelle sitä, että kuuluivat kaikki, mitä huoneessa puhuttiin. Kun herttuatar sitten kuuli Rodríguezin antavan

ilmi hänen vetohaavansa, jotka virtasivat runsaina kuin Aranjuezin suihkukaivot, ei hän voinut sitä sietää enempää kuin Altisidorakaan, ja niin he vihan vimmassa ja kostonhimoisina syöksyivät huoneeseen ja nipistelivät Don Quijotea ja paukuttivat kamarirouvaa, kuten aikaisemmin jo kerrottiin; naisten kauneuteen ja turhamaisuuteen sattuvat solvaukset näet sytyttävät heihin ankaraa vihaa ja kostonhimoa. Herttuatar kertoi herttualle, mitä oli tapahtunut, ja se huvitti kovin herttuaa.

Herttuatar tahtoi edelleen tehdä kepposia ja hankkia itselleen huvia Don Quijotesta ja lähetti matkaan hovipojan, joka oli näytellyt Dulcinean osaa, kun oli tehty sopimus siitä, miten tämä vapautettaisiin lumouksesta (sen seikan Sancho Panza oli kokonaan unohtanut käskynhaltiana toimiessaan), Sanchon vaimon Teresa Panzan luo viemään hänen miehensä kirjoittamaa kirjettä ja toista, jonka herttuatar oli itse kirjoittanut, sekä pitkää, kallisarvoista korallinauhaa lahjaksi.

Historia kertoo, että hovipoika oli sängen älykäs ja ovela ja että hän, haluten palvella isäntäväkeänsä, varsin mielellään lähti matkaan kohti Sanchon kylää. Ennenkuin sinne ehti, hän näki joukon naisia pesemässä erään puron partaalla ja kysyi heiltä, tiesivätkö he, asuiko kylässä joku Teresa Panza-niminen nainen, Don Quijote Manchalaisen nimellä mainitun ritarin aseenkantajan Sanchon Panzan vaimo. Hänen tuota kysyttyään muudan pesijöistä, nuori tyttö, kohotti päätään ja sanoi:

— Teresa Panza on minun äitini, ja se Sancho on minun isäni, ja mainittu ritari on meidän isäntämme.

— Tulkaahan siis, neitoseni, — virkkoi hovipoika — ja opastakaa minut äitinne luo, sillä minä tuon hänelle kirjettä ja lahjaa mainitulta isältänne.

— Sen teen varsin mielelläni, hyvä herra — vastasi tyttö, joka näytti olevan noin neljäntoista vuoden ikäinen.

Hän jätti pesuvaatteet eräälle kumppanilleen, ei huolinut koota hiuksiaan eikä ottaa kenkiä jalkoihinsa — hän näet oli avojaloin ja hajalla hapsin — vaan lähti juoksemaan hovipojan hevosen edellä sanoen:

— Tulkaa, armollinen herra, asuntonne on kylän laidassa, ja äitini on kotona kovin huolissaan, kun ei ole pitkiin aikoihin kuullut mitään isästä.

— Minä tuon hänelle niin hyviä uutisia, — sanoi hovipoika — että hän voi hyvinkin niistä kiittää Jumalaa.

Tyttö hyppi ja juoksi, ehti vihdoin perille ja huusi jo ovelta, ennenkuin sisään ehti:

— Tule ulos, äiti Teresa, tule ulos, tule ulos; täällä on muudan herra, joka tuo kirjettä ja muutakin isä kullalta.

Tuon kuullessaan hänen äitinsä Teresa Panza tuli ulos, kädessä rohdinkuontalo ja yllään tummanharmaa hame. Hame oli niin lyhyt, että näytti kuin se olisi hänen häpeäkseen poikkileikattu; sitäpaitsi hänellä oli yllään samoin tummanharmaa liivi ja avokauluksinen paita. Hän ei ollut kovin vanha, vaikka näytti olevan viidennelläkymmenellä, mutta oli voimakas, reipas, jäntevä ja luiseva. Nähdessään tyttärensä ja ratsastavan hovipojan hän kysyi:

— Mitä tämä merkitsee, lapsi kulta? Kuka on tämä herra? }

— Hän on armollisen rouvan Doña Teresa Panzan alamainen palvelija — vastasi hovipoika.

Niin sanottuaan hän teki mitä asiaan kuului, hyppäsi alas hevosen selästä, astui rouva Teresan eteen, polvistui nöyrästi ja sanoi:

— Ojentakaa minulle kätenne, armollinen rouva Doña Teresa, armollisen herran Don Sancho Panzan, Baratarian saaren todellisen käskynhaltian laillinen ja yksityinen puoliso.

— Voi hyvä herra, nouskaa ylös, älkää niin tehkö; — vastasi Teresa — minä en ole mikään hieno hovinainen, vaan köyhä maalaismujja, päivätyöläisen tytär ja vaeltavan aseenkantajan eukko enkä minkään käskynhaltian puoliso!

— Teidän armonne — vastasi hovipoika — on kaikkein arvoisimman käskynhaltian erittäin arvoisa puoliso, ja havaitakseen tämän todeksi teidän armonne suvaitkoon ottaa vastaan tämän kirjeen ja tämän lahjan.

Samassa hän veti taskustaan korallinauhan, jossa oli kultainen lukko, pani sen Teresan kaulaan ja sanoi:

— Tämä kirje on herra käskynhaltialta, ja toinen, joka minulla on mukana, ja nämä korallit ovat armolliselta rouva herttuattarelta, joka on lähettänyt minut teidän armonne luo.

Teresa oli ihan ällistyksissään, ja hänen tyttärensä samoin, ja tyttö virkkoi:

— Minut saa tappaa, jollei tämä ole meidän armollisen isäntämme Don Quijoten työtä, joka varmaan on nyt antanut isälle sen käskynhaltianviran tai kreivikunnan, jonka hän on jo monta kertaa luvannut antaa.

— Niin on laita, — vastasi hovipoika — sillä herra Don Quijoten toimesta herra Sancho on nyt Baratarian saaren käskynhaltia, niinkuin tästä kirjeestä nähdään.

— Lukekaa se minulle, armollinen herra aatelismies; — sanoi Teresa — vaikka näet osaan kehrätä, en osaa lukea vähän vähääkään.

— En minäkään; — lisäsi Sanchica — mutta odotakaahan vähän, minä menen hakemaan semmoisen, joka osaa sen lukea, joko itse kirkkoherran tai kandidaatti Simson Carrascon; he näet tulevat varsin mielellään kuulemaan uutisia isästäni.

— Ei tässä tarvitse lähteä ketään hakemaan; minä tosin en osaakehrätä, mutta lukea osaan ja minä luen kirjeen.

Niin hän lukikin sen kokonaan; mutta kirjettä ei esitetä tässä, koska se oli jo aikaisemmin puheena. Sitten hän veti esiin toisen, herttuattaren kirjoittaman kirjeen, joka kuului näin:

»Parahin Teresa. Puolisonne Sanchon erinomaiset luonteen ja ymmärryksen lahjat ovat minua yllyttäneet ja velvoittaneet pyytämään miestäni herttuaa antamaan hänen hallittavakseen jonkin saaren monien hänen omistamiensa joukosta. Minä olen saanut kuulla, että hän hallitsee kuin haukka, mikä kovin ilahduttaa minua ja siis myös puolisoani herttuaa; siksi kiitän hartaasti taivasta siitä, etten erehtynyt valitessani hänet mainittuun käskynhaltianvirkaan; rouva Teresan näet tulee tietää, että tässä maailmassa on vaikea löytää kellovöllistä käskynhaltiaa, ja suokoon Jumala, että minun kävisi niin hyvin kuin Sanchon virassaan.

Tässä lähetän teille, rakas ystävä, korallinauhan, jossa on kultainen lukko; olisin mielelläni nähnyt, että ne olisivat olleet itämaitten helmiä, mutta sekään, joka antaa sinulle luun, ei toivo sinun nälkään kuolevan; tulee varmaan sekin aika, jolloin toisiimme tutustumme ja saamme seurustella toistemme kanssa, ja Jumala yksin tietää, mitä vielä voikaan tapahtua. Sanokaa terveisiä tyttärelle Sanchicalle ja kehoittakaa minun puolestani

häntä varustautumaan, sillä minä aion toimittaa hänet ylhäisiin naimisiin hänen vähimmin sitä aavistaessaan.

Minulle on kerrottu, että teidän kylässänne on mainioita ruokatammen terhoja. Lähettäkää minulle niitä pari tusinaa; minä tulen pitämään niitä suuressa arvossa, koska te ne lähetätte, ja kirjoittakaa minulle seikka-peräisesti antaen tietoa terveydestänne ja voinnistanne, ja jos jotakin tarvitsette, niin ei muuta kuin avatkaa suunne, kyllä se täytetään, ja Jumala teitä varjelkoon. Kirjoitettu täällä.

Teidän suopea ystävännen

HERTUATAR.»

— Oi oi, — sanoi Teresa kirjeen kuultuaan — onpa se hyvä ja laadullinen rouva! Semmoisen herrasväen kanssa minä menen vaikka hautaan, mutta en näiden meidän kylän aatelisnaisten kanssa, jotka pitävät itseänsä niin aatelisina, ettei muka tuulenhenkikään saa heihin koskea, ja menevät kirkkoon niin kopeasti kuin olisivat oikeita kuningattaria, niin että näyttää ihan siltä kuin pitäisivät häpeänä katsoakaan maalaisnaiseen; ja kas nyt tätä kelpo rouvaa, joka on herttuatar, mutta siitä huolimatta sanoo minua ystäväkseen ja kohtelee minua kuin olisin hänen vertaisensa, ja tahtoisinpa minä puolestani nähdä hänet yhtä ylhäisenä kuin Manchan korkein kirkontorni. Ja mitä niihin terhoihin tulee, hyvä herra, niin minä lähetän niitä hänen armolleen kokonaisen vakallisen ja niin suuria ja koreita, että niitä sopii tulla ihmettelemään pitkän matkan päästä. Ja katso nyt sinä, Sanchica, että tämä herra saa kaikkea, mitä tarvitsee: hoida hevosta, tuo tallista munia ja leikkaa läskiä kelpo viipaleet, ja laitetaan hänelle ateria kuin

ruhtinaalle, sillä sen hän hyvin ansaitsee tuomistaan hyvistä uutisista ja kauniitten kasvojensa tähden; minä lähden sillävälän ulos kertomaan iloisia uutisia naapurin eukoille ja arvoisalle kirkkoherralle ja parturille, Nicolas mestarille, jotka ovat aina olleet isäsi hyviä ystäviä.

— Sen kyllä teen, äiti, — vastasi Sancha — mutta muistakaa, että teidän pitää antaa minulle puolet tuosta korallinauhasta, sillä en minä usko armollista rouva herttuatarta niin typeräksi, että hän olisi lähettänyt koko nauhan teille.

— Sinä saat sen kokonaan, tyttäreni; — vastasi Teresa — mutta anna minun nyt kantaa sitä kaulassani muutamia päiviä, sillä minusta tuntuu totisesti, että se ilahduttaa sydäntäni.

— Arvoisat naiset tulevat varmaan iloisiksi, — virkoi hovipoika — kun näkevät kääryn, joka on tässä matkalaukussa, sillä siinä on kaikkein hienoimmasta verasta tehty puku, jota käskynhaltia on käyttänyt yhtenä ainoana päivänä metsästysretkellä ja jonka hän kokonaan lahjoittaa Sanchica-neidille.

— Eläköön hän tuhat vuotta, — vastasi Sanchica — ja yhtä kauan lahjan tuoja, vieläpä kaksikin tuhatta vuotta, jos niin vaaditaan.

Teresa lähti nyt kiireesti ulos, kirjeet kädessä ja korallinauha kaulassa, rummutti sormillaan kirjeitä kuin tamburiinia ja kohdattuaan sitten sattumalta kirkkoherran ja Simson Carrascon alkoi tanssia ja sanoi:

— Ei nyt enää köyhyys rasita, ei totisesti! Meillä on pieni, sievä käskynhaltianvirka! Nyt saa kaikkein kopeinkin aatelisnainen tulla nyrpistämään nenäänsä, kyllä minä sen käännän oikeaan niin että kelpaa!

— Mitä tämä merkitsee, Teresa Panza? Mitä hullutusta tämä on, ja mitä papereita nuo ovat?

— Ei se ole mitään muuta hullutusta kuin että tässä on kirjeitä herttuattarilta ja käskynhaltioilta, ja nämä, jotka minulla on kaulassa, ovat oikeita avemaria-koralleja, ja paternoster-pallosset ovat taottua kultaa, ja minä olen käskynhaltian rouva.

— Jumala avuksemme tulkoon, me emme teitä ymmärrä, Teresa, emmekä tiedä, mitä oikeastaan puhutte.

— Katsokaa itse tästä — vastasi Teresa.

Hän ojensi heille kirjeet. Kirkkoherra luki ne ääneen, niin että Simson Carrascokin ne kuuli, Simson ja kirkkoherra katselivat toisiaan kuin ällistyneinä siitä, mitä olivat lukeneet, ja kandidaatti kysyi, kuka oli kirjeet tuonut. Teresa kehoitti heitä lähtemään kanssaan hänen kotiinsa, missä näkisivät sanantuojan, nuoren miehen, hienon kuin kultainen koru, ja hänen tuomansa toisen, vielä kalliimman lahjan. Kirkkoherra otti korallit Teresan kaulasta, katseli niitä kerran ja toisenkin, havaitsi ne todella aitokoralleiksi, ihmetteli jälleen ja sanoi:

— Virkapukuni nimessä en tiedä, mitä sanoa ja mitä ajatella näistä kirjeistä ja näistä lahjoista; toiselta puolen minä näen ja sormillani tunnen, että nämä ovat aitokoralleja, ja toiselta puolen minä luen, että joku herttuatar lähettää pyytämään pari tusinaa tammenterhoja.

— Kumma juttu! — virkkoi siihen Carrasco. — Lähdetään nyt näkemään kirjeentuoja; hän varmaan osaa antaa meille tietoa näistä selvittämättömistä pulmista.

He lähtivät matkaan, ja Teresa palasi heidän kanssaan. Heidän saapuessaan hovipoika oli parhaillaan seulomassa hiukan kauroja hevoselleen, ja Sanchica oli leikkaamassa silavaa käristääkseen sitä munien kanssa

hovipoikaa varten, jonka olenus ja sievä asu molempia ystävyksiä kovin miellytti. Kun he sitten olivat häntä kohteliaasti tervehtineet ja hän oli tervehdykseen vastannut, pyysi Simson häntä kertomaan sekä Don Quijotesta että Sancho Panzasta ja sanoi, että he, vaikka olivat lukeneet Sanchon ja rouva herttuattaren kirjeet, olivat yhä ymmällä eivätkä voineet saada oikein selville, mitä merkitsi tuo puhe Sanchon käskynhaltiana-olosta, sitä vähemmän, kun hänen kerrottiin olevan käskynhaltiana saarella, vaikka kaikki tai ainakin useimmat Välimeren saaret kuuluivat hänen majesteetilleen. Siihen vastasi hovipoika:

— On aivan varmaa, että herra Sancho Panza on käskynhaltiana. Hallitseeko hän saarta vai ei, siihen kysymykseen en kajoa; joka tapauksessa se on paikkakunta, missä on toista tuhatta asukasta. Mitä taas tammenterhoihin tulee, sanon vain, että armollinen rouva herttuatar on niin laadullinen ja kansanomainen, ettei hän ainoastaan lähetä pyytämään terhoja joltakin talonpojan vaimolta, vaan lähettää toisinaan pyytämään kampaakin lainaksi joltakin naapuriltaan. Armollisten herrojen näet tulee tietää, etteivät Aragonian ylhäiset naiset, olivatpa kuinka jalosukuisia tahansa, ole niin joutavanaikaisia ja kopeita kuin kastilialaiset rouvat; he kohtelevat ihmisiä tutunomaisemmin.

Heidän parhaillaan näin keskustellessaan pyrähti sisään Sanchica, hameenhelma täynnä munia, ja kysyi hovipojalta:

— Kuulkaa, armollinen herra, käyttääkö isäni nyt käskynhaltiaksi tultuaan ihomyötäisiä housuja?

— En ole tullut tuota katsoneeksi, — vastasi hovipoika — mutta luultavasti käyttää.

— Herra siunatkoon, — virkkoi Sanchica — kuinka hauskaa olisikaan nähdä isän kävelevän topatuissa housuissa! Eikö olekin hassua, että minä olen syntymästäni saakka toivonut näkeväni isän ihomyötäisissä?

— Armollinen neiti näkee hänet varmaan niissä, jos elää saa — vastasi hovipoika. — Totta totisesti, näyttää siltä, että hänellä on matkustaessaan kohta naamari nenän katolla, niinkuin ainakin suurilla herroilla, jos hän vain saa olla käskynhaltiana pari kuukautta.

Kirkkoherra ja kandidaatti huomasivat kyllä, että hovipoika lasketeli pilojaan, mutta aitokorallit ja metsästyspuku, jonka Sancho oli lähettänyt (Teresa näet oli jo heille näyttänyt pukua) saivat heidät sittenkin ihan ymmälle. Sanchican toivomus heitä sentään nauratti, ja asia muuttui vielä hupaisemmaksi, kun Teresa sanoi:

— Herra kirkkoherra, pitääkö varanne, jos sattuu joku semmoinen, joka lähtee Madridiin tai Toledoon; minä näet käskisin hänen ostaa itselleni oikein pönkkähameen, uusinta muotia ja parhaan, mitä voi saada, sillä täytyyhän minun sen verran kunnioittaa miestäni käskynhaltiaa, mikäli voin. Ja jos pahat päähäni panen, niin lähden tästä pääkaupunkiin ja hankin itselleni vaunut samoin kuin kaikki muutkin, sillä voihan ihminen, jonka mies on käskynhaltiana, varsin hyvin kustantaa itselleen vaunut.

— Totta kai, äiti! — sanoi Sanchica. — Jumala suokoon, että se tapahtuisi mieluummin tänään kuin huomenna, vaikka ne, jotka näkisivät minut istumassa armollisen rouva äitini kanssa vaunuissa, sanoisivat: »Katsokaahan tuota, mikä lieneekään, sipulinsyöjän tytär, kuinka se istuu komeasti ja nojailee vaunuissa,

ihan kuin mikäkin paavitar!» Mutta astelkoot he vain tien laitaa, minä ajelen vaunuissani, jalat maasta korkealla. Paha periköön kaikki maailman panettelijat; kun minun vain on hyvä olla, niin naurakoot kyllältään! Olenko oikeassa, äiti kulta?

— Oletpa tietenkin, tyttäreni! — vastasi Teresa. — Ja kaiken tämän onnen ja vielä enemmänkin on hyvä Sanchoni minulle ennustanut, ja sinä saat nähdä, tyttäreni, ettei hän hellitä, ennenkuin on tehnyt minusta kreivittären. Meitä näyttää totisesti alkavan onni potkia, ja minä olen kuullut hyvän isäsi monta kertaa sanovan (hänellä näet on aina sananlaskuja suussa), että jos lehmä sulle tarjotaan, käy vikkellästi ottamaan; kun sinulle annetaan käskynhaltianvirka, ota se vastaan, kun sinulle tarjotaan kreivikunta, käy siihen käsiksi, ja kun sinua kutsutaan saamaan jotakin hyvää lahjaa, niin käy kiireesti se korjaamaan. Olisipa laitaa, jos tässä nukuttaisiin eikä mitään vastattaisi, vaikka hyvä onni ja menestyks on ovella koputtamassa!

— Niin, ja mitä minä siitä välitän, — lisäsi Sanchica — vaikka kuka tahansa, nähdessään minut koko prameudessaani, sanoisi: »Koiria hurstihousuissaan . . .» ja muuta semmoista?

Tuon kuultuaan kirkkoherra sanoi:

— Minusta näyttää totisesti siltä, että koko tämä Panzan suku on jo syntyessään täynnä sananlaskuja. En ole nähnyt yhtäkään heistä, joka ei niitä viskele ympärilleen alinomaa niin pian kuin suunsa avaa.

— Se on totta, — virkkoi hovipoika — sillä herra käskynhaltia Sancho lausuu hänkin niitä lakkaamatta. Vaikka useat niistä eivät osukaan oikein naulanpäähän, niin ne sittenkin huvittavat, ja armolli-

nen rouva herttuatar ja herttua ovat niistä kovin mielissään.

— Vakuuttaako teidän armonne siis yhä, — kysyi kandidaatti — että tuo juttu Sanchon käskynhaltianaolosta on totta ja että maailmassa on herttuatar, joka kirjoittaa hänen vaimolleen ja lähettää hänelle lahjoja? Vaikka lahjat ovat tässä käsinkoskettavina ja vaikka olemme kirjeet lukeneet, emme sitä sittenkään usko, vaan ajatteleimme, että tämä on niitä maanmiehemme Don Quijoten asioita, joka luulee, että kaikki tapahtuu noituudesta, ja olenpa vähällä sanoa, että tekee mieleni koetella ja tunnustella teidän armoanne nähdäkseni, oletteko vain lähettilään haamu vai oikea ihminen, lihaa ja verta.

— Hyvät herrat, en osaa sanoa itsestäni muuta — vastasi hovipoika — kuin että olen oikea lähettiläs ja että herra Sancho Panza on todellinen käskynhaltia ja että isäntäväkeni, herttua ja herttuatar, voivat mainitun käskynhaltianviran antaa ja ovat sen antaneet ja että olen kuullut sanottavan, että mainittu Sancho Panza hoitaa sitä mainiosti. Teidän armonne voivat keskenään kiistellä siitä, onko tässä noituutta vai ei; minä en tiedä mitään muuta, sen vannon omien vanhempieni nimessä, jotka vielä elävät ja joita sydämestäni rakastan.

— Saattaa kyllä olla niin laita; — virkkoi kandidaatti — mutta *dubitat Augustinus*.

— Epäilköön, ken epäilee; — vastasi hovipoika — minä olen puhunut totta, ja totuus se aina ui valheen päällä kuin öljy veden pinnalla, ja muuten: *operibus credite et non verbis*. Tulkoon jompikumpi armollisista herroista minun kanssani, niin saatte nähdä omin silmin, mitä kuulemalta ette usko.

— Minun asiani on lähteä mukaan; — sanoi Sanchica — viekää vain minut mukanne, armollinen herra, hevosenne lautasilla; minä lähden oikein mielelläni näkemään arvoisaa isääni.

— Käskeynhaltioiden tytärten ei sovi matkustaa yksinään, heillä täytyy olla saatossaan vaunuja ja kantotuoleja ja suuri joukko palvelusväkeä.

— Mitä joutavia, — vastasi Sancha — minä voin yhtä hyvin ratsastaa aasintammalla kuin ajaa vanuissa. En minä ole arkalasta kotoisin!

— Ole vaiti, tyttö; — sanoi Teresa — sinä et tiedä, mitä puhut, ja tämä herra on oikeassa. Kaikki asiat ajallaan: kun isäsi oli Sancho, olit sinä Sancha, ja kun hän on käskeynhaltia, niin sinä olet armollinen neiti; en sitten tiedä, olenko oikeassa vai en.

— Armollinen rouva Teresa on oikeammassa kuin luuleekaan; — virkkoi hovipoika — mutta antakaa minulle nyt syötävää ja päästäkää minut pian menemään, sillä minä aion palata jo tänä iltana.

Siihen virkkoi kirkkoherra:

— Suvaitkoon teidän armonne tulla minun luokseni vaatimattomalle aterialle; armollisella rouva Teresalla on enemmän hyvää tahtoa kuin hyviä ruokia näin arvokkaan vieraan kestitsemiseksi.

Hovipoika esteli, mutta lopulta hänen täytyi suostua, mikä oli hänelle itselleen eduksi, ja kirkkoherra vei hänet mielellään mukanaan, koska sai siten tilaisuutta mielin määrin kysellä Don Quijotesta ja hänen urotöistään.

Kandidaatti tarjoutui kirjoittamaan vastaukset Teresan kirjeisiin, mutta tämä ei halunnut, että kandidaatti, jota hän piti koiranleukana, sekaantuisi hänen asioihinsa, vaan katsoi paremmaksi antaa kakun ja kaksi

munaa eräälle kucripojalle, joka osasi kirjoittaa ja kirjoittikin Teresan puolesta kaksi kirjettä, toisen hänen miehelleen, toisen herttuattarelle, molemmat aivan Teresan pään jälkeen, ja ne eivät olekaan huonoimpia tähän suureen historiaan sisältyvistä, kuten tuonnempana saadaan nähdä.

Yhdeskuudetta luku.

Lisää Sancho Panzan käskeyntä ja muista hupaisista tapahtumista.

Aamu koitti sen yön jälkeen, jona käskeyntä oli ollut kiertokäynnillään. Edeskäypä vietti yönsä unetonna, sillä hänen ajatuksiaan askarruttivat valhepukuisen neidon kasvat, hänen viehätyksensä ja kauneutensa. Hovimestari oli käyttänyt jäljelläolevan osan yötä kirjoittaakseen herrasväelleen, mitä Sancho Panza oli tehnyt ja sanonut. Hänkin ihmetteli sekä Sanchon tekoja että hänen sanojansa, sillä hänen puheissaan ja toimis- saan ilmeni sekaisin älykkäitä ja typeriä piirteitä. Herra käskeyntä nousi vihdoinkin, ja hänelle annettiin tohtori Pedro Tuiman ohjeitten mukaan aamiaiseksi hiukan hillohedelmiä ja muutamia kulauksia raikasta vettä, ateria, jonka Sancho olisi mielellään vaihtanut leivänkannikkaan ja rypäleterttuun. Mutta huomates- saan, että tässä vallitsi pikemmin pakko kuin vapaa tahto, hän suostui siihen sielunsa suureksi suruksi ja vatsansa vaivaksi, koska tohtori Pedro Tuima hänelle uskotteli, että vähät ja hienot ruoat elvyttävät ihmisen henkeä ja että ne parhaiten sopivat henkilöille, joilla on hoidettavana virkoja ja tärkeitä toimia, missä heidän tulee käytellä enemmän ymmärryksen kuin ruumiin voimia.

Näiden rikkiviisauksien tähden Sancho näki nälkää, vieläpä niin kovin, että kiroili hiljaa mielessään käskynhaltianvirkaa ja sitä henkilöäkin, joka oli sen hänelle antanut; mutta kaikesta huolimatta hän ryhtyi hillohedelmiä nautittuaan yhä nälkäisenä sinäkin päivänä toimittamaan tuomarin tehtäviä. Ja ensimmäisenä tuli käsiteltäväksi kysymys, jonka hänelle esitti muudan vieras hovimestarin ja kaikkien muiden asiaan perehtyneitten läsnäollessa. Miehen esitys oli seuraavanlainen:

— Armollinen herra, eräs runsasvetinen joki erotti toisistaan kaksi samaan herraskartanoon kuuluvaa aluetta . . . Suvaitkoon teidän armonne kuunnella tarkkaavasti, sillä tapaus on tärkeä ja vaikeanlainen ratkaista. Sanon siis, että mainitun joen yli johti silta, ja sillan päässä oli hirsipuu ja jonkinmoinen oikeusistuin, jossa tavallisesti oli neljä tuomaria tuomitsemassa joen, sillan ja tiluksien omistajan säätämän lain mukaan. Laki oli tämmöinen: »Jos joku kulkee tätä siltaa rannalta toiselle, niin hänen tulee sitä ennen valallisesti ilmoittaa, minne hän on menossa ja mitä tekemään; jos hän vannoo todenmukaisesti, annettakoon hänen kulkea, jos taas valehtelee, niin hirtettäköön hänet tässä sijaitsevaan hirsipuuhun ilman yhtään armoa.» Kun tämä laki ja sen ankarat määräykset olivat tulleet tunnetuiksi, kulki paljon ihmisiä joen yli, ja heidän valallisesti antamistaan ilmoituksista kävi selvästi ilmi, että he puhuivat totta, ja tuomarit antoivat heidän kulkea vapaasti. Mutta sitten sattui, että eräs mies, jota vaadittiin valalle, vannoi tekemänsä valan nimessä aikovansa mennä tuohon hirsipuuhun kuolemaan, eikä mitään muuta. Tuomarit harkitsivat hänen valaansa ja sanoivat: »Jos päästämme tämän miehen vapaasti kulkemaan, niin

hän on vannonut väärän valan, ja hänen täytyy lain mukaan kuolla; jos taas hänet hirtämme, niin hän on vannonut kuolevansa tässä hirsipuussa, joten hänen, koska hän on puhunut totta, tulee saman lain mukaan päästä vapaaksi.» Nyt kysytään teidän armoltanne, herra käskynhaltia, mitä tuomarien pitää tehdä tuolle miehelle; he näet ovat yhä vielä kahden vaiheilla ja ihan ymmällä. Saatuaan kuulla teidän armonne terävästä ja ylevästä ymmärryksestä he ovat lähettäneet minut anomaan teidän armoanne puolestanne lausumaan mielipiteenne tästä monimutkaisesta ja epäilyttävästä seikasta.

Siihen vastasi Sancho:

— Nuo herrat tuomarit, jotka ovat lähettäneet teidät minun luokseni, olisivat totisesti voineet säästää itseltään sen vaivan, sillä minä mies poloinen olen pikemmin hidasjärkinen kuin terävä, mutta kertokaahan siitä huolimatta juttu vielä kerran, niin että sen oikein ymmärrän; kukapa tietää, vaikka osuisin oikeaan.

Kysymyksen esittäjä toisti kerran ja kahdesti, mitä oli jo sanonut, ja Sancho virkkoi:

— Minusta näyttää, että voin ottaa selon tästä jutusta kädenkäänteessä ja että laita on näin: tuo mies vannoo menevänsä hirsipuuhun kuolemaan, ja jos hän todella hirtetään, niin hän on puhunut totta ja hänen tulisi säädetyn lain mukaan olla vapaa ja päästä kulkemaan silan yli; jos taas häntä ei hirtetä, niin hän on tehnyt väärän valan, joten hänet on saman lain mukaan hirtettävä.

— Aivan niinkuin herra käskynhaltia sanoo; — virkkoi sanantuojja — ja mitä tulee asian täydelliseen käsittämiseen, ei siinä ole enää mitään epäiltävää eikä kysyttävää.

— Minä sanon siis, — jatkoi Sancho — että tulee salliä sen osan miestä, joka on puhunut totta, vapaasti kulkea, ja hirttää se osa, joka on valehdellut; sillä tavalla ylikulkua koskeva määräys tulee kirjaimellisesti täytetyksi.

— Mutta, herra käskynhaltia, — virkkoi kysymyksen esittäjä — silloinhan on välttämättä jaettava tuo mies kahteen osaan, valehtelevaan ja totta puhuvaan, ja jos hänet siten jaetaan, niin hänen täytyy auttamattomasti kuolla, ja niin ei suinkaan täytetä lain vaatimuksia; mutta on aivan välttämätöntä, että ne tulevat täytetyiksi.

— Kuulkaa, hyvä mies, — vastasi Sancho — jollen ole ilmetty aasi, niin tuolla mainitsemaillanne joen yli kulkevalla on yhtä suuri oikeus kuolla kuin elää ja kulkea sillan yli; jos näet totuus hänet pelastaa, niin toiselta puolen valhe hänet langettaa, ja jos on niin laita, kuten todella onkin, niin minä olen sitä mieltä, että teidän tulee sanoa noille herroille, jotka ovat teidät lähettäneet minun luokseni, että koska syyt, jotka vaativat tuomitsemaan tai vapauttamaan hänet, ovat yhtä painavat, heidän tulee päästää hänet vapaasti menemään, sillä aina on kiitettävämpää tehdä hyvää kuin pahaa, ja tämän minä antaisin teille allekirjoituksellani vahvistettuna, jos osaisin nimeni kirjoittaa. Mutta tässä tapauksessa en ole pannutkaan omiani, vaan muistiini johtui muudan neuvo, jonka isäntäni Don Quijote antoi minulle monien muiden neuvojen kanssa illalla ennen sitä päivää, jona matkustin tämän saaren käskynhaltiaksi; hän näet sanoi, että oikeuden ollessa epäilyksenalainen minun tulisi taipua ja tyytyä armahdukseen; ja Jumala on tahtonut nyt johdattaa sen mieleeni, sillä se sopii tähän tapaukseen aivan kuin valettu.

— Se on totta, — vastasi hovimestari — ja minun nähdäkseni ei itse Lykurgoskaan, joka laati lait spartalaisille, olisi voinut antaa parempaa tuomiota kuin se, jonka suuri Panza on nyt antanut. Ja loppukoon nyt tähän tämän aamupäivän istunto; minä käsken pitää huolta siitä, että armollinen herra käskynhaltia saa aterioida aivan mielensä mukaan.

— Sitä minäkin pyydän, ja olkoon se selvää peliä; — sanoi Sancho — antakaa minulle vain syötävää, ja tulkoon sitten riitajuttuja ja pulmallisia kysymyksiä vaikka sataen, kyllä minä niistä suoriudun silmänräpäyksessä.

Hovimestari piti sanansa, sillä hän kärsi tunnonvaivoja ajatellessaan, että niin älykäs käskynhaltia voisi kuolla nälkään, sitä enemmän, kun hän aikoi jo samana iltana lopettaa Sanchon käskynhaltiana-olon tekemällä hänelle viimeisen kepposen, joka oli jätetty hänen suoritettavakseen. Sancho siis sai sinä päivänä syödä päivällistä aivan vastoin niitä sääntöjä ja ajatelmiä, joita oli esittänyt tohtori Puikipois, ja aterian päätyttyä astui sisään kuriiri tuoden kirjettä Don Quijotelta käskynhaltialle. Sancho kehoitti sihteerä lukemaan sen itseksensä ja sanoi, että hän, jollei siinä ollut mitään semmoista, mikä oli pidettävä salassa, voisi lukea sen ääneen. Sihteerä teki niin, silmäili ensin kirjettä ja sanoi sitten:

— Tämä voidaan hyvinkin lukea ääneen, sillä se, mitä herra Don Quijote tässä teidän armollenne kirjoittaa, kannattaisi painaa ja kirjoittaa kultaisilla kirjaimilla; se näet kuuluu näin:

Don Quijote Manchalaisen kirje Sancho Panzalle, Baratarian saaren käskynhaltialle.

»Minä olen odottanut saavani kuulla sinun ajattelemattomista ja typeristä teoistasi, hyvä Sancho, mutta olenkin sensijaan saanut kuulla älykkäistä toimistasi. Minä kiitän niistä erinomaisesti taivasta, joka voi nostaa köyhän loasta ja tehdä typeristä älykkäitä. Minulle kerrotaan, että sinä hoidat hallitusta kuin olisit oikea ihminen ja että olet ihmisenä nöyrä kuin luontokappale; niin alava kuulut olevan käytökseltäsi. Mutta minä kehoitan sinua, Sancho, ottamaan huomioon, että useasti on soveliasta ja välttämätöntäkin virkasi arvovallan tähden torjua sydämen liiallista nöyryyttä, sillä henkilöä, joka on saanut hoitaakseen tärkeitä tehtäviä, kaunistaa parhaiten se, että hän noudattaa oman virkansa vaatimuksia eikä sitä määrää, johon hänen oma luonnollinen vaatimattomuutensa häntä taivuttaa. Pue itsesi hyvin, sillä koristettu seiväs ei enää seipäältä näytä. En tarkoita, että sinun tulee käyttää kaikenlaisia koruja ja juhlapukuja tai tuomarina ollessasi esiintyä sotilaan asussa, vaan tarkoitan, että sinun tulee koristaa itseäsi virkaasi kuuluvalla puvulla, joka olkoon siisti ja sopiva.

Jos tahdot saavuttaa alamaistesi suosion, tulee sinun muun muassa ottaa huomioon kaksi seikkaa: ensinnäkin, että olet kohtelias kaikille, vaikka tämänhän minä olen sinulle jo aikaisemmin sanonut, ja toiseksi, että hankit runsaasti elintarpeita, sillä ei ole mitään, mikä pahemmin koettelee köyhien ihmisten sisua kuin nälkä ja kallis aika.

Älä julkaise kovin paljon asetuksia, ja kun niitä julkaiset, pidä huoli siitä, että ne ovat hyviä, ja ennen kaikkea, että niitä noudatetaan ja käytetään, sillä ase-

tukset, joita ei noudateta, voisivat yhtä hyvin jäädä antamatta; nehän näet osoittavat vain, ettei ruhtinaalla, joka oli kyllin älykäs ja oikeutettu niitä antamaan, ollut kykyä saada ihmisiä niitä tottelemaan, ja lait, jotka uhkaavat, mutta joita ei panna täytäntöön, ovat lopulta kuin pölkky, josta tuli sammakkojen kuningas: aluksi se niitä peloitti, mutta vähitellen ne alkoivat sitä ylenkatsoa ja kiipesivät sen päälle.

Ole hyveitten isä ja paheitten isäpuoli. Älä ole aina ankara äläkä aina lempeä, vaan pysyttele näiden molempien äärimmäisyyksien keskivälillä, sillä siinä on älykkään menettelyn ydin. Käy vankiloissa, teurastamoissa ja kauppatorella, sillä käskynhaltian läsnäolo on semmoisissa paikoissa erittäin tärkeä. Lohduta vankeja, jotka toivovat asiansa tulevan pian ratkaistuksi, ole pöpö teurastajille, sillä sitten he käyttävät oikeita painoja, ja ole samasta syystä toriakkojen kauhu. Vaikka sattuisit olemaan (mitä en kumminkaan usko) ahnas, naisia himoitseva ja ahmatti, älä kumminkaan sellaiselta näytä, sillä jos alamaisesi ja ne, jotka ovat kanssasi tekemisissä, havaitsevat sinussa jonkin erikoisen heikkouden, niin he kääntävät tykkinsä heti siihen suuntaan syösten sinut lopulta kadotuksen syvyyteen. Ajattele ja harkitse, kertaa mielessäsi yhä uudelleen niitä neuvoja ja opetuksia, jotka kirjallisesti sinulle annoin, ennenkuin matkustit täältä käskynhaltianvirkaan, niin saat nähdä, että löydät niistä, niitä noudattaen, erinomaista apua vaivoihin ja vastuksiin, joita käskynhaltiat kohtaavat joka askelella. Kirjoita isäntävaimellesi ja lausu heille kiitollisuutesi; kiittämättömyys näet on kopeuden tytär ja suurimpia syntejä, mitä tunnetaan, mutta henkilö, joka on kiitollinen niille,

jotka ovat tehneet hänelle hyvää, osoittaa samalla, että hän on kiitollinen myös Jumalalle, joka on tehnyt ja yhä tekee hänelle niin paljon hyvää.

Rouva herttuatar on lähettänyt kuriirin viemään pukuasi ja erästä muuta lahjaa vaimollesi Teresa Panzalle; me odotamme vastausta joka hetki. Minä olen ollut hiukan huonovointinen, sillä minua sattui tässä kissa kynsimään, mikä ei ollut nenälleni kovin terveellistä. Mutta ei hätää mitään; jos näet on noitua, jotka minua pahoinpitelevät, niin on toisia sellaisia, jotka minua puolustavat.

Lähetä minulle tietoa, oliko se hovimestari, joka on sinun luonasi, missään tekemisissä kamarirouva Trifaldin toimenpiteitten kanssa, kuten epäilit, ja anna minulle vähin erin tietoa kaikesta, mitä sinulle sattuu, sillä eihän matka tänne ole pitkä. Sitäpaitsi aion pian luopua nykyisestä joutilaasta elämästäni, sillä enhän minä ole sitä varten maailmaan syntynyt.

Minulle on sattunut muudan selkkaus, jonka vuoksi luultavasti joudun tämän herrasväen epäsuosioon. Vaikka se mieltäni pahoittaa, ei se kuitenkaan mitään haittaa, sillä loppujen lopuksi minun täytyy noudattaa ennemmin virkani vaatimuksia kuin heidän mieltänsä, kuten sanoo tunnettu sananlasku: *amicus Plato, sed magis amica veritas*. Minä kirjoitan sinulle tämän latinaksi, koska otaksun, että käskynhaltiaksi tultuasi olet latinaa oppinut. Jumalan haltuun, hän sinua varjelkoon, jottei kenenkään tarvitse sinua surkutella.

Ystäväsi

DON QUIJOTE MANCHALAINEN.》

Sancho kuunteli kirjettä erittäin tarkkaavasti, ja sitä kiittivät ja pitivät ymmärtäväisenä kaikki, jotka sen kuuluivat. Sitten Sancho nousi pöydästä, kutsui sihteerinsä ja sulkeutui hänen kanssaan omaan huoneeseensa tahtoen viivyttellemättä vastata herralleen Don Quijotelle. Hän käski sihteerin kirjoittaa, mitä hän sanelisi, siihen mitään lisäämättä ja jättämättä mitään pois, ja sihteerin teki työtä käskettyä. Vastauskirjeen sisältö oli seuraavanlainen:

Sancho Panzan kirje Don Quijote
Manchalaiselle.

»Minulla on niin paljon virkatehtäviä, ettei ole aikaa päätäni kynsiä eikä edes kynsiäni leikata, ja ne ovatkin niin pitkät, että Jumala paratkoon. Minä mainitsen tämän, rakas herrani, jotta teidän armonne ei pane pahakseen, vaikka en ole toistaiseksi antanut mitään tietoa, käykö minun hyvin vai huonosti tässä käskynhaltianvirassa, jossa saan kärsiä enemmän nälkää kuin silloin, kun me molemmat vaelsimme metsissä ja erämaissa.

Herrani herttua kirjoitti minulle tässä taannoin, ilmoittaen, että tähän saareen oli tullut joitakin vakoojia minua murhaamaan, mutta toistaiseksi en ole havainnut ketään muuta kuin erään tohtorin, joka nauttii palkkaa tällä paikkakunnalla tappaakseen kaikki käskynhaltiat, jotka tänne tulevat; hänen nimensä on tohtori Pedro Tuima, ja hänen kotipaikkansa on Puiki-pois. Jo tästä nimestä teidän armonne näkee, että minulla on syytä pelätä joutuvani kuolemaan hänen käsissään! Tämä samainen tohtori sanoo itse itsestään, ettei hän paranna tauteja, kun ne ovat jo olemassa, vaan

ehkäisee niitä ollenkaan tulemasta, ja lääkkeenä hän käyttää niukkaa ravintoa ja yhä niukempaa ravintoa, kunnes ihmisestä ei ole jäljellä muuta kuin luut ja nahka, ikäänkuin ei laihuus olisi pahempi kuin kova kuume. Sanalla sanoen, hän tappaa minut vähitellen nälkään, ja minä kuolen vähitellen mieliharmiin, sillä minähän luulin, että saisin tähän käskynhaltianvirkaan päästyäni syödä lämmintä ja juoda kylmää ja lepuuttaa ruumistani Hollannin palttinasta tehtyjen lakanoiden välissä höyhenpatjoilla, mutta olenkin joutunut paastoamaan kuin mikäkin erakko, ja koska en tee sitä omasta vapaasta tahdostani, niin luulen, että minut lopulta piru perii.

Minä en ole toistaiseksi saanut mitään oikeudella enempiä kuin vääryydelläkään, enkä minä ymmärrä, mistä se johtuu, sillä minulle on täällä sanottu, että käskynhaltioille, joita tähän saareen tapaa tulla, on kaupungin väki jo ennen heidän tänne tuloaan lahjoittanut tai lainannut suuria rahoja ja että niin on yleensä laita kaikkien, jotka käskynhaltianvirkaan rupeavat, eikä ainoastaan täällä.

Viime yönä minä olin kiertokäynnillä ja kohtasin oikein korean pojaksi puetun tytön ja hänen veljensä, joka oli naisen vaatteissa; tyttöön rakastui minun edeskäypäni, joka omassa mielessään valitsi hänet vaimokseen, kuten kuuluu sanoneen, ja minä valitsin pojan vävykseni; tänään me molemmat lähdemme aikeestamme puhumaan heidän isälleen, joka on joku Diego de la Llana, hidalgo ja vanhaa kristittyä juurta niin ettei paremmasta apua.

Minä käyn toreilla, kuten teidän armonne minua neuvoo, ja eilen minä tapasin muutaman toriämmän, joka

möi tuoreita pähkinöitä, ja minä sain heti selville, että hän oli sekoittanut vakalliseen tuoreita pähkinöitä vakallisen vanhoja, tyhjiä ja pilaantuneita; minä määräsinkin ne kaikki vaivaistalon lapsille, jotka kyllä osaavat ne toisistaan erottaa, ja tuomitsin ämmän olemaan kaksi viikkoa poissa torilta. Minulle on sanottu, että menetelin urhoollisesti; voin puolestani vain sanoa teidän armollenne, että tässä kaupungissa yleisesti huhuillaan, ettei ole kehnompaa väkeä kuin toriämmät, sillä ne ovat kaikki tyynni hävyttömiä, tunnottomia ja julkeita, ja samaa uskon minäkin, sillä olenhan nähnyt niitä muualla.

Olen oikein iloinen, että armollinen rouva herttuatar on kirjoittanut eukolleni Teresa Panzalle ja lähettänyt hänelle lahjan, jonka teidän armonne mainitsee, ja minä koetan osoittaa kiittollisuutta ajallansa; pyydän teidän armoanne suutelemaan hänen käsiään minun puolestani ja sanomaan, että minä sanon, ettei se hyvä työ ole kaivoon heitetty, kuten hän tulee vielä näkemään ja kokemaan.

Ei olisi minulle mieleen, jos teidän armonne joutuisi ikäviin rettelöihin armollisen herrasväkeni kanssa; jos näet teidän armonne riitaantuu heidän kanssaan, niin onhan selvää, että siitä on minulle vahinkoa, ja koska minua neuvotaan olemaan kiittollinen, ei ole hyvä, jos teidän armonne itse ei ole kiittollinen niille, jotka ovat niin monella muotoa osoittaneet teille suosiotaan ja ovat niin vieraanvaraisesti teitä linnassaan kestinneet.

Siitä kissa-metakasta minä en ymmärrä mitään, mutta luulen, että se on niitä ilkeitä temppejuja, joita teidän armollenne tekevät kehnot noidat; saanhan siitä kuulla, kun taas tavataan.

Tekisi mieleni lähettää teidän armollenne jotakin, mutta en tiedä, mitä lähettäisin, jollen mahdollisesti joitakin perärnuiskun putkia; semmoisia näet valmistetaan tässä saarella oikein sieviä, häränrakkoon¹ kiinnitettäviä. Mutta jos saan jäädä tähän virkaani, niin koetan löytää jotakin lähetettävää, olipa se sitten mitä tahansa.

Jos eukkoni Teresa Panza minulle kirjoittaa, niin suvaitkoon teidän armonne maksaa kirjeentuojalle ja lähettää kirjeen minulle, sillä minun tekee kovin mieli kuulla, kuinka eukko ja lapseni kotona jaksselevat. Ja sitten minä vain rukoulen Jumalaa, että hän vapahtaisi teidän armonne pahanilkisistä noidista ja päästäisi minut kaikessa rauhassa tästä käskynhaltianvirasta, jota pahoin epäilen, sillä luulen henkeni olevan siinä meno-teillään, tohtori Pedro Tuiman minua näin pidellessä.

Teidän armonne palvelija

SANCHO PANZA, KÄSKYNHALTIA.»

Sihteeri sulki kirjeen ja lähetti kuriirin sitä heti vie-mään, ja ne, jotka olivat yhdessä juonessa tehdäkseen Sancholle kepposia, sopivat keskenään, kuinka hänet kukistaisivat käskynhaltianvirasta. Sancho vietti tämän iltapäivän sommitellen joitakin asetuksia otaksutun saaren-sa hyvää hallintoa varten. Hän määräsi, ettei yhteis-kunnassa saanut olla mitään elintarpeitten varastoon-ostajia ja että oli lupa tuoda sinne viiniä mistä tahansa sillä ehdolla, että ilmoitettaisiin, mistä viini tuotiin, jotta se sitten hinnoitettaisiin arvonsa, hyvyytensä ja maineensa mukaan, ja se, joka lisäsi viiniin vettä tai muutti sen nimeä, saisi maksaa rikoksen hengellään. Hän alensi kaikenlaisten jalkineitten, varsinkin taval-

listen kenkien hintoja, koska ne näyttivät hänestä ylen korkeilta. Hän vahvisti palkkataksan palvelijoille, jotka hillittömästi katsoivat omaa etuansa, määräsi mitä ankarimmat rangaistukset niille, jotka lauloivat rivoja ja sopimattomia lauluja, tapahtuipa se sitten yöllä tai päivällä, sääti, ettei kukaan sokea saanut laulaa ihmetöistä, jollei hänellä ollut laillista todistusta, että ihmetyö oli todellinen, sillä hän oli sitä mieltä, että useimmat ihmeet, joista sokeat laulavat, ovat keksittyjä ja tekevät vahinkoa oikeille ihmetöille. Hän määräsi ja asetti katsastusmiehen köyhiä varten, ei niin, että tämä heitä ahdistaisi, vaan tutkimaan, olivatko he todella köyhiä; teeskennellyn raajarikkoisuuden ja tekohaavojen varjossa näet on paljon käsivarsia, jotka kykenevät varastamaan, ja terveyttä, joka sietää juopottelua. Sanalla sanoen, hän antoi niin mainioita asetuksia, että niitä noudatetaan sillä paikkakunnalla vielä tänäkin päivänä ja nimitetään »Suuren käskynhaltian Sancho Panzan asetuksiksi».

K a h d e s k u u d e t t a l u k u ,

missä kerrotaan seikkailusta toisen kamarirouva Tuskallisen eli Ahdistuksenalaisen kanssa, jota muuten mainitaan Doña Rodríguezin nimellä.

Cide Hamete kertoo, että Don Quijote, kun hänen naarmunsa olivat parantuneet, katsoi linnassa viettämänsä elämän olevan täydellisessä ristiriidassa sen ritarikunnan sääntöjen kanssa, johon hän kuului, ja siksi hän päätti pyytää herttualta ja herttuattarelta lupaa matkustaa Zaragozaan, missä kohta oli määrä pitää turnajaiset; hän näet aikoi voittaa omakseen haarniskan, joka näissä turnajaisissa oli voittajan palkintona. Kun hän eräänä päivänä istui pöydässä herttuan ja herttuattaren kanssa ja oli juuri aikeissa toteuttaa suunnitelmansa ja pyytää lähtölupaa, astui suuren salin ovesta äkkiarvaamatta sisään kaksi naista (kuten myöhemmin kävi ilmi), surupuvussa kiireestä kantapäähän, ja toinen heistä tuli Don Quijoten luo, heittäytyi pitkäkseen hänen eteensä, painoi huulensa Don Quijoten jalkoihin ja päästi niin murheellisia, niin syviä ja niin tuskallisia huokauksia, että kaikki, jotka tämän kuulivat ja näkivät, joutuivat hämmästyksen valtaan. Vaikka herttua ja herttuatar otaksuivat sen olevan jotakin pilaa, jota heidän palvelijansa aikoivat tehdä Don Quijotelle, olivat he sitten-

kin kahden vaiheilla ja jännittyneinä nähdessään, miten kiihkeästi nainen huokaili, valitti ja itki, kunnes Don Quijote sääliväisenä nosti hänet maasta ja kehoitti häntä siirtämään pois hunnun ja poistamaan verhon kyyneleisiltä kasvoiltaan. Nainen teki niin ja osoittautui henkilöksi, jota ei kukaan olisi voinut ajatella; hän näet paljasti kamarirouva Doña Rodríguezin kasvot, ja toinen surupukuinen oli hänen tyttärensä, jonka oli vietellyt äveriään maanviljelijän poika. Kaikki, jotka hänet tunsivat, joutuivat ihmeisiinsä, ja herttua ja herttuatar enemmän kuin muut; vaikka näet he pitivät kamarirouvaa typeränä ja yksinkertaisena, eivät he kumminkaan olisi uskoneet hänen tekevän ilmettyjä hullutuksia. Doña Rodríguez kääntyi vihdoin herrasväen puoleen sanoen:

— Suvaitkoot teidän ylhäisyytenne antaa minulle luvan hiukan keskustella tämän ritarin kanssa, sillä se on tarpeellista, jotta voin onnellisesti suoriutua ikävyydestä, johon erään ilkeän moukan julkeus on minut saattanut.

Herttua sanoi antavansa hänelle luvan ja kehoitti häntä keskustelemaan herra Don Quijoten kanssa niin paljon kuin hänen mieli teki. Kamarirouva käänsi nyt kasvonsa Don Quijoten puoleen ja lausui hänelle:

— Minä kerroin teille jo muutamia päiviä sitten, urhoollinen ritari, siitä vääryydestä ja uskottomuudesta, jota muudan kehno talonpoika on osoittanut hellästi rakastetulle tyttärelleni, joka on tämä läsnäoleva onneton, ja te lupasitte ryhtyä häntä suojelemaan vaatimalla hyvitystä hänelle tehdystä vääryydestä. Mutta nyt olen saanut tietää, että aiotte poistua tästä linnasta lähteäkseenne etsimään onnellisia seikkailuja, joita Jumala teille

suokoon, ja siksi tahtoisin, että te, ennenkuin täältä pois pujahdatte, haastatte kaksintaisteluun tuon kehnon lurjuksen ja pakotatte hänet menemään naimisiin tyttäreni kanssa, jotta hän siten täyttää avioliittolupauksen, jonka antoi hänelle, ennenkuin oli häneen yhtynyt; on näet aivan turha vaiva ajatella ja odottaa, että armollinen herra herttua hankkii minulle oikeutta, ja syynä on se, mitä olen jo aikaisemmin teidän armollenne salaa ilmoittanut, ja suokoon siis Herra teidän armollenne hyvää terveyttä ja älköön jättäkö meitä suojelustaan vaille.

Näihin sanoihin vastasi Don Quijote erittäin vakavasti ja juhlallisesti:

— Arvoisa kamarirouva, hillitkää kyyneliänne tai paremmin sanoen pyyhkikää ne ja lakatkaa huokailemasta, sillä minä otan tehtäväkseni hankkia hyvitystä tyttärenne, joka olisi tehnyt viisaammin, jos ei olisi niin herkästi uskonut rakastajien lupauksiin, jotka ovat enimmäkseen helppoja antaa, mutta erittäin raskaita täyttää; ja niinmuodoin minä lähden armollisen herra herttuan luvalla heti etsimään tuota tunnotonta nuorta miestä, löydän hänet, haastan hänet kaksintaisteluun ja surmaan hänet, jos hän uskaltaa kieltäytyä täytämästä antamaansa lupausta; sillä minun kutsumukseni tärkeimpänä tehtävänä on säästää nöyriä ja kurittaa kopeita, minä tarkoitan: auttaa onnettomia ja tuhota paatuneita.

— Ei ole tarpeen, — virkkoi herttua — että teidän armonne näkee vaivaa lähtemällä etsimään tuota talonpoikaa, jota tämä kelpo kamarirouva syyttää, eikä teidän armonne myöskään tarvitse pyytää minulta lupaa haastaa hänet kaksintaisteluun, sillä minä katson hänet

nyt kaksintaisteluun haastetuksi ja otan tehtäväkseni ilmoittaa hänelle tämän haasteen sekä saada hänet ottamaan sen vastaan ja tulemaan itse siitä vastaamaan tänne minun linnaani, missä minä luovutan teille molemmille asianmukaisen taistelukentän pitäen silmällä kaikkia niitä ehtoja, joita sellaisissa otteluissa yleensä pidetään ja tulee pitää silmällä, samalla tarkaten, että kumpikin nauttii täyttä oikeutta, kuten tulee menettellä kaikkien ruhtinaitten, jotka tarjoavat vapaan kentän niille, jotka heidän alueittensa rajoissa käyvät taistelemaan toisiaan vastaan.]

— Saatuani teidän ylhäisyydeltänne tämän varmuuden ja hyvän luvan — vastasi Don Quijote — ilmoitan nyt heti, että luovun tällä kertaa aateluudestani, alennun vahingontekijän alhaiseen tasoon ja halpenen hänen vertaisekseen, siten tehden hänelle mahdolliseksi käydä taistelemaan minua vastaan; ja niinmuodoin minä haastan hänet, vaikka poissaolevana, ja vaadin häntä vastaamaan, koska hän on tehnyt väärin pettäessään tämän onnettoman, joka oli neitsyt, mutta hänen tähtensä ei enää ole, ja vaadin hänet täyttämään lupauksen, jonka on hänelle antanut lupaamalla tulla hänen lailliseksi puolisoekseen, tai menettämään henkensä tähän haasteeseen.

Sitten hän riisui hansikkaansa ja heitti sen keskelle salia. Herttua nosti sen sanoen ottavansa, kuten oli jo maininnut, haasteen vastaan vasallinsa nimessä. Hän määräsi kaksintaistelun tapahtuvaksi kuuden päivän kuluttua, linnanpihalla. Aseina käytettäisiin ritarien tavallisia varuksia, peistä, kilpeä ja rautapaitaa kaikkine asiaankuuluvine lisineen, ilman minkäänlaista viekkautta, petosta tai noituutta, erotuomarien tutkimuksen

mukaan. Mutta ennen kaikkea, lisäsi hän, on tarpeen, että tämä hyvä rouva ja tämä vaivainen neiti jättävät oikeuden puolustaa asiaansa herra Don Quijoten tehtäväksi, sillä muuten ei siitä tule mitään eikä haastetta voida panna asianmukaisesti toimeen.

— Minä suostun siihen — vastasi kamarirouva.

— Samoin minä — lisäsi hänen tyttärensä, aivan kyyneleiden vallassa, häpeissään ja pahalla mielellä.

Kun siis tämä sopimus oli tehty ja herttua oli harkinnut, mihin toimenpiteisiin oli ryhdyttävä, poistuivat molemmat surupukuiset, ja herttuatar määräsi, ettei heitä tästä lähtien saanut pitää hänen palvelijoinaan, vaan seikkailevina naisina, jotka olivat tulleet pyytämään oikeutta, ja niin heille annettiin oma huone ja heitä palveltiin kuin vieraita ainakin, mikä kovin ihmetytti muita palvelijattaria, jotka eivät tietäneet, mihin Doña Rodríguezin typeruus ja hänen harhateille joutuneen tyttärensä julkeus lopulta johtaisi. Kun oli ehditty niin pitkälle, astui saliin juhla-iltaa lisäämään ja aterialla sievästi päättämään hovipoika, joka oli vienyt kirjeet ja lahjat Teresa Panzalle, käskynhaltia Sancho Panzan puolisolle. Herttua ja herttuatar olivat kovin mielissään hänen tulostaan, sillä he halusivat saada kuulla, mitä hän oli matkallaan kokenut; mutta heidän sitä kysyttyään hovipoika vastasi, ettei hän voinut kertoa siitä niin julkisesti eikä muutamilla sanoilla. Hän pyysi heidän ylhäisyyksiään jättämään asian siksi, kunnes he olisivat kahden kesken, ja lukemaan sillävälän kirjeitä, jotka heitä varmaan huvittaisivat. Samassa hän otti esiin kaksi kirjettä ja ojensi ne herttuattarelle. Toisen kirjeen päällekirjoituksena oli: »Kirje armolliselle rouva herttuattarelle sille ja sille, en tiedä missä», ja toiseen oli

kirjoitettu: »Miehelleni Sancho Panzalle, Baratarian saaren käskynhaltialle, jolle Jumala suokoon onnea kauemmin kuin minulle». Herttuatar oli kuin tulisilla hiilillä, kuten sanotaan, niin kovin hänen teki mieli saada lukea kirjettä. Hän avasi sen, luki sen itseksseen ja huomattuaan, että sen voi lukea ääneen, niin että herttua ja muut läsnäolijat saisivat sen kuulla, luki siitä seuraavaa:

Teresa Panzan kirje herttuattarelle.

»Minä olin erittäin iloinen, armollinen rouva, saadesani kirjeen, jonka teidän korkeutenne minulle kirjoitti, sillä minä olin todella sitä hartaasti odottanut. Korallinauha on oikein kaunis, eikä mieheni metsästyspuku ole yhtään huonompi. Koko meidän kylä on kovin mielissään, että teidän armonne on tehnyt puolisoni Sanchon käskynhaltiaksi, vaikka ei sitä täällä kukaan usko, ei varsinkaan kirkkoherra, ei parturimestari Nicolas eikä kandidaatti Simson Carrasco; mutta minä en siitä mitään piittaa, sillä jos asia vain niin on, niin kuin onkin, niin saavat kaikki sanoa mitä haluavat; vaikka totta puhuen, jos ei olisi tullut niitä koralleja ja niitä vaatteita, niin en olisi sitä uskonut minäkään, sillä täällä meidän kylässä kaikki pitävät miestäni hölmönä eivätkä voi ymmärtää, mihin käskynhaltianvirkaan voi kelvata hän, joka ei ole ennen hallinnut muuta kuin vuohilaumaa. Jumala sen suokoon ja johdattakoon häntä niin, että hänen lapsilleen on siitä hyötyä.

Minä, rakas armollinen rouva, olen päättänyt teidän armonne luvalla takoa niin kauan kuin rauta on kuuma,

lähteä pääkaupunkiin ja ajaa komeasti vaunuissa, niin että ne lukemattomat kadehtijat, joita minulla on, saavat töllistellä silmät päästään, ja sentähden pyydän teidän ylhäisyyttänne sanomaan miehelleni terveisiä, että hän lähettäisi minulle vähän rahaa ja sen verran, että siitä jotakin kostuu, sillä pääkaupungissa maksaa kaikki paljon; leivästä vaaditaan kokonainen reaali ja lihanaulasta kolmekymmentä maravedia, niin että se on oikein synti ja häpeä, ja jos hän ei tahdo, että minä sinne lähden, niin antakoon siitä minulle tiedon ajoissa, sillä minun tekee mieli lähteä, niin että sääriäni oikein kutkuttaa, ja tuttavani ja naapurin eukot sanovat, että jos minä ja tyttäreni kävelemme ylhäisinä ja komeina pääkaupungissa, niin minä teen mieheni paremmin tunnetuksi kuin hän minut, sillä monikin joutuu siinä välttämättä kysymään: »Keitä ovat nuo ylhäiset naiset näissä vaunuissa?» Ja siihen vastaa palvelijani: »Baratarian saaren käskynhaltian Sancho Panzan puoliso ja tytär», ja sillä tavalla Sancho tulee tunnetuksi ja minua pidetään arvossa ja kunniaassa, ja muusta sitten viisi.

Mieleni on kovin paha, ettei tänä vuonna ole täällä meidän kylässä saatu mitään terhoja, mutta siitä huolimatta lähetän teidän korkeudellenne puoli vakkaa, jotka olen metsästä hakenut, poiminut ja valikoinut, ja suurempia en enää löytänyt; minä toivoisin, että ne olisivat suuria kuin strutsinmunat.

Älköön teidän juhlallisuutenne unohtako minulle kirjoittaa; minä kyllä pidän huolen vastaamisesta ja annan tietoa terveydestäni ja kaikesta, mitä täällä meidän kylässä sattuu kertomisen arvoista, ja rukoilien rukoulemistani meidän Herraamme, että hän suojelee teidän

korkeuttanne eikä unohda minuakaan. Tyttäreni Sancha ja poikani suutelevat teidän armonne käsiä.

Palvelijattarenne
TERESA PANZA,

jolla on suurempi halu päästä tapaamaan teidän armonne kuin teille kirjoittaa.»

Kaikki, mutta erittäinkin herttua ja herttuatar, olivat kovin mielissään, kun kuulivat Teresa Panzan kirjeen, ja herttuatar kysyi Don Quijotelta, oliko hänen mielestään oikein avata käskynhaltialle osoitettu kirje, joka varmaan aivan oli verraton. Don Quijote sanoi tahtovansa sen avata tehdäkseen heidän mielikseen. Hän tekikin niin ja huomasi kirjeen sisällön seuraavanlaiseksi:

Teresa Panzan kirje miehelleen Sancho Panzalle.

»Minä olen saanut kirjeesi, rakas Sancho, ja minä lupaan ja vannon sinulle katolisena kristittynä, ettei paljoa puuttunut, etten tullut ilosta ihan hulluksi. Näetkös, hyvä ystävä, kun sain kuulla, että olet käskynhaltia, luulin kaatuvani kuoliaaksi siihen paikkaan pelkästä ilosta, sillä tiedäthän, että äkillisen ilon sanotaan tappavan samoinkuin suuren surun. Tyttäreni Sanchica kasteli itsensä havaitsemattaan, pelkästä mielihyvystä. Minulla oli edessäni lähettämäsi puku, kaulassa ne korallit, jotka minulle lähetti armollinen rouva herttuatar, ja kirjeet kädessä, ja niitten tuoja oli hänkin läsnä, mutta sittenkin minä ajattelin ja uskoin, että se oli vain unta kaikki tyynni, mitä minä näin ja kosketin, sillä kuka olisi voinut arvata, että vuohipaimenesta tulisi saarten käskynhaltia? Tiedäthän sinä, hyvä ystävä,

että äidilläni oli tapana sanoa, että joka kauan elää, se paljon näkee; minä sanon nyt samoin, sillä minä aion nähdä vielä enemmän, jos saan kauemmin elää; minä näet en aio hellittää, ennenkuin näen sinut kruunuvoutina tai veronkantajana, sillä ne ne sentään ovat virkoja, ja vaikka piru perii, jos niitä huonosti hoitaa, niin sittenkin heillä on aina rahoja ja aina he rahoja käsittelevät. Armollinen rouva herttuatar varmaan sinulle kertoo, että minun tekee mieli lähteä pääkaupunkiin; ajattele nyt sitä asiaa ja lähetä minulle tietoa, mitä sinä siitä arvelet; minä kyllä koetan olla siellä sinulle kunniaksi ja ajella vaunuissa.

Kirkkoherra, parturi, kandidaatti ja suntiokaan ei voi uskoa, että sinä olet käskynhaltia, vaan väittävät, että tämä kaikki on petosta tai noituutta, niinkuin on laita kaikkien isäntäsi Don Quijoten asioiden, ja Simson sanoo aikovansa lähteä sinua etsimään ja ottamaan käskynhaltianviran pois sinun päästäsi ja hulluuden Don Quijoten kallosta; minä vain nauran ja katselen koralliuauhaani ja tuumin, kuinka teen sinun vaatteistasi puvun tyttarellemme.!

Minä lähetin vähän terhoja rouva herttuattarelle; toivoisin, että ne olisivat olleet kultaa. Lähetä sinä minulle joitakin helminauhoja, jos niitä siellä saarella käytetään.

Minulla on täältä kylästä kerrottavana, että Berrueca nautti tyttärensä jollekin maalaritöhhertäjälle, joka tuli tänne kylään maalaamaan mitä sattuu. Valtuusto antoi hänen tehtäväkseen Hänen Majesteettinsa vaakunan maalaamisen kunnantuvan oven yläpuolelle. Hän pyysi siitä kaksi dukaattia, hänelle annettiin etukäteen, ja hän oli työssä kahdeksan päivää, joiden kuluessa ei saanut mitään maalatuksi, sanoihan vain, ettei välittä-

nyt semmoisen roskan maalaamisesta, maksoi rahat takaisin, mutta meni siitä huolimatta naimisiin, ollen muka hyväkin käsityöläinen; ja totta on, että hän on nyt heittänyt siveltimeen ja tarttunut lapioon ja kulkee vainiolla kuin herrasmies ainakin. Pedro de Lobon poika on suorittanut alkututkinnon, hänen päälakensa on ajeltu paljaaksi, hänellä näet on aikomus ruveta papiksi; sen sai tietää Minguilla, Mingo Silvaton pojan tytär, joka on haastanut hänet oikeuteen, väittäen saaneensa häneltä avioliittolupauksen; pahat kielet kertovat, että tyttö on hänestä raskaana, mutta poika kieltää sen kiven kovaan.

Tänä vuonna ei täällä ole saatu yhtään oliivia, eikä koko kylässä ole tippaakaan etikkaa. Tästä kulki komppania sotilaita, jotka veivät mennessään kylästä kolme tyttöä; en huoli sanoa sinulle, keitä ne olivat, saattavat tulla takaisin, ja onhan niitä semmoisia, jotka ottavat heitä vaimokseen, olipa heissä sitten hyviä tai huonoja merkkejä.

Sanchica nyplää reunapitsejä; hän ansaitsee joka päivä kahdeksan maravedia puhdasta säästöä ja panee ne säästölippaaseen kapioitansa varten; mutta nyt, kun hän on käskynhaltian tytär, sinä varmaan annat hänelle myötäjaiset, niin ettei hänen tarvitse sitä varten raataa. Kylän torilla on kaivo kuivunut; salama on iskenyt kaakinpuuhun, ja käyköön niin niiden kaikkien.

Minä odotan vastausta tähän kirjeeseen ja tietoa, mitä ajattelet matkastani pääkaupunkiin, ja antakoon Jumala sinulle elinvuosia enemmän kuin minulle, tai yhtä paljon, sillä minä en tahtoisi jättää sinua tähän maailmaan ilman itseäni.

Vaimosi

TERESA PANZA.»

Kirjeitä kehuettiin, niille naurettiin, niitä kiitettiin ja ihmeteltiin, ja kaiken hyvän lisäksi tuli vielä kuriiri tuoden Sanchon Don Quijotelle lähettämän kirjeen, joka myös luettiin julkisesti ja joka herätti kuulijoissa epäilystä, oliko käskynhaltia sittenkään niin typerä. Herttuatar poistui saadakseen hovipojalta kuulla, mitä hänelle oli sattunut Sanchon kylässä, ja poika kertoi hänelle asian sangen yksityiskohtaisesti jättämättä mainitsematta ainoatakaan seikkaa; hän antoi herttuattarelle terhot ja lisäksi juuston, jonka Teresa oli hänelle antanut sanoen sen olevan niin erinomaisen hyvän, etteivät Tronchónin juustotkaan vetäneet sille vertoja. Herttuatar kuunteli kertomusta mitä suurimmalla mielihyvällä, ja siihen me hänet nyt jätämme kertoaksemme, millaisen lopun sai suuren Sancho Panzan, kaikkien saarten käskynhaltiain kukan ja kuvastimen hallitustoimi.

K o l m a s k u u d e t t a l u k u.

Murheellisesta lopusta ja päätöksestä, jonka sai Sancho Panzan käskynhaltiana-olo.

»Se, joka luulee, että tämän elämän seikat pysyvät aina kohdallaan ja entisellään, luulee mahdottomia; pikemmin näyttää siltä, että elämä on alinomaista kiertokulkua, tarkoitan, että kaikki käy ympäri: kevät johtaa kesään, kesä syksyyn, syksy talveen ja talvi taas kevääseen, ja niin aika kiertää tässä alinomaisessa kehässä; ainoastaan ihmisen elämä kiittää kohti loppuansa nopeammin kuin tuuli voimatta toivoa uutta syntymistä muualla kuin ehkä toisessa elämässä, joka ei ole mihinkään rajoihin suljettu.» Näin lausuu Cide Hamete, muhamettilainen filosofi; monet näet ovat osanneet tajuta maisen elämän häviäväisyyden ja epävakaisuuden sekä meitä odottavan iäisen elämän kestäväisyyden, vaikka heissä ei ole ollut uskon kipinää, vaan ainoastaan luonnollisen ymmärryksen valo; mutta kirjailijamme lausuu tuon tässä senvuoksi, että Sanchon käskynhaltianvirka loppui, tuhoutui ja häipyi pois kuin savu ja varjo.

Sancho makasi sängyssään hallituspäiviensä seitsemäntenä yönä, ei leivästä eikä viinistä kylläisenä, vaan kyllästyneenä tuomitsemaan ja antamaan lausuntoja, laattimaan asetuksia ja määräyksiä, kun uni nälästä huo-

limatta alkoi sulkea hänen silmäluomiensa. Samassa hän kuuli ankaraa kellojen soiton ja huutojen pauhinaa, niin että hänestä tuntui kuin koko saari olisi ollut hajoumassa. Hän nousi sängyssä istumaan ja kuunteli tarkkaavasti, koettaen saada selville, mikä saattoi olla semmoisen metelin syynä; hän ei kumminkaan saanut siitä selkoa, ja kun äänten ja kellojen pauhinaan liittyi vielä lukemattomien torvien ja rumpujen ääni, joutui Sancho vielä suuremman hämmingin, pelon ja kauhun valtaan. Hän nousi vuoteesta, otti jalkoihinsa tohvelit, sillä lattia oli kostea, ja lähti huoneen ovelle huolimatta pukea ylleen aamunuttua tai mitään muuta sellaista, ja näki samassa, että käytäviä pitkin tuli juosten kolmattakymmentä henkeä, käsissä palavat soihdut ja paljastetut miekat ja huutaen kovalla äänellä:

— Aseisiin, aseisiin, herra käskynhaltia! Aseisiin, sillä saareemme on tunkeutunut suunnaton joukko viholisia, ja me olemme hukassa, jollei teidän kekseliäisyytenne ja urhoollisuutenne tule meitä pelastamaan. Sellaista ääntä pitäen he saapuivat Sanchon luo, joka oli ihmeissään ja ällistyneenä siitä, mitä kuuli ja näki, ja heidän saavuttuaan hänen luokseen eräs heistä sanoi:

— Teidän armonne tulee heti asestantua, jollette mieli tuhoutua ja nähdä koko tämän saaren tuhoutuvan!

— Miksi minä asestantuisin, — vastasi Sancho — ja mitä minä tiedän aseista ja pelastamisesta? Parasta on jättää semmoiset asiat isäntäni Don Quijoten tehtäväksi, joka toimittaa ne kädenkäänteessä oikealle tolalleen; minä vaivainen syntinen en ymmärrä mitään tällöisistä otteluista.

— Ah, armollinen herra käskynhaltia! — virkkoi eräs toinen. — Mitä arkailua tämä on? Teidän armonne

suvaitkoon asestautua; me näet tuomme tässä teille hyökkäys- ja puolustusaseita, ja lähtekää vain ulos torille ja olkaa meidän johtajamme ja sotapäällikkömme; onhan teillä täysi oikeus se olla, koska kerran olette meidän käskynhaltiamme.

— Asestakaa minut sitten Herran nimeen — vastasi Sancho.

He ottivat heti kaksi suurta kilpeä, jotka olivat tuoneet mukanaan, ja asettivat ne Sanchon paidan päälle, toisen eteen ja toisen taakse, sallimatta hänen pukea ylleen muita vaatteita, vetivät hänen käsivartensa ulos ennakolta tehdyistä pyöreistä rei'istä ja sitoivat hänet oikein tiukasti nuorilla, niin että hän seisoi siinä kuin olisi ollut lautojen väliin muurattu tai puristettu, suorana kuin varttinänvarsi, voimatta taivuttaa polviaan tai liikahtaa askeltakaan. Hänen käteensä pistettiin peitsi, johon hän nojasi pysyäkseen pystyssä. Siten hänet varustettuaan he kehoittivat häntä lähtemään matkaan, johtamaan heitä ja rohkaisemaan kaikkia; he sanoivat uskovansa, että asia päättyisi hyvin, koska hän oli heidän pohjantähtensä, lyhtynsä ja soihtunsa.

— Kuinka minä onneton voin lähteä kävelemään? — vastasi Sancho. — Enhän minä voi liikuttaa polviani, sillä siitä minua estävät nämä laudat, joiden väliin koko ruumiini on puristettu. Teidän asianne on ottaa minut syliinne, kantaa minua ja sijoittaa minut joko poikkipuolin tai pystyyn jollekin takaportille; sitä minä kyllä varjelen joko tällä peitsellä tai omalla ruumiillani.

— Lähtekää vain matkaan, herra käskynhaltia, — sanoi toinen — sillä teitä estää kävelemästä pikemmin pelko kuin laudat; pitäkää kiirettä ja liikuttakaa sääriänne, sillä on jo myöhä ja vihollisten luku lisääntyä,

huuto paisuu yhä suuremmaksi ja vaara yhä uhkaavammaksi.

Näiden kehoitusten ja moitteitten vuoksi käskynhaltia parka yritti lähteä liikkeelle, mutta tuiskahti maahan niin hervottomasti, että luuli särkyneensä kapaleiksi. Hän makasi siinä kuin kuoreensa sulkeutunut ja sen peittämä kilpikonna tai kuin kinkku kahden kaukalon välissä tai kuin rannalle kumottu venhe; mutta kepposen tekijät eivät häntä yhtään säälineet, vaikka näkivät hänen siinä makaavan, vaan sammuttivat soih-tunsa ja alkoivat taas huutaa entistä hurjemmin ja tois-taa kehoitusta »aseisiin» yhä innokkaammin juosten samalla Sancho-paran yli ja suunnaten hänen kilpeensä lukemattomia iskuja, niin että käskynhaltia raukan olisi paha perinyt, jollei hän olisi kyyristynyt kokoon ja vetä-nyt päätänsä kilpien sisään; siellä, ahtaassa piilopaikas-saan, hän hikoili kylmää ja kuumaa hikeä ja rukoili sydämestään Jumalaa pelastamaan hänet tästä vaa-rasta. Muutamat kompastuivat häneen, toiset kaatui-vat, ja eräs seisoi hänen päällään pitkän aikaa komen-taen siitä sotajoukkoja kuin vahtitornista ja huutaen kovalla äänellä:

— Meikäläiset tänne päin, sillä tällä suunnalla vihol-liset pahimmin ahdistavat. Puolustakaa tuota aukkoa; sulkekaa tuo portti; tukkikaa nuo portaat! Tuokaa tänne käsigranaatteja, pikeä ja pihkaa kattiloissa, joissa on kiehuva öljyä! Sulkekaa kadut patjoilla!

Sanalla sanoen, hän mainitsi kaikessa kiireessä kai-kenlaista tavaraa ja kaikenlaisia välineitä ja tarpeita, joita sodassa käytetään ja joilla yleensä torjutaan kau-pungin valloitusta, ja möyhennetty Sancho, joka tuon kuuli ja jonka täytyi tämä kaikki sietää, sanoi itsekseen:

»Oi jos Jumala sallisi, että tämä saari nyt kohta täydellisesti menetettäisiin ja minä pääsisin tästä suuresta tuskasta elävänä tai kuolleena!» Taivas kuuli hänen rukouksensa, ja hänen vähimmin sitä odottaessaan kuului huutoja:

— Voitto, voitto! Viholliset pakenevat voitettuina! Nouskaa, armollinen herra käskynhaltia, tulkaa nauttimaan voitosta ja jakamaan saalista, joka on otettu vihollisilta teidän voittamattoman käsivartenne urhollisuudella.

— Nostakaa minut — sanoi surkealla äänellä surkea Sancho.

He auttoivat häntä nousemaan, ja hän sanoi, päästyään jaloilleen:

— Vihollisen, jonka minä olen voittanut, saatte vaikka otsaani naulita. Minä en tahdo jakaa mitään vihollisilta saatuja saaliita, vaan pyytää ja rukoilla jotakin ystävää, jos minulla semmoinen on, antamaan minulle kulauksen viiniä, koska olen janoon nääntymässä, ja pyyhkimään hikeäni, koska olen vedeksi sulamassa.

Hänet pyyhittiin, hänelle tuotiin viiniä ja kilvet irrotettiin; hän istuutui vuoteeseensa ja pyörtyi kestämistään pelosta, säikähdyksestä ja vaivasta. Kepposen tekijät olivat jo pahoillaan, että olivat häntä niin kovin pidelleet, mutta Sanchon tultua taas tajuihinsa hänen pyörtymisestään johtunut ikävä tunne jälleen haihtui. Sancho kysyi, kuinka myöhä oli; hänelle vastattiin, että päivä alkoi koittaa. Mitään enempää virkkamatta Sancho alkoi pukeutua hiljaisena kuin hauta, ja kaikki katselivat häntä ihmetellen, mitä saattoi merkitä hänen kiirein pukeutumisensa. Vihdoin hän sai kaikki vaatteen ylleen ja lähti kohti tallia, kulkien aivan hiljaa, sillä

hänen jäsenensä olivat möyhennetyt, niin ettei hän voinut astella vapaasti, ja kaikki läsnäolijat seurasivat häntä. Harmon luo saavuttuaan hän syleili sitä, painoi rauhansuudelman sen otsalle ja lausui sille, kyynelet silmissä:

— Tule tänne, sinä kumppanini ja ystäväni, sinä, joka olet ollut kanssani kestävässä vaivoja ja kurjuutta; kun vielä elelin sovussa sinun kanssasi enkä ajatellut mitään muuta kuin sinun valjaittesi korjaamista, sinun sievän ruhosi ruokkimista, olivat kaikki minun hetkeni, minun päiväni ja minun vuoteni autuaat. Mutta kun sitten sinut hylkäsin ja kiipesin kunnianhimon ja kopeuden torniin, on sieluuni tunkeutunut tuhat kurjuutta, tuhat vaivaa ja monta tuhatta huolta.

Niin puhuessaan hän samalla satuloi aasin kenenkään hänelle mitään virkkamatta. Saatuaan aasin satuloiduksi hän nousi sen selkään suurella vaivalla ja tuskalla, suuntasi sanansa ja puheensa hovimestarille, sihteerille, edeskäyvälle ja tohtori Pedro Tuimalle sekä monille muille läsnäoleville ja lausui:

— Antakaa tietä, hyvät herrat, ja sallikaa minun palata entiseen vapauteeni, sallikaa minun lähteä etsimään entistä elämääni, jotta voin nousta ylös tästä nykyisestä kuoleman kaltaisesta tilasta. Minä en ole syntynyt olemaan käskynhaltiana tai puolustamaan saaria tai kaupunkeja vihollisia vastaan, jotka tahtovat hyökätä niiden kimppuun. Paremmiin osaan kyntää ja kuokkia, leikata ja juurruttaa viiniköynnöksiä, kuin säätää lakeja tai puolustaa maakuntia tai valtakuntia. Pyhä Pietari on Roomassa kuin kotonaan, minä tarkoitan, että jokainen voi hyvin hoitaessaan tointa, johon on syntynyt. Minun käteeni sopii sirppi paremmin kuin käskynhaltian

valtikka, minä haluan mieluummin syödä vatsani täyteen tavallista maalaisvelliä kuin kärsiä hävyttömän lääkärin saituudesta, joka tahtoo tappaa minut nälkään, ja mieluummin minä lepään kesällä jonkin tammen varjossa ja käärin talvella ympärilleni halvan lammasnahkanutun eläen vapaudessa, kuin makaan käskynhaltiana orjuudessa Hollannin palttinasta tehtyjen lakanoiden välissä ja pukeudun soopeliturkkeihin. Jääkää Jumalan haltuun, armolliset herrat, ja sanokaa herra herttualle, että alastomana olen syntynyt ja alaston olen vieläkin, en mitään menetä enkä mitään voita, minä tarkoitan, että ilman yhtään kolikkoa tulin tähän käskynhaltianvirkaan ja ilman yhtään kolikkoa siitä eroan, aivan toisin kuin muitten saarien käskynhaltiat yleensä tekevät. Väistyköö nyt ja antakaa minun mennä menoani, sillä minä menen laastaroimaan itseäni; luulen näet, että kaikki kylkiluuni ovat ruhjotut, kiitos olkoon niiden vihollisten, jotka ovat tänä yönä minua polkeneet.

— Se ei käy päinsä, herra käskynhaltia; — sanoi tohtori Tuima — minä annan teidän armollenne lääkejuoman, joka auttaa putoamisissa ja ruhjevammoissa ja joka heti saattaa teidät entiseen voimaan ja terveyteen; ja mitä ravintoon tulee, lupaan teidän armollenne, että parannan itseni ja sallin teidän syödä oikein runsaasti kaikkea, mitä mielenne tekee.

— Myöhäistä piipitystä! — vastasi Sancho. — Minä en aio peruuttaa päätöstäni, että tästä lähden, yhtä vähän kuin aion ruveta turkkilaiseksi. Ei tämmöiseen leikkiin kannata käydä kahta kertaa. Minä en jumaliste jää tähän virkaan enkä ota vastaan toista samanmoista, vaikka se tuotaisiin minulle tarjottimella, yhtä vähän

kuin aion lentää taivaaseen siivetönnä. Minä olen Panzozojen sukua, jotka ovat kaikki härkäreisiä, ja jos he kerran sanovat yksi, niin se on yksi eikä kaksi, vaikka koko maailma toisin väittäisi. Jääkööt tähän talliin ne muurahaisensiivet, jotka kohottivat minut ilmaan, jotta törmäpääskyt ja muut linnut saisivat minut syödä, ja aletaan nyt taas kävellä maassa ja omilla jaloilla; vaikka näet ne eivät komeilekaan koreissa karttuaanikengissä, ei niistä suinkaan puutu paksuja hamppu-anturoita. Puskekoon muli mukaistansa, ja älköön kukaan ojentako koipeansa pitemmälle kuin peite ulottuu, ja päästäkää minut nyt menemään, sillä tässä on jo kiire.

Siihen virkkoi hovimestari:

— Herra käskynhaltia, me antaisimme varsin kernaasti teidän armonne lähteä, vaikka olemme kovin pahoillamme siitä, että teidät menetämme, sillä teidän älynne ja kristillinen käytöksenne pakottavat meitä teitä kaipaamaan; mutta onhan tunnettu asia, että jokainen käskynhaltia on velvollinen selvittämään tilinsä, ennenkuin poistuu seudusta, missä hänellä on käskynhaltianvirka ollut; tehköön siis teidän armonne tiliä niistä kymmenestä päivästä, joina olette käskynhaltianvirkaa hoitanut, ja lähtekää sitten Jumalan nimeen.

— Sitä minulta ei voi kukaan vaatia, — vastasi Sancho — jollei semmoista määräystä anna itse herra herttua. Minä menen häntä tapaamaan ja hänelle minä teen tiliä niin että kelpaa, sitä paremmin, kun lähden täältä niin paljaana kuin lähden, joten ei tarvita muuta todistusta siihen, että olen hoitanut virkaani kuin enkeli.

— Suuri Sancho on totisesti oikeassa, — virkkoi tohtori Tuima — ja minun mielestäni on paras antaa hänen

lähteä, sillä herttua varmaan sanomattomasti iloitsee saadessaan hänet nähdä.

Kaikki suostuivat siihen ja päästivät hänet menemään, sitä ennen tarjottuaan hänelle seuraansa ja kaikkea, mitä hän vain halusi omaksi virkistyksekseen ja mukavuudekseen matkalla. Sancho sanoi, ettei hän halunnut saada mitään muuta kuin vähän kuroja harmoa varten ja leivän- ja juustonpuolikkaan itselleen; koska matka oli niin lyhyt, ei hän mielestään tarvinnut suurempaa eikä parempaa evässäkkiä. Kaikki syleilivät häntä, ja hän puolestaan syleili itkien kaikkia jättäen heidät ihmettelemään sekä puheitaan että järkkymätöntä ja viisasta päätöstään.

Neljäskuudetta luku,

missä käsitellään seikkoja, jotka koskevat tätä historiaa eikä mitään muuta.

Herttua ja herttuatar päättivät, että kaksintaistelu, johon Don Quijote jo mainitusta syystä oli haastanut heidän vasallinsa, pantaisiin toimeen, ja koska nuori mies oli Alankomaissa, minne hän oli paennut, jottei saisi Doña Rodriguezia anopikseen, he päättivät ottaa hänen sijaisekseen erään Tosilos-nimisen gascognelaisen lakeijan, jonka he sitä ennen erittäin tarkoin perehdyttivät kaikkeen, mitä hänen tuli tehdä. Kaksi päivää myöhemmin herttua sanoi Don Quijotelle, että hänen vastustajansa tulisi neljän päivän kuluttua, asettuisi taistelukentälle ritarinvaruksissa ja väittäisi kamarineidin valehtelevan puolen, jopa koko partansakin verosta, jos sanoisi hänen antaneen mitään avioliittolupausta. Don Quijote oli kovin iloinen tämän kuultuaan, päätti itse mielessään tehdä asiassa ihmeitä ja piti erinomaisena onnena, että hänelle oli tarjoutunut tilaisuus, missä herrasväki saisi nähdä, mitä kaikkea hänen voimallisen käsivartensa urheus kykeni matkaansaattamaan. Niin hän odotti iloisena ja tyytyväisenä näiden neljän päivän kulumista, jotka hänen harras halunsa sai tuntumaan neljältä vuosisadalta.

Mutta jättäkäämme ne (kuten olemme jättäneet paljon muita asioita) ja lähtekäämme seuraamaan Sanchoa, kun hän puolittain iloisena ja puolittain surullisena matkasi harmollaan etsimään isäntäänsä, jonka seura hänestä nyt tuntui mieluisammalta kuin kaikkien maailman saarten hallitseminen. Sattui sitten, että hän, kun ei ollut vielä ehtinyt kauas hallitsemastaan saaresta (hän ei ollut tullut ollenkaan tutkineeksi, oliko se, mitä hän oli hallinnut, saari, kaupunki, kauppala vai kylä), näki samaa tietä tulevan kuusi pyhiinvaeltajaa vaellussauvoineen, niitä ulkomaalaisia pyhiinvaeltajia, jotka laulaen pyytelevät almuja. Ehdittyään hänen luokseen he asettuivat riviin ja koroittivat kaikki yhtäaikaa äänensä alkaen omalla kielellään laulaa laulua, josta Sancho ei ymmärtänyt muuta kuin yhden ainoan sanan, joka selvästi kuulosti *almulta*, mistä hän käsitti, että he tahtoivat laulullaan pyytää juuri almuja. Ja koska hän, kuten Cide Hamete sanoo, oli erinomaisen armelias, niin hän otti eväspussistaan leivän- ja juustonpuolikkaan, jotka oli varustanut mukaansa, ja antoi ne heille tehden eleillä tiettäväksi, ettei hänellä ollut heille mitään muuta annettavaa. He ottivat lahjan varsin mielellään vastaan ja sanoivat:

— *Gelte! Gelte!*

— Minä en ymmärrä, — vastasi Sancho — mitä minulta pyydätte, hyvät ihmiset.

Eräs heistä otti nyt povestaan kukkaron ja näytti sitä Sancholle, joka siitä ymmärsi, että he pyysivät häneltä rahaa. Mutta hän kosketti peukalollaan kurkkuun ja ojensi kätensä ylöspäin, siten heille selittäen, ettei hänellä ollut lanttiakaan, kannusti sitten harmoa ja ajoi eteenpäin heidän välitse. Hänen ajaessaan

ohi syöksyi eräs miehistä, joka oli erittäin tarkkaavasti häntä katsellut, hänen luokseen, kiersi käsivartensa hänen vyötäisilleen ja sanoi kuuluvalla äänellä ja hyvällä kastiliankielellä:

— Jumala minua auttakoon! Mitä näenkään? Onko mahdollista, että syleilen rakasta ystävääni, kelpo naapuriani Sancho Panzaa? Aivan varmaan on niin laita, sillä enhän nuku enkä ole nyt päissänikään.

Sancho oli ihmeissään, kun kuuli mainittavan itseään nimeltään ja näki muukalaisen pyhiinvaeltajan syleilevän itseään, katseli miestä vähän aikaa erittäin tarkkaavasti mitään virkkamatta, mutta ei sittenkään voinut häntä tuntea. Muukalainen, joka huomasi hänen hämminkinsä, virkkoi hänelle:

— Kuinka onkaan mahdollista, parahin Sancho Panza, ettet tunne naapuriasi Ricotea, moriskoa, joka oli rihkamakauppiana kylässäsi?

Sancho katseli häntä nyt vielä tarkemmin, miehen piirteet alkoivat näyttää hänestä tutuilta, ja vihdoin hän hänet täysin tunsi, kiersi käsivartensa hänen kaulaansa, astumatta alas aasin selästä, ja sanoi hänelle:

— Kuka peceveli olisi tuntenut sinut, Ricote, tuossa naamiaispuvussa, joka sinulla on ylläsi? Sanohan minulle, kuka sinusta on tehnyt ranskalaisen ja kuinka uskallat tulla takaisin Espanjaan, missä sinut paha perii, jos ottavat sinut kiinni ja saavat tietää, kuka olet?

— Jos et sinä, Sancho, ilmianna minua, — vastasi pyhiinvaeltaja — olen varma, ettei kukaan voi tuntea minua tässä puvussa. Mutta mennään tästä tieltä tuonne metsikköön, missä kumppanini haluavat syödä ja levätä, niin saat syödä siellä heidän kanssaan; he näet ovat aivan rauhallista väkeä. Siellä saan tilaisuutta kertoa

sinulle, mitä olen joutunut kokemaan lähdeTTYäni kylätämme totellen hänen majesteettinsa julistusta, joka uhkasi niin ankarasti onnettomia kansalaisiani, kuten itse kuulit.

Sancho totteli, Ricote puhutteli toisia pyhiinvaeltajia, ja he lähtivät vähän kauempana näkyvään metsikköön, hyvän matkan päähän valtatieltä. He heittivät pois sauvansa, riisuiivat vaeltajankaapunsa jääden pelkkiin alusvaatteisiin, ja he olivat kaikki nuoria kauniita miehiä, lukuunottamatta Ricotea, joka oli jo vanhemmalla puolella ikää. Heillä oli kaikilla evässakit, ja nämä olivat, kuten sitten kävi ilmi, hyvin varustetut ainakin sellaisilla aineilla, jotka ärsyttävät janoa ja herättävät sitä kahden peninkulman päähän. He paneutuivat pitkäkseen maahan, käyttivät nurmea pöytä-nään ja levittivät siihen leipää, suolaa, veitsiä, pähkinöitä, juustonkimpaleita ja liikkiöitä; näissä tosin ei ollut silavaa, joten niitä ei käynyt pureskeleminen, mutta kyllä esteettömästi imeskeleminen. He asettivat siihen vielä erään mustan ruokalajin, joka kuuluu olevan *kaviaaria* nimeltään; sitä tehdään kalanmädistä ja se sytyttää valtavaa viininjanoa. Ei puuttunut oliivejakaan, jotka tosin olivat kuivia ja mehuttomia, mutta maistuivat siitä huolimatta hyviltä ja olivat sopivaa pureskeltavaa. Näiden komeiden pitojen suurimpana komeutena oli kumminkin kuusi viinileiliä, joista kukin otti yhden esiin eväslaukustaan; kelpo Ricotekin, joka oli moriskosta muuttunut saksalaiseksi, otti esiin oman leilinsä, joka veti suuruudeltaan vertoja kaikille viidelle.

He alkoivat aterioida erinomaisella mielihahulla ja pitämättä ollenkaan kiirettä, nauttien jokaisesta suupalasta, jonka seivästivät veitsensä kärkeen ottaen vain

hyvin vähän kutakin eri lajia, ja sitten he kaikki kohottivat yhtäaikaa käsivartensa ja viinileilinsä, huulet leilin suulla ja silmät tuijottaen taivaalle, niin että näytti kuin he olisivat leileillään sinne tähänneet, ja siinä asennoissa he sitten kallistelivat päätään puolelta toiselle nautintonsa merkiksi ja vakuudeksi, hellittämättä pitkään aikaan ja kumoten leilien sisällystä vatsaansa. Sancho katseli tuota menoa eikä ollut suinkaan pahoillaan; päinvastoin, noudattaakseen tuttua sananlaskua »jos liikut Rooman mailla, tee roomalaisten lailla» hän pyysi Ricotelta leiliä, sihtaili samoin kuin toiset eikä suinkaan nauttinut vähemmän kuin he.

Neljä kertaa he antoivat leilien siten nousta, mutta viidennellä kerralla se ei enää käynyt päinsä, sillä ne olivat jo kuivempia ja mehuttomampia kuin aroheinä, ja tämä laimensi heidän siihen saakka osoittamaansa hilpeyttä. Silloin tällöin joku heistä löi oikean kätensä Sanchon käteen sanoen: »Espanjalainen ja saksalainen, yhtä samaa, hauska veikko», ja Sancho vastasi: »Hauska veikko, lempo vie!» alkaen nauraa hohottaa, ja sitä naurua kesti sitten kokonaisen tunnin, eikä hän enää ollenkaan ajatellut, mitä oli joutunut kokemaan käskynhaltiana ollessaan; syötäessä ja juotaessa näet ei huolella ja murheella ole suurta sananvaltaa. Kun viini oli loppunut, tuli vihdoin unen aika, joka valtasi heidät kaikki, ja he nukahtivat siihen ateriansa ääreen; ainoastaan Ricote ja Sancho pysyivät valveilla, koska olivat syöneet enemmän ja juoneet vähemmän. Ricote vei Sanchon syrjään, he istuutuivat erään pyökin juurelle, jättäen pyhiinvaeltajat suloisen unen helmaan, ja Ricote kertoi seuraavaa puhtaalla kastiliankielellä, vähääkään moriskolaiselle kielelleen murtamatta:

— Tiedäthän sinä, hyvä ystäväni ja naapurini Sancho Panza, kuinka se ilmoitus ja julistus, jonka hänen majesteettinsa käski kuuluttaa kansalaisiani vastaan, sai meidät kaikki pelon ja kauhun valtaan; ainakin minä pelkäsin niin kovin, että minusta tuntuu kuin olisin jo ennen sen ajan päättymistä, joka meille myönnettiin poistuaksemme Espanjasta, saanut omassa persoonassani ja lapsissani kokea rangaistuksen koko ankaruuden. Minä siis ryhdyin toimenpiteisiin, menetellen mielestäni niinkuin ainakin viisas mies (nimittäin niinkuin mies, joka tietää, että häneltä riistetään määrättyä aikana koti, missä hän asuu, ja joka senvuoksi hankkii itselleen toisen, mihin voi muuttaa), ryhdyin, sanon, toimenpiteisiin lähteäkseni kylästämmekin yksin, ilman perhettäni, etsiäkseni jotakin paikkaa, mihin voisin sen viedä mukavasti ja hätäilemättä, siis toisin kuin muut maastamuuttavat; minä näet ymmärsin varsin hyvin ja samoin ymmärsivät kaikki vanhimpamme, etteivät nuo käskyt olleet mitään tyhjiä uhkauksia, kuten muutamat sanoivat, vaan todellisia lakeja, jotka pantaisiin aikanaan täytäntöön; ja minua pakotti niin uskomaan se seikka, että tunsin meikäläisten tuhoisat ja mielettömät suunnitelmat, jotka olivat laadultaan semmoisia, että hänen majesteettinsa näytti minusta noudattaneen jumalallista mieleenjohdatusta toteuttaessaan niin rohkean päätöksen, ei niin, että olisimme kaikki olleet syyllisiä, sillä joukossamme oli muutamia lujia ja vilpittömiä kristityitä; mutta heitä oli niin vähän, etteivät he kyenneet vastustamaan niitä, jotka eivät olleet kristittyjä, eikä suinkaan ollut hyvä kasvattaa käärmettä povellaan antamalla vihollisten asua omassa talossa. Sanalla sanoen, meitä rangaistiin oikeudenmukaisesti

ajamalla meidät maanpakoon, mikä muutamista näytti lempeältä ja lievältä rangaistukselta, mutta meistä itses-
 tämme kaikkein kamalimmalta, mitä meille voitiin mää-
 rätä. Olimmepa missä tahansa, aina me itkemme ja
 kaipaamme Espanjaa, sillä olemmehan kuitenkin täällä
 syntyneet, ja tämä on meidän oikea isänmaamme; me
 emme saa missään osaksemme semmoista kohtelua kuin
 onnettomuudessamme toivomme, ja Berberiassa ja kaik-
 kiällä Afrikassa, missä uskoimme saavamme hyvän
 vastaanoton ja ystävällisen kohtelun, meitä loukataan
 ja ahdistetaan enemmän kuin missään muualla. Me
 emme ole oikein tajunneet onneamme, ennenkuin
 sen menetimme, ja meissä elää melkein kaikissa niin
 harras halu päästä takaisin Espanjaan, että useimmat
 niistä, jotka osaavat maan kieltä, kuten minä (ja niitä
 on paljon), palaavat tänne ja jättävät vaimonsa ja lap-
 sensa vieraalle maalle oman onnensa nojaan. Niin kovin
 he rakastavat Espanjaa, ja nyt minä ymmärrän ja saan
 kokoa, kuinka totta on, mitä sanotaan: että isänmaan-
 rakkaus on suloinen. Minä lähdin, kuten sanoin, koti-
 kylästämme, saavuin Ranskaan, missä meidät otettiin
 hyvin vastaan, mutta tahdoin sentään katsella kaikkia
 muitakin maita. Niin siirryin Italiaan ja sieltä Saksaan,
 ja minusta tuntui, että siellä voi elää vapaammin,
 koska sen maan asukkaat eivät välitä niin paljoa mo-
 nista joutavista pikkuseikoista: kukin elää niinkuin
 haluaa, sillä suurimmassa osassa maata vallitsee oman-
 tunnonvapaus. Minä asetuin asumaan erääseen kylään
 lähelle Augsburgia ja liityin sitten näihin pyhiinvaelta-
 jiin, joista monet pitävät tapanaan lähteä joka vuosi
 Espanjaan käydäkseen tämän maan pyhissä paikoissa,
 joita he pitävät omana Intianaan, paikkana, missä var-

mimmin voi saada ansiota ja voittoa. He vaeltavat melkein kaikkialla maassa, eikä ole yhtään ainoata kylää, mistä he eivät lähde kylläisinä ja saatuaan janonsa sammutetuksi, kuten sanotaan, ja vieden vielä mukanaan rahoja ainakin yhden reaalin; ja matkansa suorittuinaan he ovat saaneet kokoon toistasataa taalaria puhdasta säästöä. Sen he vaihtavat kullaksi ja sijoittavat rahat joko onttoihin pyhiinvaeltajan-sauvoihinsa tai paikattuihin kaapuihinsa tai vievät jotakin muuta keinoa käyttäen saaliinsa ulos valtakunnasta kuljettaen sen kotimaahansa huolimatta raja-asemien ja satamapaikkojen vahdeista, jotka heitä tarkastavat. Nyt on aikomukseni, Sancho, noutaa täältä aarre, jonka ennen lähtöäni kaivoin maahan ja jonka voin löytää ilman mitään vaaraa, koska se on kylän ulkopuolella, ja sitten aion Valenciasta kirjoittaa vaimolleni ja tyttärelleni, joiden tiedän oleskelevan Algeriassa, tai lähteä heidän luokseen ja keksiä jotakin keinoa kuljettaakseni heidät johonkin Ranskan satamaan ja sieltä Saksaan, missä sitten odotamme, mitä Jumala tahtoo meille tehdä. Minä näet tiedän aivan varmaan, että tyttäreni Ricota ja vaimoni Francisca Ricota ovat katolisia kristittyjä, ja vaikka en itse olekaan yhtä ehdottomasti kristitty, on minussa kuitenkin enemmän kristittyä kuin mauria, ja minä rukoilen aina Jumalaa, että hän avaisi ymmärrykseni silmät ja opettaisi minut tietämään, kuinka minun tulee häntä palvella. Minua ihmetyttää vain se, etten tiedä, minkätähden vaimoni ja tyttäreni lähtivät mieluummin Berberiaan kuin Ranskaan, missä olisivat voineet elää kristittyinä.

Siihen virkkoi Sancho:

— Näetkös, Ricote, se ei varmaankaan riippunut

heistä itsestään, sillä heidät vei mukanaan vaimosi veli Juan Tiopieyo, ja hän, ollen nähtävästi oikea mauri, lähti maahan, jota piti parhaimpana. Tiedämpä kertoa sinulle enemmänkin: luulen näet, että tulet turhaan etsimään, mitä olet maahan kaivanut, sillä me saimme kuulla, että lankomieheltäsi ja vaimoltasi oli otettu paljon helmiä ja suuri summa kultarahoja, jotka tarkastettaessa heiltä löydettiin.

— Se on kyllä mahdollista; — virkkoi Ricote — mutta minä tiedän, Sancho, etteivät he ole koskeneet siihen, mitä kaivoin maahan, sillä minä en ilmoittanut heille, missä se oli, koska pelkäsin jotakin onnettomuutta. Jos siis sinä, Sancho, haluat lähteä kanssani ja auttaa minua kaivamaan sitä ylös ja saattamaan sen varmaan talteen, niin annan sinulle kaksisataa taalaria, joilla voit täyttää tarpeitasi; minä näet kyllä tiedän, että sinulla on niitä paljon.

— Sopisihan se tehdä; — vastasi Sancho — mutta minä en ole ollenkaan ahne; muutenhan en olisi tänä aamuna laskenut käsistäni virkaa, jossa olisin voinut hankkia asuntooni kultaiset seinät ja päästä puolen vuoden kuluessa syömään hopeaisista astioista. Senvuoksi ja myös siitä syystä, että minusta tuntuu kuin pettäisin kuningastani, jos auttaisin hänen vihollisiaan, en lähtisi kanssasi, vaikka antaisit lupaamasi kahdensadan taalarin asemesta tässä heti paikalla neljäsataa käteistä.

— Mistä virasta sinä olet luopunut, Sancho? — kysyi Ricote.

— Minä olen luopunut erään saaren käskynhaltianvirasta, — vastasi Sancho — ja se olikin semmoinen saari, ettei toista sen vertaista hevin löydetä.

— Entä missä se saari sijaitsee? — kysyi Ricote.

— Missäkö? — virkkoi Sancho. — Kahden peninkulman päässä tästä, ja sen nimi on Baratarian saari.

— Älä nyt joutavia, Sancho; — sanoi Ricote — saarethan ovat meren selällä, eihän manterella mitään saaria ole.

— Kuinka niin? — virkkoi Sancho. — Minä vakuutan sinulle, hyvä Ricote, että lähdin sieltä tänä aamuna, ja vielä eilen minä sitä hallitsin kuin poika, ihan mieleni mukaan; mutta siitä huolimatta minä sen jätin, sillä käskynhaltianvirka tuntui minusta vaaralliselta.

— Mitä sinä olet siinä virassa ansainnut? — kysyi Ricote.

— Minä olen ansainnut, — vastasi Sancho — että olen tullut tietämään, etten kelpaa käskynhaltiaksi, jollei kysymyksessä ole karjalauma, ja että ne rikkauudet, joita semmoisissa hallitusviroissa ansaitaan, vaativat ihmistä luopumaan levosta ja unesta, vieläpä ravinostakin, sillä käskynhaltioitten täytyy saarensaan tyytyä vähiin ruokiin, varsinkin, jos heillä on lääkäreitä, jotka pitävät huolta heidän terveydestään.

— Minä en ymmärrä, mitä tarkoitat, Sancho, — sanoi Ricote — mutta minusta tuntuu, että kaikki, mitä sanot, on hullutusta, sillä kuka sinulle antaisi saaria hallittaviksi? Eikö maailmassa ollut miehiä, jotka kelpaavat käskynhaltioiksi paremmin kuin sinä? Älä nyt jaarittele joutavia, Sancho, vaan käytä järkeäsi ja harkeitse, haluatko lähteä kanssani, kuten sinulle sanoin, auttaaksesi minua kaivamaan ylös piilottamaani aarretta (se on toden totta niin suuri, että sitä sopii aarreaksi nimittää), niin minä annan sinulle niin paljon, että sinulla on mistä elää, kuten jo sanoin.

— Sanoinhan jo sinulle, Ricote, — vastasi Sancho — etten halua; ole iloinen, etten ilmianna sinua, jatka matkaasi Jumalan nimeen ja salli minun jatkaa omaa matkaani; minä näet tiedän, että oikein saatu menee niinkuin on tullutkin, mutta väärin saatu vie hiiteen saajankin.

— En viitsi inttää, Sancho — sanoi Ricote. — Mutta sanohan minulle: olitko kotona kylässämme, kun sieltä lähti vaimoni, tyttäreni ja lankomieheni?

— Olinpa niinkin, — vastasi Sancho — ja voin sinulle sanoa, että tyttäresi oli niin kaunis, että koko kylän väki lähti häntä katsomaan, ja kaikki he sanoivat, että hän oli sorein olento koko maailmassa. Hän itki ihan yhtenä ja syleili kaikkia ystävättäriään ja tuttaviaan ja kaikkia, jotka tulivat häntä näkemään, ja kaikkia hän pyysi, että sulkisivat hänet Jumalan ja pyhän Neitsyen suosioon, ja pyysi niin hartaasti, että sai minutkin itkemään, vaikka en minä tavallisesti ole kovin herkkäitkuinen. Ja olipa siinä totisesti useita semmoisia, joiden teki mieli piilottaa hänet ja ryöstää hänet matkalla, mutta siitä heitä pidätti se, että pelkäsivät rikkoa kuninkaan käskyä. Kaikkein kiihkeimmältä näytti Don Pedro Gregorio, se nuori rikas tilanomistaja, jonka hyvin tunnet; hänen sanotaan tyttärestäsi paljon pitäneen, ja tyttäresi lähdettyä ei häntäkään ole enää näkynyt kylässämme, ja me kaikki luulemme, että mies lähti hänen jälkeensä ryöstääkseen hänet; mutta toistaiseksi ei ole saatu siitä mitään varmaa tietoa.

— Minä jo aina pahoin pelkäsin, — sanoi Ricote — että tuo nuori herra rakasti tytärtäni, mutta luotin Ricotan kunnollisuuteen enkä ollut enempää huolissani,

vaikka tiesin hänen tyttäreeni kiintyneen; olethan näet sinäkin, Sancho, varmaan kuullut sanottavan, että moriskotyöt ovat harvoin, jos milloinkaan, suostuneet lemmensuhteisiin vanhojen kristittyjen kanssa, ja minun tyttäreeni, joka luullakseni pyrki enemmän olemaan kristitty kuin rakastunut, ei suinkaan ole välittänyt tuon herra tilanomistajan liehittelystä.

— Jumala sen suokoon, — vastasi Sancho — sillä muuten kävisi molempien huonosti. Mutta päästä minut nyt tästä lähtemään, hyvä Ricote; minä näet aion ehtiä vielä tänä iltana sinne, missä herrani Don Quijote oleskelee.

— Jumalan haltuun, parahin Sancho; kumppanini alkavat jo liikahdella, ja meidänkin on aika lähteä jatkamaan matkaa.

He syleilivät toisiaan, Sancho nousi harmonsa selkään, Ricote tarttui vaeltajansauvaansa, ja niin he erosivat.

Viideskuudetta luku.

Seikoista, joita Sancholle sattui matkalla, ja muista asioista, jotka ovat niin merkillisiä, ettei paremmasta apua.

Sancho oli vüpynt Ricoten seurassa niin kauan, ettei hän mitenkään voinut ehtiä samana päivänä herttuan linnaan, vaikka saapuikin puolen peninkulman päähän siitä. Silloin näet hänet yllätti yö, joka tuli sangen pimeänä. Oli kumminkin keskikesä, joten Sancho ei ollut tuosta huolissaan, vaan poikkesi tieltä aikoen odottaa aamua. Mutta hänen onneton ja kova kohtalonsa sääti niin, että hän, etsiessään paikkaa, mihin voisi parhaiten sijoittua, putosi harmoineen päivineen syvään ja aivan pimeään luolaan, joka sijaitsi muutamien ikivanhain rakennusten jäännösten keskellä. Putoessaan hän huusi sydäimestään avuksi Jumalaa luullen, ettei pysähtyisi ennenkuin kadotuksen syvimässä pohjassa. Niin ei kumminkaan käynyt, sillä harmo mäiskähti maahan noin kolmen sylen syvyydessä, ja Sancho istui sen selässä nyrjähdyttämättä mitään jäsentään ja muutenkaan vahingoittumatta. Hän tunnusteli koko ruumistaan ja pidätti henkeään saadakseen selville, oliko jäänyt terveeksi, vai oliko jokin kohta murskautunut, ja huomattuaan olevansa eheä, että kaikki jäsenet olivat tallella ja terveys aivan moitteeton, hän

kiitti kiittämistään Herraa Jumalaa siitä armosta, jota hän oli hänelle osoittanut; hän näet oli varmasti uskonut särkyneensä tuhansiksi sirpaleiksi. Hän tunnusteli käsillään myös luolan seinämiä saadakseen selville, oliko mahdollista päästä sieltä toisten auttamatta, mutta huomasi, että ne olivat joka puolelta ihan sileät ja ettei niissä ollut yhtään kohtaa, mihin olisi voinut tarttua kiinni. Siitä Sancho kovin huolestui, varsinkin, kun kuuli harmon surkeasti valittavan, mikä ei ollutkaan ihmeteltävää, sillä se ei suinkaan valittanut suotta, vaan oli totisesti pahoin loukkaantunut. »Voi onnetonta», virkkoi nyt Sancho Panza, »kuinka aavistamattomia seikkoja voikaan sattua joka askelella niille, jotka elävät tässä matoisessa maailmassa! Kuka olisi voinut arvata, että mies, joka vielä eilen istui valtaistuimellaan saaren käskeynhaltiana, komentaen palvelijoitaan ja alustalaisiaan, joutuisi jo tänään haudatuksi luolaan kenenkään ihmisen tulematta häntä auttamaan, yhdenkään palvelijan tai alustalaisen rientämättä vetämään häntä sieltä pois? Tänne meidän täytyy nääntyä nälkään, minun ja juhtani, jollemme kuole jo sitä ennen, harmo saamistaan iskuista ja minä mielipahasta. Minä en tule ainakaan olemaan yhtä onnellinen kuin oli herrani Don Quijote Manchalainen laskeutuessaan siihen noiduttuun Montesinon luolaan, missä hän tapasi väkeä, joka kestitsi häntä paremmin kuin häntä kestittiin omassa talossaan, niin että hän kerrassaan näyttää päässeen katettuun pöytään ja pöyhittyyn vuoteeseen. Siellä hän näki kauniita ja miellyttäviä ilmestyksiä, mutta minä saan luultavasti nähdä täällä vain konnia ja käärmeitä. Voi minua onnetonta! Mihin ovatkaan hullut haaveeni minut johtaneet! Täältä vedetään

ilmoille luuni, kun taivas sallii, että minut löydetään, minun paljaat, valkoiset ja nakerretut luuni, ja kelpo harmoni luut niitten kanssa, ja siitä kukaties havaitaan, keitä olemme, havaitsevat ainakin ne, joilla on selko siitä, ettei Sancho Panza eronnut milloinkaan aasistaan eikä hänen aasinsa milloinkaan Sancho Panzasta. Sanon vielä kerran: voi meitä poloisia, että kova kohtalomme ei ole sallinut meidän kuolla kotipaikallamme ja omaistemme luona; vaikka siellä ei olisi ollut mitään apua onnettomuuteemme, olisi sentään ollut joku, joka olisi sitä surrut ja olisi kuoleman hetkellä silmämme sulkenut! Voi sinä kumppanini ja ystäväni, kuinka huonosti olenkaan palkinnut sinun hyvät palveluksesi! Anna minulle anteeksi ja rukoile kohtaloa niin hyvin kuin suinkin osaat, että se pelastaisi meidät tästä surkeasta ahdistuksesta, johon olemme yhdessä joutuneet, niin minä lupaan panna päähäsi laakeriseppelen, jotta olet aivan kuin seppelöity runoilija, ja antaa sinulle kaksinkertaisen määrän apetta.»

Niin valitti Sancho Panza, ja hänen aasinsa kuunteli häntä vastaamatta sanaakaan; niin suuressa tuskassa ja ahdistuksessa se raukka oli. Kun sitten oli kulunut koko yö surkeassa itkussa ja valituksessa, koitti vihdoin päivä, jonka valossa ja loistossa Sancho havaitsi, että oli kerrassaan mahdotonta päästä tästä luolasta toisten auttamatta. Hän alkoi jälleen valittaa ja huutaa nähdäkseen, sattuisiko joku kuulemaan, mutta hän oli kuin huutavan ääni korvessa, sillä koko siinä seudussa ei ollut ainoatakaan ihmistä, joka olisi voinut huutoja kuulla, ja nyt hän piti itseään lopullisesti menneenä miehenä. Harmo makasi kuono pystyssä, ja Sancho Panza auttoi sitä niin, että sai sen jaloilleen,

vaikka se tuskin kykeni seisomaan; sitten hän otti eväspussista, joka oli joutunut saman kovan kohtalon alaiseksi, kappaleen leipää ja antoi sen aasilleen, joka ei ollut siitä pahoillaan. Sancho sanoi sille, ikäänkuin se olisi hyvinkin puhetta ymmärtänyt:

— Ei hätää kovaa käsissä, jos viel' on leipää säkissä.

Samassa hän havaitsi luolan toisessa päässä aukon, joka oli niin suuri, että ihminen mahtui siitä kulkemaan kumartuen ja ryömimällä. Sancho Panza kiiruhti sinne, kyyristyi kokoon, ryömi aukkoon ja näki, että sen takana oli avara onkalo, ja hän voi sen nähdä, koska katosta, jos sitä katoksi voi sanoa, lankesi sisään auringsade, jonka valossa sen voi selvästi havaita. Hän näki myös, että aukko laajeni ja johti toiseen avaraan luolaan, ja sen huomattuaan hän palasi takaisin aasinsa luo ja alkoi kivellä raivata pois maata aukosta saaden sen aivan pian niin laajaksi, että aasi siitä helposti mahtui, kuten sitten tapahtuikin. Sancho tarttui aasin marhamintaan ja alkoi vaeltaa eteenpäin luolassa nähdäkseen, löytäisikö ulospääsyn joltakin suunnalta. Toisinaan hän liikkui pimeässä, toisinaan valossa, mutta ei milloinkaan pelkäämättä. »Jumala kaikkivaltias minua auttakoon!» lausui hän itsekseen. »Tämä minulle onneton seikkailu olisi paremmin sopinut isäntäni Don Quijoten mainioksi seikkailuksi. Hän olisi varmaan pitänyt näitä kuiluja ja luolia kauniina kukkatarhoina ja Galianan palatseina ja olisi toivonut pääsevänsä tästä pimeydestä ja ahdingosta jollekin kukkaniitylle; mutta minä onneton, neuvoton ja pelonalainen ajattelen joka askelella, että jalkojeni alle avautuu yhtäkkiä toinen vielä syvempi kuilu, joka kerrassaan minut nielaisee. Mutta tervetuloa vain, onnettomuus, jos yksin tulet.» Sillä tavalla ja näissä

mietteissä hän otaksui kulkeneensa hiukan enemmän kuin puoli peninkulmaa, kun vihdoin havaitsi himmeää valoa, joka näytti päivänvalolta ja lankei sisään jostakin aukosta osoittaen hänelle, että tämä tie, jota hän oli jo pitänyt tienä haudantakaiseen elämään, sittenkin johti lopulta ylös maan pinnalle.

Siihen hänet jättää Cide Hamete Benengeli palaten kertomaan Don Quijotesta, joka iloisena ja tyytyväisenä odotti määrättyä aikaa päästäkseen taistelemaan sen kunnottoman kanssa, joka oli riistänyt kunnian Doña Rodríguezin tyttäreltä, aikoen kostaa sen vääryyden ja solvauksen, joka tälle oli katalasti tehty. Sattui sitten, että hän, ratsastettuaan eräänä aamuna ulos harjoittelemaan, mitä hänen oli tehtävä tuona ratkaisevana hetkenä, johon otaksui joutuvansa lähipäivinä, kannusti Rocinantea lyhyeen laukkaan tai hyökkäykseen ja ajoi sen niin lähelle erästä kuoppaa, että ratsu olisi varmaan siihen pudonnut, jollei ratsastaja olisi kaikin voimin kiristänyt ohjaksia. Hän sai sentään hevosen pysähtymään, ettei pudonnut, ajoi sitten maahan astumatta hiukan lähemmäksi, katseli tuota syvennystä ja siinä katsellessaan kuuli sieltä kovaa huutoa. Hän kuunteli tarkkaavasti ja kuuli huutajan sanovan: »Hoi te siellä ylhäällä! Onko siellä ketään kristittyä ihmistä, joka huutoni kuulee tai ketään armeliasta ritaria, joka säälii vaivaista syntistä, joka on joutunut elävältä haudatuksi, onnetonta käskynhaltiaa, joka on hallituksensa päättänyt?»

Don Quijote oli kuulevinaan Sancho Panzan äänen ja oli senvuoksi kovin ihmeissään. Hän koroitti ääntään niin paljon kuin voi ja huusi:

— Kuka on siellä alhaalla? Kuka siellä valittaa?

— Kuka täällä onkaan ja kuka muu täällä valittaa — kuului vastattavan — kuin kovaonnikainen Sancho Panza, joka syntiensä ja onnettomuutensa tähden joutui Baratarian saaren käskynhaltiaksi, kuuluisan ritarin Don Quijote Manchalaisen entinen aseenkantaja!

Tuon kuultuaan Don Quijote ihmetteli kaksin verroin, ja hänen hämmästyksensä vielä lisääntyi, kun hän tuli ajatelleeksi, että Sancho Panza varmaan oli kuollut ja että hänen sielunsa oli tuolla alhaalla kiirastulen vai-voissa. Tätä kuvitelmaansa noudattaen hän sanoi:

— Minä vannotan sinua kaiken sen nimessä, minkä nimessä voin sinua vannottaa katolisena kristittynä, että sanot minulle, kuka olet, ja jos olet kiirastuleessa kärsivä sielu, niin sano minulle, mitä tahdot minun hyväksesi tekevän; koska näet tehtävänäni on auttaa ja tukea niitä, jotka tässä maailmassa kärsivät hätää, tahdon myös tukea ja auttaa niitä, jotka ovat hädänalaisia toisessa maailmassa eivätkä voi itse itseään auttaa.

— Jos niin on laita, — kuului vastattavan — niin teidän armonne, joka minulle puhuu, on varmaan herrani Don Quijote Manchalainen, ja äänestä päättäen te ette voikaan olla kukaan muu.

— Minä olen Don Quijote, — vastasi Don Quijote — hän, joka on valinnut tehtäväkseen tukea ja auttaa eläviä ja kuolleita heidän hädässään. Sano siis minulle, kuka olet sinä, joka saat minut tällaisen hämmingin valtaan; jos näet olet aseenkantajani Sancho Panza ja jos paholaiset eivät ole sinua vieneet, vaan olet Jumalan laupeuden tähden kiirastuleessa, niin meidän pyhällä äidillämme roomalaiskatolisella kirkolla on riittävät keinot vapahtaa sinut tuskista, joita nyt kärsit, ja minä

»Voi sinä kumppanini ja ystäväni, kuinka huonosti olenkaan
palkinnut sinun hyvät palveluksesi!»

»Jos te, armollinen herra, haluatte tulla vieraaksemme, niin teidät otetaan vastaan kohteliaasti ja ystävällisesti.»

puolestani koetan häntä siihen kehoittaa niin hartaasti kuin suinkin osaan. Puhu siis suoraa kieltä ja sano minulle, kuka olet.

— Minä vannon — kuului vastattavan — minkä nimessä ja kenen syntymän kautta tahansa, herra Don Quijote Manchalainen, että olen aseenkantajanne Sancho Panza ja etten ole kuollut vielä ikipäivinäni, vaan olen heittänyt käskeyhdykseni semmoisten syitten ja seikkojen tähden, joiden kertomiseen tarvitaan enemmän aikaa, ja nyt minä tässä viime yönä putosin tähän luolaan, missä vieläkin makaan, ja kanssani on harmo, joka varmaan todistaa puheeni oikeaksi, sillä se on suuremmaksi varmuudeksi tässä ihan vieressäni.

Ja mitä ollakaan: näyttää siltä kuin aasi olisi ymmärtänyt Sanchon puheen, sillä se alkoi samassa huutaa niin kovasti, että koko luola raikui.

— Mainio todistaja! — sanoi Don Quijote. — Tuon huudon minä tunnen kuin olisin itse sen siittänyt, ja kuulenhan minä sinunkin äänesi, rakas Sancho. Odota, minä lähden tästä herttuan linnaan, joka on aivan lähellä, ja tuon sieltä jonkun vetämään sinut ylös tästä kuilusta, johon syntisi nähtävästi ovat sinut langettaneet.

— Menkää tosiaan, armollinen herra, — sanoi Sancho — ja palatkaa pian ainoan Jumalan nimessä, sillä minä en kestä sitä enää, että olen täällä elävältä haudattuna ja pelkoon menehtymässä.

Don Quijote jätti hänet ja lähti linnaan kertomaan herttualle ja herttuattarelle, miten Sancho Panzan oli käynyt. Se heitä melko lailla ihmetytti, vaikka he hyvin ymmärsivät, että hänen oli täytyntä pudota; he näet tunsivat hyvin luolan, joka oli ollut siellä ikimuis-

toisista ajoista; mutta he eivät voineet käsittää, kuinka Sancho oli jättänyt käskynhaltianvirkansa heidän saamatta mitään tietoa hänen tulostaan. Viimein lähdettiin paikalle, mukana köydet ja nuorat, ja monen miehen väellä ja suurella vaivalla Sancho Panza ja harmo vedettiin pimeydestä päivän valkeuteen. Sen näki muudan ylioppilas, joka sanoi:

— Kaikkien huonojen käskynhaltioitten pitäisi lähteä viroistaan niinkuin tämä syntinen nyt nousee syvyyden kuilusta, nälkään menehtymässä, kelmein kasvoin ja luullakseni ilman yhtään kolikkoa.

Sancho kuuli sen ja sanoi:

— Siitä on nyt kahdeksan tai kymmenen päivää, hyvä veli morkkaaja, kun minä rupesin hallitsemaan minulle annettua saarta, ja koko sinä aikana en ole ollut hetkeäkään kylläinen, en edes leivästä; minua ovat vainonneet lääkärit, ja viholliset ovat murskanneet luuni, eikä minulla ole ollut tilaisuutta hankkia itselleni mitään vääryydellä enempää kuin oikeudellakaan, ja jos on niin laita, kuten todella onkin, en olisi mielestäni ansainnut joutua sieltä pois tällä tavalla; mutta ihminen päättää ja Jumala säättää, ja Jumala parhaiten tietää, mikä on kullekin parasta, ja tapahtukoon kaikki aina ajallaan, ja älköön kukaan sylkekö liemeen, sillä moni luulee löytävänsä kinkun, missä ei ole kinkunkoukkuakaan, ja Jumala kyllä ymmärtää tarkoitukseni, ja riittäköön tämä, en sano enempää, vaikka kyllä osaisin.

— Älä nyt suutu, Sancho, äläkä pahastu siitä, mitä kuulet, muuten tästä ei tule loppuakaan. Lähde nyt vain pois hyvällä omallatunnolla, ja sanokoot mitä tahtovat, sillä yhtä mieletöntä on yrittää sitoa panettelijoiden

kieliä kuin sulkea veräjällä vainiota. Jos käskynhaltia poistuu virastaan rikkaana, sanotaan, että hän on ollut varas, ja jos hän eroaa siitä köyhänä, sanotaan, että hän on ollut mitätön mies ja vähämielinen.

— Se ainakin on varmaa, — vastasi Sancho — että niiden täytyy tällä kertaa pitää minua pikemmin hölmönä kuin varkaana.

Näin keskustellen he saapuivat poikasten ja monien muitten ympäröiminä linnaan, jonka parvekkeella herttua ja herttuatar jo olivat odottamassa Don Quijotea ja Sanchoa. Sancho ei halunnut lähteä herttuaa tervehtimään, ennenkuin oli toimittanut harmonsa talliin, sillä se oli, kuten hän sanoi, viettänyt majapaikassaan hyvin huonon yön. Sitten hän lähti tervehtimään herrasväkeä, painui polvilleen heidän eteensä ja sanoi:

— Minä, armollinen herrasväki, lähdin, koska teidän ylhäisyytenne niin tahtoi, ilman yhtään omaa ansiotani hallitsemaan teidän saartanne Baratariaa; paljaana minä sinne tulin ja paljas olen vieläkin, en ole menettänyt enkä voittanut. Siitä, olenko hallinnut hyvin vai huonosti, minulla on ollut todistajia ympärilläni, jotka saavat sanoa, mitä hyväksi näkevät. Minä olen ratkaissut epäilyksenalaisia kysymyksiä, langettanut tuomioita ja ollut koko ajan nälkään nääntymässä, koska niin on suvainnut asiat järjestää tohtori Pedro Tuima, saaren ja käskynhaltian lääkäri, jonka kotipaikan nimi on Puikipois. Viholliset hyökkäsivät meidän kimpuumme yöllä, ja saaren asukkaat sanovat, että he, jouduttuaan pahaan ahdinkoon, siitä selviytyivät ja saivat voiton minun urhoollisen käsivarteni avulla, ja suokoon Jumala heille menestystä niin totta kuin he totta puhuvat. Minä olen sanalla sanoen saanut tänä

aikana tuta niitä rasiuksia ja velvollisuuksia, jotka kuuluvat käskynhaltianvirkaan, ja olen puolestani havainnut, etteivät minun hartiani kykene niitä kantamaan ja ettei minun selkäni kestä niiden painoa ja etteivät ne ole semmoisia nuolia, jotka sopivat minun viineeni, ja sentähden minä, peläten, että käskynhaltianvirka voisi jättää minut, tahdoin jättää käskynhaltianviran, ja niin minä eilen aamulla poistuin saaresta, missä on kaikki samassa kunnossa kuin minun sinne tullessani, samat kadut, talot ja katot. En ole pyytänyt rahaa lainaksi keneltäkään enkä ole yrittänyt mitenkään hyötyä, ja vaikka ajattelin säätää muutamia hyödyllisiä asetuksia, en kumminkaan säätänyt mitään, koska pelkäsin, ettei niitä noudatettaisi; jos näet niin käy, on aivan sama, säätääkö ne vai jättääkö säätämättä. Minä lähdin, kuten sanoin, saaresta seurassani vain harmo, putosin luolaan ja kuljin sitä pitkin, kunnes tänä aamuna auringon noustua näin ulospääsyt. Mutta asia ei ollut sittenkään helppo; jollei taivas olisi lähettänyt luokseni herrani Don Quijotea, olisin varmaan jäänyt sinne maailman loppuun saakka. Niinpä siis, armollinen herra herttua ja rouva herttuatar, tässä nyt seisoo teidän käskynhaltianne Sancho Panza, joka sinä lyhyenä kahdeksan päivän aikana, jonka on ollut käskynhaltiana, on voittanut toimestaan sen varman vakuutuksen, ettei hänen tee ollenkaan mieli olla käskynhaltiana, ei saarella eikä koko maailmassa, ja kun tämä nyt on tapahtunut, suutelen teidän armojenne jalkoja ja niinkuin pojat leikkiessään huutavat »hyppää pois ja päästä minut», niin hyppään minä ulos käskynhaltianvirasta ja astun herrani Don Quijoten palvelukseen; vaikka näet syön siinä virassa leipää pelolla ja vapistuksella, saan

ainakin syödä kyllikseni, ja kun vain olen kylläinen, niin vähät minä välitän, olenko syönyt porkkanoita vai peltopyitä.

Siihen Sancho lopetti pitkän puheensa, jonka kestäessä Don Quijote oli alinomaa pelännyt, että hän lausuisi tuhansia hullutuksia; mutta huomattessaan Sanchon pääsevän puheensa päähän niinkin onnellisesti hän kiitti sydämessään taivasta. Herttua syleili Sanchoa ja sanoi olevansa murheellinen, että hän oli niin pian luopunut käskynhaltianvirastaan, mutta lupasi pitää huolta, että Sancho saisi hänen tiluksillaan toisen viran, josta olisi vähemmän vaivaa ja enemmän hyötyä. Herttua-tarkin syleili Sanchoa ja käski kestitä häntä hyvin, koska oli aivan ilmeistä, että hän oli joutunut kovia kokemaan ja pahoin pidellyksi.

K u u d e s k u u d e t t a l u k u .

Hirmuisesta ja ennenkuulumattomasta taistelusta, johon kävivät Don Quijote Manchalainen ja lakeija Tosilos ensinmainitun puolustaessa kamarirouva Doña Rodríguezin tytärtä.

Herttua ja herttuatar eivät katuneet pilaa, jota olivat tehneet Sancho Panzasta antamalla hänelle käskynhaltianviran, sitä vähemmän, kun heidän hovimestarinsa saapui jo samana päivänä ja kertoi heille yksityiskohtaisesti melkein kaikki Sanchon noina päivinä lausumat ja suorittamat sanat ja teot ja lopuksi erityisellä huolella kuvaili hyökkäystä saareen, Sanchon pelkoa ja hänen poistumistaan, mikä heitä kelpo lailla huvitti. Sitten historia kertoo, että suunnitellun taistelun päivä koitti, ja herttua, joka oli kerran ja monta kertaa teroit-
tanut lakeijansa mieleen, miten hänen piti menetellä Don Quijoten kanssa, jotta voitaisi hänet häntä surmaamatta tai edes haavoittamatta, käski ottaa peitsistä pois rautakärjet selittäen Don Quijotelle, ettei kristillinen mieli, jota hän piti kunnianaan, sallinut taistelua järjestettävän niin, että taistelevien henki joutuisi kovin suureen vaaraan, vaan että Don Quijoten tuli tyytyä siihen, että hän, herttua, luovutti hänelle vapaan taistelupaikan tiluksillaan, vaikka tuli siten rikkoneeksi

pyhän Kirkolliskokouksen määräystä, joka kieltää sellaiset kaksintaistelut; hän siis toivoi, ettei tätä ankaraa ottelua kehitettäisi äärimmilleen. Don Quijote vastasi, että hänen ylhäisyytensä sai järjestää asian yksityiskohdat aivan oman mielensä mukaan ja että hän tulisi kaikin puolin häntä tottelemaan. Kun siis tuo peloittava päivä oli saapunut ja herttua oli käskenyt rakentaa linnan edustalle tilavat telineet, joille asetuisivat taistelutuomarit ja molemmat syyttäjinä esiintyneet naiset, äiti ja tytär, oli kaikista paikoista ja kylistä koko lähiseudulta saapunut suunnattoman paljon väkeä katselemaan tätä ennennäkemätöntä taistelua; sellaista näet ei tosiaankaan ollut kukaan niillä mailla milloinkaan nähnyt eikä edes kuullut sellaisesta kerrottavan, eivät elossa olevat enempää kuin nekään, jotka olivat jo kuolleet.

Ensimmäisenä astui kentälle ja aitaukseen turnajais-ten ohjaaja, joka tutki paikan ja kulki sen ympäri nähdäkseen, ettei siinä ollut mitään vilppiä eikä mitään piilotettua esinettä, johon voisi kompastua ja kaatua. Sitten tulivat molemmat naiset ja asettuivat paikoilleen, kasvoilla hunnut, jotka ulottuivat heidän silmilleen, vieläpä rinnoilleenkin. He näyttivät joutuvan melkoisen mielenliikutuksen valtaan nähdessään Don Quijoten jo olevan taistelutanterella. Vähän ajan kulluttua ilmaantui tanteren toiselle laidalle monilukuisien torvensoittajien seuraamana kookas lakeija Tosilos ratsastaen valtavalla hevosella, jonka alla maa vavah- teli. Hänen kypärinsä silmikko oli suljettu, ja hän oli kokonaan verhottu raskaisiin ja loistaviin varuksiin, joissa hän tuskin kykeni hievahtamaan. Hevonen näytti olevan friisiläistä rotua, leveärintainen tumma kimo, ja

sen etu- ja takajalkojen vuohisista riippui jokaisesta parinkymmenen naulan painoinen karvatukko. Herra herttua oli tarkoin teroittanut tämän urhean taistelijan mieleen, kuinka hänen piti menetellä urhoollisen Don Quijote Manchalaisen kanssa, ja hänelle oli huomautettu, ettei hän missään tapauksessa saanut ritaria surmata, vaan että hänen piti koettaa välttää ensimmäistä hyökkäystä, jotta ei joutuisi vaaraan aiheuttaa hänen kuolemaansa, joka oli varma, jos Tosilos hyökkäisi hänen kimppuunsa täyttä vauhtia. Tosilos ratsasti taistelutanteren ympäri ja saavuttuaan siihen kohtaan, missä naiset istuivat, katseli vähän aikaa sitä henkilöä, joka vaati häntä puolisooseen. Taistelumarsalkka kutsui Don Quijotea, joka oli jo saapunut tanterelle, ja esitti lakeijan kanssa naisille kysymyksen, suostuivatko he siihen, että Don Quijote Manchalainen kävisi puolustamaan heidän oikeuttaan. Naiset vastasivat myöntävästi ja vakuuttivat pitävänsä kaikkea, mitä hän tulisi asiassa tekemään, oikeana, hyvänä ja pätevänä. Sillävälin olivat herttua ja herttuatar sijoittuneet parvekkeelle, mistä voi nähdä taistelutanteren, jota ympäröi suunnaton väkijoukko haluten katsella tuota hirmuista ja ennenkuulumatonta ottelua. Taistelijat olivat sopineet, että Don Quijoten voittaessa hänen vastustajansa täytyisi naida Doña Rodríguezin tytär ja että hänen hävitessään hänen vastustajansa pääsisi vapaaksi lupauksesta, jonka vuoksi häntä syytettiin, tarvitsematta antaa mitään muuta korvausta. Turnajaisten ohjaaja sijoitti nyt taistelijat sivuttain aurinkoon, kummankin siihen paikkaan, missä heidän tuli olla. Rummut pärisivät, torvien toivotus täytti ilman, tanner vapisi jalkojen alla, katselijain sydämet olivat täynnä levotto-

muutta, toisten pelätessä ja toisten toivoessa asian onnellista tai onnetonta päättymistä. Don Quijote sulkeutui vihdoin koko sydämeästään Herramme Jumalan ja neiti Dulcinea Tobosolaisen suojelukseen ja odotti, että annettaisiin merkki hyökkäykseen. Mutta lakeijamme oli aivan toisissa ajatuksissa; hän mietti ainoastaan sitä, minkä tässä kohta mainitsen.

Näyttää siltä, että hänen katsellessaan vihamielistä neitiä tämä tuntui hänestä ihanimmalta naiselta, mitä hän oli eläessään nähnyt, ja se pieni sokea poika, jota yleensä ja kaikkialla nimitetään Amoriksi, ei tahtonut päästää käsistään hänelle nyt tarjoutuvaa tilaisuutta saada haltuunsa eräs lakeijansielu ja liittää se voitonmerkkiensä luetteloon; hän siis lähestyi miestä aivan hiljaa, kenenkään häntä näkemättä, lasketti kahden kyynärän pituisen nuolen lakeija paran vasempaan kylkeen ja kerrassaan lävisti hänen sydämensä, ja sen hän voi tehdä kaikessa rauhassa, sillä Amor on näkymätön ja kulkee ulos ja sisään mistä haluaa, kenenkään voimatta vaatia häntä tilille teoistaan. Sanon siis, että hyökkäysmerkkiä annettaessa lakeijamme kerrassaan hurmaantuneena ajatteli sen naisen kauneutta, jonka oli jo tehnyt vapautensa valtiattareksi, eikä siis ollenkaan kuunnellut torventoitotusta, aivan toisin kuin Don Quijote, joka tuskin sen kuultuaan kävi hyökkäykseen ja syöksyi kohti vihollistaan niin vinhasti kuin Rocinante suinkin jaksoi juosta; ja nähdessään hänen syöksyvän päin hänen kelpo aseenkantajansa Sancho huusi raikuvalla äänellä:

— Jumala sinua johdattakoon, sinä vaeltavien ritarien kerma ja kukka! Jumala suokoon sinulle voiton, sillä oikeus on sinun puolellasi!

Vaikka Tosilos näki Don Quijoten hyökkäävän päin, ei hän hievahtanutkaan paikaltaan, vaan kutsui kovalla äänellä marsalkkaa ja hänen tultuaan kysymään, mitä hän tahtoi, sanoi hänelle:

— Hyvä herra, eikö tämä taistelu tapahdu sitä varten, että saataisiin selville, pitääkö minun naida tuo neiti vai ei?

— Epäilemättä — kuului vastaus.

— No niin, — sanoi lakeija — minä pelkään tunnonvaivoja ja rasittaisin omaatuntoani kovin, jos lähtisin jatkamaan tätä taistelua; niinpä sanonkin, että tunnustan itseni voitetuksi ja haluan heti naida tuon neidin.

Marsalkka oli ihmeissään, kun kuuli, mitä Tosilos sanoi, ja vaikka hän oli eräs niistä, jotka olivat osallisina koko tässä juonessa, ei hän osannut vastata mitään. Don Quijote keskeytti hyökkäyksensä nähdessään, ettei hänen vihollisensa hyökännyt häntä vastaan. Herttua ei tietänyt, mikä oli syynä siihen, ettei taistelusta tullut sen enempää, mutta marsalkka meni hänen luokseen ja ilmoitti, mitä Tosilos oli sanonut, ja siitä herttua kovin hämmästyi ja suuttui. Sillävälän Tosilos meni sinne, missä Doña Rodríguez istui, ja huusi kovalla äänellä:

— Armollinen rouva, minä haluan naida tyttärenne enkä tahdo riidalla ja tappelulla saavuttaa, mitä voin saavuttaa kaikessa rauhassa ja ilman hengenvaaraa.

Urhoollinen Don Quijote kuuli sen ja lausui:

— Koska niin on laita, olen vapaa lupauksestani; aenkää naimisiin onneksenne, ja koska Herramme Jumala on hänet teille suonut, siunatkoon hänet teille pyhä Pietari.

Herttua oli tullut alas linnan pihalle, astui lakeijan luo ja sanoi hänelle:

— Onko totta, ritari, että tunnustatte itsenne voitetuksi ja että haluatte mennä naimisiin tämän neidin kanssa omantuntonne vaatimuksesta?

— On kyllä, armollinen herra — vastasi Tosilos.

— Siinä hän tekeekin aivan oikein, — virkkoi siihen Sancho Panza — sillä parasta on antaa kissalle, minkä muuten hiiri vie, niin pääsee siitä vaivasta.

Tosilos yritti irroittaa kypäriänsä ja pyysi, että toiset tulisivat hänen avukseen, koska hän oli tukehtumaisillaan eikä voinut olla kauempaa suljettuna ahtaaseen häkkiinsä. Se riisuttiin häneltä tuota pikaa, ja hänen lakeijankasvonsa paljastuivat kaikkien katseltaviksi. Ne nähtyään Doña Rodríguez ja hänen tyttärensä huusivat täyttä kurkkua:

— Tämä on petosta; petostahan tämä on! Oikean sulhasen sijaan on pantu Tosilos, armollisen herra herttuan lakeija! Jumala ja kuningas tulkoot avuksi tämmöisessä ilkeydessä, jotta emme sano konnamaisuudessa!

— Älkää olko huolissanne, armolliset rouvat, — virkkoi Don Quijote — sillä tämä ei ole ilkeyttä eikä konnamaisuutta, ja jos olisikin, niin siihen ei ole ollut syynä herttua, vaan minua vainoavat katalat noidat, jotka, minulle tämän voiton kunniaa suomatta, ovat muuttaneet sulhasmiehenne kasvot tämän miehen naamaksi, jonka on väitetty olevan herttuan lakeija. Noudattakaa neuvoani ja menkää hänen kanssaan naimisiin ollenkaan välittämättä vihollisteni ilkeydestä, sillä te haluatte aivan varmaan saada juuri hänet puolisosiksi.

Kuullessaan tuon herttua oli vähällä antaa koko kiukkunsa purkautua nauruksi ja sanoi:

— Seikat, joita herra Don Quijotelle sattuu, ovat niin erinomaisia, että melkein uskon, ettei tämä minun

lakeijani ole minun lakeijani; mutta käyttäkäämme juonta ja viekkautta: siirtäkäämme häät kahden viikon päähän, jos niin haluatte, ja pitäkäämme tätä henkilöä, joka nyt saa meidät epäröimään, niin kauan vangittuna, sillä voihan sattua, että hän sinä aikana saa takaisin entisen hahmonsa; noitien karsaus Don Quijotea kohtaan ei näet voine kestää niin kauan, varsinkaan, kun heillä ei ole mitään sanottavaa hyötyä tällaisista muodonmuutoksista.

— Voi armollinen herra, — sanoi Sancho — noilla ilkiöillä on aivan yleisenä tapana muuttaa toiseen muotoon asioita, jotka koskevat isäntääni. Erään ritarin, jonka hän taannoin voitti ja jonka nimi oli Peiliritari, he muuttivat kandidaatti Simson Carrascoksi, joka on kotoisin kylästäämme ja on hyvä ystävämme, ja armollisen neidin Dulcinea Tobosolaisen ne ovat muuttaneet kömpelöksi maalaistytöksi, ja siitä syystä minä luulen, että tämä lakeija tulee kuolemaan ja elämään lakeijana kaiken ikänsä.

Siihen virkkoi Doña Rodríguezin tytär:

— Olkoon tämä, joka pyytää minua vaimokseen — mistä olen hänelle kiitollinen — kuka tahansa; minä tahdon mieluummin olla lakeijan laillinen vaimo kuin jonkun ritarin petetty rakastajatar, vaikka eihän se, joka minut petti, ollutkaan mikään ritari.

Lopulta nämä kaikki tarinat ja tapahtumat päättyivät siten, että Tosilos päätettiin pitää tallessa, kunnes nähtäisiin, miten hänen muodonmuutoksensa kävisi. Kaikki ylistivät huutaen Don Quijotea voittajaksi, mutta useimmat olivat pahoillaan ja alakuloisina siitä, etteivät nuo kaksi taistelijaa, joiden ottelua oli niin hartaasti odotettu, olleet hakanneet toisiaan kapp-

leiksi, aivan kuin katupojat ovat pahoillaan, kun heidän odottamansa hirsipuuhun tuomittu ei tulekaan, koska hänet on armahtanut joko vastapuoli tai oikeus. Väki lähti tiehensä, herttua ja Don Quijote palasivat linnaan, Tosilos suljettiin tyrmään, Doña Rodríguez ja hänen tyttärensä olivat erinomaisen iloisia havaitessaan, että juttu sittenkin tavalla tai toisella tulisi johtamaan avioliittoon, ja Tosilos toivoi sitä samaa.

Seitsemäsküudetta luku,

jossa kerrotaan, miten Don Quijote sanoi jäähyväiset herttualle ja mitä hänelle sattui herttuattaren kamarineidin, älykkään ja huiman Altisidoran kanssa.

Don Quijotesta tuntui jo sovelialta luopua linnassa viettämästään joutilaasta elämästä, sillä hän kuvitteli, että hänen persoonaansa kovin kaivattiin, hänen salliessaan pidättää itseään eristettynä ja joutilaana ja ottamassa osaa niihin lukemattomiin pitoihin ja huveihin, joita herttua ja herttuatar järjestivät hänelle, vaeltavalle ritarille, ja hänestä tuntui kuin hän joutuisi tekemään taivaalle ankaraa tiliä tästä joutilaisuudesta. Niin hän eräänä päivänä pyysi herttualta ja herttuattarelta lupaa lähteä pois. He suostuivat hänen pyyntöönsä samalla vakuuttaen, että hänen lähtönsä kovin pahoitti heidän mieltään. Herttuatar antoi Sancho Panzalle tämän vaimon kirjoittamat kirjeet, Sancho kuunteli niitä itkeä tillittäen ja lausui:

— Kuka olisi osannut ajatella, että semmoiset suuret toiveet kuin ne, joita tieto minun käskynhaltiana-olostani sytytti eukkoni Teresa Panzan poveen, sammuisivat siihen, että minä nyt palaan ottamaan osaa isäntäni Don Quijoten surkeihin seikkailuihin? Olen kum-

minkin iloinen havaitessani, että Teresani käyttäytyi niinkuin hänen tuli ja sopi, koska hän lähetti tammenterhoja herttuattarelle; jollei hän olisi niitä lähettänyt, olisin ollut siitä pahoillani, ja Teresa olisi osoittanut kiittämättömyyttä. Lohdutuksenani on, että tätä lahjaa ei mitenkään voida nimittää lahjuksiksi, sillä minä olin jo käskynhaltiana, kun hän sen lähetti, ja on oikein ja kohtuullista, että ne, jotka saavat ottaa vastaan jonkin hyvän työn, osoittavat kiitollisuuttaan, vaikkapa vähäpätöisessäkin muodossa. Paljaanahan minä käskynhaltianvirkaan rupesin ja paljaana minä siitä lähdin, niin että voin sanoa hyvällä omallatunnolla, mikä ei olekaan mikään pikkuasia: »Alastonna minä synnyin ja alaston olen, ei ole tullut häviötä enempää kuin voittoakaan.»

Näin puhui Sancho itseksensä lähtöpäivänä, ja Don Quijote, joka oli edellisenä iltana sanonut jäähyväiset herttualle ja herttuattarelle, ilmaantui aamulla varuksissaan linnanpihalle. Häntä katseli parvekkeelta koko linnanväki, ja herttua ja herttuatarkin tulivat ulos häntä näkemään. Sancho istui harmonsa selässä haarpusseineen, matkalaukkuineen ja eväineen erinomaisen tyytyväisenä, sillä herttuan hovimestari, hän, joka oli ollut Trifaldina, oli antanut hänelle pienen kukkaron, jossa oli kaksisataa kultadukaattia matkakustannuksia varten, ja tätä Don Quijote ei vielä tietänyt. Kun siis kaikki, kuten sanottu, parhaillaan häntä katselivat, koroitti herttuattaren muitten kamarirouvien ja kamari-neitien keskeltä, jotka olivat kerääntyneet lähtöä katselemaan, huima ja älykäs Altisidora äänensä lausuen murheellisesti:

Oi kuule, ritari häijy,
pidätä hiukkasen,
älä kannusta kaakkias juoksuun
noin hurjasti peläten.

Kas, ethän käärmettä julmaa
sä pakene, uskoton,
ei lammaskaan sua vainoo,
— vain karitsa pieni se on.

Sinä hurmasit neidon kauniin
— ei yhtään vertaista tään
Diana vuorilla nähnyt,
ei Venus metsissään.

*Mene hornan kuiluun, saattonas Barrabas,
sinä julma Bireno ja karkaava Aeneas.*

Ah hirviö, terävin kynsin
sinä kannat mun sydäntäin,
joka antaunut on sulle,
sun katseestas värähtäin.

Viet myssyä kolme ja sukkain
monikirjavat nauhat pois
sinä polvista, hohtoa joitten
ei marmori voittaa vois.

Kakstuhatta huokausta
niin tulista myöskin sait,
ett' ois ne polttaa voineet
kakstuhatta Troiaa kait.

*Mene hornan kuiluun, saattonas Barrabas,
sinä julma Bireno ja karkaava Aeneas.*

Asemiehesi Sanchon mieli
niin kovaksi paatukoon,
ett' iäksi Dulcinea
jää lumottuun olentoon.

Sun rikostes rangaistuksen
 niin kärsiä saakoon hän,
 kuin vanhurskasten nähdään
 vuoks syntisten kärsivän.

Sinun hienot seikkailuretkes
 lopun kurjimman saakohon,
 unennäöksi jääköön riemus,
 nimes olkoon: Uskoton.

*Mene hornan kuiluun, saattonas Barrabas,
 sinä julma Bireno ja karkaava Aeneas.*

Nimes olkoon mainetta vailla
 Granadasta Lojaan, niin
 Sevillasta myös Marchenaan
 ja Lontoosta Englantiin.

Ja neljän kuninkaan kirjaa
 jos joskus sä tutkinet,
 sua ässä ja kuningas karttaa
 ja valttia löydä et.

Kun liikavarpaitas leikkaat,
 veri varpaasta vierähtää,
 kun sinulta hampaita viedään,
 niin juuret suuhusi jää.

*Mene hornan kuiluun, saattonas Barrabas,
 sinä julma Bireno ja karkaava Aeneas.*

Murheellisen Altisidoran tällä tavalla valittaessa tuskaansa Don Quijote katseli häntä koko ajan; sitten hän kääntyi sanaakaan vastaamatta Sanchon puoleen ja sanoi hänelle:

— Esivanhempiesi autuuden nimessä, rakas Sancho, minä vannotan sinua tunnustamaan minulle totuuden.

Sano minulle, onko sinulla kukaties ne kolme myssyä ja ne sukkanauhat, joista tuo rakastunut neiti puhuu?

Siihen vastasi Sancho:

— Ne kolme myssyä minulla kyllä on, mutta sukkanauhoista ei aavistustakaan.

Herttuatar hämmästyi Altisidoran julkeutta; vaikka hän piti kamarineitiänsä huimana, veitikkamaisena ja hillittömänä, ei hän kumminkaan olisi uskonut, että tyttö rohkenisi olla näin julkea, ja hänen hämmästyksensä oli sitä suurempi, kun hän ei ollut osannut tätä pilaa odottaa. Herttua halusi jatkaa leikkiä ja sanoi:

— Minusta ei näytä oikealta, herra ritari, että te, nautittuanne tässä linnassani osaksenne tullutta hyvää kohtelua, olette rohjennut ottaa mukaanne ainakin kolme myssyä ja mahdollisesti vielä kamarineitini sukkanauhat. Tämä osoittaa huonoa sydäntä; se on teko, joka huonosti sopii teidän maineeseenne. Antakaa hänelle sukkanauhat takaisin; jollette niin tee, haastan teidät taistelemaan elämästä ja kuolemasta, ollenkaan pelkäämättä, että konnamaiset noidat muuttavat minut toiseen hahmoon tai vaihtavat kasvoni, niinkuin ovat vaihtaneet lakeijani kasvot, joka kävi kanssanne kak-sintaisteluun.

— Jumala varjelkoon — vastasi Don Quijote — minua paljastamasta miekkaani teidän kaikkein korkeinta persoonaanne vastaan, jolta olen saanut niin paljon suosienosoituksia. Myssyt minä annan takaisin, koska Sancho sanoo, että ne hänellä on, mutta sukkanauhoja minun on mahdoton palauttaa, sillä niitä en ole saanut minä enempää kuin hänkään, ja jos tämä teidän kamarineitinne suvaitsee tutkia piilopaikkojaan, niin hän varmasti ne löytää. Minä, armollinen herra

herttua, en ole koskaan ollut varas enkä aio siksi tulla eläessäni, jollei Jumala minua kokonaan hylkää. Tämä kamarineiti puhuu, kuten hän itse sanoo, rakastuneena, mihin minä en ole syypää, ja niinmuodoin minun ei tarvitse anoa mitään anteeksi, ei häneltä eikä teidän ylhäisyydeltänne, jota hartaasti pyydän ajattelemaan itsestäni paremmin ja jälleen antamaan minulle luvan lähteä matkaan.

— Jumala suokoon, että matkanne on onnellinen, herra Don Quijote, — sanoi herttuatar — ja että saamme aina kuulla hyviä uutisia urotöistänne. Ja lähtekää nyt Jumalan nimeen, sillä mitä kauemmin viivyttelette, sitä enemmän kiihdätte tulta näiden teitä katselevien neitojen povissa; mutta minä tulen rankaisemaan kamari-neitiäni, niin ettei hän tästä lähtien käyttäydy sopimattomasti, ei katseissaan eikä puheissaan.

— Minä pyydän sinua kuulemaan vielä yhden ainoan sanan, oi urhoollinen Don Quijote, — sanoi nyt Altisidora — ja se on tämä: minä pyydän sinulta anteeksi, että syytin sinua sukkanauhojen varastamisesta, sillä Jumalan ja oman sieluni nimessä, minullahan on ne ylläni, ja minä olen ollut yhtä hajamielinen kuin se, joka etsi aasia sillä ratsastaessaan.

— Enkö sitä sanonut? — virkkoi Sancho. — Minä se olenkin oikea poika salantajaksi! Jos minua olisi haluttanut niin tehdä, niin totisesti minulla olisi ollut siihen mainio tilaisuus ollessani käskynhaltiana.

Don Quijote taivutti päätään ja kumarsi herttualle ja herttuattarelle ja kaikille läsnäolijoille; sitten hän käänsi Rocinanten, Sancho seurasi häntä harmollaan, ja niin hän lähti pois linnasta suunnaten kulkunsa kohti Zaragozaaa.

Kahdeksaskuudetta luku,

*jossa kerrotaan, kuinka Don Quijotelle sateli seikkailuja
niin paljon, että toinen oli toisen tiellä.*

Päästyään avoimelle kentälle, missä Altisidoran lemmentouhu ei häntä vaivannut eikä rasittanut, Don Quijote tunsi olevansa oikein elementissään, hänen elämänvoimansa virkistyivät jälleen jatkamaan ritarillista tehtävää, ja hän kääntyi sanomaan Sancholle:

— Vapaus, hyvä Sancho, on kalleimpia lahjoja, mitä taivas on ihmisille suonut; sille eivät vedä vertoja ne aarteet, joita maa sisäänsä kätkee ja meri helmaansa salaa; vapauden samoinkuin kunnian tähden sopii ja tuleekin uskaltaa henkensä; vankeus sitävastoin on suurin onnettomuus, mikä voi ihmisiä kohdata. Sanon tämän, Sancho, siksi, että olet varmaan havainnut, millaista hekumallista ja yltäkylläistä elämää olemme viettäneet linnassa, josta nyt lähdemme. Mutta sittenkin minusta tuntui keskellä noita yllellisiä pitoja ja jäähdytettyjä juomia, että olin kuin nälkäänäkevä, koska en nauttinut niitä niin vapaasti kuin olisin nauttinut, jos kaikki olisi ollut omaani; velvollisuus korvata hyviä tekoja ja suosionosoituksia, joita on osakseen saanut, on näet kahle, joka estää sielua vapaasti liikkumasta. Onnellinen se, jolle taivas on anta-

nut leivänkannikan hänen tarvitsematta siitä kiittää ketään muuta kuin taivasta itseään!

— Huolimatta kaikesta, mitä teidän armonne nyt sanoi, — virkkoi Sancho — on väärin, jollemme ole puolestamme kiitollisia niistä kahdestasadasta dukaa-tista, jotka minulle antoi kukkaroineen päivineen hert-tuan hovimestari ja joita nyt kannan povellani kuin sydämen laastarina ja vahvistavana lääkkeenä kaiken sen varalta, mitä voi sattua; me näet emme suinkaan aina löydä linnoja, missä meitä kestitään, vaan voimme kenties osua majapaikkoihin, missä meitä piestään.

Näissä ja muissa samanlaisissa keskusteluissa molem-mat vaeltajat, ritari ja aseenkantaja, liikkuvat eteen-päin. Kuljettuaan hiukan toista peninkulmaa he näkivät eräällä viheriällä niityllä ruohikossa noin tusinan miehiä, jotka olivat talonpoikaishuoneissa ja istuivat nuttujensa päällä aterioimassa. Heillä oli vierellään eräänlaisia valkoisia lakanoita, joilla he olivat jotakin peittäneet; lakanat olivat maasta koholla ja erillään toisistaan. Don Quijote lähestyi aterioitsevia, tervehti heitä ensin kohteliaasti ja kysyi sitten, mitä oli noitten liinojen alla. Eräs miehistä vastasi:

— Hyvä herra, näiden peitteitten alla on muutamia veistokuvia, jotka tullaan liittämään kylämme kirkossa rakenteilla olevaan alttariin; me kuljetamme niitä pei-tettyinä, jotta ne eivät menetä kiiltoaan, ja kannamme niitä olkapäillämme, jotta ne eivät säry.

— Jos suvaitsette, — vastasi Don Quijote — haluaisin mielelläni ne nähdä, sillä kuvat, joita kuljetetaan niin varovasti, ovat varmaan oivallisia.

— Ovatpa tietenkin! — vastasi mies. — Osoittaahan sen jo niiden hinta, sillä niiden joukossa ei totisesti ole

yhtäkään, joka ei maksa kuudettakymmentä dukaattia; ja jos teidän armonne haluaa nähdä, että niin on laita, niin odottakaa vähän saatte nähdä sen omin silmin.

Mies nousi aterialtaan ja meni ottamaan pois peiton ensimmäisen kuvan päältä, joka esitti ratsastavaa Pyhää Yrjänää. Ratsun jaloissa kiemurteli louhikäärme, ja pyhä Yrjänä oli syöksemässä sen kitaan peistään niin tuimasti kuin ainakin häntä esittävässä kuvissa. Kuva hehkui kuin sula kulta, kuten sanotaan. Sen nähdessään Don Quijote sanoi:

— Tämä oli eräs kaikkein parhaita vaeltavia ritareita taivaallisessa sotajoukossa; hänen nimensä oli pyhä Yrjänä, ja hän oli sitäpaitsi neitojen suojelija. Katsotaanpa tätä toista.

Mies otti peitteen pois, ja näkyviin tuli ratsastava pyhä Martti, joka oli antamassa viittansa toista puolta köyhälle. Tuskin sen nähtyään Don Quijote virkkoi:

— Tämäkin ritari kuului kristittyihin seikkailijoihin, ja minä uskon, että hän oli vielä anteliaampi kuin urhoollinen, kuten voit nähdä, Sancho, siitä, että hän antaa puolet viittaansa köyhälle, ja tämä tapahtuu varmaan talviseen aikaan; jollei olisi niin laita, hän varmaan antaisi koko viitan, niin armelias hän oli.

— Ei suinkaan asia niin ollut, — sanoi Sancho — vaan hän varmaan noudatti sananlaskua, joka sanoo, että kohtuus hyvä kaikessa, makkarassakin.

Don Quijote nauroi ja pyysi ottamaan pois seuraavan peitteen, jonka alta tuli näkyviin Espanjan Suojeluspyhimys. Hän oli ratsun selässä, kädessä verinen miekka, hän ajoi kumoon maureja syökseyen heidän päittänsä ylitse, ja hänet nähdessään Don Quijote lausui:

— Tämä on oikea ritari Kristuksen sotajoukoista: hänen nimensä on pyhä Jaakko Mauriensusurma, hän on kaikkein urhoollisimpia pyhimyksiä ja ritareita, mitä on ollut maailmassa ja nyt on taivaassa.

Sitten otettiin jälleen pois peite, ja sen alta tuli näkyviin pyhä Paavali putoamassa ratsultaan, kaikkinen yksityisseikkoineen, joita yleensä kuvataan hänen kääntymistään esittäviin alttaritauluihin. Nähdessään hänet niin ilmielävänä, että olisi luullut Kristuksen todella hänelle puhuvan ja Paavalin vastaavan, Don Quijote sanoi:

— Tämä oli kaikkein suurin vihollinen, mitä Herramme Jumalan kirkolla oli hänen aikanaan, ja kaikkein voimallisin puolustaja, mitä sillä tulee milloinkaan olemaan; hän oli eläessään vaeltava ritari ja pysyi pyhänä taistelijana hamaan kuolemaan saakka, uupumattomana työmiehenä Herran viinamässä, kansojen opettajana, joka oli saanut oppinsa taivaasta, missä hänen mestarinaan ja opettajanaan oli itse Jeesus Kristus.

Useampia kuvia ei ollut; siksi Don Quijote käski ne jälleen peittää ja sanoi niiden kuljettajille:

— Olen katsonut hyväksi enteeksi, rakkaat veljet, että olen nähnyt, mitä olen nähnyt, sillä nämät pyhät miehet harjoittivat samaa tointa, jota minä harjoitan, nimittäin asetointa, vaikka minun ja heidän kesken on se ero, että he olivat pyhimyksiä ja taistelivat taivaallisella tavalla, minä sitävastoin olen syntinen ihminen ja taistelen inhimillisellä tavalla. He valloittivat taivaan väkisin, sillä taivaan valtakuntaan voidaan hyökätä, minä taas en toistaiseksi tiedä, mitä voin valloittaa suurellakaan vaivalla; mutta jos valtiattareni Dul-

cinea Tobosolainen sattuisi sentään vapautumaan vaikeuksista, joiden alaisena on, niin onneni olisi parempi, mieleni pääsisi tasapainoon, ja minä voisin ohjata askeleni paremmalle tielle kuin se, jota nyt vaellan.

— Jumala sen kuulkoon, ja piru olkoon kuuro — virkkoi siihen Sancho.

Miehet ihmettelivät sekä Don Quijoten ulkomuotoa että hänen puhettaan eivätkä ymmärtäneet puoltakaan siitä, mitä hän tarkoitti. He lopettivat ateriansa, nostivat kuvat olkapäilleen, sanoivat hyvästi Don Quijotelle ja lähtivät jatkamaan matkaansa.

Sanchosta tuntui jälleen kuin ei hän olisi milloinkaan herraansa oikein tuntenut, hän ihmetteli, mitä kaikkea tämä tiesi, ja hänestä näytti, ettei maailmassa ollut yhtään historiaa eikä tapahtumaa, jota hän ei tuntenut kuin viittä sormeaan ja säilyttänyt uskollisesti muistissaan. Sancho sanoi:

— Totisesti, armollinen herra isäntäni, jos sitä, mitä meille tänään on tapahtunut, sopii nimittää seikkailuksi, niin se on ollut kaikkein lempeimpiä ja suloisimpia, mitä meille on koko vaelluksemme kestäessä sattunut: me olemme selviytyneet siitä joutumatta piestyiksi ja ollenkaan pelästymättä, emme ole paljastaneet miekkaamme, ruumiimme eivät ole kellahtaneet maahan, emmekä ole joutuneet näkemään nälkää. Kiitetty olkoon Jumala, joka on sallinut minun nähdä semmoista omin silmin.

— Sinä puhut hyvin ja oikein, Sancho; — sanoi Don Quijote — mutta sinun tulee ottaa huomioon, etteivät viikot ole veljeksiä eivätkä kulu samalla tavalla; ja sitä, mitä rahvas yleensä nimittää enteiksi ja mikä ei perustu mihinkään luonnolliseen syyhyn, tulee ymmär-

täväisen ihmisen pitää onnellisena sattumana ja sellaisena arvostella. Joku sellainen taikauskoinen nousee aamulla, lähtee ulos, kohtaa jonkun Pyhän Franciskuksen munkkikunnan veljen, kääntyy ja palaa kotiinsa kuin olisi kohdannut aarnikotkan. Toinen, joku Mendoza, kaataa epähuomiossa suolaa pöydälle, ja tuosta valahtaa heti hänen sydämeensä syvä alakuloisuus, ikäänkuin luonto olisi velvollinen ilmoittamaan tulevaisia onnettomuuksia mainitunlaisilla joutavilla seikoilla. Järkevän kristityn ihmisen ei pidä saivarrellen pyrkiä saamaan selkoa siitä, mitä taivas aikoo tehdä. Scipio astuu maihin Afrikassa, kompastuu hypätessään maihin, hänen sotamiestensä pitävät tuota huonona enteenä, mutta hän syleilee maan kamaraa ja sanoo: »Sinä et pääse minulta pakoon, Afrika, sillä minä pidän sinua lujasti sylissäni.» Minulle, Sancho, on siis ollut erinomainen sattuma, että olen tullut kohdanneeksi nuo kuvat.

— Sen kyllä uskon; — vastasi Sancho — mutta nyt pyytäisin teidän armoanne sanomaan minulle, mistä johtuu, että espanjalaiset, aikoessaan lähteä johonkin taisteluun, huutavat avukseen tuota pyhää Jaakkoa Mauriensurmaa näillä sanoilla: »Santiago ja kiinni Espanja!» Onko Espanja kukaties irti, niin että se pitää panna kiinni, vai mitä merkillistä hommaa se on?

— Sinä olet ylen typerä, Sancho; — vastasi Don Quijote — muista, että tuon suuren punaristiritarin on Jumala antanut Espanjalle maan suojeleuspyhimykseksi ja varjelijaksi, varsinkin niissä ankaroissa otteluissa, joita espanjalaisilla on ollut maurien kanssa, ja siksi he huutavat häntä avukseen ja puolustajakseen kaikissa aloittamisissa taisteluissa, ja onpa niissä monta kertaa

nähty hänen itsensä kumoavan ja kaatavan, hävittävän ja surmaavan Hagarin poikien joukkoja; ja tämän seikan todistukseksi voisin mainita sinulle paljon esimerkkejä, joita kerrotaan todenperäisissä espanjalaisissa historioissa.

Sancho vaihtoi puheenaihetta ja sanoi isännälleen:

— Minua, armollinen herra, ihmetyttää herttuattaren kamarineidin Altisidoran julkeus. Hänet oli varmaan pahoin haavoittanut ja lävistänyt tuo, jota mainitaan Amorin nimellä. Hänenhän sanotaan olevan melkein sokea poika, joka kaihestaan tai paremmin sanoen sokeudestaan huolimatta osuu aina maaliinsa, jos valitsee maalikseen ihmisen sydämen, olipa tämä maali kuinka pieni tahansa, osuu siihen ja sen kerrassaan puhkaisee nuolillaan. Olen myös kuullut sanottavan, että tyttöjen siveys ja häveliäisyys katkaisee lemmentuolien kärjen ja tylsyyttää ne, mutta tässä Altisidorassa ne näyttävät pikemmin teroittuvan kuin tylsyvän.

— Ota huomioon, Sancho, — virkkoi Don Quijote — ettei Amor menettele toimissaan hienotunteisesti eikä pysyttele järjellisissä rajoissa, vaan on samanluontoinen kuin kuolema, joka hyökkää yhtä hyvin kuninkaitten korkeihin linnoihin kuin paimenten mataloihin majoihin, ja että se, otettuaan sydämen täysin valtaansa, ensi työkseen karkoittaa siitä kaiken pelon ja häveliäisyyden. Juuri siksi Altisidorakin ilmaisi julkeasti tunteensa, jotka nostavat poveeni pikemmin hämminkiä kuin sääliä.

— Sehän on selvää julmuutta! — sanoi Sancho. — Ennenkuulumatonta kiittämättömyyttä! Omasta puolestani voin sanoa, että neidin lausuma pieninkin lemmensana olisi minut kukistanut ja tehnyt hänen ala-

maisekseen. Voi koiranpoika, millainen kivisydän, millainen pronssipovi, ja sielu selvää muurisavea! Mutta minä en voi ymmärtää, mitä se neiti näki teidän armossanne semmoista, mikä sai hänet niin antautumaan ja alistumaan. Missä on se komea ulkonäkö, se reippaus, se sievyys, missä ne kasvot, missä nämä mainitsemani seikat erikseen tai kaikki yhdessä, jotka saivat hänet rakastumaan; olen näet totta totisesti monta kertaa pysähtynyt katselemaan teidän armoanne kantapäätä aina ylimmän hiuskarvan huippuun, mutta näen ainoastaan seikkoja, jotka ovat pikemmin omansa peloittamaan kuin rakastuttamaan, ja olenhan sitäpaitsi kuulut sanottavan, että kauneus on ensimmäinen ja etevin ominaisuus, joka sytyttää rakkautta, ja koska teidän armossanne ei yhtään kauneutta ole, en ymmärrä, mihin se raukka rakastui.

— Sinun tulee tietää, Sancho, — vastasi Don Quijote — että on olemassa kahdenlaista kauneutta, nimittäin sielun ja ruumiin kauneutta; sielun kauneus loistaa ja ilmenee ymmärryksessä, kunniallisuudessa, jalossa toiminnassa, anteliaisuudessa ja moitteettomassa käytöksessä, ja kaikki nämä ominaisuudet voivat olla rumassa ihmisessä; ja katseen kiintyessä tähän kauneuteen, eikä ruumiin kauneuteen, siitä yleensä syntyy kiihkeä ja ylivoimainen rakkaus. Minä, hyvä Sancho, tiedän kyllä, etten ole kaunis, mutta tiedän myös, etten ole muodoton, ja arvokkaalle miehelle riittää, ettei hän ole mikään hirviö, jotta häntä voidaan helästi rakastaa, jos hänellä vain on mainitsemani sielunlahjat.

Näissä puheissa ja keskusteluissa he saapuivat eräseen metsikköön, joka oli vähän matkan päässä tiestä,

ja Don Quijote havaitsi äkkiarvaamatta kietoutuneensa viheriästä langasta kudottuun verkkoon, joka oli kiinnitetty puitten väliin. Ollenkaan käsittämättä, mitä tämä saattoi merkitä, hän sanoi Sancholle:

— Minusta näyttää, Sancho, että tästä verkosta sukeutuu kaikkein merkillisimpiä seikkailuja, mitä kuvitella saattaa. Vietäköön minulta henki, jolleivät minua vainoavat noidat aio kietoa minua siihen estääkseen matkaani, ikäänkuin kostoksi siitä ynseydestä, jota olen osoittanut Altisidoralle. Mutta tietäkööt he, että minä, vaikka nämä verkot eivät olisi viheriästä langasta punotut, vaan kaikkein kovimmista timanteista, ja olisivat vielä lujemmat kuin se, johon seppiä mustasukkainen jumala kietoi Venuksen ja Marsin, hajoittaisiin ne ikäänkuin ne olisivat meriheinistä tai pumpulilangoista kudotut.

Kun hän sitten aikoi mennä eteenpäin ja repiä verkon kokonaan, astui puitten välistä yhtäkkiä hänen näkyviinsä kaksi erinomaisen kaunista paimentyttöä; ainakin he olivat paimentyttöjen vaatteissa, lukuunottamatta sitä, että heidän nuttunsa ja hameensa olivat hienoa brokadia, tarkoitan, että heidän hameensa olivat kaikkein hienointa kultakudelmaa. Heidän hiuksensa valuivat vapaina hartioille, ja niiden kultainen hohto voi kilpailla auringon säteitten kanssa; hiuksia korosti kaksi seppelettä, jotka olivat viheriästä laakerista ja punaisesta amarantista sidotut. Iältään he eivät näyttäneet olevan alle viidentoista eikä yli kahdeksantoista.

Tuo oli näky, joka sai Sanchon ihmeisiinsä, Don Quijoten jännityksen valtaan, auringon pysähtymään juoksussaan heitä katselemaan ja loi kaikkien neljän ympärille ihmeellisen hiljaisuuden. Ensimmäisenä alkoi

vihdoin puhua toinen paimentyttö, joka lausui Don Quijotelle:

— Pysähtykää, herra ritari, älkää repikö näitä verkkoja, joita ei ole tähän jännitetty teidän vahingoksenne, vaan meidän huviksemme; ja koska tiedän, että tulette kysymään, miksi ne on tähän asetettu ja keitä me olemme, tahdon sen teille ilmoittaa muutamalla sanalla. Eräässä kylässä, joka sijaitsee noin kahden peninkulman päässä täältä ja jossa on paljon ylhäistä väkeä ja paljon hidalgoja ja rikkaita henkilöitä, sopivat erinäiset sukulaiset ja ystävät keskenään, että me, heidän poikansa, vaimonsa ja tyttärensä, naapurit, ystävät ja sukulaiset, tulisimme huvittelemaan tähän paikkaan, joka on miellyttävimpiä koko seudussa, ja että koko seura muodostaisi uuden idyllisen Arkadian, missä me tytöt esiintyisimme paimentyttöinä ja nuoret miehet paimenina. Me olemme opetelleet kaksi paimennäytelmää; toisen niistä on sepittänyt kuuluisa runoilija Garcilaso, toisen on kirjoittanut mainio Camões omalla portugalinkielellään, mutta me emme ole niitä vielä esittäneet. Me saavuimme tänne eilen, olemme pystyttäneet lehvien alle muutamia telttoja, semmoisia, joita nimitetään matkateltoiksi, runsasvetisen puron rannalle, joka kustuttaa kaikkia näitä niittyjä; viime yönä kiinnitimme puitten väliin nämä verkot viekoittelaksemme typerää lintuja, jotta ne pitämämme melun säikähdyttäminä niihin lentäisivät. Jos te, armollinen herra, haluatte tulla vieraaksemme, niin teidät otetaan vastaan kohteliaasti ja ystävällisesti, sillä nyt ei tänne päästetä huolta ja alakuloisuutta.

Hän vaikenä eikä virkkanut enempää. Don Quijote vastasi hänelle:

— Ihana neiti, Aktaion ei varmaankaan ollut niin ihastunut ja hämmästynyt äkkiiarvaamatta nähdessään Dianan kylpevän aalloissa kuin minä nähdessäni teidän kauneutenne. Minä ylistän teidän huvienne aihetta ja kiitän ystävällisistä kohteliaisuuksistanne, ja jos voin jollakin tavalla teitä palvella, voitte huoletti minua käskeä, varmasti luottaen siihen, että tulen teitä tottelemaan, sillä minun toimenani on juuri osoittaa kiittolisuutta ja tehdä hyvää kaikenlaisille ihmisille, varsinkin niin ylhäisille kuin teidän henkilönne näyttävät olevan; ja jos nämä verkot, jotka varmaan sulkevat piiriinsä vain pienen alueen, kiertäisivät koko maanpiiriä, niin minä etsisin uusia maailmoita voidakseni kulkea niiden kautta näitä rikkomatta; ja jotta luotaisitte näihin liioitteleviin lupauksiini, tietäkää, ettei lupauksen antaja ole kukaan vähäisempi kuin Don Quijote Manchalainen, jos hänen nimensä ehkä on ehtinyt teidän kuuluviinne.

— Voi rakas ystäväni, — sanoi nyt toinen paimentyttö toverilleen — ajattele, kuinka suuri onni on tullut osaksemme! Näetkö tämän herran, joka on edesämme? No niin, sinun tulee tietää, että hän on maailman urhoollisin, rakastunein ja käytökseltään hienoin ritari, jollei ole pettäväinen se hänen urotöistään kertova painosta ilmestynyt historia, jonka olen lukenut. Lyönpä vetoa, että tämä kelpo mies, joka saapuu hänen kanssaan, on muudan Sancho Panza, hänen aseenkantajansa, jolle ei hupaisuudessa kukaan vedä vertoja.

— Siinä on perää; — sanoi Sancho — minä olen juuri teidän armonne mainitsema vekkuli ja aseenkantaja, ja tämä herra on minun isäntäni, se historiassa mainittu ja kuvattu Don Quijote Manchalainen.

— Ah! — virkkoi toinen. — Pyydetään, hyvä ystävä, hartaasti häntä jäämään, sillä vanhempamme ja veljemme ovat siitä varmaan sanomattomasti hyvillään. Olenhan minäkin kuullut kerrottavan hänen urhoollisuudestaan ja rakastettavuudestaan aivan samaa kuin sinä äsken mainitsit; ja ennen kaikkea sanotaan, että hän on kaikkein lujin ja luotettavin rakastaja, mitä tunnetaan, ja että hänen naisensa on muudan Dulcinea Tobosolainen, jolle koko Espanjassa myönnetään kauneuden kunniapalkinto.

— Siihen onkin täysi syy, — virkkoi Don Quijote — mikäli ei teidän verraton kauneutenne saata seikkaa epäilyksenalaiseksi. Mutta älkää huoliko vaivautua, armolliset neidit, minua pidättämään, sillä kutsumukseni välttämättömät velvollisuudet eivät salli minun missään levätä.

Samassa tuli siihen paikkaan, missä nämä neljä henkilöä olivat, toisen paimentytön veli, samoin paimeneksi puettuna, aivan yhtä upeassa asussa kuin molemmat paimentytöt. Nämä kertoivat hänelle, että heidän seurassaan oleva henkilö oli urhoollinen Don Quijote Manchalainen ja toinen hänen aseenkantajansa Sancho, jonka nuori mies jo tunsi, koska oli lukenut heidän historiansa. Muhkea paimen tervehti heitä kohteliaasti ja pyysi heitä lähtemään hänen kanssaan heidän teltoilleen; Don Quijoten täytyi suostua, ja niin he lähtivät. Samassa läheni meluava ajojoukko, ja verkot täyttyivät erilaisista linnuista, jotka verkkojen värin pettäminä eksyivät vaaraan, jota aikoivat välttää. Paikalle keräytyi neljäntäkymmentä henkilöä, jotka olivat kaikki upeissa paimenten ja paimentyttöjen puvuissa, ja kaikki saivat heti tietää, keitä olivat Don Quijote

ja hänen aseenkantajansa, mikä heitä kovin ilahdutti, koska he jo tunsivat heidän historiansa. Keräännytettiin teltojen luo, missä oli katettu upeat, runsaat ja siistit pöydät. Don Quijotea kunnioitettiin luovuttamalla hänelle paras paikka; kaikki katselivat häntä ja olivat ihmeissään hänet nähdessään. Kun sitten ruokaastiat oli vihdoin korjattu pois, koroitti Don Quijote erittäin juhlallisesti äänensä ja lausui:

— Vaikka muutamat väittävät, että ihmisten teke-
miin suurimpiin synteihin kuuluu ylpeys, väitän minä,
että pahin kaikista on kiittämättömyys, ja ajattelen
näin väittäessäni yleistä sananpartta: että helvetti on
täynnä kiittämättömiä. Tätä syntiä olen minä, mikäli
se on ollut minulle mahdollista, koettanut välttää siitä
lähtien, kun olen kyennyt järkeäni käyttämään, ja
jollen voi palkita niitä hyviä tekoja, joita minulle teh-
dään, toisilla hyvillä teoilla, asetan niiden sijaan aina-
kin hartaan halun niitä suorittaa, ja jollei tämä riitä,
teen ne yleisesti tunnetuiksi; sillä henkilö, joka kertoo
hänen osakseen tulleista hyvistä töistä ja tekee ne
tiettäväksi, olisi myös valmis niitä korvaamaan toisilla
samanlaisilla, jos hän vain voisi; useimmiten näet ne,
jotka saavat, ovat vähäpätöisempiä kuin ne, jotka an-
tavat, ja niinmuodoin on Jumala kaikkein ylinnä, koska
hän on kaikkein ylimmäinen antaja, eivätkä ihmisen
lahjat voi milloinkaan vetää vertoja Jumalan antimille,
niin ääretön ero on niiden välillä; mutta tätä kykene-
mättömyyttä ja puutteellisuutta korvaa sentään taval-
laan kiitollisuus. Kiitollisena suosioista, jota minulle on
täällä osoitettu, mutta kykenemättä siihen vastaamaan
samalla mitalla, minä siis pysyttelen oman kykyni
ahtaissa rajoissa, tarjoan mitä voin ja mitä minulla

on omaa satoa, ja sanon siis, että tulen kahden kokonaisen päivän kuluessa keskellä tätä Zaragozaan johtavaa maantietä puolustamaan ketä vastaan hyvänsä sitä väitettä, että nämä tässä paimentyttöjen valhepuvuissa esiintyvät neidit ovat maailman kauneimpia ja hienoimpia neitejä, lukuunottamatta vain verratonta Dulcinea Tobosolaista, minun aivoitusteni ainoata valtiatarta, tämä sanottuna kaikkien minua kuuntelevien suosiollisella luvalla.

Sancho, joka oli erittäin tarkkaavasti kuunnellut hänen sanojaan, puhkesi tuon kaiken kuultuaan äänekäästi puhumaan ja lausui:

— Onko mahdollista, että maailmassa voi olla henkilöitä, jotka uskaltavat väittää ja vannoa, että tämä minun herrani on hullu? Sanokaa te, arvoisa paimenherrasväki: onko ketään maalaispappia, olipa hän kuinka viisas ja oppinut tahansa, joka kykenisi sanomaan, mitä isäntäni on sanonut, tai ketään vaeltavaa ritaria, olipa hänen urhoollisuutensa maine kuinka suuri hyvänsä, joka voisi tarjoutua tekemään, mitä isäntäni on tässä luvannut tehdä?

Don Quijote kääntyi Sanchon puoleen ja sanoi hänelle, kasvot vihaa hehkuen:

— Onko mahdollista, oi Sancho, että maan päällä voi olla ketään henkilöä, joka väittäisi, ettet sinä ole hölmö, sisältä samoin kuin päältäkin, ja lisäksi ties millaisilla ilkeyden ja lurjusmaisuuksien ripsuilla kaunistettu? Kuka sinua käskee sekaantumaan minun asioihini ja tutkistelemaan, olenko viisas vai hullu? Ole vaiti äläkä vastaa mitään, vaan satuloi Rocinante, jos satula on riisuttu; me lähemme panemaan täytäntöön lupaustani, ja koska oikeus on täysin minun puolellani, voit enna-

kolta katsoa voitetuiksi kaikki, jotka tahtovat ryhtyä vastarintaan.

Ankaran vihan vallassa ja harmiansa selvästi ilmaisten hän hyppäsi ylös istumapaikastaan jättäen kaikki läsnäolijat ihmettelemään ja saaden heidät epäröimään, oliko häntä pidettävä hulluna vai viisaana. Kun sitten oli yritetty suostutella häntä luopumaan sellaisesta haasteesta, koska kaikki täysin tunnustivat hänen hyvän-
tahtoisen mielihalunsa, joten ei tarvittu mitään uusia todistuksia hänen urheutensa osoitukseksi, kun näet se, mitä hänen historiassaan oli hänen urotöistään kerrottu, täysin riitti, Don Quijote pysyi siitä huolimatta päätöksessään, nousi Rocinanten selkään, otti kilven käsivarrelleen, tarttui peitseensä ja asettui keskelle valtamaantietä, joka kulki lähellä viheriää niittyä. Sancho seurasi häntä harmollaan, ja heidän jäljessään tulivat kaikki paimenjoukkoon kuuluvat henkilöt haluten nähdä, mihin hänen uhkarohkea ja ennenkuulumaton tarjoumuksensa johtaisi.

Asetuttuaan, kuten jo sanoin, keskelle tietä Don Quijote vapisutti ilmaa seuraavanlaisilla sanoilla:

— Te kulkijat ja matkustavaiset, ritarit, aseenkantajat, jalkaisin ja ratsain liikkuvat, jotka kuljette tätä tietä tai tulette sitä kulkemaan näinä kahtena seuraavana päivänä! Tietäkää, että Don Quijote Manchalainen, vaeltava ritari, on asettunut tähän puolustamaan väitettä, että maailman kaiken kauneuden ja rakastettavuuden voittaa se kauneus ja rakastettavuus, jolla on sijansa näillä niityillä ja näissä lehdoissa asuvissa nymfeissä, lukuunottamatta sieluni valtiatarta Dulcinea Tobosolaista. Käyköön siis päin, ken on toista mieltä; minä odotan häntä tässä.

Hän kertasi nämä samat sanat kahdesti, ja kummallakaan kerralla niitä ei kuullut yksikään seikkailija. Mutta kohtalo, joka ohjasi hänen asioitaan yhä parempaan päin, sääti niin, että vähän ajan kuluttua näkyi tiellä suuri joukko ratsastavia miehiä, joilla useilla oli peitset käsissä, kaikki ratsastaen yhdessä rykelmässä ja kovaa vauhtia. Ne, jotka olivat Don Quijoten seurassa, olivat tuskin ehtineet tuon joukon nähdä, kun kääntyivät ja poistuivat kauas tieltä, koska arvasivat, että voisivat joutua johonkin vaaraan, jos jäisivät odotamaan. Don Quijote yksin jäi paikalle pelottomin sydämin, ja Sancho Panza piiloutui Rocinanten lautasen taakse kuin kilven suojaan. Peitsimiesten joukko tuli lähemmäksi, ja eräs heistä, joka ajoi toisten edellä, alkoi huutaa Don Quijotelle:

— Pois tieltä, sinä saakelin mies, muuten tallaavat härät sinut murskaksi!

— Hoi, te riivatut, — vastasi Don Quijote — minä en välitä mistään härjistä, vaikka ne olisivat kaikkein villeimpiä, mitä Jarama rannoillaan kasvattaa! Tunustakaa, te konnat, liikoja miettimättä, että se, mitä olen tässä julistanut, on totta; jollette sitä tee, joudutte ottelemaan minun kanssani.

Häränajajalla ei ollut aikaa vastata eikä Don Quijotella aikaa väistyä, vaikka olisi tahtonutkin, ja niin syöksyi koko joukko villedä sonneja ja kesyjä härkiä ja joukko häränajajia ja muuta väkeä, jotka olivat viemässä tätä karjaa johonkin paikkaan, missä oli järjestetty seuraavaksi päiväksi härkätaistelu, Don Quijoten ja Sanchon, Rocinanten ja harmon yli kukistaen heidät kaikki maahan ja heittäen kierimään pitkin kenttää. Sancho makasi siinä pahoin pideltynä, Don

Quijote kauhun vallassa, harmo kolhittuna eikä Rocinantekaan parhaassa kunnossa. Vihdoin he sentään nousivat kaikki jaloilleen, ja Don Quijote, tavan takaa kompastuen ja kaatuen, alkoi kiireesti juosta härkälauman jälkeen huutaen täyttä kurkkua:

— Pysähtykää ja odottakaa, te kehnot konnat; tässä odottaa teitä ritari yksinään, eikä hän ole sitä lajia eikä sitä mieltä kuin ne, jotka sanovat, että pakenevalle viholliselle tulee rakentaa silta hopeasta!

Häränajajat, joilla oli kiire, eivät kumminkaan tuosta pysähtyneet eivätkä välittäneet hänen uhkauksistaan enempää kuin edellisen vuoden pilvistä. Väsymys pakotti Don Quijoten vihdoin pysähtymään, ja hän istahti, tuntien enemmän kiukkua kuin koston tyydytystä, tielle odottamaan Sanchon, Rocinanten ja harmon saapumista. Ne saapuivatkin, isäntä ja renki nousivat taas ratsuilleen ja lähtivät jatkamaan matkaansa pikemmin häpeissään kuin hyvillä mielin, huolimatta lausua jäähyväisiä jäljennetylle Arkadialle.

Y h d e k s ä s k u u d e t t a l u k u,

missä kerrotaan Don Quijotelle sattuneesta erinomaisesta tapauksesta, jota sopii seikkailuna pitää.

Don Quijote ja Sancho saivat siihen pölyyn ja uupumukseen, joka heille oli jäänyt muistoksi härkien epäkohteliaasta käytöksestä, apua ja virkistystä eräällä puhtaalla ja kirkkaalla lähteellä, jonka löysivät viileästä lehdosta ja jonka partaalle molemmat, isäntä ja palvelija, masentuneina istuutuivat jättäen armon ja Rocinanten vapaiksi riisuttuaan niiltä riimun ja suitset. Sancho kävi käsiksi haarapussinsa eväisiin ja otti siitä esiin, mitä tapasi nimittää särpimiksi; Don Quijote huuhteli suunsa ja pesi kasvonsa, ja tästä virkistyksestä hänen väsyneet voimansa jälleen elpyivät. Don Quijote oli kuitenkin yhä niin harmissaan, ettei syönyt mitään, ja Sancho puolestaan oli niin kohtelias, ettei uskaltanut koskea ruokiin, joita hänellä oli edessään, vaan odotti, että hänen herransa aloittaisi. Mutta huomattuaan sitten, ettei mietteisiinsä vaipunut Don Quijote ajatellutkaan ottaa leipää suuhunsa, Sancho alkoi mitään virkkamatta ja syrjäyttäen kaiken sopivaisuuden pistää poskeensa leipää ja juustoa, joita hänellä oli tarjona.

— Syö sinä, Sancho ystäväni, — sanoi Don Quijote — ylläpidä elämää, joka on sinulle arvokkaampi kuin

minulle, ja salli minun kuolla raskaisiin ajatuksiini ja musertaviin onnettomuuksiini. Minä, Sancho, olen syntynyt elämään kuolemaa varten, ja sinä kuolemaar syödessäsi, ja jotta huomaat minun tässä puhuvan totta, katsele minua, josta kertovat painetut historia-teokset, minua, joka olen asetöiltäni kuuluisa, teoissani moitteeton, minua, jota ruhtinaat kunnioittavat ja neidot tavoittelevat omakseen ja joka sittenkin loppujen lopuksi, kun toivoin urhoollisilla teoillani voitettuja ja ansaittuja palmuja, triumfeja ja seppeleitä, havaitsin tänä aamuna joutuneeni likaisten ja saastaisten elukkain sorkkain tallattavaksi ja möyhennettäväksi. Tämä ajatus tekee hampaani aroiksi, leukaperäni jäykiksi, käteni voimattomiksi ja riistää minulta kaiken ruokahalun, niin että aion antautua nälkäkuolemaan, joka on hirmuisin kaikista kuoleman lajeista.

— Jos niin on laita, — virkkoi Sancho yhä vikkelästi ruokaansa pureksien — niin teidän armonne ei taida hyväksyä sitä sananlaskua, joka sanoo, että kelpaa kuolla, kun kuolee kylläisenä. Minä puolestani en ainakaan aio itseäni tappaa, vaan aion ennemmin tehdä niinkuin suutari, joka venyttää nahkaa hampaillaan, kunnes saa sen ulottumaan kyllin pitkälle; samoin minä venytän elämäni syömällä, kunnes se ulottuu niin kauas kuin taivas on säätänyt. Ja teidän tulee tietää, armollinen herra, ettei ole mitään suurempaa hulluutta kuin tahallaan joutua epätoivoon niinkuin teidän armonne, ja uskokaa minua: jos nyt ensin syötte ja sitten ojennatte itsenne hiukan nukkumaan tähän nurmen viheriöille patjoille, niin saatte nähdä, että herättyänne olette melkoista virkeämpi.

Don Quijote teki niin, sillä hänestä tuntui, että San-

chon lausumat sanat olivat pikemmin filosofin kuin hölmön puhetta, ja hän sanoi Sancholle:

— Jos sinä, oi Sancho, suostuisit tekemään hyväkseni, mitä nyt sinulle sanon, niin virkistymiseni olisi varmempi ja huolteni paino vähenisi; ja sinun olisi tehtävä seuraavaa: minun nukkuessani ja noudattaessani neuvoasi sinä menisit vähän matkan päähän tästä, paljastaisit paikkasi ja antaisit Rocinanten suitsienperillä itsellesi kolme- tai neljäsataa iskuä vedettäväksi pois niistä kolmestatuhannesta ja niin ja niin monesta, jotka sinun tulee itsellesi antaa vapauttaaksesi Dulcinean lumouksesta; ei näet ole mikään pieni ikävyys, että tuo neito raukka on yhä lumottuna sinun huolimattomuutesi ja laiminlyöntisi tähden.

— Siitä asiasta voisi paljonkin puhua — virkkoi Sancho. — Nukutaan nyt kumpikin; kyllä Jumala siten sanoo, mitä tulee tapahtumaan. Teidän armonne tietäköön, ettei ihmisen ole niinkään helppo piiskata itseään ihan kylmäverisesti, varsinkaan, jos iskut sattuvat huonosti hoidettuun ja vielä huonommin ruokittuun ruumiiseen. Armollisen neiti Dulcinean tulee olla kärsivällinen; vähimmin sitä aavistaessaan hän saa nähdä, että ihoni on iskuista tullut reikäiseksi kuin seula, ja niin kauan kuin ihminen ei ole kuollut, hän on yhä elossa; minä tarkoitan, että minäkin vielä elän ja että haluan täyttää, mitä olen luvannut.

Don Quijote kiitti häntä, söi hiukan Sanchon syödessä paljon, ja sitten molemmat ojentautuivat nukkuemaan jättäen alinomaiset kumppanit, Rocinanten ja harmon, omin valloin ja ilman mitään rajoituksia syömään niityllä kasvavaa vehmasta ruohoa. He heräsivät verrattain myöhään, nousivat jälleen ratsujensa

selkään ja lähtivät jatkamaan matkaansa pitäen kiirettä, jotta ehtisivät erääseen majataloon, joka näytti sijaitsevan peninkulman päässä sieltä. Minä puhun tässä majatalosta, koska Don Quijote sitä niin nimitti, vaikka hän muuten yleensä mainitsi kaikkia majataloja linnojen nimellä.

Niin he saapuivat perille ja kysyivät isännältä, voivatko saada yösijaa. Heille vastattiin, että se kävi päinsä ja että he saisivat samat mukavuudet ja yhtä hyvän kestituksen kuin olisivat voineet saada Zaragozassa. He astuivat maahan, ja Sancho vei eväsvaransa huoneeseen, jonka avaimen isäntä hänelle antoi. Hän toimitti eläimet talliin, ruokki ne, lähti sitten ulos kuulemaan, mitä hänen käskisi tehdä Don Quijote, joka istui kivirahilla oven ulkopuolella, ja kiitti taivasta varsinkin siitä, ettei tämä majapaikka ollut näyttänyt hänen isännästään linnalta. Illallisen aika lähestyi, he vetäytyivät huoneeseensa, ja Sancho kysyi isännältä, mitä hänellä oli antaa heille illalliseksi. Siihen isäntä vastasi, että he saisivat mitä ikänä haluaisivat, ja kehoitti Sanchoa tilaamaan mitä tahtoi, sillä tämä majatalo oli varustettu kaikella ilmassa lentävällä, maassa kulkevalla ja vedessä uivalla.

— Emme me niin paljoa tarvitse; — vastasi Sancho — me tyydymme pariin paistettuun kananpoikaan, sillä herrani on nirso ja vähäruokainen, enkä minäkään ole paha ahmatti.

Isäntä vastasi, ettei hänellä ollut kananpoikia; haukat näet olivat ne ryöstäneet.

— No paistakaa sitten, herra isäntä, — virkkoi Sancho — kana, mutta katsokaa, että se on möyheälihainen.

»Sitten hän kertoi heille seikkaperäisesti neiti Dulcinean lumouksesta.»

»... huusi kovalla äänellä Don Quijotelle kutsuen häntä avukseen.»

— Kana? Hyvä isä! — vastasi isäntä. — Enkösinä totta totisesti lähettänyt niitä eilen kaupunkiin myytäväksi kuudettakymmentä kappaletta; mutta kanoja lukuunottamatta teidän armonne voi tilata mitä haluaa.

— Jos niin on, — sanoi Sancho — niin täältä ei varmaankaan puutu vasikkaa eikä vohlaa.

— Niitä — vastasi isäntä — ei nyt ole kotona; ne ovat loppuneet, mutta ensi viikolla sitä lajia tulee liikaakin.

— Siitähän meille suurikin apu lähtee! — vastasi Sancho. — Lyönpä vetoa, että kaiken muun täältä loputtua on varmaan jäljellä runsaasti silavaa ja munia.

— Jumala paratkoon; — vastasi isäntä — onpa tämä minun vieraani vaatimaton! Sanoinkin hänelle jo, ettei minulla ole kananpoikia eikä kanoja; mistä siis luulette minulle munia tulevan? Suvaitkaa mainita muita herkkuja, mutta älkää huoliko kysellä kanatarhan antimia.

— Koetetaan nyt, hitto vie, saada asia selväksi; — sanoi Sancho — sanokaa minulle vihdoinkin, mitä teillä oikeastaan on, ja heittäkää itse kaikki verukkeet, herra isäntä.

Isäntä vastasi:

— Totta puhuen minulla on kaksi lehmänjalkaa, jotka ovat kuin vasikanlapoja, tai kaksi vasikanlapaa, jotka näyttävät lehmänjaloilta; ne on keitetty, herneet, sipulit ja läski mukana, ja ne huutavat parhaillaan: »Syö minut! Syö minut!»

— Ne minä merkitsen heti omikseni; — sanoi Sancho — älkää salliko kenenkään niihin kajota; minä maksan niistä paremmin kuin kukaan muu, sillä en voinut

toivoa mitään maukkaampaa, enkä minä välitä ollenkaan, olkootpa lapoja tai koipia.

— Ei niihin kukaan kajoa; — sanoi isäntä — muut vieraani näet ovat niin hienoa väkeä, että heillä on pelkän hienoutensa vuoksi matkassaan kokki, tarjoilija ja eväsvarat.

— Jos hienoudesta tulee kysymys, — sanoi Sancho — niin kukaan ei ole hienompi kuin minun isäntäni; mutta hänen ammattinsa ei salli hänen kuljettaa mukanaan eväsvaroja eikä kellareita; me paneudumme pitkäksemme niitylle ja syömme vatsamme täyteen tamentterhoja tai mispelinmarjoja.

Tällä tavalla Sancho keskusteli majatalon isännän kanssa, mutta ei tahtonut vastata enää mitään, kun isäntä kysyi häneltä, millainen virka tai toimi hänen herrallaan oli. Tuli sitten illallisen aika, Don Quijote vetäytyi huoneeseensa, isäntä toi ruokalajin sellaiseenaan, ja Don Quijote istuutui päättävästi sen ääreen. Mutta sitten Don Quijote sattui kuulemaan jonkun sanovan viereisessä huoneessa, jota erotti hänen huoneestaan vain ohut lautaseinä:

— Totta totisesti, herra Don Jerónimo, kun tässä odotamme illallista, sopii lukea vielä yksi luku *Don Quijote Manchalaisen* toisesta osasta.

Tuskin ehdittyään kuulla oman nimensä Don Quijote nousi heti seisomaan ja kuunteli tarkkaavasti, mitä hänestä puhuttiin. Hän kuuli Don Jerónimoksi nimitehtyn henkilön vastaavan:

— Minkätähden te, armollinen herra Don Juan, tahdotte, että lukisimme noita mielettömyyksiä? Eihän ole mahdollista, että se, joka on lukenut *Don Quijote*

Manchalaisen historian ensimmäisen osan, voi saada mitään huvia tämän toisen osan lukemisesta.

— Kaikesta huolimatta, — virkkoi Don Juan — voi olla sentään hyvä se lukea, sillä ei ole niin huonoa kirjaa, ettei siinä ole jotakin hyvää. Epämielilyttävimmältä minusta tuntuu, että siinä kerrotaan Don Quijoten jo lakanneen rakastamasta Dulcinea Tobosolaista.

Tuon kuultuaan Don Quijote koroitti vihastuneena ja harmistuneena äänensä ja sanoi:

— Kuka tahansa sanookaan, että Don Quijote Manchalainen on unohtanut tai että hän voi unohtaa Dulcinea Tobosolaisen, hänelle minä opetan tasapäisessä taistelussa, kuinka ylen kaukana totuudesta hän on, sillä verratonta Dulcinea Tobosolaista ei voida unohtaa, eikä sellaisella unohtamisella ole sijaa Don Quijotessa: hänen vaakunakilpeensä on kirjoitettu lujuus, ja hänen tehtäväänään on noudattaa sitä iloisesti ja ollenkaan itseään siihen pakottamatta.

— Kuka on se, joka meille vastaa? — kysyttiin toisesta huoneesta.

— Kuka se olisikaan muu — vastasi Sancho — kuin Don Quijote Manchalainen itse, joka tulee osoittamaan todeksi, mitä on sanonut, vieläpä senkin, mitä tulee sanomaan, sillä hyvää maksajaa ei pantti rasita.

Sancho oli tuskin ehtinyt tuon sanoa, kun huoneen ovesta astui sisään kaksi aatelismiestä (sellaisilta he ainakin näyttivät) ja toinen heistä kiersi käsivartensa Don Quijoten kaulaan sanoen hänelle:

— Teidän ulkomuotonne ei jätä mitään tilaisuutta olla epä tietoinen teidän nimestänne, ja teidän nimenne voi tuottaa vain kunniaa ulkonäöllenne. Te, armollinen herra, olette varmaan oikea Don Quijote Manchalainen

vaeltavan ritarikunnan pohjan- ja kointähti, huolimatta siitä henkilöstä, joka on halunnut anastaa nimenne ja tuhota urotyönne, niinkuin on tehnyt tämän kirjan tekijä, jonka tässä teille nyt ojennan.

Hän antoi Don Quijotelle kirjan, joka oli hänen kumppanillaan matkassa. Don Quijote otti sen ja alkoi mitään virkkamatta sitä selailta, ojensi vähän ajan kuluttua sen takaisin ja sanoi:

— Siitä vähästä, mitä olen tässä nähnyt, olen huomannut kolme seikkaa, joista sen tekijää sopii moittia. Ensinnäkin muutamat sanat, jotka olen kirjan esipuheesta lukenut, toiseksi, että kieli on Aragonian murretta, koska hän toisinaan jättää pois artikkelin, ja kolmanneksi — mikä selvimmin osoittaa hänen tietämättömyyttään — että hän poikkeaa totuudesta siinä, mikä on historiassa kaikkein tärkeintä; hän näet sanoo, että aseenkantajani Sancho Panzan vaimon nimi on Mari Gutiérrez, mutta hänen nimensä ei ole se, vaan Teresa Panza; ja sen, joka tekee virheitä niin tärkeässä seikassa, voidaan pelätä tekevän virheitä historian kaikissa muissakin kohdissa.

Siihen virkkoi Sancho:

— Onpa se hupainen historioitsija! Hänellä täytyy totisesti olla oiva selko meidän seikoistamme, koska hän nimittää eukkoani Teresa Panzaa Mari Gutiérreziksi! Ottakaa käsille se kirja uudestaan, armollinen herra, ja katsokaa, onko minut siinä mainittu ja onko minun nimeni muutettu.

— Puheistanne päättäen, hyvä ystävä, — sanoi Don Jerónimo — te olette varmaan Sancho Panza, herra Don Quijoten aseenkantaja.

— Niin olen, — vastasi Sancho — ja olen siitä ylpeä.

— Totta totisesti — virkkoi ritari — tämä uusi kirjailija ei käsittele teitä niin siivosti kuin teidän oma persoonanne näyttää edellyttävän; hän kuvaa teidät suursyömäriksi, yksinkertaiseksi eikä ollenkaan hupaiseksi, ja aivan toisenlaiseksi kuin se Sancho, jota kuvailaan isäntänne historian ensimmäisessä osassa.

— Jumala sen hänelle anteeksi antakoon — sanoi Sancho. — Hän olisi voinut jättää minut loukkooni ollenkaan minua mainitsematta, sillä soittakoon, joka soittaa osaa, ja hätäkös Pyhän Pietarin Roomassa olla!

Molemmat aatelismiehet pyysivät Don Quijotea siirtymään heidän huoneeseensa ja aterioimaan heidän kanssaan sanoen hyvin tietävänsä, ettei tässä majatalossa ollut sellaisia ruokia, jotka hänelle sopivat. Don Quijote, joka oli aina kohtelias, suostui heidän pyyntönsä ja aterioi heidän kanssaan; Sancho jäi isännän tuoman ruokavadin ääreen sekalaiseen seuraan: hän sijoittui pöydän päähän, ja hänen kanssaan istui pöydässä isäntä, joka nautti lehmänjalvoja ja vasikanlapoja yhtä suurella mielihyvällä kuin Sancho.

Aterian aikana Don Juan kysyi Don Quijotelta, mitä uutisia hän oli saanut neiti Dulcinea Tobosolaisesta: oliko tämä mennyt naimisiin, oliko hän saanut lapsia tai oliko niitä saamassa, vai muisteliko hän yhä neitsyden tilassa ollen (kaikkea kunniallisuutta ja sopivaisuutta noudattaen) herra Don Quijoten hellää kiintymystä. Siihen vastasi Don Quijote:

— Dulcinea on yhä neitsyt, minun kiintymykseni on lujempi kuin milloinkaan, hän osoittaa vastarakkautta yhtä niukasti kuin ennen, ja hänen ihanuutensa on muuttunut ruman maalaistytön hahmoon.

Sitten hän kertoi heille seikkaperäisesti neiti Dulcinean lumouksesta ja mitä oli tapahtunut Montesinon luolassa, mainiten tietäjä Merlinin hänelle antaman neuvon, miten neito voitaisiin lumouksestaan vapauttaa, jos Sancho itseensä piiskaisi. Molemmat aatelismiehet kuuntelivat kovin mielellään Don Quijoten kertomusta hänen historiansa merkillisistä tapauksista ja ihmettelivät yhtä paljon hänen hullutuksiaan kuin hänen hienoa esitystapaansa. Toisinaan he pitivät häntä viisaana, toisinaan taas hän heidän mielestään luiskahti ilmeiseen mielenvikaan, ja heidän oli mahdoton ratkaista, miten hänet sijoittaisivat viisauden ja hulluuden välimaalle.

Sancho lopetti ateriansa ja jätti majatalon isännän, jonka jalat alkoivat arveluttavasti mennä ristiin, siirtyi isäntänsä huoneeseen ja sanoi sisään astuessaan:

— Minut saa tappaa, hyvät herrat, jollei tuon armolisten herrojen hallussa olevan kirjan kirjoittaja halua tulla tekemisiin minun kanssani; toivon vain, ettei hän, haukuttuaan minua suursyömäriksi, kuten teidän armonne sanovat, hauku minua vielä juoppolalliksi.

— Sen hän kyllä tekee; — virkkoi Don Jerónimo — mutta en muista, millä tavalla, vaikka sen tiedän, että hänen puheensa ovat ilkeitä ja lisäksi valheellisia, kuten selvästi näen läsnäolevan kelpo Sanchon kasvoista.

— Armolliset herrat saavat uskoa, — sanoi Sancho — että se Sancho ja se Don Quijote, jotka esiintyvät tuossa historiassa, ovat aivan toisenmoiset kuin ne, joista kerrotaan Cide Hamete Benengelin sepittämässä historiassa, nimittäin me: isäntäni, joka on urhoollinen, älykäs ja rakastunut, ja minä, joka olen vain tämmöinen vekkuli, mutta en mikään ahmatti enkä juopporatti.

— Sen kyllä uskon; — sanoi Don Juan — ja jos kävisi päinsä, pitäisi antaa semmoinen määräys, ettei suuren Don Quijoten asioista saa kertoa kukaan muu kuin hänen historiansa ensimmäinen kirjoittaja Cide Hamete, niinkuin Aleksanteri Suuri määräsi, ettei hänen kuvaansa saanut maalata kukaan muu kuin Apelles.

— Maalatkoon minua kenen mieli tekee, — virkkoi Don Quijote — mutta älköön minua tuhriko; kärsivällisyys näet loppuu usein, kun sitä liiaksi rasitetaan solvauksilla.

— Herra Don Quijotea — sanoi Don Juan — ei voi kohdata mikään solvaus, jota hän ei kykene kostamaan, mikäli hän ei sitä torju kärsivällisyytensä kilvellä, joka minusta näyttää lujalta ja suurelta.

Näissä ja muissa keskusteluissa kului suuri osa yötä, ja vaikka Don Juan olisi tahtonut, että Don Quijote olisi lukenut kirjaa enemmän nähdäkseen, mistä siinä oli kysymys, eivät he kumminkaan saaneet häntä siihen suostumaan. Hän sanoi katsovansa sen jo luetuksi ja vakuutti sen kaikin puolin typeräksi sekä selitti, ettei hän, jos kirjoittaja ehkä saisi tietää, että hän oli pitänyt sitä kädessään, halunnut hänen iloitsevan siitä luvlostaan, että hän oli sen lukenut; rivoista ja likaisista asioista näet tulee kääntää pois ajatuksensa ja sitä enemmän silmänsä. Häneltä kysyttiin, minne hän oli aikonut suunnata matkansa. Hän sanoi aikoneensa lähteä Zaragozaan ottamaan osaa turnajaisiin, joita siinä kaupungissa pidetään joka vuosi ja joissa voittajalle annetaan palkinnoksi haarniska. Don Juan sanoi hänelle, että tuossa uudessa historiassa kerrottiin, kuinka Don Quijote, olipa hän sitten kuka tahansa, oli ollut mainitussa kaupungissa ottamassa osaa turnaukseen,

että kuvauksesta puuttui kekseliäisyyttä, että se oli köyhä valiolauseista, vielä köyhempi hienoista ritari-varuksista, mutta rikas typeryyksistä.

— Juuri siitä syystä, — vastasi Don Quijote — minä en astu jalallani Zaragozaaan, ja niin minä koko maailman nähden osoitan tuon uuden historioitsijan valehtelijaksi, ja ihmiset saavat nähdä, etten minä ole se Don Quijote, josta hän puhuu.

— Te teette aivan oikein, — sanoi Don Jerónimo — ja pidetäänhän Barcelonassa toiset turnajaiset, joissa herra Don Quijote voi osoittaa urhoollisuuttaan.

— Se on aikomukseni; — sanoi Don Quijote — mutta sallikoot teidän armonne minun nyt poistua, sillä minun on jo aika mennä makuulle, ja katsokaa te minut parhaiten ystävienne ja palvelijoittenne joukkoon kuuluvaksi.

— Samoin minut; — sanoi Sancho — kenties minäkin kelpaan johonkin.

Niin he sanoivat toisilleen jäähyväiset, ja Don Quijote ja Sancho siirtyivät omaan huoneeseensa jättäen Don Juanin ja Don Jerónimon ihmettelemään ritarissa ilmennyttä älyn ja hulluuden sekoitusta. Nyt he uskoivat aivan varmaan, että nämä olivat oikea Don Quijote ja Sancho, eivätkä ne, joita heidän aragonialainen kirjailijansa kuvaili.

Don Quijote nousi varhain aamulla, koputti väliseinään ja sanoi hyvästi isäntäväelleen. Sancho maksoi majatalon isännälle auliisti ja neuvoi häntä joko vähemmän kehuaan majatalonsa varastoja tai pitämään niistä parempaa huolta.

K u u d e s k y m m e n e s l u k u .

Siitä, mitä Don Quijotelle sattui hänen ollessaan matkalla Barcelonaan.

Don Quijoten lähtiessä majatalosta oli raikas aamu, ja päiväkin näytti tulevan samanlainen. Ennen lähtöään hän tiedusteli, miten voi päästä suorinta tietä Barcelonaan kulkematta Zaragozan kautta; niin hartaasti hän halusi osoittaa valehtelijaksi tuon uuden historioitsijan, jonka sanottiin häntä niin pahoin solvaavan. Sitten ei hänelle enemmän kuin kuuden päivän aikana sattunut mitään, mitä kannattaisi muistiin merkitä. Tuon ajan kuluttua, hänen poistuttuaan maantieltä, hänet yllätti yö muutamien tuuheiden tammien tai korkkipuitten alla — tässä näet Cide Hamete ei ole niin täsmällinen kuin muuten yleensä.

Isäntä ja renki astuivat maahan juhtainsa selästä ja istuutuivat nojaamaan puun runkoon; Sancho, joka oli tänä päivänä saanut illallisensa, painui muitta mutkitta sisään unen portista, mutta Don Quijote, jota pitivät valveilla pikemmin hänen haaveensa kuin nälkä, ei voinut silmiään sulkea, vaan harhaili ajatuksissaan lukemattomissa eri paikoissa. Toisinaan hänestä tuntui kuin hän olisi ollut Montesinon luolassa, toisinaan hän oli näkevinään maalaistytöksi muuttuneen Dulcinean laukkaavan ja hyppäävän aasinsa selkään, toisi-

naan taas hänen korvissaan soivat viisaan Merlinin sanat, mitkä hänelle selittivät ehtoja ja toimenpiteitä, jotka oli täytettävä ja joihin oli ryhdyttävä vapautettaessa Dulcineaa lumouksesta. Hän oli aivan epätoivoinen ajatellessaan aseenkantajansa Sanchon välipitämättömyyttä ja rakkaudettomuutta, koska näet uskoi hänen antaneen itselleen ainoastaan viisi iskuja, mikä oli suhteettoman pieni määrä verrattuna luke-mattomiin vielä puuttuviin; ja siitä hän niin harmistui ja suuttui, että päätteli seuraavalla tavalla: »Jos kerran Aleksanteri Suuri löi poikki Gordionin solmun sanoen: 'Samantekevää, lyökö sen poikki vai avaan', ja kaikesta huolimatta pääsi koko Aasian ehdottomaksi valtiaaksi, niin voisihan käydä ihan samalla tavalla vapautettaessa Dulcineaa lumouksesta, jos minä piis-kaisin Sanchoa vastoin hänen tahtoansa; jos näet tämän toimenpiteen ehtona on, että Sancho saa ne kolme-tuhatta ja niin ja niin monta iskuja, niin mitä minä välitän, antaako hän ne itse itselleen vai antaako ne hänelle joku toinen, koska kerran asian ydin on siinä, että hän ne saa, tulivatpa ne sitten mistä tahansa?»

Näin ajatellen hän lähestyi Sanchoa otettuaan ensin Rocinanten suitset ja koottuaan ne niin, että voi niillä lyödä, alkoi irroittaa Sanchon housujen kannattimia, vaikka oikeastaan otaksutaan, että Sancholla oli vain etupuolella yksi kannatin, jonka varassa hänen housunsa riippuivat. Mutta Don Quijote oli tuskin ehtinyt alkuunkaan, kun Sancho heräsi aivan valveille ja huusi:

— Mitä tämä merkitsee? Kuka minuun koskee ja avaa remmiäni?

— Minä tässä olen; — vastasi Don Quijote — minä näet tulen korvaamaan sinun laiminlyöntejäsi ja häl-

ventämään omia huoliani; minä tulen piiskaamaan sinua, Sancho, ja vapauttamaan sinua ainakin osasta sitä velkaa, jonka olet sitoutunut suorittamaan. Dulcinea riutuu pois, sinä elelet aivan huoletonna, minä näännyn kaipaukseen; laske siis housusi alas vapaaehtoisesti, sillä minä aion antaa sinulle täällä yksinäisyydessä ainakin kaksituhatta iskuja.

— Siitä ei synny mitään; — sanoi Sancho — pysyköön teidän armonne alallaan, muuten, niin totta kuin Jumala elää, tulevat kuurotkin kuulemaan, mitä tässä tapahtuu. Ne iskut, jotka olen sitoutunut antamaan, tulee antaa vapaaehtoisesti eikä väkipakolla, ja nyt minulla ei ole yhtään halua ruveta itseäni pieksemään; riittää, kun lupaan teidän armollenne kunniasanallani, että tulen itseäni kurittamaan ja piiskaamaan, kun satun sille päälle.

— Asiaa ei sovi jättää riippumaan sinun mielihalustasi, Sancho, — sanoi Don Quijote — sillä sydämesi on paatunut, ja vaikka oletkin moukka, olet arkaihoinen.

Niin hän yritti tempoa ja saada kannattimia avatuiksi, mutta Sancho Panza sen huomattuaan nousi jaloilleen, hyökkäsi isäntänsä kimppuun, kävi häneen käsiksi sylisin, pisti jalkakamppia ja kellisti hänet maahan selälleen; sitten hän painoi oikean polvensa hänen rinnalleen ja piteli hänen käsiään, niin ettei hän päässyt hievahtamaan eikä kunnolla hengittämäänkään. Don Quijote sanoi hänelle:

— Mitä teetkään, sinä konna? Kapinoit omaa heraaasi ja isäntääsi vastaan? Julkeat hyökätä hänen kimppuunsa, joka antaa sinulle jokapäiväisen leivän?

— Minä en kukista kuningasta enkä aseta kuningasta valtaistuimelle, — vastasi Sancho — vaan autan

itseäni, koska olen oma herrani. Teidän armonne tulee luvata pysyä alallaan eikä yrittää piiskata minua tällä kertaa, niin päästän teidät vapaaksi; jollette sitä tee, niin

tähän kuolet, petturi, sa
Doña Sanchan vihamies.

Don Quijote lupasi sen hänelle ja vannoi rakkautensa nimessä, ettei koskettaisi hänen hiuskarvaansaakaan, vaan jättäisi kaikin puolin Sanchon oman harkinnan ja vapaan tahdon valtaan piiskata itseään milloin hyväksi näkisi. Sancho nousi, lähti hyvän matkan päähän ja aikoi paneutua erään toisen puun juurelle, mutta tunsu samassa, että jokin pyyhkäisi hänen päätänsä, ojensi kätensä ja havaitsi siinä kaksi ihmisen jalkaa kenkineen ja sukkinen. Hän vapisi pelosta, juoksi nopeasti toisen puun juurelle, ja siellä hänen kävi samoin. Nyt hän huusi kovalla äänellä Don Quijotelle kutsuen häntä avukseen. Don Quijote tuli, kysyi, mitä hänelle oli tapahtunut ja mitä hän pelkäsi, ja Sancho vastasi, että kaikki nuo puut olivat täynnä ihmisten jalkoja ja sääriä. Don Quijote tunnusteli niitä, ymmärsi heti, mitä se saattoi olla, ja sanoi Sancholle:

— Sinun ei tarvitse pelätä, sillä nämä jalat ja sääret, joihin kosketit ja joita et näe, kuuluvat epäilemättä joillekin rosvoille ja ryöväreille, jotka on näihin puihin hirtetty; näillä mailla näet oikeudenpalvelijat niitä hirttävät, kun saavat käsiinsä, aina pari-, kolmekymmentä yhdellä kertaa; ja tästä minä päättelen, että meidän täytyy olla lähellä Barcelonaa.

Oli todella niin laita kuin hän otaksui.

Aamun koittaessa he katsahtivat ylöspäin ja huoma-

sivat, että puissa riippui rosvojen ruumiita kuin hedelmiä ikään. Sitten tuli jo aamu, ja jos kuolleet olivat heitä säikähdyttäneet, niin yhtä ankarasti he pelästyivät nähdessään neljäkymmentä elävää rosvoa, jotka äkkiä heidät piirittivät ja sanoivat heille kataloniankielellä, että heidän piti pysyä hiljaa paikoillaan, kunnes heidän päällikkönsä saapuisi. Don Quijote oli jalkaisin, hänen hevoseltaan oli riisuttu päitset päästä, hänen peitsensä nojasi puuhun, ja hän oli sanalla sanoen aivan turvaton; siksi hän pitikin parhaana laskea käsivartensa ristiin ja taivuttaa päänsä säästääkseen itseänsä parempaa tilaisuutta varten.

Ryövärit riensivät tutkimaan harmoa eivätkä jättäneet jäljelle mitään, mitä sen kuljettamassa matkalaukussa ja haarapussissa oli, ja Sancho sai kiittää onneaan, että herttuan dukaatit ja ne, jotka hänellä oli ollut mukana kotoa lähdettäessä, olivat vyössä hänen vatsallaan. Mutta siitä huolimatta nämä kelpo miehet olisivat varmaan tutkineet ja tarkastaneet hänetkin ja olisivat katsoneet, eikö hän ollut piilottanut mitään nahan ja lihan väliin, jollei samassa olisi saapunut heidän päällikkönsä, joka näytti olevan vähän yli kolmenkymmenen vuoden ikäinen mies, roteva, keskimittaa pitempi, vakavannäköinen ja tummapintainen. Hän ratsasti valtavan suurella hevosella, hänellä oli yllään panssaripaita ja kupeillaan neljä pistoolia (semmoisia, joita niillä seuduilla nimitetään piilukkoisiksi). Hän huomasi asemiestensä — niin näet nimitetään henkilöitä, jotka harjoittavat tätä ammattia — olevan aikeissa ryöstää Sancho Panzaa ja käski heitä jättämään sen tekemättä. Toiset tottelivat heti, ja niin Sanchon vatsavyö pelastui. Päällikkö oli ihmeissään, kun näki peit-

sen puuhun nojaamassa, maassa kilven ja Don Quijoten varuksissaan ja mietteissään, niin surullisen ja alakuloisen näköisenä kuin itse murhe mustimmillaan. Hän meni Don Quijoten luo ja sanoi hänelle:

— Älkää olko niin surullinen, hyvä mies, sillä teitä ei ole saanut käsiinsä mikään julma Osiris, vaan Roque Guinart, jonka kädet ovat pikemmin armeliaat kuin ankarat.

— Minun alakuloisuuteni — vastasi Don Quijote — ei johdu siitä, että olen joutunut sinun käsiisi, urhoollinen Roque, jonka maineella ei ole maailmassa rajoja, vaan omasta huolimattomuudestani, jonka syytä on, että sotilaasi ovat voineet minut esteettömästi yllättää, vaikka olen sen vaeltavan ritarikunnan sääntöjen mukaan, johon kuulun, velvollinen elämään aina valppaana ja olemaan alinomaa varuillani; sinun tulee näet tietää, oi suuri Roque, että jos he olisivat kohdanneet minut, kun istuin ratsuni selässä, peitsi kädessä ja kilpi käsivarrellani, ei olisi ollut niinkään helppo minua kukistaa, sillä minä olen Don Quijote Manchalainen, ritari, jonka mainetta koko maailma on täynnä.

Roque Guinart ymmärsi heti, että Don Quijotea vaivasi pikemmin hulluus kuin urhoollisuus, ja vaikka hän oli joitakin kertoja kuullut hänestä puhuttavan, ei hän ollut milloinkaan pitänyt hänen urotöitään todenperäisinä, yhtä vähän kuin oli voinut uskoa sitäköön, että tuollainen oikku olisi voinut saada valtaansa ihmisen sydämen, ja hän oli sanomattomasti iloissaan, kun oli nyt hänet tavannut, jotta sai aivan läheltä katsella ja kokea, mitä oli ennen kuullut vain kaukaisena huhuna. Hän sanoi siis:

— Urhoollinen ritari, älkää olko pahoillanne ja älkää pitäkö kovana onnena tätä, mihin nyt olette joutunut, sillä voihan olla, että teidän näin kompastuttuanne kova kohtalonne muuttuu paremmaksi; taivas näet nostaa yleensä jaloilleen langenneita ja tekee köyhiä rikkaiksi merkillisillä ja ennenkuulumattomilla tavoilla, joita ihmiset eivät osaa kuvitellakaan.

Don Quijote oli juuri aikeissa kiittää häntä, kun he kuulivat takaansa kovaa töminää, kuin olisi sieltä tullut joukko hevosia, mutta sieltä tulikin vain yksi ainoa. Sillä ratsasti hurjaa laukkaa näöltään noin kahdenkymmenen vuoden ikäinen nuorukainen, jolla oli viheriästä damastista tehty kultanauhuksilla koristettu nuttu, ihomyötäiset housut ja ratsasviitta, päässä vallonilainen hattu, jonka reunat olivat ylöspäin käännettyt, jaloissa kapeavartiset kiiltävät saappaat ja niissä kannukset, kupeella kullattu tikari ja toisella miekka, kädessä pieni karbiini ja pistooli kummallakin puolella. Roque käänsi töminän kuultuaan päätään ja näki tuon kauniin ratsastajan, joka tuli hänen luokseen ja sanoi:

— Sinua minä olen tullut etsimään, oi urhoollinen Roque, saadakseni sinulta, jollei apua, niin ainakin lievitystä onnettomuuteeni, ja koska en tahdo pitää sinua epätietoisuuden vallassa, kun huomaan, ettet ole minua tuntenut, tahdon sanoa sinulle, kuka olen. Minä olen Claudia Jerónima, Simón Forten tytär; isäni on hyvä ystäväsi ja Clauquel Torrellasin vihollinen, joka on sinunkin vihollisesi, koska kuuluu vastustajiesi puolueeseen; ja tiedäthän myös, että tällä Torrellasilla on poika, joka on nimeltään Vicente Torrellas, tai jota ainakin vielä toista tuntia sitten sillä nimellä mainittiin. Ker-toakseni onnettomuuteni muutamalla sanalla mainitsen

sinulle lyhyesti, mihin onnettomuuteen hän on minut saattanut. Hän näki minut, liehitteli minua, minä kuuntelin häntä ja rakastuin häneen isäni tietämättä; ei näet ole yhtään semmoista naista, elipä hän kuinka eristettynä tahansa ja olipa kuinka kaino hyvänsä, jolla ei ole liikaakin aikaa muuttaa toiminnaksi ja toteuttaa harkitsemattomia halujansa. Sanalla sanoen, hän lupasi tulla puolisokseni, ja minä lupasin suostua hänen vaimokseen, mutta me emme menneet teossa sen pitemmälle. Eilen sain kuulla, että hän, unohtaen, mitä oli minulle velkaa, oli aikeissa mennä naimisiin toisen kanssa ja että vihkiminen piti toimittaa tänä aamuna. Tämä uutinen sai minut ihan mielettömäksi ja lopetti kärsivällisyyteni, ja koska isäni oli poissa kotoa, oli minulla tilaisuutta pukeutua asuun, jossa minut nyt näet. Minä kannustin hevoseni täyteen laukkaan, saavutin Don Vicenten noin peninkulman päässä täältä, en huolinut esittää mitään valituksia tai kuunnella mitään puolusteluja, vaan ammuin häntä tällä karbiinilla ja lisäksi näillä molemmilla pistooleilla, niin että olen luullakseni laukaissut enemmän kuin kaksi kuulaa hänen ruumiiseensa avaten siihen aukkoja, joista kunniani pääsee ulos hänen verensä keralla. Siihen minä hänet jätin palvelijainsa keskelle, jotka eivät uskaltaneet eivätkä voineet käydä häntä puolustamaan. Tulen nyt etsimään sinua, jotta viet minut Ranskaan, missä minulla on sukulaisia, joiden luona voin elää, ja pyydän sinua myös puolustamaan isääni, jotta Don Vicenten monet heimolaiset eivät uskalla kostaa hänelle verisesti.

Kauniin Claudian reippautta, upeutta, moitteetonta vartaloa ja seikkailua ihmetellen Roque sanoi hänelle:

»Don Quijote oli heidän keskellään, Rocinanten selässä, pitäen heille puhetta.»

»Paikalle jäivät vain Sancho, Don Quijote ja Roque odottamaan, mitä asemiehet toisivat.»

— Tule, armollinen neiti, lähtekäämme katsomaan, onko vihollisesi kuollut; sitten saamme nähdä, mikä on itsellesi parasta.

Don Quijote, joka oli tarkkaavasti kuunnellut, mitä Claudia oli kertonut ja mitä Roque Guinart vastannut, virkkoi:

— Kenenkään ei tarvitse vaivautua puolustamaan tätä armollista neitiä, sillä sen otan tehtäväkseni minä. Antakaa minulle ratsuni ja aseeni ja odottakaa minua tässä, niin minä menen etsimään tuota ritaria ja pakotan hänet, olkoon hän elävä tai kuollut, pitämään tälle erinomaiselle kauneudelle antamansa lupauksen.

— Älköön sitä kukaan epäilkö, — sanoi Sancho — sillä herrani on sangen kätevä naittamishommissa; ei näet ole montakaan päivää siitä, kun hän pakotti naimaan erään toisen, joka samoin kieltäytyi pitämästä eräälle toiselle tytölle antamaansa lupausta, ja jos noidot, jotka häntä vainoavat, eivät olisi muuttaneet miestä todellisesta hahmosta lakeijaksi, niin tuo neitsyt ei olisi tällä hetkellä enää neitsyt.

Roque oli syventynyt enemmän ajattelemaan, mitä kauniille Claudialle oli tapahtunut, kuin kuuntelemaan isännän ja palvelijan puheita, joita hän ei todella kuullutkaan. Käskeytyään sitten asemiestensä antaa Sancholle takaisin kaikki, mitä he olivat harmolta vieneet, hän käski heitä vielä menemään siihen paikkaan, missä he olivat viettäneet edellisen yön, ja lähti heti mitä kiireimmin Claudian kanssa etsimään haavoittunutta tai kuollutta Don Vicenteä. He saapuivat sinne, missä Claudia oli hänet kohdannut, mutta eivät löytäneet muuta kuin äsken vuotanutta verta; tähystellessään joka puolelle he sentään havaitsivat muutamia henki-

löitä eräällä kummulla ja otaksuivat, aivan oikein, että siellä oli Don Vicente, jota hänen palvelijansa kantoivat pois, elävänä tai kuolleena, hankkiakseen hänelle apua tai haudatakseen hänet. He kiiruhtivat heidän jälkeensä saavuttaakseen heidät, mikä kävikin helposti päinsä, koska toiset liikkuivat hitaasti. Heidän tullessaan luo Don Vicente lepäsi palvelijoittensa sylissä pyytäen uupuneella ja heikolla äänellä, että he antaisivat hänen kuolla siihen, koska hänen haavansa tekivät niin kipeätä, ettei hän voinut liikkua eteenpäin.

Claudia ja Roque hyppäsivät maahan ja astuivat hänen luokseen. Palvelijat pelästyivät tuntiessaan Roquen, ja Claudia hämmentyi nähdessään Don Vicenten; puolittain heltyneenä, puolittain katkerana hän tuli miehen luo, tarttui hänen käteensä ja sanoi:

— Jos olisit antanut minulle tämän sopimuksemme mukaan, et olisi milloinkaan joutunut tähän tilaan.

Haavoittunut aatelismies avasi melkein sulkeutuneet silmänsä, tunki Claudian ja sanoi hänelle:

— Tiedän kyllä, kaunis ja harhaanjohdettu rakastettuni, että olet minut surmannut, mutta sellaista palkkaa eivät ole ansainneet tunteeni, joilla, enempää kuin teoillanikaan, en ole milloinkaan tahtonut enkä voinut sinua loukata.

— Eikö siis ole totta, — kysyi Claudia — että olit tänä aamuna menossa vihityttämään itseäsi rikkaan Balvastron tyttären Leonoran kanssa?

— Ei suinkaan; — vastasi Don Vicente — kova kohalomme on nähtävästi tuonut sinulle sellaisen tiedon, jotta sinä mustasukkaisena riistäisit minulta hengen; mutta minä pidän sittenkin osaani onnellisena, kun saan heittää henkeni sinun käsissäsi ja sylissäsi. Jos tahdot

päästä varmuuteen siitä, että tämä on totta, niin pusserra kättäni ja ota minut puolisoaksesi, jos niin haluat, sillä minä en voi antaa sinulle mitään parempaa hyvitystä loukkauksesta, johon luulet minun tehneen itseni syypääksi.

Claudia puristi hänen kättään, ja Claudian sydäntä puristi tuska, niin että hän vaipui pyörtyneenä Don Vicenten rinnalle, tämän tehdessä kuolemaa. Roque oli hämillään eikä tietänyt, mitä tehdä. Palvelijat lähtivät hakemaan vettä pirskotaakseen sitä heidän kasvoihinsa, toivat sitä ja valelivat heitä sillä. Claudia toipui pyörtymyksestään, mutta Don Vicente ei toipunut, sillä hänen elämänsä oli lopussa. Sen nähtyään ja saatuaan varmuuden, että hänen rakas puolisonsa oli kuollut, Claudia värisytti ilmaa huokauksillaan ja sinkosi avaruuteen valituksiaan, repi hiuksiaan heittäen ne tuulen vietäviksi, raateli omin käsin kasvojaan ja ilmaisi kaikkea sitä tuskaa ja epätoivoa, jota voi ajatella onnettomassa sydämessä piilevän.

— Voi minua julmaa ja ajattelematonta naista, — huusi hän — kuinka helposti annoinkaan yllyttää itseni toteuttamaan niin pahan ajatuksen! Voi sinua, sinä mustasukkaisuuden raivokas voima, millaiseen hirmuiseen loppuun saatatkaan sen, joka suo sinulle sijaa povessaan! Oi sinä, puolisoni, jonka kova kohtalo, nähdessään sinut omanani, tempasi häävuoteesta hautaan!

Claudian valitus oli niin kiihkeätä ja tuskallista, että se sai kostumaan Roquenkin silmät, jotka eivät muuten milloinkaan kyyneliä vuodattaneet. Palvelijat itkivät, Claudia pyörtyi tavan takaa, ja koko seutu näytti murheen kentältä ja onnettomuuden tyyssijalta. Roque

Guinart käski vihdoin Don Vicenten palvelijoita kantaamaan ruumiin hänen isänsä kotiin, joka sijaitsi siinä lähellä, jotta se saatettaisiin haudata. Claudia sanoi Roquelle tahtovansa lähteä erääseen luostariin, missä hänen tätinsä oli abbedissana, ja elää siellä lopun elämänsä seurustellen paremman ja iäisemmän puolison kanssa. Roque kiitti hänen hyvää aiettaan, tarjoutui saattelemaan häntä niin kauas kuin hän halusi ja puolustamaan hänen isäänsä Don Vicenten sukulaisia ja koko maailmaa vastaan, jos nämä aikoisivat häntä ahdistaa. Claudia ei tahtonut millään muotoa suostua siihen, että hän lähtisi saattelemaan, vaan kiitti häntä hänen ystävällisyydestään niin sydämellisesti kuin osasi ja sanoi hänelle itkien jäähyväiset. Don Vicenten palvelijat kantoivat ruumiin pois, Roque palasi miestensä luo, ja näin päättyi Claudia Jeróniman lemmenseikkailu. Mutta eipä ihmekään; olihan mustasukkaisuuden hillitön ja hirvuminen voima kutonut hänen surkean tarinansa langat!

Roque Guinart tapasi asemiehensä siinä, mihin oli käskenyt heidän lähteä, ja Don Quijote oli heidän keskellä, Rocinanten selässä, pitäen heille puhetta, jossa vannotti heitä luopumaan tästä sekä sielulle että ruumiille ylen vaarallisesta elämäntavasta; mutta Don Quijoten puhe ei heihin ollenkaan tehonnut, sillä useimmat heistä olivat gascognelaisia, karkeata ja hurjaa väkeä. Roque kysyi kohta saavuttuaan Sancho Panzalta, olivatko miehet antaneet hänelle takaisin ne kalteudet ja arvoesineet, jotka he olivat harmolta riistäneet. Sancho sanoi niin tapahtuneen ja ilmoitti kaipaavansa ainoastaan kolmea yömyssyä, jotka olivat kolmen suuren kaupungin arvoiset.

— Mitä horiset, mies? — sanoi eräs läsnäolevista.
— Ne on minulla, eivätkä ne ole kolmen reaalinkaan arvoiset.

— Totta kyllä; — virkkoi Don Quijote — mutta aseenkantajani pitää niitä niin arvokkaina kuin sanoi, sen henkilön tähden, joka on ne minulle lahjoittanut.

Roque Guinart käski jättää ne heti takaisin, määräsi miehensä riviin ja käski heidän ottaa esiin kaikki vaatekappaleet, jalokivet ja rahat ja kaiken muun, mitä olivat ryöstäneet viime jaon jälkeen; sitten hän nopeasti arvioi kaikki, laskei, mitä ei voinut jakaa, rahaksi, ja jakoi siten saaliin joukon kaikkien jäsenten kesken niin rehellisesti ja viisaasti, ettei vähimmälläkään tavalla loukannut tasapuolisuuden vaatimuksia. Kun tämä oli tehty ja kaikki olivat siihen tyytyneet, sanoi Roque Don Quijotelle:

— Heidän kanssaan olisi mahdoton elää, jollei toimisi näin täsmällisesti.

Siihen virkkoi Sancho:

— Minä huomaan tästä oikeuden niin mainioksi asiaksi, että sitä täytyy välttämättä viljellä varkaittenkin joukossa.

Tuon kuuli muudan asemies, kohotti pyssynperän ja olisi varmaan sillä murskannut Sanchon pääkuoren, jollei Roque Guinart olisi huutanut miehelle käskien häntä jättämään sen tekemättä.

Sancho kauhistui ja päätti olla enää suutaan avaimatta niin kauan kuin olisi tässä seurassa.

Samassa tuli eräs niistä asemiehistä, jotka oli sijoitettu teille vakoojiksi, jotta katsoisivat, keitä siellä liikkui ja antaisivat päällikölleen tietoa siitä, mitä tapahtui, ja sanoi:

— Herra, vähän matkan päässä, Barcelonan tiellä, tulee suuri joukko ihmisiä.

Siihen vastasi Roque:

— Voitko nähdä, ovatko ne semmoisia, jotka etsivät meitä, vai semmoisia, joita me etsimme?

— Ne ovat juuri niitä, joita me etsimme — vastasi asemies.

— Lähtekää siis kaikki matkaan — sanoi Roque — ja tuokaa ne heti tänne päästämättä ketään pakenemaan.

Miehet lähtivät, ja paikalle jäivät vain Sancho, Don Quijote ja Roque odottamaan, mitä asemiehet toisivat. Siinä odotettaessa Roque sanoi Don Quijotelle:

— Elämäntapamme täytyy varmaan näyttää herra Don Quijotesta oudolta, ja outoja ovat hänelle varmaan seikkailumme, outoja ja vaarallisia, enkä ihmettele, että ne hänestä semmoisilta näyttävät, sillä minä tunnustan vilpittömästi, ettei ole rauhattomampaa eikä vaarallisempaa elämää kuin meidän elämämme. Minua yllytti siihen jonkinlainen kostonhimo, joka kuohuttaa kaikkein rauhallisintakin sydäntä. Minä olen luonnostani sääliväinen ja hyväntahtoinen, mutta, kuten sanottu, halu saada kostaa eräs kokemani solvaus tukahduttaa kaikki hyvät taipumukseni niin täydellisesti, että huolimatta paremmasta ymmärryksestäni jatkan tätä elämäntapaa, ja koska kuulu johtaa toiseen ja synti vie toiseen syntiin, ovat kostotyöni liittyneet toisiinsa niin, etten pidä huolta ainoastaan omista asioistani, vaan otan vielä kostakseni toisten puolesta. Mutta Jumala on armollinen, ja vaikka nyt olen keskellä erehdysteni sokkeloita, en kumminkaan menetä toivoa päästä siitä vielä kerran turvalliseen satamaan.

Don Quijote ihmetteli kuullessaan Roquen puhuvan niin oikein ja viisaasti; hän näet oli luullut, ettei henkilöitten joukossa, jotka harjoittavat ammatikseen varastamista, murhaavat ja ryöstävät, voinut olla ketään oikeinajattelevaa, ja hän vastasi Roquelle:

— Hyvä herra Roque, parantuminen alkaa siitä, että tuntee sairautensa ja käyttää lääkärin määräämiä lääkkeitä. Teidän armonne on sairas, te tunnette vaivanne, ja taivas, tai oikeammin sanoen Jumala, joka on meidän lääkärimme, antaa teille varmaan lääkkeitä, jotka teidät parantavat. Mutta nämä lääkkeet parantavat yleensä vain vähitellen eikä yhtäkkiä ja kuin ihmeen voimalla; sitäpaitsi ovat ymmärtäväiset syntiset parannusta lähempänä kuin yksinkertaiset, ja koska teidän armonne on osoittanut puheissaan hyvää älyä, tarvitaan vain rohkeutta ja toivoa, että omantuntonne sairaus tulee paranemaan. Ja jos teidän armonne tahtoo lyhentää tietä ja lähteä vaivattomasti kulkemaan pelastuksen polkua, niin lähtekää minun kanssani; minä opetan teidät vaeltavaksi ritariksi, missä toimessa teitä kohtaavat niin monet vaivat ja vastoinkäymiset, että ne, jos niitä pidetään katumusharjoituksena, vievät teidät taivaaseen kädenkäänteessä.

Roque nauroi Don Quijoten neuvolle, vaihtoi puheenaikaa ja kertoi hänelle Claudia Jeróniman surullisen tapauksen, joka teki Sanchon sanomattoman murheelliseksi, sillä tytön kauneus, reippaus ja rohkeus oli häntä miellyttänyt.

Nyt palasivat asemiehet, jotka oli lähetetty saalista noutamaan, tuoden mukanaan kaksi ratsastavaa ratsumiestä, kaksi jalkaisin kulkevaa pyhiinvaeltajaa, vauut, joissa oli naisia, ja noin kuusi palvelijaa, jotka seu-

rasivat heitä, toiset ratsain, toiset jalkaisin, sekä vielä kaksi muulinajajaa, jotka kuuluivat molempien ratsumiesten seuraan. Asemiehet olivat ottaneet heidät keskelehen, voittajat ja voitettut olivat aivan hiljaa odottaen, että suuri Roque Guinart lausuisi jotakin, ja tämä kysyi ratsumiehiltä, keitä he olivat, minne matkustivat ja kuinka paljon heillä oli rahoja. Toinen heistä vastasi:

— Armollinen herra, me olemme espanjalaisen jalkaväen kapteeneja; komppaniamme ovat Napolissa, ja me olemme menossa Barcelonaan astuaksemme johonkin siellä olevista neljästä kaleerista, joiden sanotaan sieltä lähtevän Sisiliaan; meillä on noin kaksi- tai kolmesataa dukaattia, niin että olemme mielestämme hyvin rikkaita ja onnellisia, koska sotilaitten niukat palikat eivät suo heille suurempia aarteita.

Roque kysyi pyhiinvaeltajilta samaa kuin kapteenilta ja sai vastaukseksi, että he aikoivat astua laivaan matkustaakseen Roomaan ja että heillä oli molemmilla yhteensä noin kuusikymmentä reaalia. Roque tahtoi myös saada tietää, keitä vaunuissa matkusti, minne he olivat menossa ja kuinka paljon heillä oli rahaa mukanaan, ja eräs ratsastavista palvelijoista vastasi:

— Armollinen rouva Doña Guiomar de Quiñones, Napolin Hovioikeuden presidentin puoliso, hänen pieni tyttärensä, kamarineiti ja kamarirouva matkustavat näissä vaunuissa; me kuusi palvelijaa saattelemme häntä, ja meillä on rahoja kuusisataa dukaattia.

— Meillä on siis — virkkoi Roque Guinart — nyt yhdeksänsataa dukaattia ja kuusikymmentä reaalia. Minulla on sotilaita noin kuusikymmentä; katsokaa, kuinka paljon siitä tulee kullekin, minä näet olen huono laskemaan.

Tuon kuultuaan rosvot koroittivat äänensä ja huusivat:

— Kauan eläköön Roque Guinart huolimatta haukkuista, jotka tahtovat syöstä hänet turmioon!

Kapteenit näyttivät alakuloisilta, presidentinrouva tuli murheelliseksi, eivätkä pyhiinvaeltajatkään olleet iloisia nähdessään, kuinka heidän omaisuutensa takavarikoitiin. Roque piti heitä vähän aikaa tässä epävarmuuden tilassa, mutta ei tahtonut pitkittää heidän alakuloisuuttaan, jonka voi havaita jo pyssynkantaman päähän, vaan kääntyi sanomaan kapteeneille:

— Hyvät herrat kapteenit, suvaitkaa ystävällisesti lainata minulle kuusikymmentä dukaattia, ja presidentinrouva antakoon kahdeksankymmentä, jotta voin tyydyttää tätä seurassani olevaa joukkoa, sillä laulaen pappi rahan saapi; sitten voitte vapaasti ja esteettömästi jatkaa matkaanne turvananne suojeluskirje, jonka teille annan, jotta toiset eri paikkoihin näille seuduille sijoittamani joukkueet eivät tee teille mitään pahaa, jos satutte heitä kohtaamaan; tarkoitukseni näet ei ole loukata sotilaita eikä naisia, varsinkaan ylhäisiä.

Kapteenit kiittivät Roquea hänen ystävällisyydestään ja jaloudestaan lukemattomin ja sievin sanoin, sillä he pitivät todella ystävällisenä ja jalona tekona, että hän salli heidän pitää omat rahansa. Rouva Doña Guiomar de Quiñones tahtoi hypätä ulos vaunuistaan suutelemaan suuren Roquen jalkoja ja käsiä, mutta tämä ei millään muotoa siihen suostunut, vaan päinvastoin pyysi häneltä anteeksi loukkausta, johon oli tehnyt itsensä syypääksi, koska hänen täytyi täyttää kehon ammattinsa ankarat velvollisuudet. Presidentinrouva käski erään palvelijansa heti luovuttaa ne kah-

deksankymmentä dukaattia, jotka oli määrätty hänen maksettavakseen, ja kapteenit olivat jo maksaneet kuusikymmentä dukaattiansa. Pyhiinvaeltajat olivat juuri aikeissa jättää vähäiset roponsa, mutta Roque kielsi heitä ja kääntyi puhuttelemaan omia miehiään:

— Näistä dukaateista saa kukin teistä kaksi, joten jäljelle jää kaksikymmentä; kymmenen annettakoon näille pyhiinvaeltajille ja toiset tälle kelpo aseenkantajalle, jotta hän voi puhua hyvää tästä seikkailusta.

Sitten otettiin esiin kirjoitusneuvot, jotka Roquella oli aina mukanaan, ja hän kirjoitti heille rosvojoukkonsa eri osastojen päälliköille osoitetun suojeluskirjeen. Hän sanoi hyvästi kaikille ja päästi heidät vapaasti menemään ja ihmettelemään hänen jaloa olemustaan, hänen urhoollista mielenlaatuaan ja harvinaista käytöstään, jonka vuoksi he pitivät häntä pikemmin Aleksanteri Suurena kuin pahamaineisena rosvona. Muudan asemies sanoi gascognelais-katalonialaisella murteellaan:

— Tämä meidän päällikkömme sopii paremmin munkiksi kuin ryöväriksi; jos hän tahtoo toiste osoittaa anteliaisuuttaan, niin tehkөөn sen omista eikä meidän varoistamme.

Onneton mies ei ollut sanonut tuota niin hiljaa, ettei Roque sitä kuullut. Hän tarttui miekkaansa ja melkein halkaisi sillä miehen pään sanoen:

— Näin minä rankaisen hävyttömiä, jotka eivät osaa pitää kieltänsä kurissa.

Kaikki kauhistuivat eikä kukaan uskaltanut hiiskahdtaa; niin nöyrästi he häntä tottelivat.

Roque meni syrjään ja kirjoitti kirjeen eräälle ystävänsä Barcelonaan ilmoittaen, että hänen luonaan oli kuuluisa Don Quijote Manchalainen, vaeltava ritari,

josta niin paljon puhuttiin, sekä kertoi hänelle, että tämä oli maailman naurettavin ja viisain ihminen ja että hän neljän päivän kuluttua, Johannes Kastajan päivänä, toimittaisi ritarin keskelle kaupungin rantatietä, missä hänet nähtäisiin täysissä varuksissa ratsunsa Rocinanten selässä ja hänen aseenkantajansa Sancho aasilla ratsastamassa. Roque kehoitti ystävänsä ilmoittamaan tästä omille Niarros-nimisille ystävilleen, jotta heillä olisi hänestä huvia, ja sanoi oikeastaan haluavansa, että hänen kaikki vihollisensa jäisivät tätä huvia vaille, mutta että se nähtävästi oli mahdotonta, koska Don Quijoten hullutukset ja älynilmaukset ja hänen aseenkantajansa Sancho Panzan hupaiset huomautukset välttämättä huvittivat kaikkia ihmisiä. Hän lähetti tätä kirjettä viemään erään asemiehensä, joka vaihtoi rosvonpuvun talonpojan vaatteisiin, lähti Barcelonaan ja toimitti kirjeen sille, jolle se oli osoitettu.

Yhdesseitsemättä luku.

Sii­ tä, mitä Don Quijotelle sattui hänen saapuessaan Barcelonaan, sekä muista seikoista, jotka ovat pikemmin todenperäisiä kuin mieleviä.

Don Quijote vii­ pyi Roquen luona kolme vuorokautta, ja vaikka olisi viipynyt kolmesataa vuotta, ei häneltä suinkaan olisi puuttunut näkemistä ja ihmettelemistä, mitä tuli tämän rosvopäällikön elämäntapaan. Päivän koittaessa oltiin yhdessä paikassa, päivällistä syötiin toisessa, toisinaan paettiin tietämättä miksi, toisinaan taas odotettiin tietämättä mitä. Nukuttiin seisoallaan, noustiin kesken unta ja siirryttiin paikasta toiseen. Lakkaamatta asetettiin vakoilijoita, kuulusteltiin vahteja, puhallettiin muskettien sytyttimiin, vaikka sellaisia aseita oli vain vähän, sillä melkein kaikki käyttivät piilukkoisia pyssyjä. Roque vietti yönsä erillään miehistään, sellaisissa paikoissa, että he eivät voineet tietää, missä hän oikeastaan oli, sillä monet hänen henkeänsä uhkaavat kuulutukset, joita Barcelonan varakuningas oli toimittanut julkisuuteen, pitivät häntä alinomaisessa levottomuudessa ja pelossa, eikä hän uskaltanut luottaa kehenkään, koska pelkäsi, että omat miehet joko surmaisivat hänet tai jättäisivät oikeuden käsiin: todella surkeaa ja kurjaa elämää.

Roque, Don Quijote ja Sancho, seurassaan kuusi asemiestä, lähtivät vihdoin kulkemattomia teitä ja salaisia polkuja pitkin Barcelonaan. He saapuivat kaupungin rantaan Johannes Kastajan juhlan aattona, Roque syleili Don Quijotea ja Sanchoa, antoi Sancholle aikaisemmin lupaamansa kymmenen dukaattia, ja niin he erosivat, lausuen kummaltakin puolen tuhansia kohteliaisuuksia.

Roque lähti takaisin, Don Quijote jäi paikalleen ja odotteli päivää yhä istuen hevosesensa selässä, eikä kes tänytkään kauan, ennenkuin heleän aamuruskon kasvot alkoivat näkyä idän parvekkeilta ilahduttaen yrttejä ja kukkasia sensijaan, että olisivat hivelleet korvaa; mutta samassa ilahdutti jo korviakin monilukuisten sorapillien ja käsirumpujen soitto, tiukujen kilinä ja nähtävästi kaupungista tulevien ratsumiesten huudot: »Hei, hei, alta pois, alta pois!» Aamurusko väistyi auringon tieltä, joka kohosi vähitellen näkörannan yli, kasvot pyöreää kilpeä suurempina.

Don Quijote ja Sancho tähyilivät joka puolelle; he näkivät meren, jota eivät olleet aikaisemmin milloinkaan nähneet; se näytti heistä kovin laajalta ja leveältä, paljoa suuremmalta kuin Ruidera-lammikot, joihin olivat Manchassa tutustuneet; he näkivät satamansuulla kaleerit, joissa aurinkoteltat oli laskettu alas, niin että ne näkyivät täynnä viirejä ja lippuja, jotka liehuivat tuulessa ja hipoivat ja viistivät vedenkalvoa; aluksista kuului huilujen, torvien ja sorapillien ääni, joka täytti ilman lähellä ja kaukana miellyttävillä ja sotaisilla soinnuillaan. Sitten alukset alkoivat liikkua ja suorittaa jonkinlaista leikkitaistelua tyvenellä merellä, ja samanlaista leikkiottelua suorittivat maalla lukematto-

mat ratsumiehet, jotka hyökkäsivät ulos kaupungista upeissa puvuissa ja kauniilla hevosilla ratsastaen. Kaleerisotilaat pitivät lakkaamatta yllä muskettitulta, johon kaupungin muureilla ja vallituksilla oleva miehistö vastasi; järeän tykistön laukaukset raikuiivat ilmoille peloittavasti kumahdellen, ja niihin vastasivat kaleerien kansitykit. Tyven meri, miellyttävä rantamaisema, kirkas ilma, jota vain toisinaan himmensi ruudinsavu, näytti alinomaa luovan uutta iloa kaikkiin ihmisiin. Sancho ei voinut käsittää, kuinka noilla merellä liikkuvilla myhkyröillä voi olla niin paljon jalkoja.

Samassa saapuivat upeapukuiset ritarit huutaen, hihkuen ja riemuiten sinne, missä Don Quijote oli yhä aivan hiljaa, täynnä ihmetystä ja kummastusta, ja eräs heistä, sama mies, jolle Roque oli kirjoittanut, huusi Don Quijotelle kovalla äänellä:

— Tervetullut kaupunkiimme, te kaikkien vaeltavien ritareitten kuvastin, majakka, tähti ja kompassi, niinkuin toisessa kohdassa on yksityiskohtaisemmin mainittu. Tervetullut, sanon minä, te urhoollinen Don Quijote Manchalainen; ei se väärä ja väärennetty, ei se apokryyfinen, joka on äskettäin meille näytetty väärissä historioissa, vaan se oikea, se ainoa todellinen, jonka meille on kuvannut Cide Hamete Benengeli, kaikkien historioitsijoiden kukka.

Don Quijote ei vastannut sanaakaan, eivätkä ratsumiehet odottaneetkaan häneltä mitään vastausta, vaan ajelivat edestakaisin toisten seuralaistensa kanssa alkaen kiertää hurjassa laukassa Don Quijotea, joka kääntyi sanomaan Sancholle:

— Nämä ovat tosiaan meidät tunteneet; lyönpä vetoa, että he ovat lukeneet meidän historiamme ja myös

sen aragonialaisen kirjoittaman, joka on äsken painosta ilmestynyt.

Ratsumies, joka oli Don Quijotea puhutellut, tuli takaisin ja sanoi hänelle:

— Suvaitkoon teidän armonne herra Don Quijote lähteä kanssamme; me olemme kaikki teidän kuuliaisista palvelijoitanne ja Roque Guinartin hyviä ystäviä.

Siihen vastasi Don Quijote:

— Jos kohteliaisuus synnyttää kohteliaisuutta, niin teidän mielenlaatunne, herra ritari, on suuren Roquen mielenlaadun tytär tai likeinen sukulainen. Viekää minut, minne haluatte, sillä minulla ei ole muuta tahtoa kuin teidän tahtonne, varsinkin, jos tahdotte sitä käyttää palvelukseenne.

Hänelle vastasi yhtä sievin sanoin ratsumies. Sitten he kaikki ottivat hänet keskelleen ja lähtivät hänen kanssaan kohti kaupunkia sorapillien ja käsirumpujen soudessa. Mutta heidän kaupunkiin ratsastaessaan yhtyi paholainen, joka kaiken pahan matkaansaattaa, katu-
poikiin, jotka ovat pahempia kuin paholainen itse, ja kaksi kaikkein huiminta ja julkeinta tunkeutui väkijoukkoon ja nosti toinen harmon, toinen Rocinanten häntää pistäen niiden alle kourallisen takkiaisia. Eläinraukat tunsivat outojen kannusten pistot, painoivat häntänsä kiinni lisäten siten omaa kipuaan, lähtivät hyppien laukkaamaan ja paiskasivat ratsastajansa maahan. Don Quijote riensi häpeissään ja suuttuneena poistamaan koristuksia koninsa hännästä, ja Sancho teki samoin harmolleen. Don Quijoten seuralaiset olisivat mielellään halunneet rangaista poikia heidän hävyttömyydestään, mutta se oli mahdotonta, sillä pojat olivat pujahaneet heitä seuraavien lukemattomien muiden joukkoon.

Don Quijote ja Sancho nousivat jälleen juhtainsa selkään ja saapuivat suosionosoitusten ja musiikin yhä raikuessa opastajansa taloon, joka oli suuri ja komea, sanalla sanoen kuin rikkaan aatelismiehen talo; ja sinne me heidät nyt jätämme, sillä niin tahtoo Cide Hamete.

»Näin minä rankaisen hävyttömiä, jotka eivät osaa pitää
kieltänsä kurissa.»

»Sitten he kaikki ottivat hänet keskelle ja lähtivät hänen kanssaan kohti kaupunkia...»

K a h d e s s e i t s e m ä t t ä l u k u,

missä kerrotaan taitotun pään kanssa sattuneesta seikkailusta ja muista vähäpätöisistä seikoista, joita ei sovi kertomatta jättää.

Don Quijoten isännän nimi oli Don Antonio Moreno. Hän oli rikas ja älykäs aatelismies ja piti sievistä ja miellyttävistä huveista. Don Quijoten nyt ollessa hänen luonaan hän yritti keksiä keinoa, miten voisi häntä vahingoittamatta saada ilmi hänen hulluutensa; pila, joka tekee kipeätä, ei näet ole oikeata pilaa, eivätkä hovit ole minkäänarvoisia, jos niistä on vahinkoa toiselle. Ensiksi hän antoi riisua Don Quijoten varukset ja vei hänet ihomyötäisessä säämiskäpuvussa (jonka olemme jo aikaisemmin kuvailleet) erään kaupungin pääkadun puolella sijaitsevalle parvekkeelle kaikkien ihmisten ja katupoikien nähtäväksi, jotka katselivat häntä kuin apinaa. Ritariasuun puettut ratsumiehet kiersivät häntä jälleen, ikäänkuin olisivat pukeutuneet siihen asuun yksinomaan hänen tähtensä eikä juhlapäivän viettämiseksi, ja Sancho oli erinomaisen tyytyväinen, koska hänestä tuntui, että hän oli jollakin ihmeellisellä tavalla löytänyt toiset Camachon häät, toisen samanlaisen talon kuin Diego de Mirandan ja toisen linnan, joka oli herttuan linnan kaltainen.

Sinä päivänä oli Don Antonion luona päivällisillä muutamia hänen ystäviään, jotka kaikki kunnioittivat Don Quijotea ja kohtelivat häntä niinkuin ainakin vaeltavaa ritaria, mistä hän tuli erittäin ylpeäksi ja sanomattoman iloiseksi. Sancho lausui niin paljon hupaista, että kaikki talon palvelijat kuuntelivat häntä kuin henkeään pidättäen ja samoin kaikki muut, jotka olivat häntä kuuntelemassa. Pöydässä oltaessa Don Antonio sanoi Sancholle:

— Me olemme tässä saaneet kuulla, hyvä Sancho, että te syötte kanamureketta ja kokkareita niin mielellänne, että liikaa saadessanne pistätte sen poveenne seuraavaa päivää varten.

— Ei, armollinen herra, se ei pidä kutiansa, — vastasi Sancho — sillä minä olen pikemmin siisti kuin ahmatti, ja herrani Don Quijote, joka on tässä läsnä, tietää hyvin, että me molemmat tulemme usein toimeen kahdeksan päivää kourallisella terhoja tai pähkinöitä. Totta kyllä, että toisinaan niin sattuesssa, kun lehmää mulle tarjotaan, käyn viipymättä ottamaan, tarkoitan, että syön, mitä minulle tarjotaan, ja käytän kutakin aikaa hyväkseni, mutta olkoon kuka tahansa, joka on väittänyt, että minä olen suuri ahmatti ja rähjys, hän tietäköön, ettei siinä puheessa ole perää pahaakaan; ja minä olisin sanonut tämän hiukan toisin, jollen olisi ottanut huomioon tässä pöydässä istuvia kunnianarvoisia partoja.

— Varmaa on, — virkkoi Don Quijote — että Sanchon aterioidessaan osoittama kohtuus ja siisteys voidaan kirjoittaa ja piirtää pronssitauluihin, jotta se pysyy iäisessä muistossa tulevia aikoja varten. Nälkäisenä hän tosin saattaa näyttää hiukan ahmatilta, koska syö

nopeasti ja pureksii ruokaa suun täydeltä, mutta siisteystestä hän aina pitää huolen, ja ollessaan käskynhaltiana hän oppi syömään oikein hienosti, niin että söi haarukalla viinirypäleitä ja omenansiemeniäkin.

— Mitä! — virkkoi Don Antonio. — Onko Sancho ollut käskynhaltiana?

— On, — vastasi Sancho — Barataria-nimisen saaren käskynhaltiana. Minä hallitsin sitä kymmenen päivää niin ettei paremmasta apua; niinä päivinä menetin mieleni rauhan ja opin halveksimaan kaikkia maailman käskynhaltiavirkoja; minä pakenin sieltä, putosin eräaseen luolaan, mihin luulin kuolevani ja mistä pelastuin ihmeellisellä tavalla.

Don Quijote kertoi nyt yksityiskohtaisesti Sanchon koko käskynhaltiatarinan, joka kovin miellytti kuulijoita.

Aterian päätyttyä Don Antonio tarttui Don Quijoten käteen ja lähti hänen kanssaan eräaseen sivuhuoneeseen, missä ei ollut mitään muita huonekaluja kuin pöytä, joka näytti olevan jaspista ja lepäsi samasta kivilajista tehdyllä alustalla; pöydälle oli asetettu Rooman keisaria muistuttava pronssiselta näyttävä rintakuva. Don Antonio kulki Don Quijoten kanssa ympäri koko huoneen kiertäen pöydän moneen kertaan ja sanoi sitten:

— Herra Don Quijote, nyt, kun varmasti tiedän, ettei kukaan meitä kuule eikä kuuntele, ja ovi on suljettu, tahdon kertoa teidän armollenne erään kaikkein merkillisimpiä seikkailuja tai oikeammin sanoen uutuuksia, mitä kuvitella saattaa, sillä ehdolla, että teidän armonne sijoittaa sen, mitä tulen teille sanomaan, vaiteliaisuutensa syvimpään kätköön.

— Sen vannon, — vastasi Don Quijote — ja paremmaksi vakuudeksi panen vielä hautakiven sen päälle, sillä tietäköön teidän armonne, herra Don Antonio (hän näet jo tiesi isäntänsä nimen), että puhutte henkilön kanssa, jolla kyllä on korvat kuulla, mutta jolla ei ole kieltä puhua; teidän armonne voi siis aivan rauhallisesti siirtää, mitä povessanne on, minun poveeni luottaen siihen, että olette heittänyt sen vaitiolon syvään kuiluun.

— Tähän lupaukseenne luottaen — vastasi Don Antonio — tahdon antaa teidän armonne nähdä ja kuulla seikkoja, jotka teitä ihmetyttävät, ja lieventää hiukan ikävyyttä, jota tunnen, kun ei ole, kenelle ilmaista salaisuuksiani, joita ei sovi uskoa kaikille.

Don Quijote oli ihmeissään ja odotti, mihin tämä varovaisuus lopulta johtaisi. Samassa Don Antonio tarttui hänen käteensä, kuljetti sitä pronssipään ja koko pöydän sekä sen alla olevan jaspisjalan yli ja sanoi sitten:

— Tämän pään, herra Don Quijote, on tehnyt ja valmistanut eräs kaikkein suurimpia noitia ja velhoja, mitä maailmassa on milloinkaan ollut; minä luulen, että hän oli syntyjään puolalainen ja oli saanut oppinsa kuuluisalta Escotilloilta, josta kerrotaan niin paljon ihmeellistä; hän oli täällä talossani ja valmisti hänelle antamani tuhannen dukaatin hinnasta tämän pään, jossa on se ominaisuus ja kyky, että se vastaa kaikkeen, mitä siltä kysytään, kun kysymykset lausutaan sen korvaan. Sen valmistaja otti huomioon ilmansuunnat, pürsi taikamerkkejään, tähyili tähtiä, piti silmällä otollisinta hetkeä ja sai sen lopulta niin täydelliseksi kuin huomenna tulemme näkemään; perjantaisin se näet on

mykkä, ja koska tänään on perjantai, se vaatii meitä odottamaan huomiseen. Sillävälän teidän armonne voi valmistautua harkitsemalla, mitä haluatte siltä kysyä; minä näet tiedän kokemuksesta, että se vastatessaan puhuu aina totta.

Don Quijote ihmetteli kovin pään kykyä ja ominaisuutta ja voi tuskin uskoa Don Antonion sanoja, mutta ajatellessaan, kuinka lyhyen ajan kuluttua koe tulisi tehtäväksi, hän ei huolinut sanoa mitään muuta kuin kiitokset siitä, että hänen isäntänsä oli ilmaissut hänelle niin suuren salaisuuden. He poistuivat huoneesta, Don Antonio lukitsi oven, ja he lähtivät saliin, missä muut herrat olivat. Sancho oli tällävälin näille kertonut useita hänen herrallensa sattuneita seikkailuja ja tahtumia.

Iltapäivällä he veivät Don Quijoten ratsastamaan, ei varuksissa, vaan tavallisessa puvussa, puettuna keltaisenruskeasta verasta tehtyyn laajaan päällystakkiin, joka olisi saanut itse pakkasenkin hikoilemaan tänä vuodenaikana. He käskivät talon palvelijoita sillävälän huvittamaan Sanchoa, niin ettei hänen päähänsä pistäisi lähteä ulos. Don Quijote ei ratsastanut Rocinantella, vaan isolla muuliaasilla, joka asteli aivan tasaisesti komeissa valjaissaan. Päällystakki pantiin hänen hartioilleen ja selkään kiinnitettiin hänen huomaamattaan pergamentti, johon oli kirjoitettu suurin kirjaimin: *Tämä on Don Quijote Manchalainen*. Heti ratsastuksen alussa veti pergamenttilappu puoleensa kaikkien huomiota, jotka joutuivat sen näkemään, ja kun he siitä lukivat »Tämä on Don Quijote Manchalainen», joutui Don Quijote ihmeisiinsä havaitessaan, että kaikki, jotka hänet näkivät, tunsivat hänet ja mainit-

sivat hänen nimensä. Siksi hän kääntyi Don Antonion puoleen, joka ratsasti hänen vierellään, ja virkkoi hänelle:

— Vaeltavan ritarin ammattiin sisältyy totisesti suuria etuja, sillä se tekee harjoittajansa tunnetuksi ja kuuluisaksi kaikilla maailman ääriillä; katsokaahan, armollinen herra Don Antonio, kuinka tämän kaupungin katupojatkin tuntevat minut, vaikka eivät ole koskaan ennen minua nähneet.

— Niin on laita, herra Don Quijote, — vastasi Don Antonio — sillä yhtä vähän kuin tulta voidaan pitää piilossa tai sisään suljettuna, voi kuntokaan jäädä tunnetuksi tulematta, ja kunto, joka saavutetaan harjoittamalla asetointa, loistaa kirkkaammin kuin mikään muu.

Sattui sitten, että Don Quijoten ratsastaessa eteenpäin suosionosoitusten kaikuessa, kuten jo aikaisemmin mainittiin, muudan kastilialainen, joka oli lukenut hänen selässään olevan ilmoituksen, koroitti äänensä ja sanoi:

— Piru sinut periköön, Don Quijote Manchalainen! Kuinka olet päässyt tänne saakka saamatta surmaasi niissä lukemattomissa selkäsaunoissa, joita sinulle on annettu? Sinä olet hullu, ja jos olisit hullu yksinäisyydessä ja hulluutesi suljettujen ovien takana, ei olisi niinkään pahasti; mutta sinulla on kyky tehdä kaikki, jotka seurustelevat tai ovat tekemisissä kanssasi, yhtä hulluiksi ja järjettömiksi, ja jollei sanojani uskota, niin katsottakoon vain noita herroja, jotka ovat seurassasi. Palaa kotiisi, mieletön, hoida taloasi, vaimoasi ja lapsiasi ja luovu näistä järjettömyyksistä, jotka kalvavat aivojasi ja kuorivat pois ymmärryksesi kerman.

— Hyvä ystävä, — sanoi Don Antonio — menkää te matkaanne jakamatta neuvojanne, kun niitä ei teiltä

pyydetä. Herra Don Quijote Manchalainen on varsin viisas, emmekä me, jotka olemme hänen seurassaan, ole liioin typeriä. Hyvettä tulee kunnioittaa, tavattakoon sitä missä tahansa, ja menkää itse hiiteen huolimatta sekaantua asioihin, jotka eivät teitä liikuta.

— Jumaliste, teidän armonne on oikeassa; — vastasi kastilialainen — sillä neuvojen antaminen tuolle kelpo miehelle on potkimista tutkainta vastaan; mutta kaikesta huolimatta on mielestäni sääli, että mielevyys, jota tämän mielenvikaisen sanotaan osoittavan kaikissa muissa asioissa, virtaa pois hänen vaeltavan ritariutensa viemäriä pitkin. Mutta koskekoon teidän armonne lausuma kehoitus, että minun pitää mennä hiiteen, minua ja kaikkia jälkeläisiäni, jos koskaan tämän jälkeen, vaikka eläisin vanhemmaksi kuin Metusalem, annan neuvoa kenellekään, vaikka sitä minulta pyydettäisiin.

Neuvoja lähti tiehensä, ja ratsastusta jatkettiin; mutta sitten syntyi niin kova ahdinko katupoikien ja kaikenlaisen muun väen tungeksiessa ja lukiessa Don Quijoten selässä olevaa julkipanoa, että Don Antonion täytyi ottaa se pois, ikäänkuin olisi pudistellut siitä pois vain jotakin muuta.

Tuli ilta, palattiin kotiin. Siellä pantiin toimeen tanssiaiset, sillä Don Antonion puoliso, joka oli ylhäinen ja hilpeä, kaunis ja älykäs nainen, oli kutsunut muutamia ystävättäriään luokseen kunnioittamaan vierasta ja nauttimaan hänen ennenkuulumattomista hullutuksistaan. Muutamat heistä saapuivat, nautittiin upea illallinen, ja tanssiaiset alkoivat kello kymmenen tienoissa illalla. Naisten joukossa oli kaksi luonnonlaadultaan veitikkamaista ja kujeellista, ja he, vaikka olivat aivan kunniallisia, käyttäytyivät kuitenkin hui-

han vapaasti saadakseen aikaan pilaa ketään loukkamatta. He kutsuivat Don Quijotea tanssiin niin uutetusti, että kerrassaan uuvuttivat hänet, eikä ainoastaan ruumiillisesti, vaan myös sielullisesti. Maksoi tosiaan vaivan katsella Don Quijoten hahmoa, kun hän kävi tanssiin pitkänä, laihana ja kelmeänä, ihomyötäisissä vaatteissa, kömpelönä eikä suinkaan kevytjalkaisena. Naiset häntä salaa liehittelivät, ja hän puolestaan torjui heidän lähentelyään, samoin salavihkaa; mutta huomattessaan lähentelyn käyvän liialliseksi hän sitten kirjoitti äänensä ja sanoi:

— *Fugite, partes adversae!* Jättäkää minut rauhaan, te epätervetulleet lemmenajatukset. Luopukaa, arvoisat rouvat, toiveistanne, sillä hän, joka on minun toiveitteni valtiatar, verraton Dulcinea Tobosolainen, ei suvaitse mitään muita tunteita niiden ohella, jotka tekevät minut hänen vasallikseen ja alamaisekseen.

Niin sanottuaan hän istuutui lattialle keskelle salia, uupuneena ja riutuneena tanssin vaatimasta ankarasta ponnistuksesta. Don Antonio käski nostaa hänet ja kantaa sänkyyn, ja ensimmäisenä kävi häneen käsiksi Sancho sanoen:

— Hiisi vieköön, rakas herrani ja isäntäni, jopa olette tanssinut! Luuletteko, että kaikki sankarit ovat tanssijoita ja kaikki vaeltavat ritarit tanssimestareita? Minä vakuutan teille, että erehdytte, jos niin luulette: on semmoisia, jotka pelkäämättä käyvät surmaamaan jättiläistä mieluummin kuin ottamaan yhtäkään tanssiaskelta. Jos tässä olisi ollut kysymyksessä tavallinen koputustanssi, olisin astunut teidän sijaanne, sillä sitä lajia minä tanssin kuin poika, mutta tämmöisiin herasväen tansseihin ei minusta ole,

Näillä ja muilla samanlaisilla puheillaan Sancho nau-ratti tanssiseuraa ja vei sitten isäntänsä sänkyyn peit-täen hänet huolellisesti, jotta hän saisi hikoilla pois tanssista mahdollisesti koituneen vilustumisen.

Seuraavana päivänä Don Antoniosta näytti sopivalta käydä koettelemaan lumottua päätä, ja niin hän sul-keutui huoneeseen, jossa pää oli, Don Quijoten, Sanchon ja kahden ystävänsä sekä molempien naisten kanssa, jotka olivat uuvuttaneet Don Quijoten tanssissa ja oli-vat jääneet siksi yöksi Don Antonion puolison luo. Hän kertoi heille, millainen kyky tuossa päässä piili, pyysi heitä olemaan siitä kenellekään kertomatta ja sanoi, että tämä oli ensimmäinen päivä, jolloin tämän lumotun pään kykyä koeteltiin. Don Antonion mo-lempia ystäviä lukuunottamatta ei kukaan tuntenut tämän noituuden salaisuutta, ja hekin olisivat joutu-neet ihmettelemään samoinkuin muut, jollei Don An-tonio olisi sitä ennakolta heille ilmaissut. Muu ei ollut mahdollistakaan; niin taitavasti pää oli rakennettu.

Ensimmäisenä astui pään korvan luo Don Antonio itse ja lausui hiljaisella äänellä, mutta kumminkin niin selvästi, että kaikki sen kuulisivat:

— Sano minulle, pää, sen voiman nimessä, joka sinussa asuu: mitä minä nyt ajattelen?

Pää vastasi, huuliaan liikuttamatta, selvällä ja kuuluvalla äänellä, niin että kaikki sen ymmärsivät, näin:

— Minä en arvostele ajatuksia.

Kaikki joutuivat tuon kuullessaan ihmeisiinsä, var-sinkin, kun huomasivat, ettei koko huoneessa eikä pöy-dän läheisyydessä ollut ketään ihmistä, joka olisi voi-nut vastata,

— Kuinka monta meitä tässä on? — kysyi jälleen Don Antonio.

Sama ääni vastasi hänelle verkalleen:

— Läsä olette sinä ja sinun vaimosi, kaksi ystävääsi ja kaksi vaimosi ystävätärtä, muudan kuuluisa ritari nimeltä Don Quijote Manchalainen ja hänen aseenkantajansa, jonka nimi on Sancho Panza.

Nyt oli jälleen ihmettelemisen aihetta; nyt asia oli niin merkillinen, että pelko sai kaikkien hiukset noustamaan pystyyn! Don Antonio väistyi pään luota loittommaksi ja sanoi:

— Tämä riittää osoittamaan minulle, ettei minua ole pettänyt se, joka sinut minulle möi, sinä viisas pää, sinä puhuva pää, sinä vastaava pää, sinä ihmeellinen pää! Tulokoon nyt joku toinen ja kysyköön, mitä mieli tekee.

Koska naiset yleensä ovat kiihkeitä ja uteliaita, astui ensimmäisenä esiin toinen Don Antonion puolison ystävätär ja esitti seuraavan kysymyksen:

— Sano minulle, pää, mitä minun pitää tehdä tulakseni oikein kauniiksi?

Hänelle vastattiin:

— Ole oikein kunniallinen.

— Minä en kysy sinulta enempää — sanoi kysyjä. Sitten tuli hänen kumppaninsa ja sanoi:

— Minä tahtoisin tietää, pää, rakastaako mieheni minua vai ei.

Hänelle vastattiin:

— Katso, kuinka hän sinua kohtelee, niin tulet sen tietämään.

Rouva siirtyi pois sanoen:

— Tuota ei olisi tarvinnut kysyä, sillä ihmisen teot tietenkään ilmaisevat hänen tunteitaan.

Sitten tuli luo toinen Don Antonion ystäväistä ja kysyi:

— Kuka minä olen?

Hänelle vastattiin:

— Kyllä sen itse tiedät.

— En minä sitä sinulta kysy, — vastasi herrasmies — vaan pyydän sinua sanomaan, tunnetko minut.

— Tunnen kyllä; — vastattiin — sinä olet Pedro Noriz.

— Enempää en tahdo tietää, sillä jo tästä huomaan, että sinä, oi pää, tiedät kaikki.

Hän väistyi syrjään, toinen ystävä tuli luo ja kysyi:

— Sano minulle, pää, millaisia toiveita on pojallani tilanomistajalla?

— Olen jo sanonut, — vastattiin hänelle — etten arvostele mitään toivomuksia, mutta siitä huolimatta voin sinulle sanoa, että poikasi toivoo saavansa haudata sinut.

— Oikein; — sanoi aatelismies — mitä silmilläni näen, voin käsin kokea.

Hän ei kysynyt enempää. Don Antonion puoliso tuli ja sanoi:

— En tiedä, mitä sinulta kysyisin, pää; haluaisin vain sinulta kuulla, saanko vielä kauan pitää kelpo mieheni.

Hänelle vastattiin:

— Saat kyllä, sillä hänen terveytensä ja kohtuullinen elämäntapansa takaavat hänelle pitkän iän, jota monet lyhentävät kohtuuttomuudellaan.

Sitten astui luo Don Quijote ja sanoi:

— Sano minulle, sinä, joka vastaat: oliko totta vai unta, mitä minä kerroin kokeneeni Montesinon luolassa?

Tuleeko aseenkantajani Sanchon pieksäjaisistä totta? Tuleeko Dulcinea todella pääsemään lumouksestaan?

— Mitä luolaan tulee, — vastattiin — olisi paljon sanottavaa; siinä on sekä unta että totta; Sanchon pieksäjaiset edistyvät hitaasti; Dulcinea tulee asianmukaisesti lumouksestaan vapautetuksi.

— En halua tietää enempää; — sanoi Don Quijote — jos vain saan nähdä Dulcinean lumouksesta vapautettuna, niin katson yhdellä iskulla saaneeni kaiken onnen, mitä toivoa voin.

Viimeinen kysyjä oli Sancho, ja hän kysyi näin:

— Kuinka mahtaa olla, pää, saanko minä toista käs-kynhaltianvirkaa? Pääsenkö vapaaksi tästä vaivaisesta aseenkantajantoimesta? Saanko nähdä jälleen eukkoni ja lapseni?

Siihen hänelle vastattiin:

— Sinä tulet hallitsemaan kotonasi, ja jos sinne palaat, saat nähdä eukkosi ja lapsesi, ja aseenkantajantoimesi loppuu, kun lakkaat palvelemasta.

— Oivallista, jumaliste! — sanoi Sancho Panza. — Senhän olisin voinut sanoa itse itselleni; paremmin ei olisi voinut sanoa profeetta Perogrullo.

— Hölmö, — sanoi Don Quijote — mitä tahdotkaan vastattavan? Eikö riitä, että tämän pään antamat vastaukset sopivat siihen, mitä siltä kysytään?

— Riittää kyllä; — vastasi Sancho — mutta olisin toivonut sen selittävän asiaa paremmin ja ilmoittavan minulle enemmän.

Siihen loppuivat kysymykset ja vastaukset, mutta ei suinkaan ihmetys, jonka vallassa olivat kaikki, lukuunottamatta Don Antonion molempia ystäviä, joilla oli asiasta selko. Cide Hamete Benengeli tahtoo selit-

tää sen heti, jottei jättäisi maailmaa jännitykseen eikä siihen uskoon, että päässä todella oli jokin velhomainen ja erinomainen salaisuus, ja siksi hän kertoo, että Don Antonio Moreno, joka oli Madridissa nähnyt toisen, erään puunveistäjän tekemän pään, oli antanut valmistaa kotonaan samanlaisen huvittaakseen itseään ja hämmästyttääkseen niitä, jotka eivät olleet asiasta selvillä. Laitos oli tällainen: pöydän kansi oli puuta, maalattu ja kiilloitettu jaspiksen väriksi, ja samoin pöydän jalka, josta pisti ulos neljä kotkankynttä, jotta pöytä seisoi sitä tukevammin. Pää oli Rooman keisarien rintakuvien näköinen, pronssinväriinen ja aivan ontto ja samoin pöydän levy, johon se sopi niin tarkoin, ettei näkynyt pienintäkään saumaa. Pöydän jalka oli sekin ontto ja yhteydessä pään, kaulan ja rinnan kanssa, ja koko laitos oli yhteydessä toisen alakerrassa sijaitsevan huoneen kanssa. Pöydän jalan, kannen ja kuvan rinnan ja kaulan kautta kulki läkipeltinen putki, joka oli sovitettu niin hyvin, ettei kukaan voinut sitä nähdä. Alakerran huoneeseen, joka oli yhteydessä ylemmässä kerroksessa sijaitsevan kanssa, sijoittui se, jonka tuli vastata, ja piti suutaan putken suulla, niin että ääni kulki kuin puheputkessa ylhäältä alas ja alhaalta ylös, oikeina lausuttuina ja selvinä sanoina, ja niinmuodoin oli mahdoton petosta keksiä. Vastaukset antoi Don Antonion sisarenpoika, sukkela ja älykäs ylioppilas, jolle hänen enonsa oli ilmoittanut, kutka sinä päivänä menisivät hänen kanssaan huoneeseen, missä pää oli, ja niin hänen oli helppo nopeasti ja oikein vastata ensimmäiseen kysymykseen; toisiin hän vastasi arvaamalla, älykkäästi, kuten ainakin älykäs mies. Cide Hamete kertoo vielä, että tätä ihmettä kesti noin kah-

deksan tai kymmenen päivää, mutta että hän sitten, kun kaupungille oli levinnyt huhu, että Don Antoniolla oli talossaan taikainen pää, joka vastasi kaikkeen, mitä siltä kysyttiin, ja kun hän itse alkoi pelätä, että tämä voisi tulla uskontomme vartioiden korviin, ilmoitti asian herroille inkvisiittoreille, ja nämä käskivät hänen hävittää päänsä ja olla enää jatkamatta leikkiä, jottei tietämätön väki siitä pahentuisi. Mutta Don Quijoten ja Sancho Panzan mielestä pää oli taiottu ja pysyi sellaisena ja kykeni vastaamaan kysymyksiin, tyydyttäen kuitenkin enemmän Don Quijotea kuin Sanchoa.

Tehdäkseen Don Antonion mieliksi, osoittaakseen ystävällisyyttä Don Quijotelle ja antaakseen hänelle tilaisuutta tuoda ilmi hullutuksiaan kaupungin herrat suunnittelivat turnajaisia, jotka oli määrä pitää kuuden päivän kuluttua, mutta joista ei tullut mitään eräästä syystä, joka tuonnempana mainitaan. Don Quijoten teki mieli lähteä kaupungille kävelemään aivan yksinkertaisesti ja jalkaisin, sillä hän pelkäsi, että katupojat häntä ahdistelisivat, jos hän lähtisi ratsain, ja niin he lähtivät kävelemään, hän ja Sancho sekä kaksi palvelijaa, jotka Don Antonio antoi heidän mukaansa. Heidän kävellessään erästä katua Don Quijote tuli sattumalta katsataneeksi ylös ja näki, että erään portin yläpuolelle oli kirjoitettu suurin kirjaimin: *Täällä painetaan kirjoja*. Siitä hän oli kovin mielissään, sillä hän ei ollut aikaisemmin nähnyt mitään kirjapainoa ja halusi tietää, millainen laitos se oli. Hän meni koko seurueensa kanssa sisään ja näki, kuinka eräällä puolella painettiin, toisella luettiin korjausvedosta, kolmannella ladottiin, neljännellä korjattiin ladelmaa, sanalla sanoen, näki koko suuren kirjapainon kaikki laitteet.

Don Quijote astui erään kastin luo ja kysyi, mitä siinä tehtiin; latojat selittivät hänelle asian, hän ihmetteli ja lähti eteenpäin. Hän tuli erään toisen luo ja kysyi, mitä tämä teki. Mies vastasi:

— Hyvä herra, tämä herrasmies tässä — hän osoitti erästä komearyhtistä, hienonnäköistä, arvokkaalta näyttävää henkilöä — on kääntänyt erään italialaisen kirjan meidän kieleemme, ja minä tässä ladon sitä painettavaksi.

— Mikä on kirjan nimi? — kysyi Don Quijote.

Siihen vastasi kirjailija:

— Hyvä herra, kirjan italiankielinen nimi on *Le bagatelle*.

— Entä mitä on *le bagatelle* meidän kielemme? — kysyi Don Quijote.

— *Le bagatelle* — sanoi kirjailija — merkitsee sitä, mitä me kielemme nimitämme *pikkuseikoiksi*, mutta kirja, vaikka sen nimi on niin vaatimaton, sisältää kuitenkin erittäin hyviä ja ytimekkäitä asioita.

— Minä — virkkoi Don Quijote — osaan hiukan italiankieltä ja ylpeilen siitä, että osaan laulaa muutamia Arioston säkeitä. Mutta sanokaa minulle, armollinen herra (ja minä en sano tätä tutkiakseni teidän armonne neroa, vaan pelkästä uteliaisuudesta): oletteko tavannut kirjassanne kertaakaan sanaa *pignatta*?

— Olen kyllä, monta kertaa — vastasi kirjailija.

— Entä kuinka teidän armonne sen kääntää meidän kieleemme? — kysyi Don Quijote.

— Kuinka sen muuten kääntäisin — vastasi kirjailija — kuin sanalla *pata*?

— Hitto vieköön, — sanoi Don Quijote — kuinka hyvin teidän armonne onkaan perehtynyt italiankie-

leen! Lyönpä kelpo vedon, että italiankielen käyttäessä sanaa *piace* teidän armonne kääntää sen sanalla *miellyttää*, kun siinä on *più*, niin te sanotte *enemmän*, sanan *su* te käännätte sanalla *ylös*, ja sanan *giù* sanalla *alas*.

— Niin käännän, epäilemättä, — sanoi kirjailija — sillä nuo ovat juuri vastaavat sanat.

— Uskallan vanhoa, — sanoi Don Quijote — ettei teidän armonne ole tunnettu maailmassa, joka on haluton palkitsemaan loistavia neroja ja kiitettävää vaivanäköä. Kuinka paljon kykyjä onkaan tuhoutunut! Kuinka paljon neroja onkaan työnnetty johonkin loukkoon! Kuinka paljon hyveitä onkaan jätetty palkitsematta! Mutta sittenkin minusta tuntuu, että käännökset kielestä toiseen, mikäli niitä ei tehdä kielten kuningattarista, kreikasta ja latinasta, ovat kuin flaamilaiset seinäverhot nurjalta puolelta; vaikka kuviot näkyvät, ovat ne täynnä himmentäviä lankoja, eikä näkyvissä ole oikean puolen tasainen kudelman ja kirkkaat värit. Helppoista kielistä kääntäminen ei todista erinomaista älyä eikä kielellistä taitoa, enempää kuin jonkin valmiin paperin jäljentäminen tai kopioiminen. Tästä en kuitenkaan tahdo päätellä, ettei käännöstyö ole kiitettävää, sillä voihan ihminen askarrella huonommissa tehtävissä ja semmoisissa, joista hänellä on vähemmän hyötyä. Tämä ei koske kahta kuuluisaa kääntäjää, nimittäin tohtori Cristóbal de Figueroa ja hänen *Pastor Fidoan* ja Don Juan de Jáuriguia ja hänen *Amintaansa*, jotka oivallisuudellaan saavat lukijan epäilemään, kumpi on käännös, kumpi alkuperäinen teos. Mutta sanokaa minulle, armollinen herra: painetaanko tämä kirja omaan laskuunne, vai oletteko jo myynyt kustannus-oikeuden jollekin kirjakauppiaille?

»Naisten joukossa oli kaksi luonnonlaadultaan veitikka-
maista.»

»Oliko totta vai unta, mitä minä kerroin kokeneeni Monteseinon luolassa?»

— Minä painatan sitä omaan laskuuni — vastasi kirjailija — ja aion ansaita ainakin tuhat dukaattia tästä ensimmäisestä painoksesta, jota otetaan kaksi-tuhatta kappaletta, ja ne myydään kädenkäänteessä kuuteen reaaliin.

— Teidän armonne osaa laskea mainiosti! — vastasi Don Quijote. — Hyvin huomaa, ettette tunne kirjainpainajien laskuja ja miten he vetävät yhtä köyttä toistensa kanssa. Minä vakuutan teille, että saatuanne niskaanne kaksituhatta kappaletta kirjoja, huomaatte ruumiinne olevan niin pahassa pinteessä, että ihan kauhistutte, varsinkin, jos kirja on hiukan ikävä eikä ollenkaan pikantti.

— Entä sitten? — virkkoi kirjailija. — Onko teidän armonne sitä mieltä, että minun tulee jättää se jollekin kirjakauppiaille, joka maksaa minulle kolme maravedia kustannusoikeudesta ja luulee vielä tekevänsä minulle suuren palveluksen suorittaessaan tuon summan? Minä en painata kirjojani saavuttaakseni mainetta maailmassa, sillä teokseni ovat jo tehneet minut tunnetuksi, vaan etsin ansiota, sillä sen puuttuessa suuri maine ei maksa ropoakaan.

— Jumala suokoon teidän armollenne menestystä — vastasi Don Quijote.

Hän siirtyi toisen kastin luo, missä näki korjattavan erään kirjan arkkia, jonka nimi oli *Sielun valo*, ja sen nähdessään hän lausui:

— Vaikka tällaisia kirjoja on paljon, tulee niitä sentään painaa, sillä täällä maailmassa on paljon syntisiä ja äärettömän paljon valoa tarvitaan niiden valistamiseksi, jotka pimeydessä vaeltavat.

Hän asteli eteenpäin, näki taas korjattavan erästä toista kirjaa, ja hänen kysytyttyään, mikä sen nimi oli, hänelle vastattiin, että se oli *Mielevän Hidalgon Don Quijote Manchalaisen Toinen osa*, jonka oli sepittänyt joku Tordesillasin asukas.

— Olen jo kuullut tästä kirjasta, — sanoi Don Quijote — ja luulin totta totisesti, että se oli hävyttömyytensä vuoksi jo poltettu ja muutettu tuhkaksi; mutta tuleehan sillekin Martinpäivä samoin kuin kaikille muille sioille; keksityt tarinat näet ovat sikäli hyviä ja hupaisia, mikäli lähenevät totuutta tai totuudenmukaisuutta, ja todenperäiset ovat sitä parempia, mitä todenperäisempiä ovat.

Niin sanottuaan hän poistui kirjapainosta, ilmeisesti hiukan harmistuneena, ja samana päivänä Don Antonio ryhtyi toimenpiteisiin viedäkseen hänet katsomaan satamassa olevia kaleereja, mikä kovin ilahdutti Sanchoa, koska hän ei ollut niitä eläessään nähnyt. Don Antonio lähetti kaleerien päällikölle tiedon, että aikoi samana päivänä iltapuolella tuoda niitä katsomaan vieraansa, suurimaineisen Don Quijote Manchalaisen, jonka päällikkö ja kaupungin kaikki asukkaat jo tunsivat; ja se, mitä Don Quijotelle tapahtui kaleereilla, kerrotaan seuraavassa luvussa.

Kolmasseitsemättä luku.

Kuinka huonosti Sancho Panzan kävi hänen ollessaan kaleereilla ja ihmeellisestä seikkailusta kauniin moriskotytön kanssa.

Don Quijote painui taitun pään vastauksista syvämielteisiin ajatuksiin voimatta kumminkaan keksiä sen salaisuutta, ja lopulta hän aina päätyi miettimään hänelle annettua varmaa lupausta, että Dulcinea vapautuisi lumouksestaan. Siihen hän aina palasi ja iloitsi siitä sydämessään, uskoen aivan pian saavansa nähdä sen toteutuvan. Sancho puolestaan, vaikka hän, kuten sanottu, nyt inhosi käskynhaltiana-oloa, halusi kuitenkin saada jälleen käskeä ja nähdä toisten tottelevan, sillä tuo onneton olotila tuo sentään mukanaan käskyvallan, vaikka se olisi annettu vain piloillaan.

Saman päivän iltapuolella lähtivät sitten hänen isäntänsä Antonio Moreno ja tämän molemmat ystävät Don Quijoten ja Sanchon kanssa kaleereille. Pällikkö, joka oli saanut tiedon heidän tulostaan, oli kovin iloinen nähdessään molemmat kuuluisat henkilöt, Quijoten ja Sanchon, ja nämä olivat tuskin ehtineet rantaan, kun kaikki kaleerit laskivat alas aurinkotelttansa ja sorapillit alkoivat soida; sitten laskettiin vesille venhe, jota peittivät upeat matot ja tulipunaiset samettipie-

lukset, ja Don Quijoten siihen astuessa päällikön alus laukaisi tykkinsä, ja samoin tekivät toiset kaleerit. Don Quijoten noustessa aluksen oikealla puolella riippuvia köysiportaita tervehti häntä laivan koko miehistö huumamalla kolme kertaa »hu! hu! hu!» niinkuin on tapana, kun joku ylhäinen henkilö käy kaleereilla. Kenraali — voimmehan näet antaa hänelle sen nimen — Valenciasta kotoisin oleva ylhäinen aatelismies, ojensi Don Quijotelle kätensä, syleili häntä ja sanoi:

— Tämän päivän kohdalle minä panen valkoisen kiven, sillä se on kaikkein parhaimpia, mitä uskon eläessäni saavani kokea, koska olen nyt kohdannut herra Don Quijote Manchalaisen, ja muistuttakoon tämä päivä ja merkki meille miestä, johon sisältyy vael-tavan ritarikunnan koko oivallisuus.

Don Quijote vastasi hänelle yhtä kohteliaaseen tapaan, ylen mielissään siitä, että häntä kohdeltiin niin suurenmoisesti. Kaikki lähtivät takakannelle, joka oli järjestetty erittäin sievästi, ja istuutuivat sivupenkeille; soutupäällikkö asteli keskikäytävää eteenpäin ja antoi vihellyspillillään merkin, että miehistön piti riisuutua, mikä tapahtui silmänräpäyksessä. Nähdessään niin paljon ihmisiä ilkialastomina Sancho kerrassaan ällistyi, varsinkin, kun näki heidän nostavan suojakatoksen niin nopeasti, että hänestä tuntui kuin kaikki paholaiset olisivat olleet heitä auttamassa; mutta tämä kaikki oli pelkkää leikkiä verrattuna siihen, mitä nyt kerron. Sancho istui keskikäytävällä lähellä perimmäistä oikean-laidan soutajaa, kun tämä, jolle oli jo sanottu, mitä hänen tuli tehdä, kävi Sanchoon käsiksi ja nosti hänet käsivarsilleen; ja koko miehistö, joka oli noussut seisomaan ja oli varuillaan, otti Sanchon vastaan ja heitti

häntä eteenpäin käsivarsilta toisille ja penkistä penkkiin alkaen aluksen oikealta puolelta ja niin nopeasti, että Sancho parka oli ihan päästä pyörällä ja aivan varmaan uskoi, että itse paholaiset olivat käyneet häneen käsiksi. Mutta pilantekijät eivät lopettaneet, ennenkuin olivat kuljettaneet hänet laivan vasenta laittaa takaisin ja laskeneet hänet peräkannelle. Sancho rukka oli pahoin möyhentynyt, haukkoi ilmaa ja hikoili eikä voinut mitenkään käsittää, mitä hänelle oikeastaan oli tapahtunut. Nähtyään Sanchon siten siivettönnä lentävän Don Quijote kysyi kenraalilta, noudatettiinko tällaisia juhlamenoja aina niitten kanssa, jotka olivat ensimmäistä kertaa kaleereilla; jos niin oli laita, ei hän, koska hänellä ei ollut aikomusta ruveta palvelemaan kaleereilla, halunnut ottaa osaa sellaisiin harjoituksiin, vaan vannoi Jumalan nimessä, että jos joku kävisi häneen käsiksi ja heittäisi häntä kuin palloa, niin hän potkisi miehen kuoliaaksi; ja niin sanoessaan hän nousi ja tarttui miekkansa kahvaan.

Samassa laskettiin aurinkotelta alas, ja isoraaka putosi kannelle kamalasti rämähtäen. Sancho luuli, että taivaan perustukset horjuivat ja että sen kansi oli putoamassa hänen päähänsä; hän painoi kauhistuen pänsä alas ja pisti sen polviensa väliin. Don Quijote ei hänkään seisonut kovin varmasti jaloillaan, sillä hänkin säikähti, kohotti hartioitaan ja kalpeni. Miehistö veti sitten raakapuun ylös samalla vauhdilla ja melulla kuin oli sen laskenutkin ja teki kaiken tämän syvän hiljaisuuden vallitessa, ikäänkuin sillä ei olisi ääntä eikä kieltä ollutkaan. Soutupäällikkö antoi merkin ankkurin nostamiseen, juoksi soutukäytävää pitkin, kädessään ruoska, alkoi sillä kutkutella soutajien

selkiä, ja kaleeri alkoi lipua ulos merelle. Nähdessään niin paljon punaisia jalkoja — niinä hän näet piti airoja — Sancho sanoi itsekseen:

— Tämä on totista noituutta eikä semmoista, mistä isäntäni tapaa puhua. Mitä nämä onnettomat ihmiset ovat tehneet, että heitä niin ruuskitaan, ja kuinka voi yksi ainoa mies, joka tuossa astelee ja viheltelee, uskaltaa ruoskia niin suurta joukkoa? Minä sanon toden totta, että tämä on helvetti, tai ainakin kiiras-tuli.

Don Quijote näki, kuinka tarkkaavasti Sancho kat-seli, mitä tapahtui, ja sanoi hänelle:

— Sancho ystäväiseni, miten nopeasti ja miten vä-hällä vaivalla te voisittekaan, jos vain tahtoisitte, riisuutua vyötäisiä myöten, asettua noitten toisten soutaja-herrain joukkoon ja lopettaa Dulcinean lumouk-sen! Ollessanne niin monien kurjien ja kidutettujen joukossa te näet ette paljoakaan tuntisi omaa tus-kaanne, ja sitäpaitsi voisi sattua, että viisas Merlin katsoisi jokaisen näistä iskuista, jotka annetaan lämpi-mästä kädestä, vastaavan kymmentä niistä, jotka tei-dän lopultakin täytyy itsellenne antaa.

Kenraali olisi halunnut tiedustella, mitä iskuja ne olivat ja mistä Dulcinean lumouksesta oli kysymys, kun tähyistäjä samassa sanoi:

— Linnoituksesta annetaan merkki, että läntisellä rannikolla on näkyvissä jokin soutualus.

Sen kuultuaan kenraali hyppäsi keskikäytävälle ja huusi:

— Hei pojat, ei päästetä sitä karkuun! Montjuichin vahtitornista ilmoitettu alus on varmaan jokin Algerian merirosvojen brigantiini.

Kolme muuta kaleeria lähestyi nyt päällikön alusta saadakseen menettelyohjeita. Kenraali määräsi, että kahden niistä piti suunnata kulkunsa avoimelle merelle, hänen oma aluksensa ja kolmas kaleeri sitävastoin kulkisivat pitkin rannikkoa, sillä niin menetellen alus ei pääsisi heidän käsistään. Miehistö tarttui tuimasti airoihin ja kiidatti kaleereja niin huimaa vauhtia, että ne näyttivät lentävän. Molemmat merelle lähteneet kaleerit havaitsivat suunnilleen kahden peninkulman päässä aluksen, jossa silmämäärällä arvioiden otaksuivat olevan neljä- tai viisitoista soutupenkkiä, ja niin oli tosiaan laita. Huomattuaan kaleerit alus lähti pakenemaan aikoen ja toivoen pelastuvansa nopeudellaan; mutta sen kävi sittenkin huonosti, sillä päällikön kaleeri oli kaikkein nopeimpia merialuksia ja läheni brigantiinia niin huomattavasti, että tämän miehistö selvästi havaitsi pakoyrityksen epäonnistuvan. Kapteeni olisi senvuoksi tahtonut, että he olisivat vetäneet aivot sisään ja antautuneet, jotta eivät ärsyttäisi kaleerien päällikköä vihaan; mutta kohtalo, joka ohjasi asiaa toisin, järjesti niin, että päällikön kaleerin ollessa niin lähellä, että brigantiinin miehistö jo voi kuulla huudot, joilla heitä kehoitettiin antautumaan, kaksi juopunutta *torakia*, toisin sanoen kaksi turkkilaista, jotka kahdentoista muun kanssa olivat brigantiinissa, ampuivat kaksi laukausta ja surmasivat kaksi sotilasta, jotka olivat meidän aluksemme kokassa, toinen toisella, toinen toisella puolella. Sen nähtyään kenraali vannoi, ettei jättäisi henkiin ainoatakaan brigantiinista vangiksi saamaansa; mutta kaleerin hyökätessä täyttä vauhtia sen kimppuun se liukui ohi kaleerin airojen alitse. Kaleeri työntyi hyvän matkan päähän, brigantiinissa olevat huo-

masivat tuhon tulevan, kohottivat kaleerin kääntyessä purjeet ja yrittivät jälleen päästä pakoon purjeitten ja airojen avulla. Heidän ponnistuksensa eivät kumminkaan auttaneet niin paljoa kuin heidän uskaliaisuutensa heitä vahingoitti, sillä vähän enemmän kuin puoli peninkulmaa kuljettuaan päällikön alus saavutti heidät, heitti valtaushakansa ja otti heidät kaikki elävinä vangeiksi. Samassa saapuivat molemmat toiset kaleerit, ja kaikki neljä palasivat satamaan, missä lukematon ihmisjoukko seisoi odottamassa, uteliaana näkemään, mitä he toivat mukanaan. Kenraali laski ankkurin lähelle rantaa ja huomasi laiturilla seisovan kaupungin varakuninkaan. Hän lähetti laivapurren häntä noutamaan ja käski laskea isonmaston raakapuun hirttääkseen heti merirosvojen kapteenin ja muut turkkilaiset, jotka hän oli ottanut brigantiinista vangiksi ja joita oli noin kolmekymmentäkuusi miestä, kaikki reippaita sotilaita ja useimmat turkkilaisia tarkka-ampujia. Kenraali kysyi, kuka oli brigantiinin kapteeni, ja eräs vangeista, joka sittemmin havaittiin espanjalaiseksi luopioksi, vastasi kastiliankielellä:

— Tämä nuorukainen, jonka tässä näet, hyvä herra, on meidän kapteenimme.

Samassa hän osoitti tuskin kahdenkymmenen vuoden ikäistä nuorta miestä, joka oli niin kaunis ja uljas, että ihminen tuskin kykenee sellaista mieleensä kuvaamaan. Kenraali kysyi häneltä:

— Sano minulle, sinä kelvoton koira, mikä sinut sai surmaamaan sotilaitani, vaikka näit, ettet mitenkään voinut päästä pakoon? Sillä tavallako osoitetaan kunniotusta päällikön alukselle? Etkö tiedä, ettei urhoolisuus ole samaa kuin uhkarohkeus? Epävarmojen toi-

veitten tulee tehdä ihminen uskaliaaksi, mutta ei uhkarohkeaksi.

Kapteeni aikoi vastata, mutta kenraalilla ei ollut aikaa sitä kuunnella, sillä hänen täytyi rientää ottamaan vastaan varakuningasta, joka oli jo astumassa kaleeriin palvelijoittensa ja muutamien kaupungin huomattavien henkilöitten seurassa.

— Te olette saanut hyvän saaliin, herra kenraali —
— sanoi varakuningas.

— Niin, teidän ylhäisyytenne saa nähdä, kuinka hyvä se on, — vastasi kenraali — kun näette sen kiikkuvan raakapuun nokassa.

— Kuinka niin? — virkkoi varakuningas.

— Siksi, — vastasi kenraali — että minulta on vastoin kaikkea lakia ja oikeutta ja sodassa yleisesti noudatettua tapaa surmattu kaksi näiden kaleereiden kaikkein parasta sotilasta, ja minä olen vannonut hirttävänä kaikki vangeiksi ottamani, ensinnä tämän nuoren miehen, brigantiinin kapteenin.

Hän viittasi nuorukaiseen, joka odotti kuolemaa, kädet sidottuina ja nuoransilmukka kaulassa. Varakuningas katseli häntä, ja nähdessään, kuinka kaunis ja uljas ja samalla vaatimaton hän oli, hän sai samassa vangin kauneudelta suosituskirjeen, niin että hänessä heräsi halu pelastaa nuorukainen kuolemasta. Siksi hän kysyi:

— Sano minulle, kapteeni, oletko turkkilainen, mauri vai luopio?

Siihen nuorukainen vastasi, hänkin kastiliankielellä:

— Minä en ole turkkilainen, en mauri enkä luopio.

— Mikä sitten olet? — kysyi varakuningas.

— Kristitty nainen — vastasi nuorukainen.

— Nainen, ja kristitty, ja tuossa asussa, ja semmoisessa tilassa? Se on niin ihmeellistä, että sitä on vaikea uskoa.

— Siirtäkää tuonemmaksi, hyvät herrat, — sanoi nuorukainen — mestauksen toimeenpano; ettehän paljoa häviä, vaikka siirrätte kostonne, kunnes olen kertonut teille elämäni historian.

Kenen sydän olisi voinutkaan olla niin kova, ettei olisi hetyntynyt noista sanoista, tai ainakin tyytynyt odottamaan, kunnes saataisiin kuulla, mitä tuolla surullisella ja onnettomalla nuorukaisella oli kerrottavaa? Kenraali käski hänen sanoa, mitä hänellä oli sanottavaa, mutta huomautti, ettei hänen pitänyt toivoa saavansa anteeksi ilmeistä rikostaan. Luvan saatuaan nuorukainen aloitti kertomuksensa näin:

— Minä polveudun tuosta pikemmin onnettomasta kuin viisaasti harkitsevasta kansasta, joka on näinä aikoina joutunut sanomattomien vastoinkäymisten uhriksi; vanhempani näet olivat moriskoja. Heimoni onnettoman kohtalon pyörteissä enoni ja tätini kuljettivat minut Berberiaan, eikä minulla ollut vähääkään apua siitä, että selitin olevani kristitty, kuten todella olen, enkä vain teeskennellen tai näön vuoksi, vaan totisesti ja vilpittömästi. Minua ei auttanut, että esitin tämän seikan niille, joiden tehtävänä oli meidät surkeasti karkoittaa. Enoni ja tätini eivät tahtoneet sitä uskoa, vaan pitivät tiedonantoani valheena ja keksintönä, jonka avulla toivoin saavani jäädä maahan, missä olin syntynyt, ja niin he veivät minut mukanaan pikemmin väkisin kuin suostumuksellani. Minulla oli kristitty äiti ja yhtä ymmärtäväinen ja kristitty isä; minä imin itseeni katolisen uskon äidinmaidossa, minut

kasvatettiin hyviin tapoihin, minä en ole puheessani enkä käytöksessäni, mikäli itse voin asiaa arvostella, milloinkaan osoittanut olevani maurilainen. Näitten hyvien ominaisuuksien ohella (uskon näet, että ne ovat hyviä ominaisuuksia) lisääntyi kauneuteni, jos muuten kaunis olen, ja vaikka elämäni oli sangen siveätä ja yksinäistä, ei se kumminkaan liene ollut sitä siinä määrässä, ettei minua päässyt näkemään muudan nuori aatelismies nimeltä Don Gaspar Gregorio, erään aatelmiehen sukutilan perijä, jonka tilukset sijaitsevat aivan lähellä kyläämme. Kävisi liian pitkäksi kertoa, kuinka hän näki minut, kuinka tulimme puheisiin toistemme kanssa, kuinka hän menetti sydämensä minulle ja sai korvaukseksi minut, ja sitäkin vaikeampaa se on tänä hetkenä, jolloin pelkään minua uhkaavan julman nuoran painuvan kieleni ja kurkkuni väliin; tahdon sen vuoksi sanoa vain, että Don Gaspar päätti seurata minua maanpakoon. Hän liittyi toisilta paikkakunnilta lähteviin moriskoihin, sillä hän oli hyvin perehtynyt kieleemme, ja matkalla hän teki tuttavuutta enoni ja tätini kanssa, jotka kuljettivat minua mukanaan. Isäni, älykäs ja varovainen mies, oli näet, kuultuaan ensimmäisen käskyn meidän karkoituksestamme, lähtenyt kylästämmme vieraisiin maihin etsiäkseen sieltä meille pakopaikkaa. Hän oli piilottanut ja kaivanut eräaseen paikkaan, jonka vain minä tiedän, suuren määrän erittäin kallisarvoisia helmiä ja jalokiviä sekä hiukan selvää rahaa, portugalilaisia ja espanjalaisia kultakolikoita. Hän varoitti minua millään ehdolla koskemasta tähän jättämäänsä aartecseen, jos meidät karkoitettaisiin maasta, ennenkuin hän palajaisi. Minä totelin ja lähdin, kuten sanottu, enoni, tätini ja muitten

sukulaisten ja tuttavien kanssa Berberiaan, ja siellä me asetuimme Algeriaan, mikä oli samaa kuin jos olimme asettuneet helvettiin. Kuningas sai kuulla kauneustani, ja huhu kertoi hänelle rikkauksistani, mikä tavallaan oli minulle onneksi. Hän kutsui minut luokseen ja kysyi, mistä Espanjan seudusta olin kotoisin ja kuinka paljon rahoja ja jalokiviä minulla oli. Minä mainitsin hänelle syntymäseutuni ja sanoin, että jalokivet ja rahat oli kaivettu sinne maahan, mutta että olisi helppo saada ne käsiinsä, jos itse palaisin niitä noutamaan. Minä sanoin hänelle kaiken tämän peläten, että kauneuteni hänet häikäisisi, ja yrittäen sensijaan ärsyttää hänen ahneuttaan. Hänen keskustellessaan minun kanssani tultiin hänelle ilmoittamaan, että seurassani oli saapunut eräs kaikkein uljaimpia ja kauneimpia nuoria miehiä, mitä ajatella saattaa. Minä arvasin heti, että tarkoitettiin Don Gaspar Gregorioa, joka on kaikkein kauniimmiksi ylistettyjä kauniimpi. Minä pelästyin ajatellessani, missä vaarassa oli Don Gregorio, sillä näitten barbaaristen turkkilaisten keskuudessa pidetään kaunista poikaa tai nuorukaista parempana kuin naista, olipa tämä kuinka kaunis tahansa. Kuningas antoi heti käskyn, että nuorukainen oli tuotava sinne nähtäväksi, ja kysyi minulta, oliko totta, mitä nuoresta miehestä sanottiin. Ikäänkuin taivas olisi ajatuksen mieleeni johdattanut sanoin hänelle sen olevan totta, mutta lisäsin, ettei hän ollut mies, vaan nainen samoin kuin minä. Sitten pyysin häneltä lupaa mennä pukemaan hänet luonnolliseen pukuunsa, jotta hänen kauneutensa esiintyisi täydessä loistossaan ja hän voisi arkailematta astua kuninkaan eteen. Kuningas vastasi, että sain kernaasti niin tehdä ja että kes-

kustelisimme seuraavana päivänä, miten voisin palata Espanjaan noutamaan maahan kaivettua aarretta. Minä puhuttelin Don Gasparia, kerroin hänelle, millaisessa vaarassa hän oli esiintyessään miehenä, puin hänet moriskotyöksi ja vein hänet saman päivän iltapuolella kuninkaan luo, joka hänet nähdessään joutui ihmetyksen ja ihastuksen valtaan ja päätti pidättää hänet luonaan lahjoittaakseen hänet Suurherralleen. Välttääkseen vaaraa, joka saattoi häntä uhata seraljissa hänen naistensa puolelta ja itseänsäkin peläten hän käski viedä muukalaisen muutamien ylhäisten maurilaisnaisten luo, jotka häntä vartioisivat ja palvelisivat, ja niin tehtiin viipymättä. Meidän molempien tunteet (en näet voi kieltää, että häntä rakastan) jääkööt niiden harkittaviksi, joiden täytyy toisistaan erota, vaikka toisiaan rakastavat. Kuningas ryhtyi sitten toimenpiteisiin, jotta palaisin tässä brigantiinissa Espanjaan, määräten minua saattelemaan kaksi turkkilaista, samat miehet, jotka surmasivat teidän sotilaitanne. Minun kanssani matkusti myös tämä espanjalainen luopio (hän viittasi mieheen, joka oli ensiksi puhunut), joka, sen varmaan tiedän, on salainen kristitty ja toivoo hartaammin saada jäädä Espanjaan kuin palata Berberiaan. Brigantiinin muu miehistö on maureja ja turkkilaisia, joista ei ole muuhun kuin soutajiksi. Molemmat turkkilaiset, jotka olivat ahnaita ja julkeita, eivät välittäneet määräyksestä, jonka mukaan heidän olisi pitänyt laskea minut ja tämä luopio kristittyjen vaatteissa (jotka olimme varustaneet mukaan) maihin ensimmäisessä kohdassa Espanjan rannikolla, vaan tahtoivat ensiksi liikkua pitkin rannikkoa ja siepata itselleen jotakin saalista, jos sattuisivat saamaan; he näet pelkäsivät,

että jos ensiksi laskisivat meidät maihin, me molemmat voisimme jonkin sattuman nojalla ilmoittaa briganttiin olevan vielä merellä, ja jos rannikolla sattuisi olemaan kaleereja, niin ne kaappaisivat heidät. Viime yönä tuli tämä rannikko näkyviimme, meidät, jotka emme tietäneet mitään näistä neljästä kaleerista, havaittiin, ja sitten kävi niinkuin olette itse nähneet. Don Gregorio on siis naiseksi puettuna naisten joukossa ilmeisessä hengenvaarassa, ja minä olen tässä kädet selän taakse sidottuina odottaen ja peläten menettäväni henkeni, joka onkin minulle nyt rasitukseksi. Tämä, hyvät herrat, on yhtä surkean kuin todenperäisen tarinani loppu. Pyydän teitä vain sallimaan minun kuolla kristittynä, koska, kuten jo sanoin, en ole mitenkään vikapää rikokseen, jonka kansalaiseni ovat tehneet.

Hän vaikeni, hänen silmänsä olivat täynnä liikutuksen kyyneliä, ja monet läsnäolevista itkivät hänen kanssaan. Liikutettuna ja täynnä myötätuntoa astui varakuningas hänen luokseen, sanaakaan virkkamatta, ja irroitti omin käsin nuoran, joka sitoi moriskotyön kauniita käsiä.

Mutta kristityn maurilaistytön kertoessa merkillistä tarinaansa oli eräs vanha pyhiinvaeltaja, joka oli tullut kaleeriin samalla kertaa kuin varakuningas, kiinteästi häntä katsellut, ja moriskotyttö oli tuskin ehtinyt lopettaa kertomuksensa, kun hän heittäytyi tytön jalkojen eteen, syleili niitä ja sanoi hänelle lukemattomien huokausten ja nyhkytysten värisyttämällä äänellä:

— Oi Anna Felix, onneton tyttäreni! Minä olen isäsi Ricote ja olen palannut sinua etsimään, koska en voi elää ilman sinua, omaa sieluani.

Nuo sanat kuullessaan Sancho levitti silmänsä suuriksi ja kohotti päätään, joka oli ollut kumarassa hänen ajatellessaan omaa onnetonta menoaan; hän katseli pyhiinvaeltajaa, tunsu hänet samaksi Ricoteksi, jonka oli tavannut lähdettyään käskeynhaltianvirastaan, ja sai varmuuden siitä, että tuo oli hänen tyttärensä, joka nyt vapaaksi päästettynä syleili isäänsä ja sekoitti kyyneliään hänen kyyneliinsä. Ricote sanoi kenraalille ja varakuninkaalle:

— Tämä, hyvät herrat, on minun tyttäreni, jonka kohtalot ovat vähemmän onnelliset kuin hänen nimensä. Hänen nimensä on Anna Felix ja lisänimensä Ricote, ja hän on laajalti tunnettu kauneutensa samoin kuin minun rikkauteni vuoksi. Minä lähdin isänmaastani etsiäkseni vieraista valtakunnista suojapaikkaa ja tyysijaa, ja löydettyäni sen Saksasta olen palannut tässä pyhiinvaeltajan puvussa toisten, saksalaisten kanssa etsiäkseni tytärtäni ja kaivaakseni maasta suuria aarteita, jotka olen sinne piiloittanut. Tytärtäni en tavannut, mutta aarteeni löysin, ja se on minulla mukani, ja nyt olen kaikkein merkillisintä kiertotietä kulkien löytänyt sen aarteen, joka tekee minut kaikkein rikkaimmaksi, nimittäin rakkaan tyttäreni. Jos meidän syyttömyytemme sekä hänen ja minun kyyneleni voivat oikeudentuntoanne loukkaamatta avata säälinne ovet, niin armahtakaa meitä, sillä me emme ole ajatelleetkaan teitä vahingoittaa emmekä ole millään tavalla ottaneet osaa niiden meikäläisten salajuoniin, jotka on oikeudenmukaisesti maasta tarkoitettu.

Siihen virkkoi Sancho:

— Minä tunnen Ricoten hyvin ja tiedän, että hän puhuu totta sanoessaan Anna Felixiä tyttärekseen,

mutta tuohon muuhun loruun, hänen matkoihinsa edes ja takaisin, hyviin tai huonoihin aikeisiin, minä en ollenkaan kajoa.

Kaikki läsnäolijat ihmettelivät kovin tätä merkillistä tapausta, ja kenraali sanoi:

— Teidän kyynelenne eivät tosiaankaan salli minun pitää vannomaani valaa; eläkää, kaunis Anna Felix, niin monta vuotta kuin Jumala on teille säätänyt, mutta nuo molemmat julkeat ja hävyttömät miehet kärsikööt rangaistuksen tekemästään rikoksesta.

Hän käski heti hirttää isonmaston raakapuuhun molemmat turkkilaiset, jotka olivat surmanneet kaksi hänen sotilastaan; mutta varakuningas pyysi häntä hartaasti jättämään heidät hirttämättä, koska heitä oli tekoon yllyttänyt pikemmin hulluus kuin rohkeus. Kenraali taipui varakuningaan pyyntöön, sillä eihän kosta mielellään tehdä niin kylmäverisesti. Sitten mietittiin, mitä keinoa olisi pidettävä, jotta saataisiin Don Gregorio pelastetuksi vaarallisesta tilastaan. Ricote tarjosi siihen tarkoitukseen kolmattatuhatta dukaattia, joiden arvosta hänellä oli helmiä ja jalokiviä. Tehtiin monenlaisia suunnitelmia, mutta mikään ei ollut niin hyvä kuin se, jota ehdotti mainittu espanjalainen luopio. Hän tarjoutui palaamaan Algeriaan pienessä kuusisoutuisessa aluksessa, jossa olisi soutajina kristityitä, sillä hän tiesi, milloin, missä ja miten hänen tuli ja sopi nousta maihin, ja sitäpaitsi hän tiesi talon, missä Don Gaspar oli. Kenraali ja varakuningas eivät voineet arvelematta luottaa luopioon eikä uskoa hänen haltuunsa kristityitä, joiden piti toimia soutajina, mutta Anna Felix meni takaukseen hänen puolestaan, ja hänen isänsä

Ricote sitoutui maksamaan kristityitten lunnaat, jos he sattuisivat joutumaan vangeiksi.

Kun siis tämä päätös oli tehty, lähti varakuningas maihin, ja Don Antonio Moreno vei mukanaan morisko-tytön ja hänen isänsä, varakuninkaan kehoitettua kes-
titsemään heitä niin hyvin kuin hän suinkin voi ja tar-
jottua puolestaan heitä varten kaikkea, mitä hänellä
itsellään oli kotonaan. Niin suurta hyvántahtoisuutta
ja myötätuntoa nosti hänen mieleensä Anna Felixin
kauneus.

Neljässeitsemättä luku,

missä kerrotaan seikkailusta, joka tuotti Don Quijotelle enemmän huolta kuin kaikki aikaisemmin häntä kohdanneet.

Historia kertoo, että Don Antonio Morenon puoliso mielellään näki Anna Felixin vieraanaan. Hän otti hänet vastaan erittäin ystävällisesti ja mielistyi yhtä paljon hänen kauneuteensa kuin hänen älyynsä; moriskoittö näet oli todella erittäin kaunis ja älykäs, ja kaikki kaupungin ihmiset tulivat häntä katsomaan, kuin olisi heitä sinne kutsuttu kelloja soittaen.

Don Quijote sanoi Don Antoniolle, ettei päätös, jonka he olivat tehneet Don Gasparin vapauttamisesta, ollut oikea, koska se oli pikemmin vaarallinen kuin tarkoituksenmukainen; olisi parempi, jos hän, Don Quijote itse, kuljetettaisiin Berberiaan ratsuineen ja varuksineen; hän näet kyllä toisi miehen sieltä pois koko maurilaisesta roskaväestä huolimatta, niinkuin Don Gaiferos oli hakenut pois puolisonsa Melisendran.

— Ottakaa huomioon, armollinen herra, — sanoi Sancho tuon kuullessaan — että Don Gaiferos nouti puolisonsa mannermaalta ja kuljetti hänet Ranskaan maitse; mutta tässä, jos kukaties saammekin Don Gasparin vapaaksi, meillä ei ole mitään, mitä pitkin kuljettaisimme hänet Espanjaan, sillä siinä on meri välissä.

— Kaikkeen löytyy keino, paitsi kuolemaan; — vastasi Don Quijote — jos vain tuodaan alus lähelle rantaan, voimme nousta siihen, vaikka koko maailma yrittäisi sitä estää.

— Sieväksi tempuksi teidän armonne sen kuvailee ja kovin helpoksi; — sanoi Sancho — mutta ei sanoista siltaa tehdä, ja minä puolestani luotan luopioon, sillä hän näyttää minusta kelpo mieheltä, jolla on sydän oikeassa paikassa.

Don Antonio sanoi siinä tapauksessa, ettei luopio hyvin suoriutuisi, voitavan turvautua suureen Don Quijoteen, joka lähtisi Berberiaan.

Kaksi päivää myöhemmin luopio lähti kevyessä kuusi-soutuisessa aluksessa, jonka miehistö oli erittäin urhoolista väkeä, ja vielä kahden päivän kuluttua kaleerit lähtivät itäänpäin kenraalin sitä ennen pyydettyä varakuningasta ystävällisesti lähettämään hänelle tietoa, miten Don Gasparin vapauttaminen menestyisi ja miten Anna Felixin asiat kehittyisivät, ja varakuningas lupasi täyttää hänen pyyntönsä.

Don Quijote lähti eräänä aamuna ratsastamaan rantatielle, täysissä varuksissaan ja aseissaan, sillä nämä, kuten hän usein tapasi sanoa, olivat hänen koristeensa ja taistelu oli hänen leponsa, joten hän ei luopunut niistä hetkeksikään. Samassa hän näki vastaan tulevan ritarin, joka oli hänkin asetettu kiireestä kanta-päähän ja jolla oli kilvessä kirkkaasti loistava kuu. Tultuaan niin lähelle, että ääni kuului, hän huusi kovalla äänellä puhutellen Don Quijotea näin:

— Mainio ritari Don Quijote Manchalainen, jota ei ole milloinkaan ylistetty ansion mukaan, minä olen Hohtavan kuun ritari; ennenkuulumattomat urotyöni

ovat kenties jo palauttaneet nimeni sinun muistiisi. Minä tulen taistelemaan kanssasi ja koettelemaan käsi-varsiesi voimaa saadakseni sinut tietämään ja tunnustamaan, että valtiattareni, olipa hän kuka tahansa, on verrattomasti kauniimpi kuin sinun Dulcinea Tobosolaisesi. Jos avoimesti ja suoraan tunnustat tämän totuuden, niin vältät kuoleman ja säästät minulta vaivan päättää päiväsi; jos sitävastoin käyt taistelemaan ja minä sinut voitan, en vaadi sinulta mitään muuta hyvitystä kuin että luovutat aseesi, lakkaat etsimästä seikkailuja, palaat kotipuoleesi ja oleskelet siellä vuoden ajan eläen kaikessa rauhassa ja hyväatekevässä levossa miekkaan tarttumatta; se näet on otollista omaisuutesi lisäämiseksi ja sielusi pelastukseksi. Jos taas sinä voitat minut, saat tehdä minulle mitä tahdot, varukseni ja ratsuni joutuvat saaliiksesi, ja urotöitteni maine siirtyy sinulle. Harkitse nyt, mikä on itsellesi parasta, ja vastaa minulle heti, sillä minä olen määrännyt tämän asian ratkaisemista varten koko tämän päivän.

Don Quijotea hämmästytti sekä Hohtavan kuun ritarin julkeus että hänen taisteluhaasteensa aihe, ja hän vastasi hänelle tyynesti ja ankaran vakavasti:

— Hohtavan kuun ritari, jonka urotyöt eivät ole vielä tulleet tietooni, minä pakotan teidät valallisesti tunnustamaan, ettette ole milloinkaan nähnyt ylhäistä Dulcineaa; minä näet tiedän, että jos olisitte hänet nähnyt, olisitte varonut ryhtymästä tähän otteluun, koska hänen ulkomuotonsa olisi hälventänyt erehdyksenne ja olisi teille osoittanut, ettei ole ollut eikä voi olla kauheutta, jota sopisi verratakaan hänen kauneuteensa. En siis tahdo väittää, että valehtelette, mutta väitän, ettette osu väitteessänne oikeaan, ja hyväksyn haas-

teenne esittämillänne ehdoilla, vieläpä nyt heti, jotta määräaika ei ehdi kulua loppuun, erottaen mainituista ehdoista kuitenkin sen, että urotöittenne kunnia siirtyisi minulle, sillä minä en edes tiedä, mitä ja millaisia ne ovat, vaan tyydyn omiin urotöihini, sellaisinaan. Ottakaa siis itsellenne tilaa tästä kentältä niin paljon kuin haluatte; minä teen samoin, ja jolle Jumala sen antaa, sillä pyhä Pietari sen siunaa.

Kaupunkilaiset olivat jo huomanneet Hohtavan kuun ritarin ja olivat ilmoittaneet varakuninkaalle, että hän oli keskustelemassa Don Quijote Manchalaisen kanssa. Otaksuen, että se oli jokin uusi seikkailu, jonka oli järjestänyt Don Antonio Moreno tai joku muu kaupungin herra, varakuningas lähti heti ulos rantaan Don Antonion kanssa ja monien muiden ylhäisten herrojen seuraamana ja saapui paikalle Don Quijoten parhaillaan kääntäessä Rocinantea lähteäkseen ottamaan vauhtia. Huomatessaan molempien ritarien olevan kääntymässä ja aikovan hyökätä toisiaan vastaan varakuningas astui heidän väliinsä ja kysyi heiltä, mikä syy heidät sai näin äkkiarvaamatta käymään taisteluun. Hohtavan kuun ritari vastasi, että kysymyksessä oli kaunotarten vertaileminen ja lausui hänelle lyhyesti samaa, mitä oli sanonut Don Quijotelle, mainiten lisäksi molempien taistelijoitten asettamat ja hyväksymät ehdot. Varakuningas meni Don Antonion luo ja kysyi häneltä hiljaa, tiesikö hän, kuka tuo Hohtavan kuun ritari oli, vai oliko tämä jokin kepponen, joka aiottiin tehdä Don Quijotelle. Don Antonio vastasi, ettei tietänyt, kuka tuo ritari oli, enempää kuin sitäkään, oliko taisteluhaaste annettu piloillaan vai tosissaan. Tämä vastaus sai varakuninkaan kahden vaiheille, pitikö hänen sallia

heidän käydä taisteluun vai ei; mutta voimatta uskoa, että tämä oli muuta kuin pilaa, hän sitten väistyi syrjään sanoen:

— Herrat ritarit, jollei tässä ole mitään muuta keinoa kuin taipua tunnustamaan tai kuolla ja jos herra Don Quijote on vääjämätön ja teidän armonne, Hohtavan kuun ritari, päätöksessään järkähtämätön, niin pehmittäkää toisianne Jumalan nimeen.

Hohtavan kuun ritari kiitti kohteliain ja valituin sanoin varakuningasta hänen antamastaan lupauksesta, ja Don Quijote teki samoin. Tämä sulkeutui koko sydämeästään taivaan ja Dulcineansa suojelukseen (kuten hänen oli tapana tehdä taistelua aloittaessaan), peräytyi ottaakseen vauhtia ja tällä kertaa hiukan kauemmaksi, koska näki vastustajansa niin tekevän, ja niin he sitten, minkään torven tai sotaisen soittimen antamatta hyökkäysmerkkiä, käänivät yhtäaikaan ratsunsa, ja koska Hohtavan kuun ritarin ratsu oli nopeampi, hän kohtasi Don Quijoten kahden kolmanneksen päässä hyökkäysradalla ja syöksyi häntä vastaan, kumminkaan koskettamatta häntä peitsellään, jota näytti tahallaan pitävän kohotettuna, niin tuimasti, että kumosi Rocinanten ja Don Quijoten suin päin maahan. Hän kiiruhti heti Don Quijoten luo, laski peitsenkärjen kypärinsilmikon eteen ja lausui:

— Te olette voitettu, ritari, ja vainajakin, jollette lausu tunnustustanne kaksintaistelumme ehtojen mukaan.

Don Quijote, joka oli loukkaantunut ja huumautunut, vastasi heikolla ja raukealla äänellä, joka kaikui kuin haudasta, koska hän ei kohottanut kypärinsä silmikkaa:

— Dulcinea Tobosolainen on maailman kaunein nainen, ja minä olen onnettomin ritari maan päällä, eikä ole oikein, että heikkouteni saattaa häpeään tämän totuuden. Iske peitselläsi, ritari, ja vie minulta henki, koska olet jo riistänyt minulta kunnian.

— Sitä en suinkaan tee; — vastasi Hohtavan kuun ritari — eläköön, eläköön himmentymättömänä neiti Dulcinea Tobosolaisen kauneuden maine. Minä tyydyn siihen, että suuri Don Quijote lähtee kotikyläänsä yhdeksi vuodeksi tai määräämäkseni ajaksi, niinkuin sovimme, ennenkuin kävimme tähän taisteluun.

Kaiken tuon kuulivat varakuningas ja Don Antonio sekä monet muut läsnäolevat ja kuulivat myös Don Quijoten vastaavan, että hän tunnollisena ja rehellisenä ritarina täyttäisi kaikki muut vaatimukset, kun häneltä vain ei vaadittaisi mitään, mikä olisi vahingoksi Dulcinealle. Tuon tunnustuksen kuultuaan Hohtavan kuun ritari käänsi ratsunsa, kumarsi kohteliaasti varakuningasalle ja ratsasti lyhyttä laukkaa kaupunkiin.

Varakuningas käski Don Antonion lähteä hänen jälkeensä ja ottaa kaikin mokomin selville, kuka hän oli. Don Quijote nostettiin maasta, hänen silmikkonsa avattiin ja huomattiin, että hän oli aivan kalpea ja hiessään. Rocinante oli niin huonossa kunnossa, ettei kyennyt paikaltaan liikahtamaan. Syvän surun ja murheen valtaama Sancho ei tietänyt, mitä sanoa tai tehdä: kaikki, mitä oli tapahtunut, tuntui hänestä kuin unennäöltä, ja koko asia oli kuin pelkkää noituutta. Hän näki herransa voitettuna ja velvoitettuna olemaan kokonaisen vuoden aseisiin tarttumatta; hän ajatteli, että hänen isäntänsä urotöitten maine oli himmentynyt ja hänen uusiin lupauksiinsa liittyvät toiveet rauenneet kuin

tuhka tuuleen. Hän oli tuskallisen epätietoisuuden vallassa, jäisikö Rocinante rammaksi vai ei ja tulisivatko hänen herransa kaikki jäsenet paikoilleen; vaikka hänestä tuntui, että olisi jo suuri onni, jos hänen päässään tulisivat kaikki ruuvit paikoilleen. Lopuksi Don Quijote kuljetettiin kaupunkiin kantotuolissa, jonka varakuningas haetti, ja varakuningas palasi itsekin kaupunkiin haluten saada tietää, kuka oli Hohtavan kuunritari, joka oli saattanut Don Quijoten niin surkeaan tilaan.

Viidesseitsemättä luku,

missä mainitaan, kuka Hohtavan kuun ritari oli, ja kerrotaan Don Gregorion vapauttamisesta sekä muista seikoista.

Don Antonio Moreno seurasi Hohtavan kuun ritaria ja häntä itseään seurasi, jopa ahdistikin, joukko katu-poikia, kunnes jäivät piirittämään erästä kaupungissa olevaa majataloa, johon Don Antonio meni. Hän meni sinne haluten saada tietää, kuka tuo ritari oikeastaan oli. Aseenkantaja tuli ottamaan ritaria vastaan ja auttamaan häntä varuksien riisumisessa; sitten ritari meni erääseen alakerran huoneeseen ja hänen kanssaan Don Antonio, joka oli ylen utelias saamaan hänestä selkoa. Huomattuaan, ettei tämä herra jättänyt häntä rauhaan, Hohtavan kuun ritari virkkoi hänelle:

— Minä tiedän varsin hyvin, jalo herra, minkätähden tulette. Te tulette ottamaan selkoa, kuka olen, ja koska minulla ei ole mitään aihetta kieltäytyä sitä ilmoittamasta, sanon sen teille palvelijani riisuesssa varuksiani ja sanon täysin totuudenmukaisesti. Tietäkää siis, hyvä herra, että nimeni on kandidaatti Simson Carrasco. Minä olen kotoisin samasta kylästä kuin Don Quijote Manchalainen, jonka hulluus ja typeryyys saa kaikki, jotka hänet tuntevat, häntä surkuttelemaan, ja

niihin, jotka ovat häntä syvimmin säälineet, olen minäkin kuulunut. Varmaan uskoen hänen voivan parantua ainoastaan, jos hän pysyy hiljaa kotonaan omassa kylässään ja talossaan, tein suunnitelman saadakseni hänet sinne jäämään ja lähdin siis noin kolme kuu-kautta sitten matkaan vaeltavana ritarina nimittäen itseäni Peiliritariksi, aikoen käydä taistelemaan hänen kanssaan ja voittaa hänet tekemättä hänelle mitään vahinkoa, mutta asettaen ennen taistelua ehdoksi, että voitetun piti joutua voittajan armoille. Minä aioin vaatia häntä (katsoin näet hänet jo ennakolta voite-tuksi) palaamaan kotipaikalleen ja jäämään sinne vuo-deksi, jona aikana hän voisi parantua; mutta sallimus järjesti asian toisin, sillä hän voitti minut ja heitti minut ratsun selästä, joten aikomukseni ei toteutunut. Hän jatkoi matkaansa, ja minä palasin kotiin voitettuna, häpeissäni ja pahoin loukkaantuneena putoamisesta, joka oli erittäin vaarallinen. Mutta sittenkään ei sam-munut haluni lähteä vielä kerran häntä etsimään ja voittaa hänet, kuten tänään kävi. Ja koska hän tun-nollisesti noudattaa vaeltavan ritarikunnan sääntöjä, niin hän varmaan noudattaa sitäkin, jonka olen hänelle säätänyt hänen lupauksensa täyttämiseksi. Tämä, hyvä herra, on asian todellinen juoksu, eikä minulla ole mi-tään siihen lisättävää. Pyydän vain, ettette ilmianna minua ettekä sano Don Quijotelle, kuka olen, jotta hyvä aikomukseni pääsee toteutumaan ja tulee jälleen järkiinsä mies, joka on tosiaan erittäin järkevä, kunhan vapautuu ritarihullutuksista.

— Ah, hyvä herra, — virkkoi Don Antonio — Jumala antakoon teille anteeksi vääryyden, jonka olette teh-nyt koko maailmalle tahtoessanne tehdä jälleen vii-

saaksi maailman hupaisimman hullun! Ettekö huomaa, hyvä herra, ettei hyöty, jota Don Quijote voi saada aikaan viisaana, milloinkaan vastaa huvia, joka meille koituu hänen hassutuksistaan? Mutta luulenpa, ettei herra kandidaatti suurtakaan vaivaa nähden kykene palauttamaan järkiinsä niin auttamattomasti hullua ihmistä; ja jollei tämä olisi ristiriidassa lähimmäisen-rakkauten kanssa, toivoisin, ettei Don Quijote koskaan parantuisi; jos näet hän tulisi terveeksi, emme menettäisi ainoastaan hänen hauskuuttansa, vaan myös hänen aseenkantajansa Sancho Panzan leikkisät puheet, joista joka-ainoa voi tehdä itse murheenkin jälleen iloiseksi. Kaikesta huolimatta olen tästä vaiti enkä virka hänelle mitään saadakseni nähdä, olenko oikeassa otaksuessani, ettei toimenpide, johon herra Carrasco on ryhtynyt, johda toivottuun tulokseen.

Kandidaatti vastasi, että yritys epäilemättä oli hyvällä tolalla ja että hän toivoi sen päättyvän onnellisesti. Don Antonion sitten lausuttua kohteliaita vakuutuksiaan ja luvattua häntä palvella kaikella muotoa kandidaatti sanoi hänelle hyvästi, antoi lastata varukset muulin selkään, lähti jo samana päivänä kaupungista samalla hevosella, jolla oli kaupunkiin ratsastanut, ja palasi kotipaikalleen kokematta matkan varrella mitään, mitä tarvitsisi mainita tässä todenperäisessä historiassa. Don Antonio kertoi varakuningalle kaikki, mitä Carrasco oli hänelle ilmoittanut, mutta varakuningas ei ollut siitä kovin mielissään, sillä Don Quijoten lähdettyä kotipuoleensa jäisivät vaille huviaan kaikki, jotka saivat tietoa hänen hullutuksistaan.

Don Quijote makasi sängyssä kuusi päivää ärtyneenä, alakuloinena, mietteissään ja huonolla tuulella, muistel-

len kerran toisensa jälkeen tuota onnetonta kohtausta, jossa hänet oli voitettu. Sancho lohdutteli häntä ja sanoi hänelle muun muassa:

— Rakas armollinen herra, kohottakaa pääne ja olkaa iloinen, jos voitte, ja kiittäkää taivasta, etteivät kylkiluut katkenneet, vaikka teidät paiskattiin maahan; ja koska tiedän, että selkään antaminen ja saaminen kuuluvat yhteen ja ettei aina ole kinkkua, missä on koukkuja, niin heittäkää hiiteen tohtori, sillä ettehän te häntä tarvitse tämän taudin parantamiseen, lähdetään takaisin kotiin eikä huolita kulkea etsimässä seikkailuja semmoisista maista ja seuduista, joita emme tunne; ja jos asiaa oikein tarkoin ajatellaan, niin minä tässä suurempaan vahinkoon joudun, vaikka teidän armoanne on pahemmin pidetty. Minä, joka käskynhaltianvirasta lähtiessäni päätin olla milloinkaan enää semmoista virkaa ikävöimättä, en ole jättänyt toivoa, että pääsen kerran kreiviksi, ja se toivo ei toteudu koskaan, jos teidän armonne ei huolikaan enää ruveta kuninkaaksi ja jättää ritarihommansa; ja sillä viisillä kaikki toivoni haihtuvat savuna ilmaan.

— Ole vaiti, Sancho; tiedäthän, ettei toimettomuuteni ja yksinäisyyteni tule jatkumaan kauempaa kuin yhden vuoden; sitten minä palaan kunniakkaaseen toimeeni, eikä minulta suinkaan tule puuttumaan valloitetttavaa kuningaskuntaa eikä sinulle lahjoitettavaa sopivaa kreivikuntaa.

— Jumala sen kuulכון, — sanoi Sancho — ja piru olכון kuuro; minä näet olen aina kuullut sanottavan, että on parempi hyvää toivoa kuin pitää huonoa omanaan.

Niin pitkälle he olivat ehtineet keskustelussaan, kun

huoneeseen astui Don Antonio lausuen erittäin tyytyväisen näköisenä:

— Hyviä uutisia, herra Don Quijote! Don Gregorio ja luopio, joka lähti häntä hakemaan, ovat satamassa! Mitä sanonkaan, satamassa? He ovat jo varakuninkaan luona ja saapuvat tänne aivan heti.

Don Quijote ilahtui hiukan ja sanoi:

— Minun tekee totisesti melkein mieli sanoa, että olisin iloinen, jos olisi käynyt aivan päinvastoin, sillä silloin minun olisi täytynyt lähteä tästä Berberiaan, missä olisin käsivarteni voimalla vapauttanut sekä Don Gregorion että kaikki Berberiassa olevat kristityt vangit. Mutta mitä sanonkaan, minä onneton? Enkö ole joutunut voitetuksi? Enkö ole tullut kukistetuksi? Eikö juuri minun täydy olla kajoamatta aseisiin vuoden aikana? Mitä siis lupaankaan? Miksi itseäni kiitän? Sopisihan minun pikemmin polkea rukkia kuin heiluttaa miekkaa!

— Älkää huoliko niin puhua, armollinen herra; — sanoi Sancho — eihän kanaakaan tapeta, vaikka se vähän nikottelee; tänään sinun vuorosi, huomenna minun, eikä tämmöisistä kohtauksista ja paukutuksista pääse selville mitenkään; sillä se, joka tänään kaatuu, voi huomenna nousta, jos ei hänen tee mieli sänkyyn jäädä, minä tarkoitan, jollei hän itse anna arkuudelle valtaa, vaan kerää uutta rohkeutta uusiin tappeluihin. Nouskaa nyt, armollinen herra, ottamaan vastaan Don Gregorioa; kaikki ihmiset tuntuvat olevan levottomia, ja hän on varmaan jo talossa.

Niin olikin laita. Don Gaspar ja luopio olivat tehneet varakuninkaalle selkoa meno- ja paluumatkasta, ja Don Gregorio, joka kovin halusi päästä tapaamaan

Anna Felixiä, oli tullut luopion kanssa Don Antonion taloon. Don Gregorio, joka oli Algeriasta lähtiessään ollut naisen vaatteissa, oli laivassa vaihtanut ne erään hänen kerallaan pakenevan vangin vaatteisiin; mutta olisipa hän esiintynyt millaisessa asussa tahansa, hän olisi varmaan aina näyttänyt henkilöltä, joka ansaitsi ystävällistä kohtelua, auliutta ja kunnioitusta, sillä hän oli tavattoman kaunis ja, kuten näytti, seitsemän- tai kahdeksantoista vuoden ikäinen. Ricote ja hänen tyttärensä kiiruhtivat häntä tervehtimään, isä liikutettuna ja tytär ujona. He eivät syleilleet toisiaan, sillä siinä, missä on paljon rakkautta, ei yleensä ole liiallista ujos- telemattomuutta. Nähdessään nämä molemmat kau- niit nuoret ihmiset, Don Gregorion ja Anna Felixin, yhdessä, kaikki läsnäolijat joutuivat ihastuksen ja ihmetyksen valtaan. Ainoastaan hiljaisuus puhui mo- lempien rakastavaisten puolesta, ja silmillään he ilmai- sivat toisilleen iloisia ja siveitä ajatuksiaan. Luopio kertoi, mitä keinoja ja juonia hän oli käyttänyt vapaut- taessaan Don Gregorion, Don Gregorio kertoi niistä vaaroista ja vaikeuksista, joissa hän oli ollut jäätyään naisten joukkoon, mutta ei kertonut tuota monisanai- sesti, vaan aivan lyhyesti, osoittaen siten olevansa paljoa älykkäämpi kuin hänen ikänsä edellytti. Ricote vihdoin maksoi ja palkitsi anteliaasti sekä luopion että ne, jotka olivat olleet soutajina. Luopio palasi takaisin kir- kon helmaan, ja niin tästä viallisesta jäsenestä tuli katu- muksen ja parannuksen avulla jälleen puhdas ja terve.

Kaksi päivää myöhemmin varakuningas keskusteli Don Antonion kanssa, miten olisi meneteltävä, jotta Anna Felix ja hänen isänsä saisivat jäädä Espanjaan; heistä näet ei tuntunut ollenkaan sopimattomalta, että

tytär, joka oli niin hyvä kristitty, ja isä, joka näytti niin hyväaikaiselta mieheltä, saisivat maahan jäädä. Don Antonio tarjoutui matkustamaan pääkaupunkiin asiasta keskustelemaan, koska hänen täytyi välttämättä sinne lähteä toisten seikkojen vuoksi, ja hän vihjaili, että siellä voi saada monetkin vaikeat asiat hyvälle tolalle suosijoiden ja lahjojen avulla.

— Ei, — sanoi Ricote, joka oli läsnä tämän keskustelun aikana — meidän ei pidä luottaa mihinkään suosijoihin eikä lahjoihin, sillä suurta Don Bernardino de Velascoa, Salazarin kreiviä, jonka tehtäväksi hänen majesteettinsa on jättänyt karkoittaa meidät maasta, eivät taivuta mitkään rukoukset, ei lupaukset, ei lahjat eikä valitukset; vaikka onkin totta, että hän liittää oikeuteen armeliaisuutta, käyttää hän kuitenkin, koska havaitsee kansamme koko ruumiin taudin tartuttamaksi ja turmelemaksi, mieluummin polttorautaa kuin lievittävää lääkettä, ja niin hän älykkäästi, järkevästi, uutusterasti ja peloittavasti toimien on ottanut voimakkaille hartioilleen tämän suuren ja monimutkaisen asian moitteettomasta toimeenpanosta koituvan taakan, eivätkä meidän salajuonemme, viekkautemme, rukouksemme ja petoksemme ole kyenneet sokaisemaan hänen silmiään, jotka hän pitää aina avoimina, jottei yksikään meistä saa jäädä maahan tai piiloutua työntääkseen sitten kuin salassa piilevä juuri ajan mittaan uusia vesoja ja kantaakseen myrkyllisiä hedelmiä Espanjassa, joka nyt on puhdas ja vapaa siitä pelosta, missä suuri lukumäärämme on sitä pitänyt. Suuri Filip kolmas on tehnyt sankarillisen päätöksen ja menetellyt uskomattoman viisaasti antaessaan sen toimeenpanon mainitun Don Bernardino de Velascon tehtäväksi!

— Minä tulen joka tapauksessa sinne päästyäni ryhtymään kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin, ja tehköön taivas sitten, mitä hyväksi näkee — sanoi Don Antonio. — Matkustakoon Don Gregorio minun kanssani vapauttaakseen vanhempansa tuskasta, jota he hänen poissaolonsa vuoksi varmaan tuntevat; Anna Felix jääköön talooni vaimoni luo tai menköön siksi aikaa johonkin luostariin, ja minä tiedän herra varakuninkaan mielellään näkevän, että kelpo Ricote viipyy hänen talossaan, kunnes saadaan nähdä, miten aikeeni luonnistuvat.

Varakuningas suostui kaikkiin näihin ehdotuksiin, mutta Don Gregorio, saatuaan tietää, mitä oli tekeillä, sanoi, ettei hän millään ehdolla voinut eikä tahtonut jättää Anna Felixiä. Koska hän kuitenkin aikoi käydä vanhempiensa luona ja arvasi voivansa pian palata häntä noutamaan, hän sentään suostui tehtyyn suunnitelmaan. Anna Felix jäi siis Don Antonion puolison luo ja Ricote varakuninkaan taloon.

Tuli sitten Don Antonion ja samoin Don Quijoten ja Sanchon lähtöpäivä, kaksi päivää edellä kerrottujen tapausten jälkeen; putoaminen hevosen selästä näet esti Don Quijotea lähtemästä matkaan aikaisemmin. Don Gregorion ja Anna Felixin jäähyväiset vaativat kyyneliä, huokauksia, pyörtymisiä ja nyyhkytyksiä. Ricote tarjosi Don Gregoriolle tuhat dukaattia, jos hän halusi ne ottaa, mutta tämä ei ottanut yhtään ainoata, vaan lainasi vain Don Antoniolta viisi dukaattia luvaten maksaa ne takaisin pääkaupungissa. Niin he molemmat lähtivät matkaan, ja myöhemmin, kuten sanottu, myös Don Quijote ja Sancho, Don Quijote aseeton ja matkapuvussa ja Sancho jalkaisin, sillä harmorolla oli kuormanaan ritarin varukset.

»Onneni sortui voimatta nousta siitä notkosta enää milloinkaan!»

»Semmoisissa puheissa ja keskusteluissa heiltä kului koko se päivä...»

K u u d e s s e i t s e m ä t t ä l u k u ,

*missä kerrotaan, mitä saa nähdä, kun sen lukee, tai kuulla,
kun sen itselleen luetuttaa.*

Barcelonasta lähtiessään Don Quijote katseli vielä kerran paikkaa, missä oli kukistunut, ja sanoi:

— Tässä Troia tuhoutui! Tässä riisti minulta onnettomuus, mutta ei suinkaan oma heikkouteni, hankkimani maineen; tässä osoittautui onnettareni epävakaiseksi, tässä himmentyivät urotyöni; tässä, sanalla sanoen, onneni sortui voimatta nousta siitä notkosta enää milloinkaan!

Tuon kuultuaan sanoi Sancho:

— Urhoollisille sydämille, herrani, on ominaista, että ne osoittavat kärsivällisyyttä vastoinkäymisessä samoin kuin iloista mieltä myötäkäymisessä. Minä päättelen näin itsestäni; jos näet olin iloinen ollessani käskynhaltiana, en ole surullinen nytkään, vaikka olen aseenkantaja ja kuljen jalkaisin; olenhan kuullut sanottavan, että tuo, jota nimitetään Onnettareksi, on juoppo, oikullinen ja ennen kaikkea sokea ämmä, joten hän ei näe, mitä tekee, eikä tiedä, ketä kukistaa, ketä ylentää.

— Sinähän olet oikea filosofi, Sancho; — vastasi Don Quijote — sinä puhut varsin viisaasti; en tiedä, kuka sinulle on tuon opettanut. Mutta sen tiedän, ettei

maailmassa ole mitään onnetarta ja etteivät siinä tapah-
tuvat seikat, olkootpa ne hyviä tai huonoja, johdu mis-
tään sattumasta, vaan taivaan nimenomaisesta kaitse-
muksesta. Siksi sanookin tunnettu sananlasku, että
jokainen on oman onnensa seppä. Minäkin olen ollut
oman onneni seppä, mutta en ole toiminut niin viisaasti
kuin olisi pitänyt, ja siksi ovat vaateliaat toiveeni joh-
taneet surkeaan häviöön. Olisihan minun pitänyt aja-
tella, ettei heikko Rocinante voinut vastustaa Hohta-
van kuun ritarin valtavan suurta ratsua. Siitä huoli-
matta uskalsin käydä otteluun, tein mitä voin, minut
viskattiin maahan, ja vaikka menetin taistelijan kun-
nian, en sentään menettänyt enkä voi menettää hyvettä,
joka on siinä, että pidän sanani. Ollessani peloton ja
urhoollinen vaeltava ritari minä puolustin mainettani
teoillani ja omin käsin, ja nyt, kun olen vain jalankäy-
vän aseenkantajan veroinen, aion tehostaa sanojani
täyttämällä antamani lupauksen. Vaella siis eteenpäin,
ystäväni Sancho, ja viettäkäämme koevuotemme koti-
puolella, niin saamme siellä yksinäisyydessä kerätä
uusia voimia palataksemme sitten minulle unohtumat-
toman asetoimen harjoittamiseen.

— Armollinen herra, — vastasi Sancho — jalan kul-
keminen ei ole niin hauskaa, että se kehoittaisi ja yllyt-
täisi minua tekemään pitkiä päivamatkoja. Jätetään
nämä aseet riippumaan tänne johonkin puuhun jonkun
hirtetyn pahantekijän asemesta, ja kun pääsen jälleen
istumaan harmoni selkään, jalat maanpintaa korkeam-
malla, voimme tehdä päivamatkoja niin pitkiä kuin
teidän armonne haluaa; mutta se, joka luulee, että
minun pitää jalkaisin kulkea pitkiä päivamatkoja, luu-
lee turhia.

— Hyvin puhuttu, Sancho; — vastasi Don Quijote — ripustettakoon aseeni voitonmerkiksi, ja niiden alapuolelle tai niiden ympärille piirrettäköön puuhun, mitä oli kirjoitettu Rolandin aseitten muistomerkkiin:

Ei muille nämä, ainoastaan sille,
ken vertoja voi vetää Rolandille.

— Kaikki tuo tuntuu minusta mainiolta, — vastasi Sancho — ja jollemme tulisi matkan varrella Rocinantea kaipaamaan, sopisi sekin ripustaa siihen.

— Minä en anna hirttää Rocinantea enempää kuin aseitanikaan, — virkkoi Don Quijote — sillä kenenkään ei pidä sanoa, että hyvästä palveluksesta on saatu huono palkka!

— Teidän armonne puhuu varsin viisaasti, — vastasi Sancho — sillä ymmärtäväisten ihmisten mielestä ei pidä kostaa satulalle, jos aasi on syyllinen, ja koska teidän armonne itse on syyllinen tähän tapaukseen, niin teidän tulee rangaista itseänne eikä purkaa vihaanne näihin rikkinäisiin ja verisiin aseisiin, ei leppoisaan Rocinanteen eikä minun arkoihin jalkoihini vaatimalla niitä liikkumaan nopeammin kuin on kohtuullista.

Semmoisissa puheissa ja keskusteluissa heiltä kului koko se päivä ja lisäksi vielä neljä päivää, joiden aikana ei sattunut mitään, mikä olisi heidän matkaansa häirinyt; mutta viidentenä päivänä, saavuttuaan eräseen kylään, he näkivät majatalon edustalla paljon väkeä, joka oli siinä huvittelemassa, koska oli pyhäpäivä. Kun Don Quijote ehti lähelle heitä, koroitti muudan talonpoika äänensä ja sanoi:

— Jompikumpi näistä molemmista herroista, jotka tässä tulevat eivätkä tunne kumpaakaan asianosaista,

sanokoon, miten tässä vedonlyönnissä on meneteltävä.

— Minä sanon sen aivan varmaan, — vastasi Don Quijote — ja aivan vilpittömästi, jos vain kykenen asian oikein ymmärtämään.

— Seikka on se, hyvä herra, — sanoi talonpoika — että eräs tämän kylän mies, joka on niin lihava, että painaa viisitoista leiviskää, on haastanut kilpajuoksuun naapurinsa, joka painaa vain seitsemän leiviskää. Ehtona oli, että heidän piti juosta sadan askelen matka yhtä suurine painoineen, ja kun haasteen antajalta kysyttiin, kuinka painot piti tasoittaa, niin hän sanoi, että kilpailuun haastetun miehen, joka painaa seitsemän leiviskää, tuli ottaa selkäänsä kahdeksan leiviskän kantamus, niin että hänkin tulisi viidentoista leiviskän painoiseksi samoin kuin lihava.

— Se ei käy päinsä — virkkoi siihen Sancho, ennenkuin Don Quijote ehti vastaamaan. — Ja minun asiani, minun, joka muutamia päiviä sitten erosin käskenhaltian ja tuomarin virasta, kuten koko maailma tietää, minun asiani on ratkaista semmoisia epäilyttäviä kysymyksiä ja antaa tuomioita kaikenmoisissa riitajutuissa.

— Vastaa siis Herran nimeen, — sanoi Don Quijote — parahin Sancho; minusta näet ei ole edes kissaa ruokki-
maan, niin hämmentynyt ja epäselvä on ymmärrykseni.

Saatuaan siten luvan Sancho lausui talonpojille, jotka olivat kerääntyneet hänen ympärilleen ja suu auki odottivat hänen tuomiotaan:

— Hyvät ystävät, se, mitä lihava mies vaatii, on mahdotonta, eikä siinä ole oikeuden varjoakaan; jos näet on totta, kuten sanotaan, että haastetun tulee saada valita aseet, niin ei ole hyvä, että tuo haastaja

valitsee ne semmoiset, että toisen on vaikeata ja mahdotonta päästä voittajaksi, ja siksi olenkin sitä mieltä, että tuon lihavan haastajan tulee itseänsä ruokota, puhdistaa, ohentaa, silittää ja siivota ja laihduttaa lihojaan kahdeksan leiviskää jostakin ruumiinsa kohdasta, mikä hänestä näyttää sopivimmalta ja otollisimmalta, ja kun hän siten on tullut seitsemän leiviskän painoiseksi, niin hän ja hänen vastustajansa painavat aivan yhtä paljon, ja niin he voivat lähteä tasapainoisina juosta viilettämään kilpaa.

— Hiisi vieköön, — sanoi muudan talonpoika, joka kuuli Sanchon tuomion — tämä herra on totisesti puhunut kuin pyhimys ja tuominnut kuin tuomiorovasti! Mutta se on aivan varmaa, ettei tuo paksu poika halua luovuttaa lihoistaan hiventäkään, vielä vähemmin kahdeksaa leiviskää.

— On paras, että jättävät juoksunsa juoksematta, — vastasi toinen — jottei laiha tarvele itseään kantomuksellaan eikä lihava laihduta itseään piloille; pistetään puolet vetosummasta likoon, viedään nämä herrat kapakkaan, missä saadaan hyvää, ja vähät sitten muusta.

— Olen teille kiitollinen, arvoisat herrat, — vastasi Don Quijote — mutta en voi viipyä hetkeäkään; murheellisten ajatusten ja tapausten vuoksi minun täytyy näyttää epäkohteliaalta ja matkustaa tavallista nopeammin.

Kannustaen Rocinanteaan hän lähti ajamaan eteenpäin, ja toiset jäivät siihen ihmettelemään hänen merkkillistä ulkonäköään ja hänen palvelijansa hyvää älyä; hänen palvelijanaan he näet Sanchoa pitivät. Ja eräs talonpojista sanoi:

— Kun kerran palvelija on noin viisas, niin kuinka viisas onkaan hänen isäntänsä! Jos he ovat menossa Salamancaan opiskelemaan, niin lyönpä vetoa, että he pääsevät tuossa paikassa hovituomareiksi; sehän käy kuin leikki; tarvitsee vain lukea ja tutkia ja saada hiukan suosijoita ja auttajia, ja niin on miehellä, kun hän vähimmin osaa sitä odottaa, tuomarinsauva kädessä tai piispanhiippa päässä.

Sen yön isäntä ja renki viettivät ulkona taivasalla. Seuraavana päivänä lähtiessään matkaansa jatkamaan he näkivät vastaantulevan jalankulkijan, jolla oli haara-pussi kaulassa ja kädessä jonkinlainen pieni keihäs, jollaisia jalkaisin kulkevat viestinviejät käyttävät. Tultuaan lähemmäksi Don Quijotea hän joudutti askeleliin, saapui puolta juoksua hänen luokseen, kiersi käsi-vartensa hänen oikean reitensä ympärille, koska ei ylemmäksi ulottunut, ja sanoi hänelle, nähtävästi kovin mielissään:

— Oi armollinen herra Don Quijote Manchalainen, kuinka sydämestään armollinen herra herttua iloitsee-kaan saadessaan tietää, että teidän armonne palaa hänen linnaansa, missä hän yhä vielä oleskelee armolisen rouva herttuattaren kanssa!

— Minä en teitä tunne, hyvä ystävä, — vastasi Don Quijote — enkä tiedä kuka olette, jollette sitä minulle sano.

— Minä, armollinen herra Don Quijote, — vastasi kuriiri — olen Tosilos, herra herttuan lakeija, joka en halunnut taistella teidän armonne kanssa siinä Doña Rodríguezin tyttären naittamisjutussa.

— Herra siunatkoon! — sanoi Don Quijote. — Onko mahdollista, että olette se henkilö, jonka noidat muut-

tivat mainitsemaksenne lakeijaksi petoksella riistääkseen minulta sen taistelun kunnian?

— Älkää huoliko sanoa enempiä, hyvä armollinen herra, — vastasi viestinviejä — sillä siinä ei totisesti ollut mitään noituutta eikä mitään kasvojen muuttamista: minä olin kentälle ajaessani lakeija Tosilos ja lakeija Tosilos olin sieltä lähtiessäni. Minä ajattelin mennä naimisiin tappelematta, sillä tyttö minua miellytti, mutta kävikin aivan toisin kuin olin ajatellut, sillä teidän armonne lähdettyä linnastamme herra herttua käski antaa minulle sata paria raippoja, koska olin rikkonut määräykset, jotka hän oli minulle antanut, ennenkuin lähdin taisteluun, ja kaiken loppuna ja päätöksenä oli, että tyttö on nyt nunna, Doña Rodríguez on lähtenyt takaisin Kastiliaan ja minä olen tässä matkalla Barcelonaan viemään varakuninkaalle kirjekääröä, jonka isäntäni hänelle lähettää. Ja jos teidän armonne haluaa saada pienen kulauksen, tosin hiukan lämmintä, mutta puhdasta ainetta, niin minulla on tässä taskumatti, jossa on sitä kaikkein parasta, ja joitakin viipaleita Tronchónin juustoa, joka kelpaa kutsumaan ja herättämään janoa, jos se sattuu nukku-
maan.

— Tuota kelpaa kuulla; — sanoi Sancho — hiiteen kaikki muut kohteliaisuudet, ja antakaa tulla vain, hyvä Tosilos, kaikkien Intian noitien uhalla ja kiusaksi.

— Sinä, Sancho, olet totisesti maailman suurin ahmatti, — sanoi Don Quijote — ja lisäksi suurin hölmö, kun et ymmärrä, että tämä kuriiri on noiduttu ja tämä Tosilos väärennetty. Jää sinä hänen seuraansa ja syö minkä jaksat; minä ajan tässä hiljalleen eteenpäin ja odotan sinua.

Lakeija nauroi, veti esiin taskumattinsa, otti haara-pussistaan juustonviipaleen ja kappaleen leipää. Sitten hän ja Sancho istuutuivat viheriälle nurmelle ja söivät kaikessa rauhassa ja hyvinä tovereina mitä haarapussissa oli, pohjaa myöten ja niin hyvällä ruokahalulla, että nuoleksivat kirjekäärön kuorensikin vain siksi, että se haiskahti hiukan juustolta. Tosilos sanoi Sancholle:

— Sinun isäntäsi, hyvä Sancho, on varmaan moneen hulluuteen vikapää.

— Sanoitteko velkapää? — vastasi Sancho. — Ei hän ole velassa kenellekään; hän maksaa kaikki, varsinkin, jos hulluus käy rahasta. Kyllä minä sen näen, ja sanonhan minä sen hänelle, mutta mitä se pyhittää? Varsinkaan nyt, kun hän on ihan lyötynä, koska Hoh-tavan kuun ritari hänet voitti.

Tosilos pyysi häntä kertomaan, kuinka se oli tapah-tunut, mutta Sancho vastasi hänelle, että oli epäkoh-teliasta antaa isännän odottaa, ja sanoi, että tulisihan tilaisuutta siitä kertoa, jos satuttaisiin tapaamaan jona-kin toisena päivänä. Hän nousi ravisteltuaan nuttuaan ja pudisteltuaan ruoan murennet parrastaan, lähti aja-maan harmoa edellään, huusi toverilleen »Herran hal-tuun», meni menojaan ja saavutti isäntänsä, joka odotti häntä erään puun varjossa.

Seitsemässeitsemättä luku.

Kertomus siitä, miten Don Quijote päätti ruveta paimenneksi ja viettää maalaiselämää lupaamansa vuoden ajan, sekä muista todella hupaisista ja oivallisista tapahtumista.

Jos Don Quijotea olivat ahdistaneet monenlaiset ajatukset, ennenkuin hänet kukistettiin maahan, rasittivat häntä vielä useammat kukistumisen jälkeen. Hän istui, kuten sanottu, puun varjossa, ja siinä lensivät ajatukset hänen luokseen ja häntä kiusaamaan niinkuin kärpäset hunajakakkuun. Muutamat niistä koskivat Dulcinean vapauttamista lumouksesta, toiset kysymystä, millaista elämää hänen tuli viettää pakollisessa toimittomuudessaan. Sitten saapui Sancho ja kehui lakeija Tosilosta ylen anteliaaksi.

— Onko mahdollista, oi Sancho, — kysyi Don Quijote — että yhä vielä pidät häntä oikeana lakeijana? Näyttää siltä kuin olisit kerrassaan unohtanut, että olet nähnyt Dulcinean maalaistytöksi ja Peiliritarin kandidaatti Carrascoksi muuttuneena, mikä kaikki on minua vainoavien noitien työtä. Mutta sanohan minulle nyt: kysytkö tuolta mieheltä, jota mainitset nimellä Tosilos, mitä Herramme on tehnyt Altisidoralle: onko neito lähdeyttäni itkenyt vai onko hän jo luovuttanut unohduksen helmaan ne lemmenhaaveet, jotka minun läsnäollessani häntä rasittivat?

— Minun omat ajatukseni — vastasi Sancho — eivät olleet semmoisia, että olisivat sallineet minun kysellä tyhmyyksiä. Peijakas vieköön, armollinen herra, onko teidän armonne nyt siinä kunnossa, että kykenette tutkistelemaan toisten ajatuksia ja lisäksi vielä lemmenthaaveita?

— Katsos, Sancho, — sanoi Don Quijote — on suuri ero rakkaudesta ja kiitollisuudesta tehtyjen tekojen välillä. On mahdollista, ettei ritari ole rakastunut, mutta kaikkein ankarimmassa katsannossa ei ole mahdollista, että hän on kiittämätön. Altisidora nähtävästi rakasti minua; antoihan hän minulle, kuten tiedät, ne kolme yömyssyä, hän itki minun lähtiessäni, hän kirosi minua, solvasi minua, syytti minua julkisesti, mistään häveliäisyydestä välittämättä, ja tämä kaikki todistaa, että hän rakasti minua, sillä rakastavaisten viha päättyy yleensä kirouksiin. Minulla ei ollut mitään toiveita hänelle antaa eikä mitään aarteita hänelle tarjota, sillä minä olen asettanut kaikki toiveeni Dulcineaan, ja vaeltavien ritareitten aarteet ovat niinkuin peikkojen aarteet pelkkää petosta ja silmänlumetta, joten voin lahjoittaa hänelle ainoastaan nämä muistoni hänestä, kumminkaan loukkaamatta muistojani Dulcineaasta, jota sinä pahoin solvaat jättäessäsi kurittamatta lihasi, jonka haluaisin nähdä joutuvan susien syötäväksi, koska se haluaa mieluummin säästyä matojen ruoaksi kuin antautua pelastamaan tuota neito rukkaa.

— Armollinen herra, — vastasi Sancho — jos tässä totta puhun, niin en saa itseäni uskomaan, että pakarointeni ruoskiminen voi olla missään tekemisissä lumotujen henkilöiden lumouksesta vapauttamisen kanssa, sillä sehän on samaa kuin jos sanoisimme: »Kun pää-

täsi pakottaa, voitele polviasi.» En ainakaan uskalla vannoa, että teidän armonne on missään lukemassaan historiassa, jossa puhutaan vaeltavista ritareista, milloinkaan nähnyt ketään vapautettavan lumouksesta pieksemällä; mutta olipa sen asian laita kuinka tahansa, minä kyllä itseäni paukutan, kun tulen sille tuulelle ja saan sopivaa tilaisuutta lihani kiduttamiseen.

— Jumala sen suokoon, — vastasi Don Quijote — ja sallikoon armollinen taivas sinun tulla käsittämään, että olet velvollinen auttamaan valtiatartani, joka on sinunkin valtiattaresi, koska sinä olet minun palvelijani.

Niin keskustellen he matkasivat ja saapuivat vihdoin siihen paikkaan, missä härkälauma oli heidät kumonnut. Don Quijote tunki paikan ja sanoi Sancholle:

— Tämä on se niitty, missä kohtasimme viehättävät paimentytöt ja uljaat paimenet, jotka tahtoivat tässä uudistaa ja jäljitellä Arkadian paimenten elämää — yhtä uusi kuin älykäskin ajatus, jota haluaisin noudattaa, jos sinä, oi Sancho, suostut siihen, että muutumme paimeniksi ainakin siksi ajaksi, joka meidän täytyy viettää kotipuolessamme. Minä ostan muutamia lampaita ja kaikkea muuta, mitä paimentolaiselämään kuuluu, annan itselleni nimen *Quijotiz paimen* ja sinulle nimen *Pancino paimen*, ja niin me vaellamme vuorilla, metsissä ja niityillä, milloin laulaen, milloin valittaen, juoden lähteitten virtaavia kristalleja tai kirkkaitten purojen ja runsaitten virtojen vesihelmiä. Tammet tulevat auliisti lahjoittamaan meille maukkaita hedelmiään, kovien korkkipuitten rungot suovat meille istuimia, halavat varjoa, ruusut hyvää tuoksuaan, avarat niityt tuhansine väreineen hohtelevia mattoja, ilma puhtaan henkäyksensä, kuu ja tähdet valonsa yön

pimeyden uhalla, laulut huvia, itku lieivitystä, Apollo säkeitä, rakkaus aatteita, joilla voimme hankkia itsellemme kuolemattoman maineen, ei ainoastaan nykyisinä, vaan tulevaisinakin aikoina.

— Totta jumaliste, — sanoi Sancho — semmoinen elämäntapa sopii minulle kuin nakutettu, sitä paremmin, kun kandidaatti Simson Carrasco ja parturimme, mestari Nicolas, jos saavat siitä vähänkään vihiä, varmaan tahtovat päästä mukaan ja ruveta paimeniksi meidän kanssamme; ja suokoon vain Jumala, ettei kirkkoherrankin ala tehdä mieli liittyä lammaskatraaseen; hän näet on iloinen mies ja huvittelee mielellään.

— Olet aivan oikeassa, — sanoi Don Quijote — ja jos kandidaatti Simson Carrasco yhtyy paimenkiltaan, kuten epäilemättä tekeekin, niin hänen nimensä voisi olla *Simsonino paimen* tai *Carrascón paimen*, parturi Nicolas voi olla nimeltään *Niculoso*, kuten Boscán aikoinaan nimitti itseään *Nemorosoksi*, kirkkoherrasta en tiedä, minkä nimen hänelle antaisimme, jollemme johtele jotakin hänen arvonimestään ja kutsu häntä *Curiambro paimeneksi*. Paimentytöille, joihin meidän täytyy olla rakastuneita, voimme valita nimiä mielin määrin; ja koska minun valtiattareni nimi sopii yhtä hyvin paimentytölle kuin prinsessalle, ei minun tarvitse nähdä vaivaa etsimällä toista hänelle paremmin sopivaa; sinä Sancho, saat antaa omallesi minkä nimen haluat.

— En minä aio — vastasi Sancho — antaa sille muuta nimeä kuin *Teresona*, joka hyvin passaa hänen pyylevyyteensä ja hänen oikeaan nimeensä, koska hänen nimensä kerran on Teresa; ja voinhan minä sitäpaitsi, ylistäessäni häntä sepittämilläni säkeillä, ilmaista siveät tunteeni, sillä enhän minä kiertele vieraisa taloissa

lämmintä leipää vaanimassa. On parasta, että kirkkoherra jää paimentyttöään vaille, koska hänen tulee olla toisille hyvänä esimerkkinä; jos kandidaatti haluaa semmoisen saada, niin oma hänen asiansa.

— Herra siunatkoon, — sanoi Don Quijote — millainen elämä siitä meille syntyykään, hyvä Sancho! Kuinka soivatkaan korvissamme sorapillit, kuinka helisevät zamoralaiset mandoliinit, kuinka paljon tamburiineja, käsirumpuja ja viuluja silloin pannaankaan soimaan! Entäs sitten, kun kaikkien näiden eri soittimien joukossa kaikuvat vielä alboguein sävelet! Silloin saadaan kuulla melkein kaikki paimenten soittimet.

— Mitä ne alboguet ovat; — kysyi Sancho — minä en ole kuullut koskaan niistä puhuttavan enkä ole niitä nähnyt ikipäivinäni.

— Alboguet — vastasi Don Quijote — ovat metallilevyjä, suunnilleen samanlaisia kuin messinkisten kynttilänjalkain pohjat; kun niiden onttoja puolia lyödään vastakkain, syntyy ääni, joka tosin ei ole kovin miellyttävä eikä sointuisa, mutta ei kovin epämiellyttäväkään, ja joka sopii hyvin mandoliinien ja tamburiinien maalaiseen musiikkiin. Tämä nimitys *albogue* on maurilainen, samoin kuin kaikki kastiliankieleemme *al*-alkuiset sanat, kuten esimerkiksi: *almohaza*, *almorzar*, *alhombra*, *alguacil*, *alhucema*, *almacén*, *alcancia* ja muut semmoiset, joita muuten ei paljon enempää olekaan; ja kielessämme on ainoastaan kolme sanaa, jotka ovat maurilaisia ja päättyvät *í*hin, nimittäin *borceguí*, *zaquizamí*, *maravedí*. Sanat *alhelí*, *alfaquí* osoittaa arabialaisiksi sekä alussa oleva *al* että *í*, johon ne loppuvat. Olen maininnut sinulle tämän ohimennen, koska ne johtuivat mieleeni, kun tulin sinulle puhuneeksi *al*-

bogueista. Mitä sitten uuteen elämäntapaamme tulee, niin siinä meille on suureksi avuksi, että minussa, kuten tiedät, on hiukan runoilijan vikaa ja että kandidaatti Simson Carrasco on oikein mainio runoseppo. Kirkkoherrasta en sano mitään, mutta lyönpä vetoa, että hänessäkin on semmoisia oireita ja taipumuksia, ja varmaan uskon vielä, että mestari Nicolas on samaa maata, sillä kaikki tai ainakin useimmat parturit ovat kitaransoittajia ja laulajia. Minä tulen valittamaan rakastetun poissaoloa, sinä voit ylistää itseäsi uskolliseksi rakastajaksi, Carrascón paimen voi laulaa siitä, *miten* hänet on hylätty, kirkkoherra Curiambro mistä mieli tekee, ja kaikki käy niin hyvin, ettei paremmasta apua.

Siihen vastasi Sancho:

— Armollinen herra, minä olen semmoinen kovan onnen poika, että pelkään sen päivän jäävän tulematta, jolloin saan olla niissä hommissa. Siunatkoon, kuinka sieviä puulusikoita minä vuolen, kun pääsen paimeneksi! Silloin kelpaa maistella vehnäsiä ja hyvää kermaa, punoa kukkaköynnöksiä ja muita sieviä esineitä, jotka kuuluvat paimenten elämään; vaikka näet en pääsekään sillä lailla viisaan maineeseen, niin varmaan minua sentään kehutaan kekseliääksi! Tyttäreni Sanchica saa tuoda meille ruokaa ulkosalle. Mutta silmät auki, tyttö on sievä, ja niitä on paimenia, jotka ovat pikemmin pirullisia kuin yksinkertaisia, ja ikävää minusta olisi, jos tyttö lähtisi villoja hakemaan ja tulisi takaisin kerittynä; rakkauden hommaa ja pahoja himoja niitä on maalla samoin kuin kaupungeissakin, paimenten majoissa samoin kuin kuningasten linnoissa, eikä vara venettä kaada, ja mitä silmä ei näe, sitä ei

sydän himoitse, ja parempi loikata aidan yli kuin luottaa hyvään ihmisten esirukouksiin.

— Lopeta jo sananlaskusi, Sancho, — sanoi Don Quijote — sillä jokainen lausumasi riittää ajatustasi ilmaisemaan. Olenhan jo monta kertaa sinua neuvonut, ettei sinun pidä viljellä niin ylen runsaasti sananlaskuja, vaan noudattaa niiden käytössä kohtuullisuutta. Mutta minusta tuntuu kuin olisin huutavan ääni korvessa, eikä näy pysyvän kannettu vesi kaivossa.

— Minusta näyttää, — vastasi Sancho — että teidän armoonne sopii sananlasku: pata kattilaa soimaa, musta kylki kummallakin; tässä te moittitte minua ja käskette olemaan käyttämättä sananlaskuja, ja teidän armonne itse latelee niitä kaksitellen.

— Näetkös, Sancho, — vastasi Don Quijote — minä käytän sananlaskuja paikallaan, niin että ne minun niitä käyttäessäni sopivat kuin sormus sormeen, mutta sinä tuot niitä kuin tukasta vetäen, niin että pikemmin niitä laahaat luo kuin sovitat kohdalleen. Jos en väärin muista, olen sinulle jo ennen sanonut, että sananlaskut ovat lyhyitä ydinlauseita, jotka on saatu viisaitten esivanhempiemme kokemuksesta ja harkinnoista; ja sananlasku, joka ei osu paikalleen, on pikemmin tyhmyyttä kuin mikään mietelauselma. Mutta jätetään nyt tämä sikseen, ja koska yö jo tulee, lähdetään vähän matkan päähän valtatieltä yötä viettämään; Jumala kyllä tietää, mitä huomenna tapahtuu.

He poistuivat tieltä ja aterioivat myöhään ja huonosti, mikä oli aivan vastoin Sanchon halua ja tahtoa. Hänen mieleensä johtuivat vaeltavan ritarikunnan kaikki puutteet, joita hän oli joutunut kokemaan metsissä ja vuorilla, vaikka runsauttakin oli toisinaan ilmennyt lin-

noissa ja taloissa, sekä Don Diego de Mirandan luona että rikkaan Camachon häissä ja Don Antonio Morenon luona; mutta sitten Sancho tuli ajatelleeksi, ettei voi olla aina päivä eikä aina yö, ja niin hän vietti tämän yön nukkuen, isännän valvoessa.

K a h d e k s a s s e i t s e m ä t t ä l u k u .

Don Quijotelle sattuneesta karheasta seikkailusta.

Yö oli pimeänlainen; vaikka näet kuu oli taivaalla, ei se ollut sellaisessa kohdassa, että sitä olisi voinut nähdä, sillä rouva Diana lähtee toisinaan kävelemään toiselle pallonpuoliskolle ja jättää meidän vuoremme mustiksi ja metsämme pimeiksi. Don Quijote maksoi luonnolle veronsa nukkumalla yhden tovin, mutta suostumatta jälleen nukkumaan, aivan toisin kuin Sancho, jolle ei koskaan tullut toista tovia, koska ensimmäinen ulottui illasta aamuun, mikä todisti hänen hyvää terveyttään ja huoliensa vähälukuisuutta. Don Quijoten huolet sitävastoin pitivät häntä valveilla, niin että hän herätti Sanchon ja sanoi hänelle:

— Minua todella ihmetyttää, Sancho, sinun huoleton luonnonlaatusi. Uskon tosiaan, että olet kiveä tai kovaa pronssia, jossa ei ole mitään liikutusta eikä tunnetta. Minä valvon, kun sinä nukut, minä itken, kun sinä laulat, minä riudun paastoamiseen, kun sinä olet joutilas ja niin kylläinen, että tuskin pääset kääntymään. Hyvien palvelijain velvollisuus on ottaa kantaakseen osa herrojensa taakoista ja tuntea heidän tunteitaan, ainakin näön vuoksi. Katso, kuinka tyyni on tämä yö ja kuinka yksinäisiä me olemme; sehän kehoittaa meitä

hiukan valvomaan unen lomassa. Niin totta kuin elät, nouse seisomaan ja poistu tästä vähän matkan päähän ja anna itsellesi rohkeasti ja kiitollisella mielellä kolmetai neljäsatua iskua, jotka sopii vähentää siitä luvusta, mikä tarvitaan Dulcinean lumouksesta vapauttamiseksi; minä pyydän tätä sinulta nyt pyytämällä, sillä en halua joutua kanssasi käsikähmään niinkuin viime kerralla, koska tiedän, että olet kovakourainen. Kun olet työsi suorittanut, voimme viettää lopun yötä laulaen, minä valittaen, että olen poissa rakastettuni luota, sinä ylistäen lujuttasi, ja siten me jo nyt aloitamme sen painenelämän, jota tulemme kotikylässä viettämään.

— Armollinen herra, — vastasi Sancho — minä en ole mikään munkki, jotta nousisin kesken untani ja piiskaisin itseäni, eikä minusta näytä mahdolliselta, että toisesta äärimmäisyydestä, nimittäin piiskaamisen aikana saadusta kivusta, voidaan muutta mutkitta siirtyä iloiseen musiikkiin. Teidän armonne antakoon minun nukkua ja olkoon ahdistamatta minua tuolla piiskaamisella; muuten vannon ja vakuutan, etten milloinkaan kosketa edes nuttuni karvaa, vielä vähemmän omia ihokarvojani.

— Voi sinua, paatunutta sielua! Voi sinua, sydämetöntä aseenkantajaa! Voi kuinka huonosti on käytetty leipä, jota olet syönyt, ja kuinka huonosti on tullut palkituksi sinulle osoittamani ja suunnittelemani suosio! Minä olen tehnyt sinut käskynhaltiaksi, ja minun tähteni sinulla on hyviä toiveita päästä kreiviksi tai johonkin muuhun vastaavaan aatelisarvoon, ja toiveittesi täyttymiseen ei kulu enempää aikaa kuin kuluu tämän vuoden päättymiseen; minä näet *post tenebras spero lucem*.

— En minä tuota ymmärrä, — virkkoi Sancho — ymmärrän vain, että niin kauan kuin nukun, minussa ei ole yhtään pelkoa eikä toivoa, ei mitään vaivaa eikä mitään kunniaa, ja siunattu olkoon se, joka on unen keksinyt, tuon viitan, joka peittää kaikki ihmisen ajatukset, tuon ravinnon, joka karkoittaa nälän, tuon juoman, joka poistaa janon, tuon tulen, joka lämmittää vilussa, tuon viileyden, joka viihdyttää helteessä, ja sanalla sanoen tuon yleisesti käyvän rahan, jolla voi ostaa mitä tahansa, tuon puntarin ja painon, joka antaa yhtä paljon paimenelle kuin kuninkaalle ja yhtä paljon yksinkertaiselle kuin ovelalle. Yksi ainoa paha puoli unessa on, mikäli olen kuullut sanottavan, ja se on siinä, että se muistuttaa kuolemaa, sillä nukkuvan ja kuolleen välillä on hyvin vähän eroa.

— Enpä ole kuullut sinun, Sancho, — sanoi Don Quijote — koskaan puhuvan niin hienosti kuin nyt, ja siitä minä havaitsen todenperäiseksi sananlaskun, jota sinä silloin tällöin käytät: »Vähät suvusta, seura se miehen hioo.»

— Hiisi vieköön, rakas herra ja isäntä! — virkkoi Sancho. — Nyt en minä latele sananlaskuja; niitähän tulee teidän armonne suusta ihan parittain ja paremmin kuin minulta, se vain erona minun lausumieni ja teidän armonne lausumien välillä, että teidän armonne sananlaskut osuvat kohdalleen, ja minun lausumani miten sattuu; mutta sananlaskuja ne sittenkin ovat kaikki tyynni.

Niin pitkälle he olivat ehtineet, kun kuulivat kumeata melua ja röhinää, joka levisi kaikkiin seudun laaksoihin. Don Quijote nousi ja tarttui miekkaan, ja Sancho kyyristyi harmon taakse sovittaen suojaaksi

eteensä herransa varukset ja aasinsa satulan; hän vapisi pelosta, ja Don Quijotea värisytti levottomuus. Melu kiihtyi hetki hetkeltä ja lähestyi molempia pelon vallassa olevia, tai ainakin toista; toisen urhoollisuus kyllä tunnetaan. Seikka oli se, että muutamat miehet olivat ajamassa seitsemättäsataa sikaa markkinoille myytäväksi; he olivat matkassa niiden kanssa tähän vuorokauden aikaan, ja sikojen aikaansaama meteli ja röhkkinä ja puuscutus oli niin kova, että se kerrassaan löi Don Quijoten ja Sanchon korvat lukkoon, joten he eivät kyenneet oikein käsittämään, mitä se mahtoi olla. Röhkivä joukko hyökkäsi luo kulkiensa laajassa rintamassa, ollenkaan välittämättä Don Quijoten enempää kuin Sanchonkaan arvokkuudesta, syöksyi heidän ylitseen, hävitti Sanchon varustukset eikä ainoastaan heittänyt kumoon Don Quijotea, vaan vei kaiken muun hyvän lisäksi vielä Rocinanten mukanaan. Tuo taaja, röhkivä joukko, nuo saastaiset eläimet heittivät hyvää vauhtia liikkeudessaan aasin satulan, ritarin varukset, armon, Rocinanten, Sanchon ja Don Quijoten sikin sokin maahan. Sancho nousi niin hyvin kuin voi ja pyysi isännältään miekkaa sanoen tahtovansa tappaa puoli tusinaa noita kopeita ja hävyttömiä sikoja; hän näet oli nyt ehtinyt huomata, mitä ne oikeastaan olivat. Don Quijote vastasi hänelle:

— Anna niiden olla, hyvä ystävä; tämä solvaus on minun syntini rangaistus, ja on oikeudenmukaista tai vaan kuritusta, että voitetaan vaeltavan ritarin syövät shakaalit, että häntä pistävät ampiaiset ja että siat polkevat hänet jalkoihinsa.

— Silloin on varmaan taivaan rangaistusta sekin, — vastasi Sancho — että voitettujen ritarien aseenan-

tajia pistelevät kärpäset, syövät täit ja että nälkä heitä julmasti ahdistaa. Jos me aseenkantajat olisimme niiden ritarien poikia tai oikein likeisiä sukulaisia, joita palvelemme, niin ei olisi ihmekään, vaikka heidän syntinsä kostettaisiin meille kolmanteen ja neljänteen polveen. Mutta mitä on Panzoilla tekemistä Quijotein kanssa? Kas niin, käydään taas makuulle ja nukutaan se pieni aika, mikä yöstä on vielä jäljellä; Jumala antaa uuden päivän, ja me voimme jälleen toivoa parempaa onnea.

— Nuku sinä, Sancho, — vastasi Don Quijote — joka olet syntynyt nukkumaan; minä, joka olen syntynyt valvomaan, annan tänä aikana, mikä on vielä päivänkoittoon jäljellä, ajatusteni vapaasti vaeltaa ja ilmaantua pienenä madrigaalina, jonka olen tänä yönä mielessäni sepittänyt sinun tietämättäsi.

— Minun mielestäni — vastasi Sancho — eivät semmoiset ajatukset, jotka sallivat sepittää lauluja, ole paljon mistään kotoisin. Teidän armonne vääntää värssyä niin paljon kuin haluaa, minä puolestani nukun niin paljon kuin jaksan.

Niin hän ojentautui pitkäkseen maahan, kääri peitteen ympärilleen ja vaipui sikeään uneen, missä häntä eivät häirinneet mitkään takaukset, ei velat eikä surut. Don Quijote nojasi erään pyökin tai korkkitammen runkoon (Cide Hamete Benengeli näet ei tarkoin mainitse, mikä puu se oli) ja lauloi omien huokaustensa säestyksellä tähän tapaan:

Kun tunnen tuskat julmat, joita
 sun valtas, Amor, tuottaa,
 en kuolonkaipuutani voita,
 vain kuolemaan voin luottaa.

Mut läheltä kun silmään kerta
mä rauhan maata tätä,
taas riemuin halaan tuskain merta,
en elämäni jätä.

Niin antaa kuolo mulle elon,
kun elämä mun surmaa.
Oi kumma leikki riemun, pelon,
oi kohtaloni turmaa!

Näihin säkeisiin hän liitti yhtä monta huokausta ja runsaita kyyneliä, kuin ainakin henkilö, jonka sydämen oli kerrassaan lävistänyt häviöllejou tumisen tuska ja Dulcinean poissaolosta koitua ikävä.

Samassa alkoi päivä koittaa, auringon säteet osuivat Sanchon silmäluomiin, hän heräsi, venyttelihe, ravisteli ja oikoi jäykkiä jäseniään, katseli sikojen eväsvarastossa aikaansaamaa hävitystä ja kirosi koko laumaa ja vielä muuta lisäksi. Vihdoin he lähtivät jatkamaan aloittamaansa matkaa. Illan suussa he sitten näkivät suunnilleen kymmenen ratsumiestä ja neljä tai viisi jalkamiestä, jotka tulivat heitä vastaan. Don Quijoten sydäntä hykähdytti hämmästys ja Sanchon sydäntä pelko, sillä nuo lähestyvät henkilöt olivat peitsillä ja kilvillä varustetut ja muutenkin aivan sotaisessa asussa. Don Quijote kääntyi sanomaan Sancholle:

— Jos voisin käytellä aseitani, Sancho, eikä lupaukseni sitoisi käsivarsiani, niin tuo meitä vastaan tuleva joukkio olisi minulle oikein herkkua; mutta voihan sattua, että se on jotakin muuta kuin pelkäämme sen olevan.

Samassa saapuivat ratsumiehet heidän luokseen, he laskivat peitsensä ja piirittivät sanaakaan virkkamatta Don Quijoten suunnaten peitsien kärjet uhkaavasti

kohti hänen selkäänsä ja rintaansa. Eräs jalkamies laski sormen huulilleen vaitiolon merkiksi, tarttui Rocinanten ohjaksiin ja vei ritarin tieltä pois; toiset jalkamiehet ajoivat Sanchoa ja harmoa edellään ja seurasivat kaikki ihmeellisen hiljaisuuden vallitessa sitä, joka kuljetti Don Quijotca. Tämä aikoi pari kolme kertaa kysyä, minne hänet vietiin tai mitä hänestä tahdottiin, mutta ehti tuskin huuliaan liikuttaa, kun toiset jo olivat valmiit ne sulkemaan peitsiensä kärjillä. Sanchon kävi samoin, sillä hänen aikoessaan jotakin sanoa eräs jalkamies tuikkasi häntä piikillä ja samoin harmoa, ikäänkuin tämäkin olisi aikonut puhua. Tuli yö, vauhtia lisättiin, molempien vangittujen pelko kasvoi, varsinkin, kun he kuulivat, kuinka heille tavan takaa huudettiin:

— Joutukaa, troglodyytit!

— Olkaa vaiti, barbaarit!

— Maksakaa, kannibaalit!

— Älkää valittako, skyytit, älkää avatko silmiänne, te verenhimoiset polyfeemit, te ahnaat leijonat!

Ja muita samanlaisia nimityksiä, joilla he kiusasivat onnettoman isännän ja rengin korvia. Sancho puheli itseksensä: »Emmehän me ole mitään trullityttöjä? Olemmeko me mitään partureita tai kannunvalajia? Olemmeko koiranpentuja, joille annetaan kyytiä. En minä pidä tuommoisista nimistä. Tässä on piru merrassa, ja onnettomuus tulee kaikki yhtä haavaa, kuin kepin iskut koiran selkään, ja Jumala suokoon, ettei meille sattuisi pahempaa tässä seikkailussa, josta uhkaa tulla paha selkkaus!

Don Quijote oli aivan ällistynyt eikä voinut mietti-mälläkään saada selville, mitä saattoivat tarkoittaa kaikki nuo solvaavat nimitykset, joita heille oli lau-

suttu ja joista hän ymmärsi ainoastaan, ettei ollut syytä toivoa mitään hyvää, vaan sopi pelätä suurtakin pahaa. Sitten he saapuivat, kun yötä oli kulunut suunnilleen tunti, linnaan, jonka Don Quijote varsin hyvin tunsi herttuan linnaksi, missä he olivat oleskelleet joi-takin aikoja sitten. »Jumala varjelkoon», sanoi hän tun-tiessaan paikan, »mitä tästä tuleekaan? Tässä talossa tosin noudatetaan kohteliaisuutta ja ystävällisyyttä, mutta voitetuille muuttuu hyvä pahaksi ja paha vielä pahemmaksi.»

He saapuivat linnan suurelle pihalle ja havaitsivat siellä semmoiset laitteet, että heidän ihmetyksensä lisääntyi ja pelkonsa paisui kaksinkertaiseksi, kuten seuraavassa luvussa saadaan nähdä.

Y h d e k s ä s s e i t s e m ä t t ä l u k u .

Kaikkein merkillisimmästä ja ihmeellisimmästä seikkailusta, mitä Don Quijotelle sattui koko tämän suuren historian aikana.

Ratsumiehet astuivat maahan, tarttuivat jalkamiesten kanssa äkkiä Don Quijoteen ja Sanchoon ja kantoivat heidät kuin kaksi säkkiä linnan pihalle. Siellä paloi eri puolilla satakunta soihtua pitimissään, ja pihan holvikäytävissä oli kuudettasataa lamppua, niin ettei ollenkaan huomannut päivänvalon puutetta, vaikka oli yö ja sangen pimeä. Keskellä pihaa kohosi ruumisalttari noin kolmen kyynärän korkeuteen maanpinnan yläpuolelle, sen päällä oli mustasta sametista tehty suuri telttakatos, ja sen ympärillä paloi portailta toistasataa valkoista vahakynttilää hopeaisissa jaloissaan. Siinä makasi tytön ruumis, niin kaunis, että sen kauneus sai kuolemankin näyttämään kauniilta. Pää lepäsi brokadityynyillä, ja sitä kiersi monenlaisista tuoksuvista kukista sidottu seppäle, kädet olivat ristissä rinnalla ja pitelivät kellastunutta voitonpalmua. Pihan toiselle puolelle oli rakennettu eräänlainen näyttämö, missä istui kahdella tuolilla kaksi miestä, kruunu päässä ja valtikka kädessä, siten osoittaen olevansa hallitsijoita, joko todellisia tai kuviteltuja. Näyttämön toisella puolella, minne päästiin portaita pitkin, oli kaksi muuta

tuolia, joille vankien kuljettajat sijoittivat Don Quijoten ja Sanchon, yhä hiljaisuuden vallitessa ja eleillään heille ilmoittaen, että heidänkin piti olla vaiti, vaikka he olisivat pysyneet hiljaa ilmankin, koska hämmästyttävä näky satoi heidän kielensä. Nyt nousi näyttämölle kaksi ylhäistä henkilöä lukuisine seurueineen; Don Quijote tunsi heidät heti isäntäväekseen, herttuaksi ja herttuattareksi, ja nämä istuutuivat kahteen upeaan tuoliin molempien hallitsijoilta näyttävien henkilöitten viereen. Kuinka olisikaan voinut olla ihmettelemättä kaikkea tätä, kun Don Quijote sitäpaitsi oli tuntenut ruumisalttarilla makaavan vainajan ihanaksi Altisidoraksi? Herttuan ja herttuattaren tullessa Don Quijote ja Sancho nousivat ja kumarsivat heille syvään, ja herttua ja herttuatar vastasivat hiukan päätensä nyökäyttäen.

Samassa kulki näyttämön yli eräs palvelija, saapui Sanchon luo ja puki hänen ylleen mustan parkkumi-kaavun, joka oli maalattu täyteen tulenliekkejä, otti sitten hänen päästään lakin ja asetti sijaan suipon päähineen, jollaisia kantavat ne, jotka pyhä tuomioistuim on tuominnut katumuksen tekoon, sekä kuiskasi hänen korvaansa, ettei hänen pitänyt avata suutaan, koska siihen muuten pistettäisiin kapula tai hänet otettaisiin hengiltä. Sancho silmäili itseään ylhäältä alas asti ja näki olevansa ihan liekkien vallassa, mutta ei välittänyt siitä tämän taivaallista, koska liekit eivät polttaneet. Hän otti päähineen päästään, näki sen olevan täynnä pirunkuvia, pani sen jälleen päähänsä ja mutisi itseksensä:

— Onpa onni, etteivät liekit minua polta eivätkä pirut minua vie.

Don Quijotekin katseli häntä, ja vaikka pelko oli vallannut hänen aistinsa, ei hän voinut olla nauramatta Sanchon nähdessään. Samassa alkoi, kaikesta päättäen ruumisalttarilta, kuulua hiljaista ja miellyttävää huilunsoittoa, ja koska sitä ei häirinnyt mikään ihmisääni — tässä paikassa näet hiljaisuuskin tuntui kuin henkeään pidättävän — niin se kaikui leppoisalta ja lemmeikkäältä. Sitten ilmaantui yhtäkkiä vainajan ruumiilta näyttävän pääpuoleen kaunis nuorukainen, joka oli puettu roomalaiseen tapaan ja lauloi mitä miellyttävimmällä heleällä äänellä, itse harpulla lauluun säestäten, seuraavat säkeistöt:

Siks kunnes Altisidora henkiin palaa,
 Quijoteten tunnottoman uhri tuo,
 niin kauan kunis lainehtien valaa
 tään linnan käytäviä kyynelvuoa,
 niin kauan kunis suruvaattein halaa
 myös hovineidot jäädä kuolleen luo,
 niin kauan laulan, häntä kunnioittain
 ja Orfeuksen soinnuillani voittain.

Myös aavistan sen, että tehtävääni
 mua määrätty ei elämässä vain,
 vaan että ihanammin kaikuu ääni
 mun kieleltäni vasta kuoltuain,
 kun multaa kohden painuu raskas pääni,
 ja yli Lethen aalton kuohuvain
 taas liittää sielu laulain vielä siellä
 sun ylistystäs kaihoisalla miellä.

— Riittää, — lausui nyt toinen niistä, jotka näyttivät kuninkailta — riittää, sinä jumalainen laulaja, sillä tarvittaisiin iäisyys, jos tahdottaisiin tässä käydä kuvailemaan verrattoman Altisidoran kuolemaa ja kauneutta.

Hän ei ole kuollut, kuten ymmärtämätön maailma luulee, vaan elää yhä Maineen laulamana ja niissä tuskissa, joihin tässä läsnäolevan Sancho Panzan täytyy alistua palauttaakseen hänet tämän elämän valkeuteen. Sinä, oi Rhadamanthys, joka kanssani tuomitset Orkhon pimeissä kuiluissa, koska tiedät kaikki, mitä tutkimaton sallimus on päättänyt tämän neidon elämään palauttamisesta, niin sano ja ilmoita se heti, jotta meidän ei tarvitse kauemmin odottaa onnea, jota hänen ylösnousemuksestaan toivomme.

Tuomari Minos, Rhadamanthyksen virkaveli, oli tuskin ehtinyt tuon lausua, kun Rhadamanthys nousi seisomaan ja lausui:

— Hoi, te tämän talon palvelijat, korkeat ja alhaiset, suuret ja pienet, astukaa esiin toinen toisenne jälkeen ja antakaa Sancholle neljäkolmatta nenäpiuvia, kaksitoista nipistystä ja kuusi neulanpistoa käsivarsiin ja kupeisiin, sillä semmoista seremoniaa vaatii Altisidoran toipuminen.

Tuon kuultuaan Sancho Panza lopetti vaitiolon ja lausui:

— Ei, hiisi vieköön, ennen minä muutun turkkilaiseksi kuin annan merkitä nokkaani tai pahoinpidellä naamaani! Mitä peeveliä on minun naamani pahoinpitelemisellä tekemistä tuon naikkosen ylösnousemuksen kanssa? Kun kerran makuun päästään, niin ei rajaa ollenkaan. Dulcinea joutuu lumotuksi, ja minun pitää piestä itseäni, jotta hän pääsisi siitä lumouksesta. Altisidora kuolee johonkin tautiin, jonka Jumala on katsonut hyväksi hänelle lähettää, ja nyt hänen muka pitää herätä jälleen elämään, kun minulle annetaan neljäkolmatta nenäpiuvia, puhkotaan ruumiini seulaksi

neuloilla ja nipistellään käsivarteni ihan sinisiksi. Pitäkää semmoista pilaa serkkupojan kanssa, minä olen vanha koira, ei minua niin vain sesetellä!

— Sinun täytyy kuolla! — huusi korkealla äänellä Rhadamanthys. — Taivu, sinä tiikeri, nöyry, sinä kopea Nimrod, ja vaikene ja kärsi, sillä eihän sinulta mitään mahdottomia vaadita. Äläkä yritä tutkistella tämän asian vaikeuksia: nenäpiuvit sinä saat, reiälliseksi kuin seula sinä tulet, ja sinua nipistellään niin että huuto pääsee. Kas niin, sanon minä, täyttäkää käskyni, palvelijat; jollette sitä tee, niin minä vannon kunniani nimessä, että saatte nähdä, mikä teitä odottaa.

Samassa tuli näkyviin kuusi kamarirouvaa, jotka kulkivat rivissä perätysten yli pihan, neljä heistä silmalaseilla varustettuina ja kaikki pitäen oikeata kättään kohotettuna, niin että rannetta oli näkyvissä neljän sormen leveydeltä, jotta kädet näyttäisivät pitemmiltä, kuten muoti nyt vaatii. Tuskin ehdittyään heidät nähdä Sancho alkoi mylviä kuin sonni ja huusi:

— Kyllä minä voin antaa kenen hyvänsä kopeloida naamaani, mutta siihen, että kamarirouvat minuun koskevat, siihen minä en suostu. Kynsittäköön naamaani, niinkuin isäntäni naamaa kynsittiin tässä samassa linnassa, puhkottakoon ruumiini terävillä tikareilla, nipisteltäköön käsivarsiani hehkuvilla pihdeillä; tuon kaiken minä siedän kärsivällisesti saadakseni palvella herrasväkeä, mutta siihen, että kamarirouvat minuun koskevat, siihen minä en suostu, en vaikka piru perisi.

Nyt lopetti vaitiolon myös Don Quijote sanoen Sancholle:

— Ole kärsivällinen, poikani, tee tämän herrasväen mielen mukaan ja kiitä hartaasti taivasta, joka on

sijoittanut ruumiiseesi sellaisen voiman, että sinä lihaasi kiduttamalla päästät lumottuja lumouksesta ja herätät vainajia kuolleista.

Kamarirouvat olivat jo ehtineet lähelle Sanchoa, kun hän, myöntyväisempänä ja alistuneempana, asettui mukavaan asentoon tuolissaan jättäen kasvonsa ja partansa alttiiksi ensimmäiselle, joka antoi hänelle tuiman nenäpiuvin ja sitten niiasi hänelle syvään.

— Vähemmän kohteliaisuutta ja vähemmän hajuvärsiä, armollinen rouva kamarirouva; — sanoi Sancho — haisevathan kätenne jumaliste kuin niitä olisi viideltä viinietikalla!

Miten olikaan, kaikki kamarirouvat antoivat hänelle nenäpiuvinsa, ja monet muut talonväkeen kuuluvat nipistelivät häntä, mutta neuiloilla pistelemistä Sancho ei voinut sietää, vaan hyppäsi ilmeisesti suuttuneena ylös tuoilta, sieppasi vierestään palavan soihdun, hui-toi sillä päin kamarirouvia ja muita kiusanhenkiään ja sanoi:

— Menkää hiiteen, te helvetin palvelijat; en minä ole pronssista, etten ollenkaan tuntisi näitä hirmuisia tuskia!

Altisidora, joka varmaan oli väsynyt makaamaan niin kauan pitkänään, kääntyi samassa toiselle kyljelleen, ja sen nähtyään läsnäolevat huusivat kaikki yhteen ääneen:

— Altisidora on elossa! Altisidora elää!

Rhadamanthys kehoitti Sanchoa leppymään, koska tarkoitus oli jo saavutettu.

Nähdessään Altisidoran liikahtavan Don Quijote laskeutui polvilleen Sanchon eteen ja sanoi hänelle:

— Nyt on aika, sinä rakas poikani, en sano aseenkantajani, antaa itsellesi muutamia niistä iskuista, joita

olet velvollinen itsellesi antamaan vapauttaaksesi Dulcinean lumouksesta. Nyt, sanon minä, on aika, jolloin kykysi on korkeimmillaan ja jolloin voit saada toteutumaan, mitä sinulta toivotaan.

Siihen vastasi Sancho:

— Minusta näyttää, että tässä tarjotaan paukku paukun päälle eikä hunajaa pannukakun päälle. Olisipa mainiota, jos kaiken tämän nipistelyn, kaikkien näiden nenäpiuvien ja neulanpistosten jälkeen pitäisi vielä piestä itseään. Nyt ei ole enää muuta tehtävää kuin ottaa iso kivi, sitoa se kaulaani ja viskata minut kaittoon; eikä tuo kovin mieltäni pahoittaisikaan, jos kerran täytyy ruveta syntipukiksi pelastaakseen toisia. Jättäkää minut rauhaan, muuten minä jumaliste heitän kaikki hiiteen, vaikkei piru siitä huolisikaan.

Sillävälän Altisidora oli noussut istumaan ruumisalttarilla, ja samassa alkoivat soida sorapillit, joihin yhtyivät huilut ja kaikkien läsnäolevien äänet huutaen:

— Eläköön Altisidora! Altisidora eläköön!

Herttua ja herttuatar sekä kuninkaat Minos ja Rhadamanthys ja kaikki muut, myös Don Quijote ja Sancho, lähtivät tervehtimään Altisidoraa ja auttamaan häntä alas ruumisalttarilta. Hän oli olevinaan vielä voimaton, niiasi herttualle ja herttuattarelle ja molemmille kuninkaille, katsoi syrjäsilmillä Don Quijotea ja sanoi hänelle:

— Antakoon Jumala sinulle anteeksi, sinä lemmetön ritari, sillä sinun julmuutesi tähden minä olen ollut toisessa maailmassa, toistatuhatta vuotta, kuten minusta tuntuu. Mutta sinua, sinä sääliväisin kaikista aseenkantajista, mitä maa päällensä kantaa, sinua minä saan kiittää, että olen jälleen clossa. Ota haltuusi tästä päi-

västä lähtien, ystäväni Sancho, kuusi paitaani, jotka sinulle annan, jotta saat teettää niistä kuusi itsellesi, ja jos ne kaikki eivät olekaan eheitä, niin ovat ainakin kaikki puhtaita.

Sancho suuteli hänen käsiään, suippolakki kädessä ja polvet maassa. Herttua käski ottaa häneltä pois suippolakin ja antaa hänelle takaisin hänen oman päähineensä, pukea hänen ylleen hänen oman nuttunsa ja riisua häneltä liekkikaavun. Sancho pyysi herttualta, että hänen sallittaisiin pitää hattu ja kaapu, sillä hän halusi viedä ne mukanaan kotipuoleen merkiksi ja muistoksi tästä ennenkuulumattomasta tapauksesta. Herttuatar vastasi, että hän saisi ne pitää, ja sanoi, että Sancho varmaan tiesi, kuinka ystävälliset hänen tunteensa Sanchoa kohtaan olivat. Herttua käski korjata linnanpihan entiseen kuntoon, kehoitti kaikkia lähtemään huoneisiinsa ja käski viedä Don Quijoten ja Sanchon niihin suojiin, jotka oli heille jo ennakolta määrätty.

Seitsemäskymmenes luku,

joka seuraa yhdeksättäseitsemättä ja käsittelee seikkoja, jotka ovat välttämättömiä tämän historian ymmärtämiseksi.

Sancho nukkui tämän yön telttasängyssä samassa huoneessa kuin Don Quijote, vaikka olisi mielellään ollut niin tekemättä, jos olisi voinut, koska hyvin tiesi, ettei hänen isäntänsä antaisi unenrauhaa kysymyksiltään ja vastauksiltaan, ja Sanchon ei tehnyt mieli paljoa puhua, sillä keitettyjen kidutusten muistoa säilytti yhä tuntuva kipu, joka ei sallinut hänen vapaasti käyttää kieltään, niin että hän olisi mieluummin nukkunut yksin jossakin nurkassa kuin toisen kanssa tässä upeassa suojassa. Hänen pelkonsa osoittautui niin aiheelliseksi ja hänen epäilyksensä niin oikeaksi, että hänen heransa tuskin sänkyyn ehdittyään jo lausui:

— Mitä sinä oikeastaan arvelet, Sancho, tästä tämän-iltaisesta tapauksesta? Suuri ja väkevä on ylenkatso-
tun rakkauden voima, kuten olet omin silmin saanut havaita Altisidorasta, jota eivät ole surmanneet nuo-
let eikä mikään muu sota-ase, ei myöskään kuolettava myrkkyy, vaan se ajatus, että minä olen häntä aina koh-
dellut niin ynseästi ja ylenkatseellisesti.

— Minun puolestani hän olisi mielellään saanut kuolla milloin ja miten tahansa, — vastasi Sancho — jos vain

olisi jättänyt minut rauhaan, koska minä en ole häntä itseeni rakastuttanut enempää kuin ylenkatsonutkaan eläissäni. En ymmärrä enkä voi käsittää, kuinka saattaa olla laita niin, että semmoisen pikemmin oikullisen kuin älykkään tytön kuin Altisidoran pelastamisella voi olla mitään tekemistä Sancho Panzan kidutuksen kanssa, kuten olen jo ennen sanonut. Nyt minä todella alan selvästi ymmärtää, että noitia ja noituuksia maailmassa on, ja Jumala minut niistä auttakoon, koska en voi itse itseäni auttaa; mutta kaikesta huolimatta pyydän hartaasti teidän armoanne antamaan minun nukkua ja olemaan minulta enempää kyselemättä, jollette tahdo, että hyppään ulos ikkunasta.

— Nuku, hyvä Sancho, — vastasi Don Quijote — jos saamasi neulanpistot ja nipistyksen ja nenäpiuvin sen sallivat.

— Mikään kipu — vastasi Sancho — ei ollut niin suuri kuin se, joka johtui noista solvaavista nenäpiu-veista, ei muuten, mutta senvuoksi, että minulle antoi-ivat niitä kamarirouvat, jotka piru periköön; ja minä pyydän vielä kerran teidän armoanne sallimaan minun nukkua, sillä uni suo lievitystä valvoviin kärsimyksiin.

— Tapahtukoon niin, — virkkoi Don Quijote — ja Jumala olkoon kanssasi.

He nukahtivat nyt molemmat, ja sillävälän tahtoi Cide Hamete, tämän suuren historian kirjoittaja, merkitä muistiin ja kertoa, mikä sai herttuan ja herttuat-taren toimeenpanemaan jo kuvailemamme moniseikkai-sen näytelmän. Hän sanoo, että kandidaatti Simson Carrasco ei ollut unohtanut, kuinka Don Quijote oli voittanut ja kukistanut tantereeseen Peiliritarin, mikä häviö ja kukistuminen ehkäisi ja tuhosi kaikki hänen

aikeensa, ja että hän tahtoi vielä kerran koettaa onneaan toivoen käyvän paremmin kuin edellisellä kerralla. Hän siis tiedusteli hovipojalta, joka toi kirjettä ja lahjaa Sanchon vaimolle Teresa Panzalle, missä Don Quijote oleskeli, hankki itselleen uudet varukset ja uuden ratsun, laittoi kilpeensä hohtavan kuun ja kuljetti kaikkea mukanaan muulin selässä, jota ei tällä kertaa taluttanut hänen entinen aseenkantajansa Tomé Cecial, vaan eräs toinen talonpoika, jotta Sancho ja Don Quijote eivät miestä tuntisi. Niin hän saapui herttuan linnaan, missä sai kuulla, mitä tietä ja mihin suuntaan Don Quijote oli lähtenyt aikoen ottaa osaa Zaragozan kilpaleikkeihin. Herttua kertoi hänelle myös, mitä pilaa Don Quijoten kanssa oli pidetty keksimällä Dulcinean lumouksesta vapauttaminen, jonka piti tapahtua Sanchon pakarain kustannuksella. Lopuksi hän kertoi kandidaattille vielä, millaisen kepposen Sancho oli tehnyt isännälleen uskottelemalla hänelle, että Dulcinea oli lumottu ja muutettu maalaistytöksi, ja kuinka hänen puolisonsa herttuatar oli uskotellut Sancholle, että tämä itse erehtyi, koska Dulcinea oli todella lumottu. Kandidaatti sekä nauroi että ihmetteli tuota melko lailla, ajatellen, miten Sancho saattoi olla samalla kertaa niin ovela ja yksinkertainen ja miten Don Quijoten hulluus voi kehittyä sellaiseen määrään. Herttua pyysi kandidaattia, siinä tapauksessa, että tämä kohtaisi Don Quijoten, voittipa hänet tai ei, tulemaan takaisin ja kertomaan tapahtumasta. Kandidaatti teki niin, hän lähti etsimään ritaria, ei löytänyt häntä Zaragozasta, ratsasti eteenpäin, ja silloin hänelle tapahtui, mitä on jo aikaisemmin kerrottu. Sitten hän palasi herttuan linnaan ja kertoi hänelle kaikki, mainitsi taistelun ehdot ja että

Don Quijote nyt oli paluumatkalla pitääkseen moitteetomana vaeltavana ritarina sanansa ja vetäytyäkseen yhdeksi vuodeksi kotikyläänsä elämään siellä kaikessa rauhassa. Kandidaatti arveli, että hän voisi tuona aikana parantua hulluudestaan, ja sanoi, että juuri tämä aikomus oli saanut hänet esiintymään niin monissa hahmoissa, koska hänen mielestään oli kovin sääli, että Don Quijoten lainen ymmärtäväinen hidalgo oli hulluna. Sitten hän sanoi herttualle jäähyväiset ja lähti kotipuoleen odottaen Don Quijoten pian tulevan sinne hänen jäljessään. Tästä herttua otti aiheen uuteen juoneen; niin kovin häntä huvitti kaikki, mikä koski Sanchoa ja Don Quijotea. Hän asetti miehiä väijyksiin kaikille teille lähelle ja kauas linnasta, kaikkialle, mistä vain otaksui Don Quijoten voivan tulla, sijoittaen eri paikkoihin ratsain tai jalan kulkevia palvelijoitaan, jotta nämä hänet kohdattuaan toisivat hänet linnaan joko hyvällä tai pahalla. Hänet tavattiin, ja siitä lähetettiin tieto herttualle, joka oli jo ryhtynyt kaikkiin asian vaatimiin toimenpiteisiin ja saatuaan tiedon hänen tulostaan antoi sytyttää pihalla olevat soihdut ja lamput sekä laskea Altisidoran ruumiin alttarille kaikilla jo kuvailluilla asiaankuuluvilla menoilla, niin luonnollisesti ja taitavasti, että pilan ja toden välillä oli hyvin vähän eroa. Ja Cide Hamete sanoo vielä, että hän puolestaan pitää pilantekijöitä yhtä hulluina kuin sen esineitä ja että herttua ja herttuatar todella muistuttivat houkkioita, koska näkivät niin suurta vaivaa tehdessään pilaa kahdelle houkkiolle. Toinen näistä nukkui nyt sikeässä unessa, ja toinen valvoi syvissä mietteissään; ja siinä tilassa heidät tavoitti nouseva päivä ja samalla halu nousta, sillä joutilaisuuden untuvapatjat eivät koskaan

miellyttäneet Don Quijotea, olipa hän sitten joutunut voitetuksi tai itse saanut voiton.

Mutta Altisidora, joka Don Quijoten luulon mukaan oli palannut kuolemasta elämään, jatkoi herrasväkensä päähänpiston toteuttamista ja astui, päässään sama seppele, joka hänellä oli ollut ruumisalttarilla, yllään valkoisesta taftista tehty ja kultakukkasin koristettu leninki, hiukset valtoiminaan hartioilla ja nojaten kaikkein hienoimmasta ebenpuusta tehtyyn mustaan keppiin, Don Quijoten huoneeseen. Hänet nähtyään Don Quijote kyyristyi säikähtyneenä ja hämmästyneenä kokoon ja meni melkein huppuun lakanan ja peitteen alle, aivan mykkänä ja kykenemättä osoittamaan tulijalle vähintäkään kohteliaisuutta. Altisidora istuutui tuolille hänen pieluksensa viereen, huokasi syvään ja lausui hänelle sitten hellällä ja heikolla äänellä:

— Kun ylhäiset rouvat ja siveät neidot tallaaavat kunnian jalkoihinsa ja sallivat kielensä häikäilemättä rikkoa kaikkea soveliaisuutta ilmaisemalla salaisuuksia, joita heidän sydämessään piilee, niin heidät on epäilemättä saatettu äärimmilleen. Minä, armollinen herra Don Quijote Manchalainen, olen eräs heistä, ahdistuksenalainen, voitettu ja rakastunut, mutta siitä huolimatta niin kärsivällinen ja siveä, että sydämeni suuren siveyteni tähden kaikessa hiljaisuudessa pakahtui ja minä menetin henkeni. Sen kylmyyden vuoksi, jota olet osoittanut minua kohdellessasi, oi sinä kivikova ritari, joka olet minun valittaessani ollut marmoria ynseämpi, minä olen ollut kaksi vuorokautta kuolleena, tai ovat ainakin minua kuolleena pitäneet ne, jotka ovat minut nähneet, ja ellei Amor olisi minua säälinyt ja pelastanut tämän kelpo aseenkantajan kidu-

tuksen avulla, olisin saanut jäädä sinne toiseen maailmaan.

— Olisihan Amor — sanoi Sancho — hyvinkin voinut pelastaa teidät kiduttamalla minun aasiani, ja minä olisin ollut teille siitä kiitollinen. Mutta sanokaa minulle, armollinen rouva, niin totta kuin taivas suokoon teille toisen auliimman rakastajan kuin tämä minun isäntäni: mitä te näitte siellä toisessa maailmassa? Mil-laista menoa siellä helvetissä pidetään? Täytyyhän näet ihmisen, joka epätoivoon kuolee, välttämättä joutua juuri sinne.

— Totta puhuakseni — vastasi Altisidora — minä en sittenkään tainnut ihan kuolla, koska en tullut helvettiin; jos näet olisin sinne joutunut, en varmaankaan olisi päässyt sieltä pois, vaikka olisi mielikin tehnyt. Mutta portille minä tulin, ja siinä oli tusinan verta piruja palloa pelaamassa, kaikilla yllään housut ja nuttu, leveät taitekaulukset ja niissä flaamilaiset pitsit, hihansuissa samanlaiset kalvosinten virassa ja käsivarret hihoista ulkona neljän sormen leveydeltä, jotta näyttäisivät pidemmiltä kädet, joissa he pitelivät tulisia karttuja. Mutta sitäkin enemmän ihmettelin, että heillä oli pallojen asemesta kirjoja, jotka näyttivät olevan täynnä ilmaa ja rohtimia, ja tämä oli ihmeellinen ja ennennäkemätön seikka; mutta se ei sittenkään minua kummastuttanut niin kovin kuin eräs toinen: vaikka näet on aivan luonnollista, että pelin voittajat iloitsevat ja häviölle joutuvat ovat pahoillaan, niin tässä pelissä kaikki murisivat, kaikki napolisivat ja kaikki kiroilivat.

— Ei se mikään ihme ole, — vastasi Sancho — sillä pirut, pelasivat tai eivät, eivät voi koskaan olla iloisia, voittivat tai olivat voittamatta.

— Niin on nähtävästi laita; — vastasi Altisidora — mutta on vielä eräs seikka, joka sekkin minua ihmetyttää (tarkoitin, silloin ihmetytti), nimittäin se, että pallo ei ollut koskaan ensimmäisen heiton jälkeen enää cheä ja ettei sitä voitu toista kertaa käyttää, joten he heittelivät vanhoja ja uusia kirjoja niin tiheään, että se oli ilmetty ihme. Eräälle niistä, joka oli ihka uusi ja hyvin sidottu, he antoivat semmoisen paukun, että sen sisukset purkautuivat ja lehdet levisivät mikä minnekin. Muudan piru sanoi toiselle: »Katso, mikä kirja tuo on.» Toinen piru vastasi: »Tämä on Don Quijote Manchalaisen historian toinen osa, jota ei ole kirjoittanut sen alkuperäinen tekijä Cide Hamete, vaan joku aragonialainen, joka sanoo olevansa kotoisin Tordesillasista.» »Ota se pois», sanoi toinen piru, »ja heitä se helvetin syvyyteen, niin etteivät silmäni sitä enää näe.» »Onko se niin huono?» kysyi toinen. »Se on niin huono», virkkoi ensimmäinen, »etten olisi voinut huonompaa tehdä, vaikka olisin yrittämällä yrittänyt.» He jatkoivat leikkiään ja heittivät palloa toisilla kirjoilla, ja minä, kuultuani mainittavan Don Quijoten nimen, hänen, jota sydämeistäni rakastan, painoin tämän näyn visusti muistiini.

— Näky se varmaan oli; — sanoi Don Quijote — minua näet ei ole toista koko maailmassa, ja jos tuo uusi historia kulkeekin kädestä käteen, ei se sentään kenenkään käteen jää, sillä kaikki antavat sille potkun. Minä en ole pannut pahakseni, vaikka olen kuullut vaeltavani kuin haamu kadotuksen pimeydessä ja päivän valkeudessa, sillä minä en ole se henkilö, jota mainittu historia koskee. Jos se on hyvä, vilpitön ja todenperäinen, niin se elää vuosisatoja, mutta jos se on

huono, ei sen tarvitse kulkea pitkää matkaa kehdesta hautaan.

Altisidora aikoi jatkaa valitustaan Don Quijotesta, kun tämä lausui hänelle:

— Olen sanonut teille jo monta kertaa, armollinen neiti, olevani pahoillani siitä, että olette kohdistanut lemmenaatoksenne minuun, koska ne voivat minun puoleltani saada ainoastaan kiitosta, mutta ei mitään täyttä korvausta. Minä olen syntynyt olemaan Dulcinea Tobosolaisen oma, ja kohtalottaret, jos niitä on olemassa, ovat minut hänelle määränneet; ja se, joka luulee minkään muun kauneuden voivan vallata hänen sijaansa sydämessäni, luulee mahdottomia. Olkoon tämä selitys riittävä, jotta vetäydytte takaisin kunniallisuutenne rajoihin, koska ketään ei voida velvoittaa siihen, mikä on mahdotonta.

Tuon kuultuaan Altisidora näytti närkästyvän ja suuttuvan ja sanoi hänelle:

— Niin totta kuin Jumala elää, te herra kapakala, te huumarsielu, te taatelinsydän, kovempi ja härkämpäisempi kuin moukka, jolta jotakin pyydetään, kun hänellä on jotakin muuta kiikarissa, jos saan teidät kynsiini, niin revin silmät päästänne! Luuletteko kukaties, te herra kukistettu ja herra möyhennetty, että minä teidän tähtenne kuolin? Kaikki, mitä olette tänä yönä nähnyt, on ollut pelkkää pilaa, sillä en minä ole niitä naisia, jotka suostuvat suremaan rahtuakaan tuommoisten kameelien tähden, vielä vähemmän kuolemaan.

— Sen minä hyvin uskon, — sanoi Sancho — sillä semmoisille jutuille, että rakastuneet muka kuolevat, niille ei kannata muuta kuin nauraa; kyllä ne osaavat

niin sanoa, mutta tekemisestä ei tule mitään, ei toisesti.

Heidän näin keskustellessaan astui huoneeseen se soittoniekka, joka oli laulajana ja runoilijana laulanut jo mainitut säkeistöt, kumarsi syvään Don Quijotelle ja sanoi:

— Teidän armonne, herra ritari, suvaitkoon lukea ja katsoa minut nöyrimpien palvelijoittensa joukkoon kuuluvaksi, sillä minä olen jo kauan ollut teihin kiintynyt, sekä teidän maineenne että teidän urotöittenne tähden.

Don Quijote vastasi hänelle:

— Suvaitkoon teidän armonne sanoa minulle, kuka olette, jotta osaisin vastata niin kohteliaasti kuin teidän ansionne edellyttävät.

Nuori mies vastasi sanoen olevansa edellisen illan laulaja ja ylistyshymnin esittäjä.

— Epäilemättä, — virkkoi Don Quijote — epäilemättä teidän armollanne on mainio ääni; mutta se, mitä lauloitte, ei tuntunut minusta oikein tilaisuuteen sopivalta, sillä mitä tekemistä on Garcilason säkeistöillä tämän neidin kuoleman kanssa?

— Teidän armonne ei pidä sitä ihmetellä, — vastasi soittoniekka — sillä meidän aikamme parrattomien runoniekkojen keskuudessa on tapana, että kukin kirjoittaa miten haluaa ja varastaa keneltä mieli tekee, sopipa se sitten aiheeseen tai ei, ja suurintakin typeryyttä, mitä he laulavat tai kirjoittavat, puolustetaan sanomalla, että se on runollista vapautta.

Don Quijoten teki mieli vastata, mutta hänet estivät siitä herttua ja herttuatar, jotka tulivat häntä tapamaan. Heidän kesken sukeutui nyt pitkä ja miellyt-

tävä keskustelu, jonka kuluessa Sancho esitti niin monta lystikästä huomautusta ja niin monta purevaa ilkeyttä, että herttua ja herttuatar jälleen ihmettelivät sekä hänen yksinkertaisuuttaan että hänen teräväjärkisyytään. Don Quijote pyysi heiltä lupaa saada lähteä jo samana päivänä, koska hänenlaistensa voitettujen rita-reiden sopi paremmin asua sikoläteissä kuin ruhtinaitten linnoissa. Lupa annettiin hänelle mielellään, ja herttuatar kysyi Don Quijotelta, oliko hän suopea Alti-sidoralle. Don Quijote vastasi:

— Armollinen rouva, teidän ylhäisyytenne tulee tietää, että tämän neidon koko sairaus johtuu joutilaisuudesta, jonka paras lääke on siveä ja alinomainen askarteleminen. Hän on tässä itse minulle kertonut, että helvetissä käytetään pitsejä, ja koska hän varmaan osaa niitä valmistaa, niin tehköön niitä lakkaamatta; jos hän näet antaa nypläyspuikkojen tanssia, niin hänen lempimänsä henkilön kuva tai kuvat eivät pääse tanssimaan hänen mielessään. Tämä on totuus, tämä on minun mielipiteeni ja tämä on minun neuvoni.

— Samoin minun, — lisäsi Sancho — sillä en ole eläessäni tavannut ketään pitsinnyplääjää, joka olisi kuollut rakkauteen. Tytöt, joilla on jotakin tekemistä, ajattelevat näet enemmän töittensä valmistumista kuin lemmenseikkojansa. Minä sanon tämän omasta kokemuksestani, sillä maata kuokkiessani en ajattele eukoani, tarkoitan Teresa Panzaani, joka on minulle rakkaampi kuin oma silmäteräni.

— Te puhutte erittäin hyvin, Sancho, — sanoi herttuatar — ja minä pidän kyllä huolen siitä, että Alti-sidorani saa tästä lähtien liinavaatteita ommeltavikseen, sillä siinä työssä hän on oikein taitava.

— Se ei ole tarpeen, armollinen rouva, — vastasi Altisidora — sitä keinoa ei tarvitse käyttää, sillä sen julmuuden muisto, jota tämä moukkamainen maankiertäjä on minulle osoittanut, varmaan hälventää hänet mielestäni ilman mitään muuta toimenpidettä. Ja nyt minä tahdon teidän korkeutenne luvalla tästä poistua, jotta en kauemmin näe silmieni edessä, en sano hänen murheellista hahmoaan, vaan hänen rumaa ja inhoittavaa naamaansa.

— Tuo tuntuu minusta — virkkoi herttua — muisuttavan sananlaskua, että se, joka haukkuu, antaa kohta anteeksi.

Altisidora oli pyyhkivinään kyyneliään nenäliinaansa, niiasi herrasväelleen ja poistui huoneesta.

— Minä sanon sinulle, — virkkoi Sancho — sinä tyttö raiska, minä sanon sinulle, että huonosti sinun käy, sillä sinä olet ollut tekemisissä sielun kanssa, joka on kuiva kuin saraheinä, ja sydämen kanssa, joka on kova kuin tammi. Totisesti, jos olisit ollut tekemisissä minun kanssani, niin sinulle olisi laulanut toinen kukko!

Siihen keskustelu päättyi. Don Quijote pukeutui, aterioi herttuan ja herttuattaren kanssa ja lähti matkaan saman päivän iltapuolella.

Y h d e s k a h d e k s a t t a l u k u .

*Mitä Don Quijotelle ja hänen aseenkantajalleen Sancholle
sattui heidän palatessaan kotikyläänsä.*

Voitettu ja kukistettu Don Quijote matkusti eteenpäin, osalta kovin mietteliäänä, osalta erittäin iloisenä. Hänen alakuloisuutensa johtui hänen häviöllejoutumisestaan ja ilonsa siitä, että hän muisti Sanchossa olevan tuon ihmeellisen kyvyn, jota hän oli osoittanut herättäessään Altisidoran kuolleista, vaikka Don Quijoten olikin hiukan vaikea saada itseään uskomaan, että rakastunut kamarineiti oli todella ollut kuollut. Sancho sitävastoin ei ollut lainkaan iloinen, sillä häntä suretti, ettei Altisidora ollut pitänyt lupaustaan eikä ollut antanut hänelle paitoja, ja tätä seikkaa sinne tänne poh-tiessaan hän sanoi isännälleen:

— Totisesti, armollinen herra, minä olen kaikkein onnettomin lääkäri, mitä maailmasta voidaan löytää. Niitähän on tohtoreita, jotka ensin vievät hengen hoidokiltaan ja sitten vielä vaativat maksua vaivoistaan, vaikka ei ole tarvinnut tehdä muuta kuin kirjoittaa nimensä jonkin rohtoresehdin alle, ja rohtojakaan ei valmista hän itse, vaan apteekkari, ja siinä koko juttu. Sitävastoin minulle, joka saan maksaa toisten pelastumisen verenvuodatuksella, nenäpiuveilla, nypistyksillä,

neulanpistoilla ja pieksämisestä koituvalla kivulla, minulle ei makseta vähän vähääkään. Mutta hiisi vieköön, jos käsiini tuodaan vielä joku toinen sairas, niin kyllä varmaan saavat käsiäni voidella, ennenkuin sen kureeraan, sillä eihän voi laulaa, jos ei saa kastaa kaulaa, ja minä en jaksa uskoa, että taivas on suonut minulle tämän voiman, joka minussa on, jotta käyttäisin sitä toisten hyväksi ihan ilmaiseksi.

— Olet oikeassa, hyvä Sancho, — vastasi Don Quixote — ja Altisidora menetteli kovin väärin, kun ei antanut sinulle noita lupaamiansa paitoja. Vaikka näet kykysi on sinulle *gratis data*, koska se ei ole kysynyt sinulta minkäänlaista opiskelua, merkitsee se, että olet kokenut kidutusta omassa persoonassasi, enemmän kuin mikään opiskelu. Voin puolestani sinulle sanoa, että jos sinä olisit halunnut saada maksua iskuista, joita annat itsellesi, jotta Dulcinea vapautuu lumouksesta, olisin suorittanut sinulle kelpo korvauksen; mutta minä en tiedä, sopiiko tätä parannusta rahalla maksaa, enkä suinkaan tahtoisi, että palkka ehkäisisi lääkityksen voimaa. Siitä huolimatta minusta ei näytä voivan olla vaarallista, vaikka sitä koetetaan. Harkitse siis, Sancho, minkä palkan vaadit, käy sitten piiskaamaan itseäsi ja suorita itsellesi maksu käteisellä ja omakätisesti, sillä sinulahan on hallussasi minun rahojani.

Tuon tarjouksen kuultuaan Sancho levitti silmiään ja korviaan, suostui mielessään piiskaamaan itseään vapaaehtoisesti ja sanoi isännälleen:

— Olkoon menneeksi, armollinen herra, minä lupaan tehdä teidän armonne mielen mukaan niinkuin haluatte, jos siitä on minulle ansiota; minä näet rakastan lapsiani ja eukkoani, niin että minulla on täysi syy

hyväksyä ehdotuksenne. Sanokaa siis minulle, armollinen herra, kuinka paljon minulle maksatte jokaisesta iskusta, jonka itselleni annan?

— Jos minun tulisi maksaa sinulle, Sancho, — vastasi Don Quijote — niinkuin tämän toimenpiteen tärkeys ja laatu oikeastaan vaatii, niin siihen eivät riittäisi Venezian aarekammiot eivätkä Potosin kultakaivokset; mutta katso sinä, paljonko sinulla on minun rahojani, ja pane itse hinta joka iskulle.

— Iskuja — vastasi Sancho — piti olla kolmetuhatta kolmesataa ja vähän päälle; niistä minä olen antanut itselleni jo viisi; muut siis ovat jäljellä. Jos nyt lasketaan, että nuo viisi vastaavat sitä, mikä on vähän päälle, ja ajatellaan, että niitä on kaikkiaan kolmetuhattakolmesataa, niin neljännesreaalin mukaan kappaleelta — vähemmästä minä en huoli, vaikka koko maailma minua houkuttelisi — siitä tulee kolmetuhatta kolmesataa neljännesreaalia; ne kolmetuhatta ovat siten niin paljon kuin tuhat ja viisisataa puolta reaalia, mikä tekee seitsemänsataaviisikymmentä koko reaalia, ja ne kolmesataa tekee sataviisikymmentä puolta reaalia, josta tulee niin paljon kuin seitsemänkymmentäviisi koko reaalia, ja kun nämä lasketaan niihin seitsemänsataanviiteenkymmeneen, niin siitä tulee kaiken kaikkiaan kahdeksansataakaksikymmentäviisi reaalia. Ne minä vedän pois hallussani olevista teidän armonne rahoista, ja niin minä palaan kotiin rikkaana ja iloisenä, vaikka pahoin piiskattuna; mutta eihän kalaa kastumatta saada . . . enempää en huoli sanoa.

— Oi sinä siunattu Sancho! Oi sinä kultainen Sancho, — huudahti Don Quijote — kuinka suureen kiitollisuudenvelkaan me jäämme sinulle, Dulcinea ja minä,

kaikiksi elämänpäiviksi, joita taivas vielä meille suo! Jos Dulcinea saa takaisin menetetyn olemuksensa — ja täytyyhän hänen se saada — niin hänen onnettomuutensa on ollut sulaa onnea ja minun häviöni kaikkein autuain riemuvoitto. Ajattelehan nyt, Sancho, milloin aiot aloittaa kurituksesi; jos teet sen pikemmin, lisään sinulle vielä sata reaalia.

— Milloinko? — vastasi Sancho. — Jo tänä yönä, aivan varmaan. Pitäköön teidän armonne vain huolta siitä, että vietämme tämän yön ulkona taivasalla, niin minä kyllä käyn lihaani kiduttamaan.

Tuli sitten yö, jota Don Quijote oli odottanut ylen kärsimättömästi; hänestä näet tuntui, että auringonjumalan vaunujen pyörät olivat särkyneet ja että päivää kesti tavallista kauemmin, niinkuin yleensä tuntuu rakastavaisista, jotka eivät koskaan saa toiveilleen täyttä tyydytystä. He saapuivat vihdoin muutamaan leppoisaan lehtoon, vähän matkan päähän maantieltä, riisuiivat Rocinanten ja harmon satulavehkeet, paneutuivat pitkäkseen viheriälle nurmelle ja aterioivat Sanchon eväsvaroista. Sancho teki harmon riimunvarresta voimallisen ja taipuisan piiskan ja siirtyi noin kahdenkymmenen askelen päähän isännästään, muutamien pyökkipuitten alle. Don Quijote, joka näki hänen astelevan sinne päättäväisesti ja urhoollisesti, sanoi hänelle:

— Katsohan vain, hyvä ystävä, ettet hakkaa itseäsi ihan kappaleiksi; odota aina vähän aikaa iskujen välillä äläkä pidä sellaista kiirettä, että henkesi salpautuu kesken kaiken; minä tarkoitan, ettei sinun pidä piestä itseäsi niin ylen ankarasti, että siihen menehdyt, ennenkuin pääset toivottuun määrään. Ja pitääkseni huolta

siitä, ettet häviä pelissä, joko sentähden, että sinulla on kortti liikaa tai että sinulta kortti puuttuu, minä seison tässä loitompana ja lasken rukousnauhallani, kuinka monta iskua itsellesi annat. Taivas sinua auttakoon, niinkuin hyvä tarkoituksesi ansaitsee.

— Ei hyvä maksaja panttia sure — vastasi Sancho.
— Minä aion hutkia itseäni niin että tuntuu, silti itseäni tappamatta, sillä siinä se kaiketi on koko tämän ihmeen ydin.

Hän paljasti nyt yläruumiinsa, heilutti piiskaa ja alkoi ruoskia itseään, ja Don Quijote alkoi laskea iskuja. Sancho oli lyönyt noin kuusi tai kahdeksan kertaa, kun pila alkoi tuntua hänestä ikävältä ja maksu liian alhaiselta. Hän siis hellitti hetkeksi ja sanoi isännälleen katsovansa itsensä petetyksi, koska jokaisesta semmoisesta iskusta pitäisi saada puoli reaalial neljännesreaalien asemesta.

— Jatka, Sancho ystäväni, älä menetä rohkeuttasi; — sanoi Don Quijote — minä maksan sinulle kaksinkertaisesti.

— Jos niin on laita — sanoi Sancho — niin olkoon menneeksi Herran nimeen, ja annetaan tulla iskuja kuin sataen!

Mutta nyt se veijari ei enää piessytäkään omaa selkäänsä, vaan pieksi puita, tavan takaa huokaisten, niin että kuulosti siltä kuin hänen sielunsa olisi ollut joka iskulla ruumiista lähtemässä. Don Quijote oli liikutuksen vallassa, pelkäsi Sanchon ruoskivan itsensä hengettömäksi ja toiveitten jäävän täyttymättä hänen varomattomuutensa tähden ja sanoi siis hänelle:

— Niin totta kuin elät, hyvä ystävä, hellitä nyt toistaiseksi, sillä tämä lääkitys näyttää minusta sangen

tuimalta, ja parasta on hiukan odottaa, sillä eihän Zamoraa tunnissa valloitettu. Jos en ole väärin laske-
nut, olet antanut itsellesi toistatuhatta iskuja; riittä-
kööt ne toistaiseksi, sillä karkeata lausepartta käyt-
tääkseni: aasi sietää kuormitusta, mutta liika on sille-
kin liikaa.

— Ei, ei, armollinen herra; — vastasi Sancho —
minusta ei pidä sanottaman, että kun rahat on saatu,
niin käsi on kuin halvattu. Siirtykää vielä hiukan
kauemmaksi, armollinen herra, ja sallikaa minun antaa
itselleni ainakin toiset tuhat iskuja, sillä kahden täm-
möisen tovin jälkeen juttu on lukossa, ja vielä vähän
kaupanpäällisiksi.

— Koska olet niin hyvällä tuulella, — sanoi Don
Quijote — niin taivas sinua auttakoon; piekse vain
itseäsi, minä lähden tästä kauemmaksi.

Sancho kävi tehtävänsä niin urhoollisesti, että oli
pian piessyt kuoren irti monesta puusta; niin tuimasti
hän itseänsä hutki. Kerran hän koroitti äänensä, iski
pyökkipuun kylkeen hirmuisella voimalla ja sanoi:

— Tähän sinä kuolet, Simson, ja kaikki filistealaiset
sinun kanssasi!

Kuullessaan tuon valitusäänen ja hirmuisen ruoskan-
läiskäyksen Don Quijote kiiruhti ulos, sieppasi kaksin-
kerroin käännetyt riimunvarren, jota Sancho käytti
ruoskanaan, ja sanoi:

— Älköön suoko sallimus, Sancho ystäväni, että sinä
menetät henkesi tahtoen tehdä minun mielikseni, sillä
sinä tarvitset henkeäsi pitääksesi huolta vaimostasi ja
lapsistasi. Odottakoon Dulcinea soveliaampaa tilai-
suutta; minä puolestani tyydyn toivomaan asian pikaista
toteutumista ja odottamaan, kunnes voimasi toipuvat,

jotta tämä seikka saadaan päätökseen kaikkien tyydytykseksi.

— Koska teidän armonne, armollinen herra, niin tahtoo, — vastasi Sancho — niin olkoon menneeksi. Ja heittäkää nyt viittanne selkääni, sillä minä hikoilen enkä haluaisi vilustua; aloittelevia itsensäkiduttajia näet uhkaa se vaara.

Don Quijote teki niin, riisui viittansa, heitti sen Sanchon hartioille, ja Sancho nukkui, kunnes aurinko hänet herätti. Sitten he jälleen jatkoivat matkaansa, joka sinä päivänä päättyi kolmen peninkulman päässä sijaitsevassa kylässä. He poikkesivat erääseen majataloon, jota Don Quijotekin piti majatalona eikä vallihautoilla, torneilla ja nostosillalla varustettuna linnana; jouduttuaan voitetuksi hän näet ajatteli kaikin puolin järkevämmin, kuten kohta saadaan kuulla. Hänet sijoitettiin erääseen alakerran huoneeseen, jonka seinä eivät peittäneet mitkään kultanahkatapetit, vaan vanhat maalatut verhopahaset, jollaisia maakylissä käytetään. Erääseen niistä oli erinomaisen kömpelösti kuvattu Helenen ryöstö, kuinka julkea vieras riisti hänet Mene-laolta, ja eräässä toisessa esitettiin Didon ja Aeneaan historiaa, Dido korkeassa tornissa, missä hän huiskutti lakananpuolikasta pakenevalle vieraalleen, joka fregatissa tai brigantiinissa kiiti pois meren selkää pitkin. Kuvista huomasi, ettei Helene seurannut ryöstäjänsä kovin vastahakoisesti, sillä hän nauroi salaa ja veitikkamaisesti; mutta kaunis Dido näytti vuodattavan silmistään pähkinänkokoisia kyyneliä. Tuon nähdessään Don Quijote virkkoi:

— Nämä molemmat ylhäiset naiset olivat ylen onnettomat siksi, etteivät syntyneet meidän aikanamme, ja

minä olen sanomattoman onneton siksi, etten saanut syntyä heidän ajallansa; minä näet olisin käynyt ottelemaan näiden herrojen kanssa, ja silloin ei olisi Troiaa poltettu eikä Kartagoa hävitetty, sillä nämä suuret onnettomuudet olisivat välttyneet, kun vain olisin surmannut Pariin.

— Lyönpä vetoa, — sanoi Sancho — ettei kestä kauan, ennenkuin maailmassa ei ole yhtään bodegaa, majapaikkaa, ruokalaa tai parturintupaa, missä ei nähdä meidän urotöitämme kuvallisesti esitettyinä. Mutta minä toivon, että ne maalaisi parempi maalari kuin se, joka on nämä tehnyt.

— Olet oikeassa, Sancho, — sanoi Don Quijote — sillä tämä maalaaja on kuin Orbaneja, muudan Ubedassa asunut maalaaja; kun häneltä kysyttiin, mitä hän maalasi, virkkoi hän vastaukseksi: »Mitä sattuu tulemaan», ja jos hän sattumalta maalasi kukon, niin hän kirjoitti siihen alle: »Tämä on kukko», jotta ihmiset eivät luulisi sitä ketuksi. Samanmoiselta, Sancho, näyttää minusta se maalari tai kirjailija, olipa mikä tahansa, joka on julkaissut äskettäin ilmestyneen historian Don Quijotesta; hänkin on maalannut tai kirjoittanut, mitä on sattunut tulemaan. Sopii myös sanoa, että hänen laitansa on ollut samoin kuin erään Mauleón nimisen runoilijan, joka tässä takavuosina liikkui pääkaupungissa ja valmistautumatta vastasi kaikkeen, mitä häneltä kysyttiin. Kun joku häneltä tiedusteli, mitä tarkoittaa *Deum de Deo*, niin hän vastasi: »Teki mitä teki.» Mutta jääköön se nyt sikseen, ja sano minulle, Sancho, aiotko antaa itsellesi toisen annoksen tänä yönä ja haluatko tehdä sen katosalla vai taivasalla.

— Hitto vieköön, armollinen herra, — vastasi Sancho

— tässä nyt puheenaolevassa asiassa on minusta yhden-tekevää, tapahtuuko se huoneessa vai vainiolla, mutta toivoisin sentään, että se tapahtuisi puitten juurella, sillä minusta tuntuu kuin ne olisivat minulle seurana ja ihmeellisesti minua auttaisivat vaivaani kestämään.

— Jääköön siis, Sancho ystäväni; — vastasi Don Quijote — kokoa sinä nyt voimia ja säästetään asia siksi, kunnes ehditään kotikylään, mihin saavumme viimeistään ylihuomenna.

Sancho vastasi, että Don Quijote sai tehdä mielensä mukaan, mutta että hän puolestaan tahtoi saada asian päätökseen niin pian kuin suinkin, tahtoi takoa, kun rauta oli kuuma, ja jauhaa, kun mylly oli käynnissä, sillä viipymisessä piilee vaara, ja auta itseäsi, niin Jumalakin sinua auttaa, ja parempi on yksi anti kuin kaksi lupautusta, ja parempi pyy pivossa kuin kymmenen oksalla.

— Ei enempää sananlaskuja, Sancho, Jumalan nimessä; — sanoi Don Quijote, — näyttäähän siltä, että sinun on kohta laita *sicut erat*; puhu yksinkertaisesti, selvästi, kiertelemättä, niinkuin olen monta kertaa sinulle sanonut, niin saat nähdä, että siitä on satakermainen hyöty.

— Minä en ymmärrä, mikä paha onni minua vaivaa, — vastasi Sancho — etten osaa sanoa järjen sanaa lausumatta sananlaskua enkä yhtään sananlaskua, joka ei minusta näytä järjen sanalta; mutta minä parannan itseni, jos voin.

Siihen he tällä kertaa päättivät keskustelunsa.

Kahdeskahdeksatta luku.

Kuinka Don Quijote ja Sancho saapuivat kotikyläänsä.

Don Quijote ja Sancho viipyivät tässä kylässä ja majapaikassa koko sen päivän odottaen yötä, toinen suorittaakseen vainiolla loppuun kurituksensa, toinen saadakseen nähdä sen päättyvän, mikä oli hänen toiveittensa päämäärä. Sillävälín saapui majataloon muudan ratsumies kolmen tai neljän palvelijansa kanssa, ja eräs heistä sanoi sille, joka näytti olevan heidän herransa:

— Teidän armonne, herra Don Alvaro Tarfe, voi viettää täällä tänään päivällisleponsa; talo näyttää siistiltä ja viileältä.

Tuon kuultuaan Don Quijote sanoi Sancholle:

— Kuulehan, Sancho, kun selailin tuota kirjaa, joka on olevinaan historiani toinen osa, huomasin siinä muistaakseni tuon nimen Don Alvaro Tarfe.

— Varsin mahdollista — vastasi Sancho. — Annetaan hänen astua ratsunsa selästä; onhan meillä sitten aikaa sitä häneltä kysyä.

Ratsumies astui maahan, ja emäntä antoi hänelle alakerrasta, vastapäätä Don Quijoten huonetta, huoneen, missä oli seinillä samanlaisia maalattuja kudelmia kuin Don Quijoten huoneessa. Vastatullut herrasmies

otti ylleen kesäpukunsa ja lähti ulos tilavaan ja viileään kuistikkoon, missä Don Quijotekin käveli edestakaisin. Hän kysyi Don Quijotelta:

— Minne teidän armonne on menossa, herra hidalgo?

Don Quijote vastasi:

— Erääseen lähiseudun kylään, mistä olen kotoisin. Entä minne teidän armonne on menossa?

— Minä, armollinen herra, — vastasi aatelismies — olen menossa Granadaan, joka on kotikaupunkini.

— Ja mainio kotikaupunki onkin! — virkkoi Don Quijote. — Mutta suvaitkaa, armollinen herra, mainita minulle nimenne, sillä minusta tuntuu, että sen tietäminen on minulle tärkeämpää kuin oikeastaan kykenen sanomaan.

— Minun nimeni on Don Alvaro Tarfe — vastasi vieras.

Siihen virkkoi Don Quijote:

— Minä uskon aivan varmaan, että teidän armonne on se Don Alvaro Tarfe, joka liikkuu maailmalla Don Quijote Manchalaisen historian toisessa osassa, minkä on äskettäin painattanut ja julkaissut uusi kirjailija.

— Sama mies, — vastasi aatelismies — ja mainittu Don Quijote, puheenaolevan historian päähenkilö, oli erinomaisen hyvä ystäväni, ja minä hänet otin matkaan kotipuolestaan tai ainakin sain hänet lähtemään Zaragozassa pidettyihin turnajaisiin, mihin olin itse menossa; ja olenpa totisesti osoittanut hänelle monta kertaa ystävällisyyttä ja suojellut häntä joutumasta pyövelin pideltäväksi hänen oltuaan liian uhkarohkea.

— Sanokaa siis minulle, armollinen herra Don Alvaro, olenko minä mitenkään teidän mainitsemanne Don Quijoten näköinen?

— Ette suinkaan, — vastasi vieras — ette millään muotoa.

— Entä miten olikaan, — kysyi Don Quijote — oliko sillä Don Quijotella mukanaan Sancho Panza niminen aseenkantaja?

— Oli kyllä; — vastasi Don Alvaro — mutta hän, vaikka häntä kehuittiin hyvin hupaiseksi, ei minun kuulteni lausunut yhtään ainoata leikkipuhetta, joka olisi ollut todella hupainen.

— Sen hyvin uskon, — virkkoi siihen Sancho — sillä leikin laskeminen ei ole joka miehen asia, ja se Sancho, josta teidän armonne puhuu, oli varmaan aika lurjus, konna ja varas; oikea Sancho Panza näet olen minä, ja minusta lähtee leikkipuhetta herkemmin kuin sadetta taivaalta, ja jollei teidän armonne usko, niin tehkää pieni koe ja lähtekää mukaani, vaikka vain yhdeksi vuodeksi, niin saatte nähdä, kuinka niitä minulta putoil-lee joka askelella, ja semmoisia ja niin paljon, että minä, vaikka useimmiten en itse tiedä, mitä puhun, saan nau-ramaan kaikki kuuntelijani; ja oikea Don Quijote Manchalainen, suurimaineinen, urhoollinen ja älykäs, rakastunut, solvattujen kostaja, alaikäisten ja orpojen suojelija, leskien tuki, neitojen sydänten surma, hän, jolla on ainoana valtiattarenaan verraton Dulcinea Tobosolainen, on tämä herra tässä, minun isäntäni: kaikki muut Don Quijotet ja kaikki muut Sancho Panzat ovat pelkkää pilaa ja unennäköä.

— Sen minä totisesti uskon, — vastasi Don Alvaro — sillä te, hyvä ystävä, olette muutamassa lausumas-
sanne lauseessa sanonut enemmän sukkeluuksia kuin tuo toinen Sancho Panza kaikissa, jotka kuulin hänen lausuvan, ja niitä oli paljon! Hän oli suurempi ahmatti

kuin kaunopuhuja ja suurempi hölmö kuin leikinlaskija, ja minä uskon aivan varmaan, että noidat, jotka vainoavat hyvää Don Quijotea, ovat tahtoneet minua vainota tuolla kehnolla Don Quijotella. Mutta en tiedä, mitä oikeastaan sanoisin, sillä uskallan vannoa, että hän erotessamme jäi Toledon hullujenhuoneeseen parannettavaksi, ja nyt ilmaantuu tässä eteeni toinen Don Quijote, vaikka varsin toisenlainen kuin entinen tuttavani.

— Minä — virkkoi Don Quijote — en tiedä, olenko hyvä, mutta sen voin sanoa, etten ole se kehno, ja tätä todistaakseni haluan ilmoittaa teidän armollenne, herra Don Alvaro Tarfe, etten ole ollut ikipäivinäni Zaragozassa; saatuani kuulla, että tuo kuviteltu Don Quijote oli ottanut osaa turnajaisiin mainitussa kaupungissa, en viitsinyt sinne ensinkään mennä, koska tahdoin osoittaa maailmalle hänen valheellisuutensa, vaan lähdin suoraa päätä Barcelonaan, tuohon hienon käytöksen tyyssijaan, muukalaisten majapaikkaan, köyhien hoitolaan, urhoollisten kotiseutuun, kaupunkiin, joka kostaa vääryyttäkärsineitten puolesta, vastaa niin miellyttävällä tavalla lujaan ystävyYTEEN ja on ainoa laatuaan asemansa ja kauneutensa vuoksi. Ja vaikka se, mitä siellä minulle sattui, ei ollut kovin mieluista, vaan sängen harmillista, siedän sen kumminkin mielipahaa tuntematta vain siksi, että olen saanut sen kaupungin nähdä. Sanalla sanoen, herra Don Alvaro Tarfe, minä olen Don Quijote Manchalainen, hän, josta maine kertoo, eikä tuo kurja, joka on aikunut anastaa nimeni ja voittaa itselleen kunniaa minun ajatuksillani. Minä pyydän teidän armoanne, ritariarvonne nimessä, hyvänthahtoisesti antamaan tämän paikkakunnan kylänvoudin

edessä selityksen, ettei teidän armonne ole nähnyt minua eläessään ennen tätä päivää, etten minä ole se Don Quijote, jonka toinen osa on painosta julkaistu ja ettei tämä aseenkantajani Sancho Panza ole se, jonka teidän armonne on tullut tuntemaan.

— Sen teen varsin mielelläni, — vastasi Don Alvaro — vaikka onkin ihmeellistä nähdä kaksi Don Quijotea ja kaksi Sanchoa yhtä haavaa, yhtä yhdenmukaisia nimiltään kuin erilaisia teoiltaan, ja minä sanon vieläkin ja vakuutan lujasti, etten ole nähnyt, mitä olen nähnyt, ja ettei se, mitä on nähteni tapahtunut, ole tapahtunut.

— Teidän armonne — sanoi Sancho — on varmaan lumottu samoinkuin armollinen neiti Dulcinea Tobosolainen, ja suokoon Jumala, että teidän armonne lumouksesta vapauttaminen vaatisi minua antamaan itselleni vielä kolmetuhattakolmesataa iskuu, kuten Dulcinean vapauttaminen, sillä minä antaisin ne itselleni yhtään arkailematta.

— En minä ymmärrä, mitä te noilla iskuilla tarkoittatte — sanoi Don Alvaro.

Sancho vastasi hänelle, että siitä repeisi liian paljon kertomista, mutta että hän sittenkin asian kertoisi, jos he ehkä joutuisivat kulkemaan samaa matkaa. Sillävälin tuli aterian aika; Don Quijote ja Don Alvaro aterioivat yhdessä. Majapaikkaan tuli sattumalta sen kylän vouti kirjojensa kanssa, ja tälle kylänvoudille Don Quijote esitti anomuksen, jonka mukaan hänen oikeutensa vaati, että läsnäoleva ritari, Don Alvaro Tarfe, selittäisi hänen armonsa edessä, ettei hän tuntenut Don Quijote Manchalaista, joka samoin oli läsnä, ja ettei tämä ollut sama henkilö, joka esiintyi eräässä

Don Quijote Manchalaisen toisen osan nimellä julkaisussa historiassa, jonka oli sepittänyt muudan Tordesillasta kotoisin oleva Avellaneda. Kylänvouti toimitti asian laillisessa järjestyksessä: selitys annettiin kaikella sillä vakuudella, jota sellainen tehtävä edellyttää, ja siitä Don Quijote ja Sancho kovin ilahtuivat, ikäänkuin semmoinen selitys olisi heille paljonkin merkinnyt, vaikka molempien Don Quijotein ja molempien Sanchojen eroa täysin selvästi osoittivat heidän tekonsa ja sanansa. Don Alvaro ja Don Quijote lausuivat toisilleen paljon kohteliaisuuksia ja hyväntahtoisia vakuutuksia, joissa suuri Manchalainen ilmaisi älyään niin mainiolla tavalla, että todella sai Don Alvaro Tarfen harhaluulot hälvenemään ja että tämä uskoi varmasti olevansa lumottu, koska oli joutunut tekemisiin ilmeisesti aivan vastakkaisen Don Quijoten kanssa.

Tuli ilta, he lähtivät kylästä, ja noin puolen peninkulman päässä sieltä tie jakautui kahteen haaraan, joista toinen johti Don Quijoten kylään ja toinen oli se, jota Don Alvaron piti kulkea. Tänä lyhyenä aikana Don Quijote ehti kertoa hänelle onnettomasta tappiollejoutumisestaan ja Dulcinean lumouksesta ja vapauttamistavasta, mikä jälleen hämmästytti Don Alvaroa, joka Don Quijotea ja Sanchoa syleiltyään lähti jatkaamaan omaa matkaansa. Don Quijote lähti hänkin eteenpäin, ja he viettivät tämän yön muutamien puitten alla, jotta Sancholla olisi tilaisuutta suorittaa katumuksentekonsa loppuun. Sancho suorittikin sen samalla tavalla kuin edellisenä yönä, piesten pyökkien kuorta paljon enemmän kuin omaa selkäänsä, jota hän varoi kurittamasta niin tarkoin, etteivät iskut olisi voineet hätyyttää pois karpästäkään, jos hänen selässään olisi

sattunut karpäsiä olemaan. Petetty Don Quijote ei unohtanut laskuistaan yhtään ainoata iskua ja havaitsi, että niitä oli edellisenä yönä annettujen kanssa kolmetuhattakaksikymmentäyhdeksän. Aurinko näyttää nousseen anivarhain katselemaan uhritoimitusta, ja sen valossa he sitten jälleen jatkoivat matkaansa jutellen Don Alvaron erehdyksestä ja kuinka erinomaisen viisasta oli ollut ottaa häneltä selitys oikeuden edessä ja niin sitovalla tavalla.

Sen päivän ja seuraavan yön he matkustivat kohtamatta mitään mainitsemisen arvoista, lukuunottamatta sitä, että Sancho tänä yönä suoritti tehtävänsä loppuun. Se ilahdutti Don Quijotea sanomattomasti, hän odotti päivää voidakseen katsoa, eikö tapaisi tiellä nyt lumouksestaan vapautunutta valtiatartaan Dulcineaa, ja niin hän matkan varrella tarkoin tutki jokaisen kohtamansa naishenkilön nähdäkseen, oliko hän Dulcinea Tobosolainen; hän näet piti ehdottomasti varmana, etteivät Merlinin lupaukset voineet pettää. Sellaisissa mietteissä ja sellaisin toivein he nousivat eräälle kunnulle, josta näkivät kotikylänsä, ja Sancho sen nähtyään painui polvilleen ja lausui:

— Avaa silmäsi, sinä kaivattu kotiseutu, ja katso, kuinka luoksesi palaa poikasi Sancho Panza, jos ei kovin äveriäänä, niin ainakin hyvin piiskattuna. Avaa sylisi ja ota vastaan myös poikasi Don Quijote, joka tosin tulee vieraitten käsivarsien voittamana, mutta tulee myös itsensä voittajana, mikä, sen mukaan kuin olen kuullut sanottavan, on suurin voitto, mitä itselleen voi toivoa. Minulla on rahoja taskussa; vaikka näet selkäänikin sain, niin herroiksi ma kuljin vain.

— Jätä nuo typeryydet, — sanoi Don Quijote — ja astukaamme oikealla jalalla kotikyläämme, missä toteutamme aikeemme ja suunnittelemme paimenelämää, jota aiomme ruveta viettämään.

Niin he ajoivat alas kummulta ja saapuivat kylän laitaan.

K o l m a s k a h d e k s a t t a l u k u .

Enteistä, joita Don Quijote havaitsi kotikyläänsä tullessaan, ja muista tapahtumista, jotka kaunistavat tätä suurta historiaa ja lisäävät sen arvoa.

Ollessaan kylään saapumassa — niin kertoo Cide Hamete — Don Quijote huomasi, että kylän puima-paikalla oli tukkanuottasilla kaksi poikaa ja että toinen sanoi toiselle:

— Älä turhia yritä, Pekka; et sinä sitä näe enää ikäpäivinäsi.

Don Quijote kuuli tuon ja sanoi Sancholle:

— Etkö huomannut, ystäväni, mitä tuo poika sanoi: »Et sinä sitä näe enää ikäpäivinäsi»?

— Entä sitten, mitä tuosta, — vastasi Sancho — vaikka poika niin sanoikin?

— Mitäkö? — virkkoi Don Quijote. — Etkö huomaa, että nuo sanat, jos ne sovitetaan minun toivomukseeni, merkitsevät, etten saa enää milloinkaan nähdä Dulcinea?

Sancho aikoi vastata hänelle, mutta ei ehtinyt, kun huomasi samassa jäniksen, joka tulla viiletti pitkin peltoja ja monien ajokoirien ja metsästäjien ahdistamana etsi peloissaan pakopaikkaa harmon jalkojen välistä piiloutuen sinne. Sancho otti sen kiinni paljain

käsin ja ojensi Don Quijotelle, joka mutisi kerran toisensa jälkeen:

— *Malum signum, malum signum*, jänis pakenee; koirat ajavat sitä takaa: Dulcinea ei näy!

— Teidän armonne on ihan merkillinen — sanoi Sancho. — Otaksutaan nyt, että tämä jänis on Dulcinea Tobosolainen ja että nuo koirat, jotka ajavat sitä takaa, ovat niitä ilkeitä noitua, jotka muuttivat hänet maalaistytöksi; hän pakenee, minä saan hänet kiinni ja jätän hänet teidän armonne haltuun, joka pitää häntä sylissään ja hyväilee; mikä huono merkki tämä on, tai mitä pahaa ennettä siinä voi havaita?

Pojat, jotka olivat riidelleet, tulivat lähemmäksi näkemään jänistä, ja Sancho kysyi toiselta, mitä he oikeastaan olivat kinastelleet. Hänelle vastasi se poika, joka oli sanonut »et sinä sitä näe enää ikäpäivinäsi», että hän oli ottanut toiselta pojalta pullon, jossa oli sirikkoja, ja ettei hän aikonut antaa pulloa takaisin enää koskaan. Sancho otti taskustaan neljännesreaalin, osti pojalta pullon, pisti sen Don Quijoten käteen ja sanoi:

— Kas tässä, armollinen herra, ovat kaikki enteet rikottuina ja kumottuina, niin että minä, vaikka olenkin hölmö, kuvittelen, etteivät ne koske meidän seikkojamme enempää kuin menneen vuoden pilvet. Ja jollen väärin muista, olen sitäpaitsi kuullut kirkkoheramme sanovan, ettei kristittyjen ja ymmärtäväisten ihmisten pidä välittää semmoisista joutavista asioista, ja teidän armonne itse sanoi minulle tässä taannoin aivan samaa selittäen, että kaikki kristityt, jotka enteistä välittävät, ovat hölmöjä. Ei siis kannata tuohon kajota sen enempää, vaan lähdetään tästä eteenpäin ja ajetaan kotikylään.

Metsästäjät tulivat pyytämään jänistään, ja Don Quijote antoi sen heille, lähti sitten Sanchon kanssa jatkamaan matkaansa, ja kylään tullessaan he kohtasivat kirkkoherran ja kandidaatti Carrascon, jotka istuivat nurmikolla hartauskirjojaan lukemassa. Nyt on huomattava, että Sancho oli heittänyt matkapeitteeksi armon selkään ja varusnyytin yli sen tulenliekeillä kaunistetun parkkumipaidan, johon hänet oli puettu herttuan linnassa sinä yönä, jolloin Altisidora heräsi kuolleista. Sancho pani vielä armon päähän suippohatun, niin että siitä tuli merkillisin muodonmuutos ja koristus, mitä milloinkaan on nähty missään maailman aasissa.

Kirkkoherra ja kandidaatti tunsivat heidät heti ja tulivat avosylin heitä vastaan. Don Quijote astui alas ja syleili heitä sydämellisesti, ja poikaviikarit, joilla on silmät kuin ilveksillä, huomasivat aasin päähineen, juoksivat sitä näkemään ja sanoivat toisilleen:

— Tulkaa, pojat, niin saatte nähdä Sancho Panzan aasin koreampana kuin morsian ja Don Quijoten luuskan laihempana kuin koskaan ennen.

Poikaviikarien ympäröiminä ja kirkkoherran ja kandidaatin saattelemina he vihdoin saapuivat kylään, menivät Don Quijoten taloon ja kohtasivat portilla emännöitsijän ja sisarentyttären, jotka olivat jo saaneet tiedon hänen tulostaan. Teresa Panza, Sanchon eukko, oli hänkin uutisen kuullut ja riensi nyt näkemään miestänsä, hiukset pörröisinä ja vähissä vaatteissa ja taluttaen kädestään tytärtään Sanchicaa; ja nähdessään, ettei Sancho ollut niin upeassa asussa kuin käslynhaltian hänen mielestään olisi pitänyt olla, hän sanoi miehelleen:

— Kuinka sinä näin tulet, ukkoni; sinähän näyt tulevan jalkapatikassa ja näytät pikemmin maankiertäjältä kuin käskynhaltialta?

— Ole vaiti, Teresa; — vastasi Sancho — useinhan niin käy, ettei olekaan kinkkuja, vaikka on kinkunkoukkuja; mutta lähdetään tästä kotiin, niin saat kuulla ihmeitä. Minulla on rahoja, ja sehän on pääasia, ja ne minä olen ansainnut omalla uutteruudellani, tekemättä vahinkoa kenellekään.

— Tuo sinä vain rahoja, ukkokulta, — sanoi Teresa — ja olkoot ne ansaittuja siellä tai täällä; sillä olitpa ne ansainnut miten tahansa, et sinä varmaankaan ole mitään uusia keinoja keksinyt.

Sanchica syleili isäänsä ja kysyi, oliko hän tuonut hänelle jotakin; tyttö näet oli odottanut isäänsä kuin keväistä sadetta. Hän tarttui nyt toiselta puolen Sanchon vyöhön, Teresa piteli Sanchoa kädestä, tyttö veti aasia perässään, ja niin he lähtivät kotiin jättäen Don Quijoten sisarentyttären ja emännöitsijän huostaan ja kirkkoherran ja kandidaatin seuraan.

Odottamatta soveliasta aikaa ja hetkeä Don Quijote meni kohta kandidaatin ja kirkkoherran kanssa syrjään ja kertoi heille lyhyesti häviöllejoutumisestaan ja velvollisuudestaan asettua koko vuodeksi kotikylään, minkä hän aikoi täyttää kirjaimellisesti, määräystä pienimmässäkään kohdassa rikkomatta, niinkuin ainakin vaeltava ritari, joka tuntee olevansa velvollinen noudattamaan vaeltavan ritarikunnan tarkkaa järjestystä. Hän ilmoitti aikoneensa olla tämän vuoden paimenena ja oleskella vainioitten yksinäisyydessä, missä voisi päästää valloilleen lemменajatuksensa ja askarrella moitteettomassa paimenelämässä, ja sanoi pyytävänsä

heitäkin, jollei heillä ollut liian paljon tekemistä ja jolleivät heitä siitä estäneet tärkeämmät tehtävät, hyväntahtoisesti lähtemään hänen kanssaan, sanoen aikovansa ostaa lampaita ja riittävän suuren karjalau-
man, jotta he voisivat itseään paimeniksi nimittää. Sitäpaitsi hän huomautti heille, että asia oli jo tärkeim-
mältä puoleltaan järjestyksessä, koska hän oli antanut
heille paimennimet, jotka sopivat heille mainiosti. Kirkkoherra pyysi häntä mainitsemaan nimet. Don Quijote vastasi, että hän itse tulisi olemaan *Quijotiz paimen*, kandidaatti olisi *Carrascón paimen*, kirkkoherra *Curambro paimen* ja Sancho Panza *Pancino paimen*.
Kaikki hämmästyivät Don Quijoten uutta hulluutta, mutta peläten, että hän lähtisi vielä kerran ritariretkil-
leen, ja toivoen hänen vuoden kuluessa parantuvan he suostuivat hänen uuteen suunnitelmaansa, hyväksyivät hänen hulluutensa muka järkevänä ehdotuksena ja tar-
joutuivat hänen seuralaisikseen tähän uuteen kutsu-
mukseen.

— Se käy päinsä sitä paremmin, — virkkoi Simson Carrasco — kun minä, kuten koko maailma tietää, olen kuuluisa runoilija ja tulen kaikissa tilaisuuksissa sepi-
tämään säkeitä, paimenrunoelmia tai lemmenlauluja tai mitä milloinkin haluan, jotta meillä on huvia erämaissa, missä tulemme harhailemaan. Mutta kaikkein tärkeintä, hyvät herrat, on, että jokainen valitsee nimen paimen-
neidolle, jota aikoo säkeissään ylistää, ja ettemme jätä yhtäkään puuta, olipa se kuinka kovapintainen tahansa, piirtämättä siihen hänen nimeään, niinkuin rakastuneit-
ten paimenten tapa on.

— Se sopii mainiosti; — vastasi Don Quijote — vaikka minun omasta puolestani ei tarvitse etsiä mitään

kuvitellun paimenneidon nimeä, koska minulla on veraton Dulcinea Tobosolainen, näiden rantamain kunnia, näiden niittyjen koristus, kauneuden lähde, kaiken sulon kukka ja sanalla sanoen olento, johon sopii millainen ylistys hyvänsä, olipa se kuinka ylenpalttista tahansa.

— Se on totta; — virkkoi kirkkoherra — mutta me toiset joudumme etsimään näiltä mailta laadullisia paimenneitoja; jos ne eivät meille sovi, niin olkoot sopimatta.

Siihen lisäsi Simson Carrasco:

— Ja jos meiltä nimiä puuttuu, niin annetaan niille niitä, joita on painetuissa kirjoissa ja joita maailma on tulvillaan, semmoisia kuin Filida, Amaryllis, Diana, Florida, Galatea ja Belisarda; jos näet niitä kerran myydään torilla, niin totta kaiketi mekin voimme niitä ostaa ja pitää ominamme. Jos minun naiseni tai oikeammin sanoen minun paimennaiseni sattuu olemaan nimeltään Anna, niin minä ylistän häntä lauluissani *Anardan* nimellä, jos hän on Francisca, nimitän häntä *Franceniaksi*, jos Lucia, niin *Lucindaksi*, sillä sehän on yhtä kaikki, ja Sancho Panza, jos hänkin liittyy tähän veljeskuntaan, voi ylistää vaimoaan Teresa Panzaa *Teresainan* nimellä.

Don Quijote nauroi tuota nimien muokkausta, ja kirkkoherra ylisti kovin hänen kunniallista ja kunnioitettavaa päätöstään sekä tarjoutui vielä kerran olemaan hänen seuranaan kaiken sen ajan, mikä hänelle jäisi välttämättömiltä virkatehtäviltään. Niin he sanoivat hänelle hyvästi ja pyysivät ja neuvoivat häntä pitämään huolta terveydestään nauttimalla kaikkea, mikä häntä maittaisi.

Sallimus järjesti niin, että sisarentytär ja emännöitsijä kuulivat näiden kolmen keskustelun. Toisten läh-

dettyä he menivät molemmat Don Quijoten luo, ja sisarentytär sanoi hänelle:

— Mitä tämä merkitsee, herra eno? Nyt, kun luulimme, että teidän armonne on tullut takaisin jäädäkseen kotiin ja viettääkseen täällä rauhallista ja kunniallista elämää, nytkö aiotte lähteä uusiin selkkauksiin ja leikkiä

paimen pieni, tänne, tänne,
paimen pieni, täältä pois?

Nyt on olki totisesti niin kuivaa, ettei siitä pilliä tehdä.

Siihen lisäsi emännöitsijä:

— Ja kuinka teidän armonne voi kestää ulkona taivasalla kesän helteisiä keskipäivän hetkiä, talven kylmiä öitä ja susien ulvontaa? Ei totisesti, se toimi ja virka kuuluu roteville miehille, joita on karaistu ja kasvatettu semmoiseen elämäntapaan melkein kapalosta ja koltusta lähtien. Jos jotakin hullutusta välttämättä täytyy olla, niin parempi on sittenkin olla vaeltavana ritarina kuin paimenena. Ajatelkaa asiaa, armollinen herra, ja noudattakaa neuvoani, jota en suinkaan anna siksi, että olisin syönyt itseni kylläiseksi ja juonut viiniä päälle, vaan tyhjällä vatsalla ja viisikymmentä ikävuotta niskassani: jääkää kotiin, hoitakaa talouttanne, käykää usein ripillä, auttakaa köyhiä, ja luottakoon minun synnikseni, jos teille on siitä vahinkoa.

— Älkää puhuko joutavia, tyttäreni; — vastasi heille Don Quijote — minä kyllä tiedän, mikä minulle sopii. Viekää minut nyt sänkyyn, sillä minusta tuntuu, etten voi oikein hyvin, ja luottakaa siihen, etten minä, olinpa vaeltava ritari tai vasta vaellustaan suunnitte-

leva paimen, milloinkaan jätä pitämättä huolta siitä, mitä te tarvitsette, kuten kohta saatte itse nähdä.

Kelpo tyttäret — semmoisia he epäilemättä olivat, emännöitsijä ja sisarentytär — veivät hänet nyt vuoteeseen, mihin toivat hänelle syötävää ja vaalivat häntä niin hyvin kuin suinkin osasivat.

Neljäskahdeksatta luku.

Kuinka Don Quijote sairastui, teki testamenttinsa ja kuoli.

Koska mikään inhimillinen ei ole ikuista, vaan kaikki on vähenemässä alusta alkaen, kunnes ehtii viimeiseen loppuunsa, erittäinkin ihmisten elämä, ja koska Don Quijotella ei ollut mitään taivaalta saatua erioikeutta viivyttää elämänsä kulkua, niin sen loppu ja päätös tuli hänen sitä kaikkein vähimmin aavistaessaan. Lieneekö syynä ollut mielipaha siitä, että hän oli joutunut taistelussa häviölle, vai lieneekö asia johtunut taivaan päätöksestä, häntä alkoi ahdistaa kuume, joka piti häntä sāngyssä kuusi vuorokautta, minä aikana häntä kävivät monta kertaa katsomassa hänen ystävänsä kirkkoherra, kandidaatti ja parturi, ja hänen kelpo aseenkantajansa Sancho Panza istui lakkaamatta hänen pääpuolissaan. Otaksuen, että hänet sai tähän tilaan suru siitä, että hänet oli voitettu ja ettei hänen toiveensa nähdä Dulcinea lumouksesta vapautettuna ollut toteutunut, he yrittivät kaikin mahdollisin tavoin ilahduttaa häntä, ja kandidaatti kehoitti häntä rohkaisemaan mieltään, nousemaan vuoteesta ja aloittamaan paimenelämän, jota varten hän oli jo kirjoittanut runoelman, jolle Sannazaron tekemät eivät vetäneet läheskään vertoja, ja sanoi vielä ostaneensa omilla

rahoillaan kaksi oivallista paimenkoiraa, joista toinen oli nimeltään Barcino ja toinen Butrón ja jotka eräs Quintanarin paimen oli hänelle myynyt. Mutta Don Quijote ei sittenkään vapautunut alakuloisuudestaan.

Hänen ystävänsä kutsuivat lääkärin, tämä koetteli hänen valtimoaan, ei ollut siihen lainkaan tyytyväinen ja sanoi, että hänen oli joka tapauksessa paras ajatella sielunsa autuutta, koska hänen ruumiinsa oli vaarassa. Don Quijote kuunteli tuota rauhallisesti, mutta toisin oli hänen emännöitsijänsä, sisarentyttäreensä ja aseenkantajansa laita. He näet alkoivat itkeä katkerasti, kuin hän olisi ollut jo kuolleena heidän edessään. Lääkäri oli sitä mieltä, että alakuloisuus ja ikävyydet teki-vät hänen elämästään lopun. Don Quijote pyysi, että hänet jätettäisiin yksin, koska halusi hiukan nukkua. Niin tehtiin, ja hän nukkui, kuten sanotaan, yhteen menoon seitsemättä tuntia, niin että emännöitsijä ja sisarentytär luulivat sen hänen viimeiseksi unekseen. Mainitun ajan kuluttua hän sentään heräsi ja huusi kovalla äänellä:

— Kiitetty olkoon kaikkivaltias Jumala, joka on osoittanut minulle niin suurta armoa! Hänen laupeudellaan ei totisesti ole mitään rajaa, eivätkä ihmisten synnit voi sitä vähentää eikä estää.

Sisarentytär kuunteli tarkkaavasti enonsa sanoja, ja ne tuntuivat hänestä järkevämmiltä kuin hänen puheensa yleensä, ainakin tämän sairauden aikana. Hän kysyi:

— Mitä sanottekaan, armollinen herra? Onko tapahtunut jotakin erinomaista? Mistä laupeudesta ja mistä ihmisten synneistä te puhutte?

— Laupeus, — vastasi Don Quijote — minun sisareni tytär, on se, jonka Jumala on osoittanut minulle

tällä hetkellä ja jota, kuten sanoin, syntini eivät voi estää. Järkeni on nyt vapaa ja selvä, sitä eivät himmennä mielettömyyden pimeät varjot, joita inhoittavien ritariromaanien surkea ja alinomainen lukeminen oli siihen luonut. Minä käsitän nyt niiden hulluuden ja petollisuuden, ja mieltäni pahoittaa ainoastaan, että tämä oikea tieto on tullut niin myöhään, ettei minulle jää aikaa mitenkään asiaa korvata lukemalla toisia teoksia, jotka voisivat olla sieluni valo. Minä tunnen, rakas sisarentytär, olevani lähellä kuolemaa ja tahtoisin kuolemallani osoittaa, ettei elämäni ole ollut niin keho, että minun täytyisi vielä kuolemani jälkeen olla hullun maineessa; vaikka näet olen hullu ollut, en kumminkaan tahtoisin vahvistaa tätä tosiasiaa kuollessani. Kutsu nyt, rakas lapseni, hyvät ystäväni kirkkoherra, kandidaatti Simson Carrasco ja parturimestari Nicolas; minä näet haluan ripittäytyä ja tehdä testamenttini.

Mutta siitä vaivasta sisarentytär säästy, sillä kaikki kolme tulivat samassa sisään. Tuskin heidät nähtyään Don Quijote sanoi:

— Onnitelkaa minua, hyvät herrat, siitä, etten ole enää Don Quijote Manchalainen, vaan Alonso Quijano, jolle elämäni vaellus on antanut lisänimen Hyvä. Nyt minä olen Amadis Gallialaisen vihollinen ja vihaan hänen lukemattomien jälkeläistensä koko laumaa, nyt minusta tuntuvat inhoittavilta kaikki vaeltavien ritarien kelvottomat tarinat, nyt minä ymmärrän, kuinka typerästi olen menetellyt ja millaiseen vaaraan olen joutunut niitä lukiessani, ja nyt olen Jumalan laupeuden tähden omasta vahingostani viisastunut ja vihaan niitä sydämestäni.

Kuullessaan hänen niin puhuvan tulijat uskoivat aivan varmaan, että hänet oli vallannut jokin uusi hulluus. Simson sanoi hänelle:

— Nytkö, herra Don Quijote, kun olemme saaneet kuulla, että neiti Dulcinea on vapautettu lumouksestaan, teidän armonne puhuu tuolla tavalla? Nyt, kun olemme juuri paimeniksi muuttumassa, viettääksemme aikojamme laulellen kuin prinssit, nytkö teidän armonne aikoo ruveta erakoksi? Niin totta kuin elätte, olkaa vaiti, malttakaa mielenne ja jättäkää semmoiset tarinat kertomatta.

— Ne historiat, joita on toistaiseksi tapahtunut — vastasi Don Quijote — ja jotka ovat olleet todellisia sikäli, että ovat minua vahingoittaneet, ne minun kuolemani tulee taivaan avulla kääntämään onnekseni. Hyvät herrat, minä tunnen kohta kuolevani. Jätettäköön nyt kaikki pila sikseen ja haettakoon tänne rippisiä, joka minut ripittää, ja notaari, joka tekee testamenttini, sillä ihmisen ei sovi tällaisena ratkaisevana hetkenä pitää sieluaan leikin asiana. Pyydän siis, että mennään hakemaan notaari sillä välin kuin herra kirkkoherra minua ripittää.

Läsnäolevat katselivat toisiaan, ihmetellen Don Quijoten puheita, ja vaikka he epäröivät, teki heidän sentään mieli häntä uskoa; ja eräs niistä merkeistä, joiden nojalla he otaksuivat hänen tosiaan kohta kuolevan, oli se, että hän oli niin helposti muuttunut hullusta viisaaksi; hän näet lisäsi jo mainittuihin lausumiinsa monia muita niin hyvin esitettyjä, niin aitokristillisiä ja täysin järkeviä, että hän lopulta kerrassaan hälvensi heidän epäilyksensä ja sai heidät uskomaan, että hän oli viisas.

»Don Quijote heitti henkensä kaikkien valittaessa ja itkiessä.»

Kirkkoherra kehoitti kaikkia poistumaan, jäi yksin hänen kanssaan ja kuunteli hänen ripittäytymistään. Kandidaatti lähti hakemaan notaaria ja palasi aivan pian hänen ja Sancho Panzan kanssa; kun Sancho, joka oli jo kandidaatilta kuullut, missä tilassa hänen herransa oli, kohtasi emännöitsijän ja sisarentyttären, jotka itkivät, alkoi hänkin vääntää itkuja ja vuodattaa kyyneliä. Ripittäytyminen päättyi, ja kirkkoherra tuli ulos sanomaan:

— Alonso Quijano Hyvä tosiaan kuolee, ja hän on tosiaan täydellä järjellään; me voimme hyvinkin mennä sisään, jotta hän saa tehdä testamenttinsa.

Tämä uutinen läikähytti emännöitsijän, sisarentyttären ja Sancho Panzan kyyneleisiä silmiä, niin että kyynelet alkoivat vuolaina vuotaa, ja lukemattomat syvät huokaukset nousivat heidän povistaan; oli näet todella laita niin, kuten on jo aikaisemmin muutamia kertoja sanottu, että Don Quijote, ollessaan vain Alonso Quijano Hyvä, mutta myös ollessaan Don Quijote Manchalainen, oli aina leppoisa ja laadullinen ja että hänestä senvuoksi pitivät ei ainoastaan hänen oman talonsa asukkaat, vaan kaikki, jotka hänet tunsivat. Notaari astui sisään toisten kanssa, ja esitettyään testamenttinsa johdannon ja suljettuaan sielunsa Jumalan huomaan kaikkien asiaankuuluvien kristillisten menojen mukaisesti Don Quijote lausui, lahjoitusmääräyksiin ehdittyään:

— *Item* on minun tahtoni, mitä tulee erääseen rahsummaan, jota pitää hallussaan Sancho Panza, jonka minä hulluna ollessani tein aseenkantajakseni, että, koska meidän kesken on ollut erinäisiä tilintekoja, en tahdo niitä häneltä velottavan eikä häneltä niistä mitään tiliä vaadittavan, vaan jos jotakin jää jäljelle,

kun hän on ottanut maksun siitä, mitä olen hänelle velkaa, jäännöksen, joka varmaan on sangen vähäinen, tulee kuulua hänelle, ja olkoon se hänelle hyväksi huojennukseksi; ja jos minä, joka hulluuteni aikana osaltani autoin häntä pääsemään saaren käskynhaltiaksi, voisin nyt, kun olen viisas, antaa hänelle hallittavaksi valtakunnan, niin tekisin sen, koska hänen luonteensa vilpittömyys ja hänen uskollinen käytöksensä sen ansaitsee.

Hän kääntyi Sanchon puoleen ja sanoi:

— Suo minulle anteeksi, ystäväni, että olen antanut sinulle aiheita näyttää yhtä hullulta kuin minä itse syöksemällä sinut samaan harhaluuloon, johon itse olin joutunut, nimittäin siihen harhaluuloon, että maailmassa on vaeltavia ritareita.

— Oi, voi! — vastasi Sancho itkien. — Älkää kuolko, armollinen herra isäntäni, vaan noudattakaa minun neuvoani ja eläkää vielä monta vuotta, sillä suurin hulluus, johon ihminen voi tässä elämässä tehdä itsensä syyppääksi, on se, että hän suostuu noin vain ilman muuta kuolemaan, vaikka kukaan ei häntä tapa eikä kenenkään muun kuin raskasmielisyyden käsi hänen päiviänsä päätä. Katsokaa nyt vain, että pääsette tuosta hitaudestanne, nouskaa sängystä ja lähdetään tästä vainiolle paimeniksi puettuina, niinkuin olemme jo sopineet; eipä tiedä, vaikka löytäisimme sieltä jostakin pensaasta armollisen neidin Dulcinean, niin vapaana kaikesta lumouksesta, ettei paremmasta apua. Jos seikka on se, että teette kuolemaa, koska mieltänne rasittaa ajatus, että teidät on voitettu, niin pankaa se minun syykseni ja sanokaa, että teidät viskattiin tautereeseen siksi, että minä olin huolimattomasti kiinnit-

tänyt Rocinanten vatsavyön, ja onhan teidän armonne sitäpaitsi lukenut ritarikirjoistaan, kuinka tavallista on, että toinen ritari tyrkkää toisen pois satulasta, ja kuinka se, joka tänään joutuu häviölle, voi päästä huomenna voittajaksi.

— Niin on laita, — sanoi Simson — ja kelpo Sancho Panza on varsin oikeassa.

— Hyvät herrat, — virkkoi Don Quijote — liikutaanpa varovasti, sillä viime vuoden pesissä ei ole tänä vuonna lintuja. Minä olen ollut hullu ja olen nyt viisas, minä olen ollut Don Quijote Manchalainen ja olen nyt, kuten jo sanoin, Alonso Quijano Hyvä. Vaikutukseen katumukseni ja vilpittömyyteni teidän armoihinne sen verran, että pidätte minusta samoja hyviä ajatuksia kuin aikaisemmin, ja jatkakaa nyt työtänne, herra notaari. — *Item* minä testamenttaan koko jälkeenjäävän omaisuuteni sisarentyttärelleni Antonia Quijanalle, joka on tässä läsnä ja jonka tulee ensin suorittaa määräämäni erät siitä omaisuuteni osasta, joka on helpoimmin käytettävissä; ja ensimmäinen suoritettava maksu on palkka, jonka olen velkaa emännöitsijälleni siltä ajalta, minkä hän on luonani palvellut, ja lisäksi kaksikymmentä dukaattia leninkiä varten. Testamenttini valvojiksi määrään herra kirkkoherran ja herra kandidaatti Simson Carrascon, jotka ovat molemmat tässä läsnä. — *Item* on tahtoni, että sisarentyttäreni Antonia Quijana, jos hän haluaa mennä naimisiin, menköön naimisiin miehen kanssa, josta on ennakolta hankittu selko, ettei hän tiedä, mitä ritaririomaanit ovat, ja jos sattuu käymään ilmi, että hän tuon tietää, mutta sisarentyttäreni tahtoo mennä ja menee naimisiin hänen kanssaan, niin menettäköön kaikki, mitä olen hänelle testamentannut,

ja testamenttini valvojat jakakoot jälkeenjääneen omaisuuteni mielensä mukaan hyväatekeviin tarkoituksiin. — *Item* minä pyydän mainittuja herroja testamenttini valvoja, että he, jos suopea kohtalo tutustuttaa heidät kirjailijaan, jonka sanotaan sepittäneen historian, joka kulkee maailmalla *Don Quijote Manchalaisen urotöitten toisen osan* nimellä, pyytävät häneltä minun puolestani niin hartaasti kuin suinkin osaavat anteeksi, että olen aavistamattani antanut hänelle aiheita kirjoittaa niin paljon ja niin suuria tyhmyyksiä kuin hän on siihen kirjoittanut, sillä minä lähden tästä elämästä tuntien omantunnonvaivoja siitä, että olen ylyttänyt häntä niistä kirjoittamaan.

Siihen loppui testamentti, Don Quijoten valtasi voipumus ja hän ojensi itsensä pitkäkseen sängyssään. Kaikki säikähtivät ja riensivät häntä auttamaan, ja niinä kolmena päivänä, jotka hän vielä eli tämän päivän jälkeen, jona teki testamenttinsa, hän pyörtyi tavan takaa. Koko talo oli hämmingin vallassa, mutta siitä huolimatta sisarentytär söi, emännöitsijä otti silloin tällöin naukun, ja Sancho Panza oli hyvällä tuulella; periminen näet hälventää tai ainakin lievittää perillisessä sen surun muistoa, joka vainajan poismentyä oikeudenmukaisesti jää. Vihdoin tuli Don Quijoten viimeinen hetki hänen sitä ennen saatuaan kaikki sakramentit ja monilla ja voimallisilla sanoilla tuomittuaan kaikki ritariromaanit. Notaari oli läsnä ja sanoi, ettei hän ollut milloinkaan mistään ritarikirjasta lukenut, että kukaan vaeltava ritari olisi kuollut omaan sänkyynsä niin rauhallisesti ja niin hyvänä kristittynä kuin Don Quijote, joka kaikkien läsnäolevien valittaessa ja itkiessä heitti henkensä, toisin sanoen kuoli.

Sen nähtyään kirkkoherra pyysi notaarilta todistusta, että Alonso Quijano Hyvä, jota oli yleisesti mainittu Don Quijote Manchalaisen nimellä, oli erinnyt tästä elämästä ja kuollut luonnollisen kuoleman, ja sanoi pyytävänsä tätä todistusta voidakseen ehkäistä, että kukaan muu kirjailija kuin Cide Hamete Benengeli ilman oikeutta herättäisi hänet kuolleista ja sepittäisi loppumattomia historioita hänen urotöistään. Tällaisen lopun sai Manchan Mielevä Hidalgo, jonka kotipaikkaa Cide Hamete Benengeli ei halunnut täsmällisemmin ilmoittaa, koska tahtoi tehdä mahdolliseksi, että kaikki Manchan kauppalat ja kylät saisivat keskenään kiistellä kunniaa pitää häntä poikanaan ja lukea hänet omakseen, niinkuin Kreikassa seitsemän kaupunkia kiisteli Homeron syntymäseudun maineesta.

Tähän ei oteta Sanchon, Don Quijoten sisarentyttären ja emännöitsijän valituksia eikä hänen merkillisiä hautakirjoituksiaan, lukuunottamatta sitä, jonka sepitti Simson Carrasco ja joka kuului näin:

Hidalgo uljas, vakaa
 nyt tässä lepäjää,
 hän vaikka maassa makaa,
 niin silti eloon jää;
 sen urotyönsä takaa.

Hän niinkuin mielipuoli
 herätti kauhua,
 mut suurin säästy huoli:
 hän eli hulluna
 ja viisahana kuoli.

Ja erinomaisen viisas Cide Hamete sanoi kynälleen:
 Tähän saat nyt jäädä, riippumaan tässä hyllyssä ja

kiinnitettynä tähän messinkilankaan, sinä rakas kynäni, olitpa sitten hyvin tai huonosti teroitettu, ja siinä saat elää monia vuosisatoja, jos julkeat ja hävyttömät historiankirjoittajat eivät ota sinua alas herjatakseen sinua. Mutta ennenkuin sinuun koskevat, voit heitä varoittaa ja sanoa heille niin hyvin kuin suinkin osaat:

Pois, pois sa joukko halpa!
 ei minuun koskea saa kukaan;
 työ minun on, oi kuninkaani,
 ma toimin määräysten mukaan.

Yksin minua varten Don Quijote syntyi maailmaan, ja minä häntä varten; hän osasi toimia, ja minä osasin kirjoittaa; ainoastaan me kaksi kuulumme yhteen väärän Tordesillasin-kirjailijan uhalla ja hänen mieliharmikseen, joka on rohjennut tai tulevaisuudessa ehkä rohkenee kirjoittaa kömpelöllä ja vaivaisella strutsinsulalla urhoollisen ritarini urotöistä, sillä se taakka ei ole sovelias hänen hartioilleen eikä se aihe hänen vaivaiselle älylleen. Jos satut häneen tutustumaan, niin sano hänelle, että hänen tulee antaa Don Quijoten väsyneitten ja maatuneitten luitten levätä rauhassa haudassaan ja ettei hänen pidä, vastoin kaikkia kuoleman asetuksia, kuljettaa niitä vanhaan Kastiliaan ja kaivaa niitä senvuoksi ylös haudasta, missä hän nyt toden totta lepää ihan pitkänään ja kykenemättä lähtemään uudelle, kolmannelle retkelle. Tekemään naurunalaisiksi kaikki ne retket, joita monet vaeltavat ritarit ovat suorittaneet, riittävät näet varmaan ne kaksi, joille hän lähti kaikkien niistä kuulleitten ihmisten huviksi ja tyydytykseksi, sekä täällä omassa maassamme että vieraisissa valtakunnissa. Ja niin sinä täy-

tät kristillisen velvollisuutesi antamalla hyvää neuvoa sille, joka tahtoo sinulle pahaa, ja minä olen iloinen ja ylpeä siitä, että olen ensimmäisenä saanut nauttia hänen teostensa hedelmän kokonaisuudessaan, niinkuin hän on tahtonut; tarkoitukseni näet ei ole ollut mikään muu kuin saada ihmiset inhoamaan ritariromaanien keksittyjä ja mahdottomia historioita, jotka oikeasta Don Quijotesta kertovan teokseni tähden ovat jo alkaneet horjua ja aivan varmaan tulevat kokonaan luhistumaan. — Jää hyvästi.

SELITYKSIÄ.

Siv.

- 10 *sananlaskuja enemmän kuin kreikkalaisella komendöörillä.*
Nimen *el Comendador griego* sai aikoinaan Hernán Núñez de Guzmán, ylen oppinut hellenisti, Salamancan yliopiston professori ja Santiagon ritarikunnan komendööri. Hän oli kerännyt neljättätuhatta espanjalaista sananlaskua, jotka julkaistiin hänen kuoltuaan, v. 1555.
- » *maurien lelili* (t. *lilili*, kuten siv. 13): muhamettilaisten sotahuuto (lä ilâha illallâh = ei ole muuta jumalaa kuin Jumala).
- 28 *että hyvät työt, jotka suoritetaan veltoisti ja laimeasti, eivät ole ansiollisia eivätkä minkään arvoisia.* V. 1617 julkaistu *Index librorum expurgandorum* vaati katolisen oikeaoppisuuden nimessä tämän lauseen »Don Quijote» poistettavaksi.
- 32 *Trifaldinin* ja *Trifaldin* nimien kantasana on italiankielen *truffare*, joka merkitsee: pettää, puijata. Boyardon *Orlando innamoratossa* esiintyy *Truffaldino*, josta Cervantes teki *Trifaldininsa* voidakseen antaa Sanchon leikkiä *Trifaldi*-nimien merkityksillä (ss. 36, 40—41).
- 44 *jos vain sieluni parta ja viikset ovat reilassa.* Sanchon mieleen juolahtavat tässä erään viisaan eunukin sanat, joilla tämä tehosti sielun hoidon ja kaunistamisen tärkeyttä.
- » *Candayan* (jo siv. 33) nimi viittaa Intiaan päin; *Trapobana* (Taprobana) on Ceylon; *Kap Komorin* on Etu-Intian eteläkärki; *Maguncia* = Mainz; *Archipiela* sanasta *archipiélago* (arkipelagi); *antonomasia* l. nimenvaihto merkitsee retorista sanakuvaa, joka asettaa ominais-

Siv.

- nimen lajininen sijaan. Esim. »Hän on Demosthenes» pro: »hän on suuri puhuja».
- 46 *Tään haavan, julman sielunvaivan* jne. Luultavasti alkuaan italialainen, Serafino Aquilanon sepittämä säkeistö.
- » *Saavu kuolema, niin salaa* jne. Espanjalaisen Escriván säkeistö, Cervantesin hiukan mukailema.
- 47 *seguidillas* ovat aitoespanjalaisia kansanlauluja (ja tansseja).
- » *Sisiliskojen saarille*: kaukaisille ja asumattomille.
- » *Ariadnen seppel*: eräs tähtikuvio.
- » *Tibar ja Pancaya*. Taruissa mainittuja seutuja; jälkimmäinen (Pankhaia) otaksuttiin vanhalla ajalla Onnellisen Arabian rannikolla sijaitsevaksi siunatuksi saareksi.
- 47 *Don Clavijo*: Don Tappi.
- 48 *pyytäisi Antonomasiaa Vikaarilta vaimokseen*. El Vicario eclesiástico, korkein kirkollisten asiain tuomari, voi vaatia tytön, jota pakotettiin naimisiin, pois vanhempien luota, jotta hän sai vapaasti ilmoittaa oman tietonsa ja tahtonsa.
- 50 *quis talia fando* jne. Lause Vergiliuksen *Aeneis*-runoelman toisesta kirjasta: Ken semmoista kuullessaan... ei heltyisi kyyneliin?
- 54 *Minä repisin oman partani... vaikka olisin maurien maassa*. Nimittäin maassa, jossa partaa pidetään pyhänä.
- 68 *lennättävät meidät Peralvilloon*. Lähellä Ciudad Realia sijaitsevaan paikkaan, missä Pyhä Veljeskunta nuolilla lävisti kuolemaantuomittuja.
- 69 *Lisensiaatti Torralba* poltettiin noitana roviolla v. 1531.
- » *Bourbonin kuoleman*. Puheena on Bourbonin konnetaabeli Kaarle, joka keisari Kaarle V:n palveluksessa ollen tämän tietämättä valloitti Rooman jättäen sen joukkojensa ryöstettäväksi.
- 73 *seitsemän kiliä*: Plejadien (Seulasten) kansanomaisen espanjalainen nimi.
- 78 *minä en tunne aakkosiakaan, mutta minusta voi tulla hyvä käskynhaltia, kun vain pidän Kristuksen mielessäni*. Espanjalaisissa aapiskirjoissa on ensimmäisenä risti,

- jota sanotaan Kristukseksi. Espanjalainen sanoo: »Ei tunne Kristustakaan» tarkoittaen: »Ei tunne A:ta-kaan». Sanchon sanaleikki on sangen mielevä: hyvä hallitseminen ei vaadi suurta kirjallista sivistystä, riittää, kun hallitsija pitää Kristuksen mielessään.
- 100 *suuren cordobalaisen runoilijan*. Viittaus runoilija Juan de Menan (1412—1456) säkeisiin.
- » *eräs heidän pyhimpiä miehiään*: apostoli Paavali I Korintt. 7, 31.
- 103 *Jacan vuorimaa*. Jacan pieni kaupunki sijaitsee Pyreneillä, lähellä Ranskan rajaa.
- » *Henaresista Jaramaan, ja Pisuergast' Arlanzaan*. Altisidora mainitsee jokia, jotka yhtyvät toisiinsa, joten niiden käyttäminen suuren maineen rajoina saa koomillisen sävyn.
- 104 *niin suuret, että nimeltään ne a i n o k a i s e t o i s*. Tämä on selitetty viittaukseksi Espanjan kruununkalleuksiin kuuluvaan mainioon helmeen — paitsi nimeä *la Sola*, ainoa, se sai myös nimet *la Peregrina*, vieras, harvinainen, ja *la Huérfana*, orpo.
- 107 *vedenviilentäjien suloinen pyörittäjä*. Kesäinen aurinko vaatii liikuttamaan astioita, joissa vettä jäähdytetään. Cervantes viittaa luultavasti jonkun runoilijan tuntemattomaan säkeeseen.
- » *Barataria*: sanasta *barato*, joka ennen vanhaan merkitsi myös petosta.
- 113 *oli kuullut kotipaikkansa kirkkoherran kertovan toisesta samanlaisesta tapauksesta*. Kirkkoherra oli luultavasti lukenut sen Jacobus a Voraginen kirjoittamasta *Legenda aureasta* (13. vuosis.). — Seuraava historia on nähtävästi myös peräisin kirjallisesta lähteestä, Francisco de Osunan teoksesta *El Norte de los Estados*: lta 1550.
- 127 *Omnis saturatio mala* jne. Mestari Hippokrates oli sanonut: »mutta le i v ä s t ä johtuva kaikkein pahinta». Tohtori Tuima muutti lausumaa asian vaatimalla tavalla.
- 127 *Absit*: pois se.

Siv.

- 129 *ja olen biskajalainen*. Kaarle V:n ajoilta asti olivat valtiosuhteiden ja keisarillisten yksityissuhteiden virkain haltiat useimmiten biskajalaisia.
- 134 *perlaattista väkeä*. Esp. *perlático*: rampa, hervoton.
- 152 *Morónin peltopyitä tai Lavajosin hanhia*. Morón de la Frontera ja Lavajos ovat pikkukaupunkeja; edellinen sijaitsee Sevillan, jälkimmäinen Segovian seuduilla.
- 156 *Cacus ja Andradilla*. Edellinen oli klassillinen karjanvaras, Vulkanuksen poika, jonka Herkules surmasi; jälkimmäisestä ei tiedetä mitään.
- 170 *kuin se olisi hänen häpeäkseen poikkileikattu*. Semmoista hameen lyhentämistä lienee todella käytetty paha-mainesten naisten rankaisemiseksi.
- 179 *dubitat Augustinus*: Augustinus epäilee.
» *operibus credite et non verbis*: uskokaa tekoja, älkää uskoko sanoja.
- 187 *joka voi nostaa köyhän loasta* jne. Vrt. psalmi 113, 7:
»joka tomusta nostaa halvan sekä loasta koroittaa köyhän pannaksensa hänet ruhtinasten viereen.»
- 189 *Amicus Plato* jne.: Plato on minulle rakas, mutta totuus rakkaampi.
- 203 *Berrueca*: Näppysilmä.
- 205 *Tronchón*: Aragoniassa sijaitseva kaupunki.
- 216 *Gelte*: saks. *Geld*, rahaa.
- 221 *ajamalla meidät maanpakoon*. V. 1609 annettiin käsky, että moriskojen piti lähteä maasta pois.
- 230 *Galiana* oli maurilainen prinsessa. »Galianan palatsin» rauniot nähdään vieläkin Toledossa, Tajon rannalla.
- 238/9 *tuli rikkoneeksi pyhän Kirkolliskokouksen määräystä*. Tridentin kirkolliskokous oli päättänyt julistaa pannaan ne henkilöt, jotka sallivat kristittyjen käydä kaksintaisteluun heidän maillaan.
- 248 *Bireno*, josta kertoo Ariosto, jätti rakastettunsa Olimpian autiolle saarelle.
- 255 *joka oli saanut oppinsa taivaasta*. Vrt. II Korintt. 12, 2—4.
» *taivaan valtakuntaan voidaan hyökätä*. Vrt. Matt. 11, 12.

Siv.

- 257 *Mendozat* näyttävät olleen erityisessä taikauskoisuuden maineessa.
- » *Santiago ja kiinni Espanja*: esp. *Santiago, y cierra, España!* — Sancho käsittää sanan *cerrar* merkitsevän tässä, kuten tavallisesti, sulkemista, kiinnipainemista. Merkitys on: käydä päin, hyökätä kimppuun.
- » *punaristiritarin*. Santiagon ritarikunnan ritareilla oli punainen risti rinnallaan ja viitassaan.
- 274 *Don Quijote Manchalaisen toisesta osasta*. Suunnitellessaan tämän luvun kirjoittamista Cervantes ilmeisesti kuuli Avellanedan kirjoittamasta »toisesta osasta» ja sai sen nähtäväkseen.
- 283 *Minä en kukista kuningasta enkä aseta kuningasta valtaistuimelle*. D. Enrique de Trastamara surmasi veljensä, Kastilian kuninkaan Pedro I:n (Julman) saaden apua ranskalaiselta ritarilta Bertrand du Guescliniltä, joka puhdisti itseään sanomalla: »Minä en kukista kuningasta enkä aseta kuningasta valtaistuimelle, vaan autan herrani.»
- 284 *Tähän kuolet, peitur* jne. Säkeitä vanhasta romanssista, jossa lauletaan Laran prinssien, Doña Sanchan poikien kohtalosta. Heidät houkutteli surmaan heidän setänsä, mutta heidän kuolemansa kostettiin.
- » *tüstä minä päättelen, että meidän täytyy olla lähellä Barcelonaa*. Kaunis Katalonia oli Cervantesin ajalla niin surkeassa tilassa, että ryövärien lukuisuus osoitti pääkaupungin olevan lähellä.
- 285 *sanoivat heille kataloniankielillä*. Kataloniankieltä, joka on alkujaan muistuttanut enemmän provencen- kuin espanjankieltä (kastiliankieltä), puhutaan Espanjassa Katalonian ja Valencian maakunnissa sekä Baleareilla.
- 286 *julma Osiris*. Tarkoittanee julmaa *Busirista*, taruperäistä Egyptin kuningasta, joka uhrasi jumalilleen kaikki maahan tulleet muukalaiset. Herakles, jolle hän suunnitteli samaa kohtaloa, surmasi hänet.
- » *Roque Guinart*, oikealta nimeltään Pedro Rocaguinarda, on historiallinen henkilö, joka keräsi v. 1610 tienoissa ympärilleen rosvojoukon, n. 200 miestä, ja saavutti

Siv.

- koko Espanjanmaan lämpimän myötätunnon sekä ihmeellisellä rosvon-pelottomuudellaan että hyvää sydäntä ilmaisevilla laupiailla töillään.
- 297 *Rouva Doña Guiomar de Quiñones tahtoi hypätä ulos . . . suutelemaan suuren Roquen jalkoja ja käsiä.* Tätä ei tarvitse ymmärtää puustavillisesti; rouva aikoi käydä hartaasti kiittämään kohteliain lauseparsin.
- 301 *Johannes Kastajan juhla:* Elokuun 29:nä.
- 308 *kuuluisalta Escotilloelta.* Tiedetään useitakin astrologeja ja poppamiehiä, joilla oli nimenä Escotillo t. Escoto. Sitävastoin ei ole varmaa, ketä heistä C. tässä tarkoittaa — jos tarkoittaa ketään erikseen — eikä tämä kysymys suinkaan ole tärkeäkään.
- 312 *Fugite, partes adversae!* Paetkaa, vastustajat! — Katolisen kirkon pahanhengen poismaamisessa käyttämä lauseparsi.
- 316 *profeetta Perogrullo.* Tämä espanjalainen hölmöläisprofeetta »nimitti kokoonpuristettua kättä⁷ nyrkiksi», sanoi puheesta käyvän ilmi, että puhuvalla on kieli, hampaista, ettei niiden omistaja ole niitä vailla, väitti henkilön, joka astuu peilin eteen, näkevän siinä kasvonsa jne.
- 320 *Cristóbal de Figueroa,* oikeammin Cristóbal Suárez de Figueroa, käänsi espanjaksi Juan Bautista Guarinin (1538—1612) kirjoittaman tragikomedian, paimennäytelmän *Il pastor fido.*
- 320 *Juan de Jáuriguí* t. Jáuregui (1570—1649), etevä sevillalainen maalaaja ja runoilija, käänsi Roomassa Torquato Tasson paimennäytelmän *Aminta.* — Hänen maalaamansa on tämän »Don Quijoten» suomenoksen alkuun jäljennöksenä liitetty Cervantesin muotokuva, jonka oikeaperäisyyttä on epäilty; kuuluisa cervantisti Francisco Rodríguez Marín sanoo kuitenkin löytäneensä riittävät todistukset tukemaan sen autenttisuutta.
- 321 *Teidän armonne osaa laskea mainiosti!* Kirjailijan laskutaito ei tosiaankaan ollut kehuttava, jos hän aikoi ansaita 1000 dukaattia, ts. 11 000 reaalia kahdesta-

Siv.

- tuhannesta kappaleesta à 6 reaalialia, siis 12 000 reaalialin bruttotuloista.
- 321 *Sielun valo*. Nähtävästi Felipe de Menesesin kirjoittama *Luz del alma christiana* . . . (Sevilla, 1555).
- 322 *tulehan sillekin Martinpäivä*. Martinpäivän (marrask. 10/11) aika on sikojen teurastusaika. Siitä lopputilin väistämättömyyttä tehostava sananlasku: *a cada puerco le llega su San Martin*, johon Don Quijote viittaa.
- 335 *tyttäreni, jonka kohtalot ovat vähemmän onnelliset kuin hänen nimensä*. Felix = onnellinen.
- 364 *kuten Boscán aikoinaan nimitti itseään Nemorosoksi*. Juan Boscán Almogaver (k. 1542) palveli Kaarle V:n sotajoukoissa Italiassa, missä ihastui italialaiseen runouteen, jonka muotoja sovitti omaan kieleensä.
- » *Curiambro* sanasta *cura*, kirkkoherra.
- » *Teresona*: Teresa-nimen suurennusmuoto.
- 365 *maurilainen, samoin kuin kaikki kastiliankieleemme alkuiset sanat*. Väite ei ole pätevä; espanjankielessä on paljon *al*-alkuisia sanoja, jotka eivät ole »maurilaisia». Tekstissä mainitut arabialaisperäiset sanat merkitsevät: *almohaza*, suka; *almorzar*, syödä aamiaista; *alhombra*, matto; *alguacil*, oikeudenpalvelija; *alhucema*, lavendeli; *almacén*, aitta; *alcancia*, säästölipas; *borcegui*, puolisaapas; *zaquizamí*, yliskamari; *maravedí* (pieni rahakolikko); *alhelí*, neilikka, leukoija; *alfaquí*, maurilaispappi.
- 370 *post tenebras spero lucem*. Jobin kirjan Vulgata-käännöksestä (XVII, 12): toivon valoa pimeän jälkeen.
- 377 *kädet . . . pitelivät . . . voitonpalmua*. Palmunlehti vainajan kädessä merkitsi hänen neitseyttään.
- 379 *Myös aavistan sen, että tehtävääni jne*. Tämän säkeistön Cervantes lainasi eräästä Garcilaso de la Vegan kirjoittamasta eklogista.
- 397 *gratis data*: ilmaiseksi annettu.
- 398 *Venezian aarrekkammiot . . . Potosin kultakavokset*. Venezian rikkaus oli muuttunut sananparreksi. Nykyisessä Boliviassa sijaitseva Potosi on ollut aina kuuluisa

Siv.

h o p e a kaivoksistaan, mutta lienee sieltä saatu ennen kultaakin — ainakin sanotaan kansanlaulussa:

*Diera yo porque me dieras
de tu linda boca el sí
las alfombras de Turquía
y el oro del Potosí.*

- (Jos suloinen suusi lausuisi minulle myöntösansa, niin antaisin sinulle Turkin matot ja Potosin kullan.)
- 403 *Deum de Deo*. Nikaian tunnustukseen kuuluvia sanoja, jotka merkitsevät: (Kristus on) Jumala, Jumalasta (syntynyt).
- 404 *sicut erat*: niinkuin oli (alussa).
- 408 *jái Toledon hullujenhuoneeseen*. Avellanedan kirja päättyy siihen, että Don Quijote suljetaan mainittuun paikkaan.
- 412 *Astukaamme oikealla jalalla kotikyläämme*: aloittaaksemme asian niinkuin tulee.
- 414 *Malum signum, malum signum*: paha merkki, paha merkki — lääkärien käyttämä latinankielinen toteamislause. Jo Avicennan kerrotaan sanoneen: »Jos sairas ei enää näe eikä kuule, niin se on *signum malum*.»
- 421 *Sannazaro* (Jacopo), kuuluisa espanjalaissukuinen italialainen runoilija, *Arkadia*-nimisen paimenrunoelman tekijä (1458—1530).
-

SISÄLLYS.

	Siv.
Neljäsneljättä luku, jossa kerrotaan kuinka saatiin tieto, miten verraton Dulcinea Tobosolainen piti vapautettaman lumouksestaan, mikä on tämän kirjan mainioimpia seikkailuja	5
Viidesneljättä luku, missä jatkuu kertomus Don Quijotelle tuodusta Dulcinean lumouksesta vapauttamista koskevasta tiedosta, sekä muista ihmeellisistä tapahtumista	16
Kuudesneljättä luku, jossa kerrotaan ihmeellinen ja ennenkuulumaton seikkailu kamarirouva Tuskallisen kanssa, jota muuten mainitaan kreivitär Trifaldin nimellä, ja esitetään kirje, jonka Sancho Panza kirjoitti vaimolleen Teresa Panzalle	27
Seitsemäsneljättä luku, jossa jatkuu mainio seikkailu kamarirouva Tuskallisen kanssa	36
Kahdeksasneljättä luku, jossa esitetään, mitä kamarirouva Tuskallinen kertoi kovasta kohdalostaan	40
Yhdeksäsneljättä luku, jossa Trifaldi jatkaa merkillistä ja hämmästyttävää historiaansa	49
Neljäskymmenes luku. Asioista, jotka koskevat tätä seikkailua ja tätä merkittävää historiaa ..	53
Yhdesviidettä luku. Kertomus Tappiniekan tulosta ja tämän pitkällisen seikkailun loppu	61
Kahdesviidettä luku. Neuvoista, joita Don Quijote antoi Sancho Panzalle, ennenkuin tämä lähti saaren käskynhaltiaksi, sekä muista hyvin harkituista seikoista	76

Kolmasviidettä luku. Kuinka Don Quijote vielä neuvoi Sancho Panzaa	84
Neljäsviidettä luku. Kuinka Sancho Panza kuljetettiin käskynhaltiaksi ja Don Quijotelle linnassa sattuneesta merkillisestä seikkailusta	93
Viidesviidettä luku. Kuinka suuri Sancho Panza otti saaren haltuunsa ja kuinka hän alkoi sitä hallita	107
Kuudesviidettä luku. Hirmuisesta tiuku- ja kissamettelistä, joka säikähdytti Don Quijotea lem-menseikkailussa rakastuneen Altisidoran kanssa	118
Seitsemäsviidettä luku, jossa jatketaan kertomusta siitä, miten Sancho Panza hoiti käskynhaltianvirkaa	125
Kahdeksasviidettä luku. Mitä Don Quijotelle sattui herttuattaren kamarirouvan Doña Rodríguezin kanssa, sekä muita tapauksia, joita kannattaa kirjaan merkitä ja ikuisessa muistossa säilyttää	138
Yhdeksäsviidettä luku. Mitä Sancho Panzalle sattui hänen ollessaan kiertomatalla saarella	151
Viideskymmenes luku, missä mainitaan, keitä olivat ne noidat ja kiusaajahenget, jotka paukuttelivat kamarirouvaa ja nipistelivät ja kynsivät Don Quijotea, ja kerrotaan, mitä sattui hovipojalle, joka vei kirjettä Sancho Panzan vaimolle Teresa Sanchalle	168
Yhdeskymmentä luku. Lisää Sancho Panzan käskynhaltiana-olosta ja muista hupaisenlaisista tapahtumista	182
Kahdeskymmentä luku, missä kerrotaan seikkailusta toisen kamarirouva Tuskallisen eli Ahdistuksenalaisen kanssa, jota muuten mainitaan Doña Rodríguezin nimellä	195
Kolmaskymmentä luku. Murheellisesta lopusta ja päätöksestä, jonka sai Sancho Panzan käskynhaltiana-olo	206
Neljäskymmentä luku, missä käsitellään seikkoja, jotka koskevat tätä historiaa eikä mitään muuta	215

Vii des kuudetta luku. Seikoista, joita Sancholle sattui matkalla, ja muista asioista, jotka ovat niin merkillisiä, ettei paremmasta apua	227
Kuudeskuudetta luku. Hirmuisesta ja ennenkuulumattomasta taistelusta, johon kävivät Don Quijote Manchalainen ja lakeija Tosilos ensinmainitun puolustaessa kamarirouva Doña Rodríguezin tyttäätä	238
Seitsemäskuudetta luku, jossa kerrotaan, kuinka Don Quijote sanoi jäähyväiset herttualle ja mitä hänelle sattui herttuattaren kamarineidin, älykkään ja huiman Altisidoran kanssa	246
Kahdeksäskuudetta luku, jossa kerrotaan kuinka Don Quijotelle sateli seikkailuja niin paljon, että toinen oli toisen tiellä	252
Yhdeksäskuudetta luku, missä kerrotaan Don Quijotelle sattuneesta erinomaisesta tapauksesta, jota sopii seikkailuna pitää	269
Kuudeskymmenes luku. Siitä, mitä Don Quijotelle sattui hänen ollessaan matkalla Barcelonaan	281
Yhdesseitsemättä luku. Siitä, mitä Don Quijotelle sattui hänen saapuessaan Barcelonaan, sekä muista seikoista, jotka ovat pikemmin todenperäisiä kuin mieleviä	300
Kahdesseitsemättä luku, missä kerrotaan taitotun pään kanssa sattuneesta seikkailusta ja muista vähäpätöisistä seikoista, joita ei sovi kertomatta jättää	305
Kolmasseitsemättä luku. Kertomus siitä, kuinka huonosti Sancho Panzan kävi hänen käydessään kaleereilla, ja ihmeellisestä seikkailusta kauniin moriskotytön kanssa	323
Neljäseitsemättä luku, missä kerrotaan seikkailusta, joka tuotti Don Quijotelle enemmän huolta kuin kaikki aikaisemmin häntä kohdanneet	338
Vii desseitsemättä luku, missä mainitaan, kuka Hohtavan kuun ritari oli, ja kerrotaan Don Gregorion vapauttamisesta sekä muista seikoista ..	345

K u u d e s s e i t s e m ä t t ä l u k u , missä kerrotaan, mitä saa nähdä, kun sen lukee, tai kuulla, kun sen itselleen luetuttaa	353
S e i t s e m ä s s e i t s e m ä t t ä l u k u . Kertomus siitä, miten Don Quijote päätti ruveta paimeneksi ja viettää maalaiselämää lupaamansa vuoden ajan, sekä muista todella hupaisista ja oivallisista tapahtumista	361
K a h d e k s a s s e i t s e m ä t t ä l u k u . Don Quijotelle sattuneesta karheasta seikkailusta	369
Y h d e k s ä s s e i t s e m ä t t ä l u k u . Kaikkein merkellisimmästä ja ihmeellisimmästä seikkailusta, mitä Don Quijotelle sattui koko tämän suuren historian aikana	377
S e i t s e m ä s k y m m e n e s l u k u , joka seuraa yhdeksättäseitsemättä ja käsittelee seikkoja, jotka ovat välttämättömiä tämän historian ymmärtämiseksi ..	385
Y h d e s k a h d e k s a t t a l u k u . Mitä Don Quijotelle ja hänen aseenkantajalleen Sancholle sattui heidän palatessaan kotikyläänsä	396
K a h d e s k a h d e k s a t t a l u k u . Kuinka Don Quijote ja Sancho saapuivat kotikyläänsä	405
K o l m a s k a h d e k s a t t a l u k u . Enteistä, joita Don Quijote havaitsi kotikyläänsä tullessaan, ja muista tapahtumista, jotka kaunistavat tätä suurta historiaa ja lisäävät sen arvoa	413
N e l j ä s k a h d e k s a t t a l u k u . Kuinka Don Quijote sairastui, teki testamenttinsa ja kuoli	421
S e l i t y k s i ä	433

